

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

SPORDA HUBRİS SENDROMU: KEŞFEDİCİ BİR ÇALIŞMA

Övünç ERDEVECİLER

SPOR BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

DOKTORA TEZİ

DANIŞMAN

Doç. Dr. Velittin BALCI

ANKARA

2021

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**SPORDA HUBRİS SENDROMU: KEŞFEDİCİ BİR
ÇALIŞMA**

Övünç ERDEVECİLER

SPOR BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

DOKTORA TEZİ

DANIŞMAN

Doç. Dr. Velittin BALCI

ANKARA

2021

ETİK BEYAN

Ankara Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Doktora tezi olarak hazırlayıp sunduğum, “Sporda Hubris Sendromu: Keşfedici Bir Çalışma” başlıklı tez; bilimsel ahlak ve değerlere uygun olarak tarafımdan yazılmıştır. Tezimin hipotezi, tümüyle tez danışmanım ve bana aittir. Tezde yer alan deneysel çalışma, tarafımdan yapılmış olup; tüm cümleler ve yorumlar bana aittir.

Yukarıda belirtilen hususların doğruluğunu beyan ederim.

Öğrencinin Adı Soyadı : Övünç ERDEVECİLER

Tarih : 04/08/2021

İmza :

KABUL VE ONAY

Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü
Spor Bilimleri Anabilim Dalında
Övünç ERDEVECİLER tarafından hazırlanan
“Sporda Hubris Sendromu: Keşfedici Bir Çalışma” adlı tez çalışması
Aşağıdaki jüri tarafından DOKTORA TEZİ olarak OY BİRLİĞİ / OY
ÇOKLUĞU ile kabul/ret edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi: 04 / 08 / 2021

Prof. Dr. Şerife IŞIK
Gazi Üniversitesi
Jüri Başkanı

Prof. Dr. Bülent GÜRBÜZ
Ankara Üniversitesi
Üye

Doç. Dr. Hakan SUNAY
Ankara Üniversitesi
Üye

Doç. Dr. Velittin BALCI
Ankara Üniversitesi
Üye

Doç. Dr. Hakan KATIRCI
Eskişehir Teknik Üniversitesi
Üye

Tez hakkında alınan jüri kararı, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü
Yönetim Kurulu tarafından onaylanmıştır.

Prof. Dr. Fügen AKTAN
Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürü

İÇİNDEKİLER

Etik Beyan	ii
Kabul ve Onay	iii
İçindekiler	iv
Önsöz	vii
Simgeler ve Kısaltmalar	ix
Şekiller	x
Çizelgeler	xi
1. GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Amaç	3
1.3. Önem	4
1.4. Varsayımlar	5
1.5. Sınırlılıklar	5
1.6. Hubris Sendromunun Kavramsal Çerçevesi	7
1.6.1. Kişiliğe İlişkin Çerçeve	7
1.6.1.1. Kişilik Kavramı	7
1.6.1.2. Kişilik Özellikleri	8
1.6.1.3. Kişiliğin Bileşenleri	9
1.6.1.3.1. Karakter	9
1.6.1.3.2. Mizaç	10
1.6.1.3.3. Yetenek	10
1.6.1.3.4. Benlik	11
1.6.1.4. Kişilik Modelleri	12
1.6.1.5. Kişilik Kuramları	14
1.6.1.5.1. Psikanalitik Kuram	14
1.6.1.5.2. Davranışçı Kuram	18
1.6.1.5.3. Bilişsel Kuram	19
1.6.1.5.4. İnsancıl Kuram	19
1.6.1.5.5. Ayırıcı Özellik Kuramı	20
1.6.1.5.6. Biyolojik Kuram	21
1.6.2. Hubris Kavramı	22
1.6.3. Hubris Sendromu	25
1.6.4. Hubris Sendromuna Etki Eden Faktörler	28
1.6.4.1. Güç Faktörü	30
1.6.4.2. Başarı Faktörü	31
1.6.5. Hubris Sendromu İle İlişkili Kavramlar	32
1.6.6. Hubris Sendromuna Etki Eden Kişilik Bozuklukları	34
1.6.6.1. Narsisistik Kişilik Bozuklukları	35
1.6.6.1.1. Narsisizm Kavramı	35
1.6.6.1.2. Kişilik Kuramlarına Göre Narsisizm	36
1.6.6.1.3. Narsisistik Kişilik Düzeyleri	37
1.6.6.1.3.1. Sağlıklı - Kabul Gören Narsisizm	38
1.6.6.1.3.2. Patolojik (Yıkıcı - Abartılmış) Narsisizm	38
1.6.6.1.4. Kişilik Bozukluğu Olarak Narsisizm Tanımlaması	40

1.6.6.2. Histriyonik Kişilik Bozukluğu	42
1.6.6.3. Anti-Sosyal Kişilik Bozukluğu	43
1.6.7. Spor ve Hubris Sendromu İlişkisi	45
1.6.8. Hubris Sendromu ile İlgili Çalışmalar	53
2. GEREÇ VE YÖNTEM	57
2.1. Felsefi Altyapı	57
2.2. Araştırmanın Modeli	57
2.2.1. Keşfedici Araştırmalar	60
2.3. Çalışma Grubu	61
2.4. Veri Toplama Araçları	69
2.5. Veri Toplama Süreçleri	71
2.6. Verilerin Çözümlemesi	73
2.7. Geçerlik ve Güvenirlik	77
2.7.1. İnandırıcılık	78
2.7.2. Aktarılabilirlik	79
2.7.3. Tutarlılık	80
2.8. Araştırmacının Rolü	80
3. BULGULAR	84
3.1. 14 Maddelik Hubris Sendromu Davranış Özelliklerine İlişkin Bulgular	84
3.2. Sporda Hubris Sendromuna İlişkin Nitel Bulgular	87
3.2.1. Sporda Güç Algısı Temasına İlişkin Bulgular	89
3.2.2. Sporda Hubris Sendromu Algısı Temasına İlişkin Bulgular	93
3.2.3. Sporda Hubris Sendromunun Ortaya Çıkma Nedenleri Temasına İlişkin Bulgular	100
3.2.4. Sporda Hubris Sendromunun Yansımaları Temasına İlişkin Bulgular	105
3.2.5. Sporda Hubris Sendromuna İlişkin Tedbirler Temasına Ait Bulgular	118
4. TARTIŞMA	125
4.1. 14 Maddelik Hubris Sendromu Davranış Özelliklerine İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi	125
4.2. Sporda Hubris Sendromuna İlişkin Nitel Bulguların Değerlendirilmesi	129
4.2.1. Sporda Güç Algısı Temasına İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi	129
4.2.2. Sporda Hubris Sendromu Algısı Temasına İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi	132
4.2.3. Sporda Hubris Sendromunun Ortaya Çıkma Nedenleri Temasına İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi	142
4.2.4. Sporda Hubris Sendromunun Yansımaları Temasına İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi	153
4.2.5. Sporda Hubris Sendromuna İlişkin Tedbirler Temasına Ait Bulguların Değerlendirilmesi	164
5. SONUÇ ve ÖNERİLER	171
5.1. Sonuçlar	171
5.2. Öneriler	177
5.2.1. Araştırmacılara Yönelik Öneriler	177
5.2.2. Araştırma Sonuçlarına İlişkin Öneriler	179

ÖZET	181
SUMMARY	183
KAYNAKLAR	185
EKLER	210
EK-1 ETİK KURUL ONAYI	210
EK-2 AYDINLATILMIŞ ONAM FORMU	211
EK-3 GÖRÜŞME SORULARI	212
ÖZGEÇMİŞ	214

ÖNSÖZ

Bu çalışma sporda hubris sendromunun varlığına ilişkin durum tespiti yapmak ve sendromun düzeyine ilişkin sonuçlar ortaya koymak amacıyla yapılmıştır. Bu doğrultuda, çalışma sonucunda elde edilen sonuçların literatüre katkı sağlaması ve daha sonrasında hubris sendromu ile ilgili yapılacak çalışmalar için faydalı olması beklenmektedir.

Hem yüksek lisans hem de doktora eğitimim süresince tez danışmanlığımı üstlenerek çalışmalarımın her aşamasında bilgisini, tecrübesini, zamanını ve yardımlarını benden esirgemeyen, bana her daim yol gösteren, her zaman bir danışmandan daha fazlası olan, eğitimim boyunca her koşulda arkamda duran, akademisyenlik mesleğini bana sevdiren ve beni bu günlere getiren değerli hocam Doç. Dr. Velittin BALCI' ya bana sağladığı katkıları, güveni ve sonsuz sabrı için teşekkürlerimi sunarım.

Tez konusunun ortaya çıkışında, yapılandırılmasında ve bu duruma gelmesinde kıymetli zamanını ayırarak, her defasında tüm içtenliğiyle beni sabırla dinleyen, cesaretlendiren, bir eş danışman gibi süreci benimle yürüten, katkı veren ve yönlendiren değerli hocam, mesai arkadaşım ve abim Dr. Öğr. Üyesi Yalçın UYAR' a teşekkürü bir borç bilirim.

Lisans öğrenimimden bu zamana kadar geçen süre içerisinde hem alandaki tecrübelerinden faydalandığım hem de doktora tez dönemi boyunca tez izleme komitesinde yer alarak bilgi ve desteğini her zaman yanımda hissettiğim saygıdeğer hocam Doç. Dr. Hakan SUNAY' a, yine tez izleme komitesinde yer alan ve yönlendirmeleriyle süreci en doğru şekilde yürütmeme yardımcı olan, her zaman pozitif yaklaşımı ve çözüm odaklı davranışlarıyla katkılarını esirgemeyen saygıdeğer hocam Prof. Dr. Şerife IŞIK' a teşekkürlerimi sunarım.

Doktora tez çalışmamda yöntemle ilişkin süreçler ve analiz sürecinde yardımlarını esirgemeyen, her fırsatta iletişime geçebildiğim, doğru yönlendirmeleriyle bana destek olan başta Doç. Dr. Mustafa SEVER hocama, yine verilerin analizi ve raporlaştırılması aşamalarında yardımlarını esirgemeyen hocalarım Doç. Dr. Seçkin DOĞANER ve Dr. Öğr. Üyesi Hidayet Süha YÜKSEL' e teşekkürlerimi sunarım.

Doktora sürecim boyunca beni her zaman destekleyen, bana daha rahat bir çalışma ortamı sağlayabilmek adına her türlü fedakarlıkta bulunan, akademik bilgisinin yanında insani yönü ile de her zaman yanımda olan mesai arkadaşım Arş. Gör. Halil Erdem AKOĞLU' na, bu süreçte beni yalnız bırakmayan ve her zaman destekçim olan çalışma arkadaşlarım Arş. Gör. Tugay DURMUŞ ve Arş. Gör. Dr. Hakan KARABIYIK' a, çalışma hayatına beraber başladığım ve öğrenimim süresince bana destek olan alana özgü bilgisiyle yardımlarını esirgemeyen Arş. Gör. Erdem ÇAKALOĞLU' na teşekkürlerimi sunarım. Doktoraya beraber başladığım, birlikte çalışma fırsatı bulduğum, her konuda fikrine saygı duyduğum ve görüşlerine önem verdiğim çok değerli mesai arkadaşım Arş. Gör. Göktuğ ERTETİK' e teşekkürlerimi sunarım.

Araştırmama gönüllü olarak katılmış tüm katılımcılara bu süreçte bana verdikleri destek ve ayırdıkları zaman için teşekkürlerimi sunarım.

Benim bugüne gelmemde şüphesiz ki en fazla emeği olan, bana daima yürekten inanan, benim başarılı ve iyi bir bilim insanı olmam için benden maddi, manevi desteğini hiçbir zaman esirgemeyen, çok değerli anneme ve babama teşekkürü bir borç bilirim.

Son olarak tez süresince yaşadığım yoğunlukta aldığı fazladan sorumluluklarla bana çalışma alanı yaratan, yaşadığım zorluklarda en büyük destekçim olan, aldığım bütün kararlarda arkamda duran sevgili eşim Burçin'e, tez sürecinin bir kısmında yanında olamadığım ve vaktinden kullandığım biricik kızım Defne'ye sonsuz minnet ve teşekkürlerimi sunarım.

SİMGELER VE KISALTMALAR

ASKB	Anti-sosyal Kişilik Bozuklukları
CEO	Yönetim Kurulu Başkanı (Chief Executive Officer)
DSM-V	Mental Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı (The Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders)
DSÖ	Dünya Sağlık Örgütü (World Health Organization)
HKB	Histrionik Kişilik Bozuklukları
ICD	Hastalıkların ve Sağlık Sorunlarının Uluslararası Sınıflama Sistemi (International Statistical Classification of Diseases and Related Health Problems)
NKB	Narsistik Kişilik bozukluğu
SBT	Sosyal Bilişsel Teori

ŞEKİLLER

Şekil 1.1. Friedman ve Rosenman'ın A ve B Tipi Kişilik Modelleri	13
Şekil 1.2. Eysenck Kişilik Boyutları	22
Şekil 1.3. Hubris'in Kaynakları	29
Şekil 2.1. Nitel Araştırma Süreci	58
Şekil 2.2. Durum Çalışması Türleri	59
Şekil 2.3. Katılımcıların Kapsamı	63
Şekil 2.4. İşlem Yolu Haritası	75
Şekil 2.5. Katılımcı Kodları	76

ÇİZELGELER

Çizelge 1.1. 14 Maddelik Hubris Sendromu Davranış Özellikleri	27
Çizelge 2.1. Katılımcıların Demografik Özellikleri (Bireysel Görüşmeler)	65
Çizelge 2.2. Katılımcıların Demografik Özellikleri Sayısal Değerleri (Bireysel Görüşmeler)	66
Çizelge 2.3. Katılımcıların Demografik Özellikleri 2 (Odak Grup Görüşmesi)	67
Çizelge 2.4. Katılımcıların Demografik Özellikleri Sayısal Değerleri (Bireysel Görüşmeler)	68
Çizelge 3.1. Katılımcıların 14 Maddelik Hubris Sendromu Davranış Özelliklerine İlişkin İstatistikler	85
Çizelge 3.2. Sporda Güç Algısı Temasına İlişkin Bulgular	89
Çizelge 3.3. Sporda Hubris Sendromu Algısı Temasına İlişkin Bulgular	93
Çizelge 3.4. Sporda Hubris Sendromunun Ortaya Çıkma Nedenleri Temasına İlişkin Bulgular	101
Çizelge 3.5. Sporda Hubris Sendromunun Yansımaları Temasına İlişkin Bulgular	106
Çizelge 3.6. Sporda Hubris Sendromuna İlişkin Tedbirler Temasına Ait Bulgular	119

1. GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problemi, amacı, önemi ve sınırlılıkları ile çalışmanın genel çerçevesine dönük tanıtıcı bilgilere yer verilmektedir.

1.1. Problem Durumu

Sporun performans ve sağlık boyutlarının yanında toplumsal olarak inşa edilmiş anlamlar bütünü olması (Talimciler, 2015, s. 15), sporun değerini ortaya koyan bir bütüncül yaklaşım ile gerçekleştirilebilir. Bu durum sporun insan, toplum ve kültür düzleminde sosyolojik açıdan ele alınmasını zorunlu kılmaktadır. Diğer pek çok beşeri olgu gibi sporun da kültürün bir parçası olduğu gerçeği, geçmişten günümüze pek çok medeniyetin beraberinde getirdiği spora ait miraslar aracılığıyla gözler önüne serilmektedir (Erkal ve ark., 1998, s. 19).

Özellikle ilkel toplumlarda sporun boş zaman değerlendirme aracı olarak tanımlanması söz konusu iken, modern toplumlarda spor kavramı bireysel kişiliğin toplumsallaşmasında önemli bir işleve sahip olması boyutuyla ele alınır. Böylece spor aracılığıyla toplumlarda iyi uyum sağlamış ve bütünleşmiş kişilik oluşumu gerçekleşmiş olur (Tezcan, 1983). Burada toplumsal değerler ve spor ilişkisi birbirini destekleyen bir dinamik oluşturmaktadır. Sporun, içinde pek çok değeri barındıran nitelikte bir olgu olması sebebiyle, sosyal ve ahlaki değerlerin gelişmesine de imkân sağlamaktadır (Balcı ve Erdeveciler, 2017). Diğer yandan toplumsal olarak inşa edilmiş değerlerin de spor aracılığıyla spor ortamlarına transfer edilmesi durumu söz konusudur ve aslında iki yönlü bir transfer gerçekleşir (Talimciler, 2015, s. 69). Spor ortamı içinde birey kendinin ve başkalarının yeteneklerini keşfetmeyi, yenilgiyi kabullenmeyi, eşit koşullarda mücadele etmeyi, başkalarını takdir edebilmeyi, kimi zaman yenilgiyi kabul etmeyi, başarı ile birlikte mütevazı bir tutum geliştirebilmeyi, yardımlaşmayı ve kurallara uymayı öğrenir (Kuter ve Kuter, 2012). İnsanların kendisinde var olan ya da spor aracılığıyla öğrenebildiği bu erdemler aslında toplumun her kesiminde gözlemlenen birer yansıma olarak değerlendirilebilir.

Toplum dinamiklerini etkileyen ve bu dinamiklerden kendisi de etkilenen spor kavramının etik temele dayalı ve kültürel bir uygulama olduğu bilinmektedir (Tuncel ve Büyüköztürk, 2009). Yine spor bireylerde ahlak, erdem, saygı, karakter gelişimi gibi kişisel unsurların gelişmesine de katkı sağlama konusunda en önemli sosyolojik olgudur. Bu anlamda sportif her türlü etkinlikte sergilenen bu tarz kişilik özellikleri, toplumun karakter gelişimi açısından çok büyük önem arz etmektedir (Soygüden, 2019).

Diğer yandan günümüz spor kavramının çeşitli ekonomik ve ideolojik kaygılarla başlangıçtaki yüklendiği anlamlardan farklılaştığı ve bu bağlamda ahlaki ve insani değerlerin geri plana itilerek sadece kazanma odaklı bir anlayışa doğru evrildiği görülmektedir (Aslan ve Geyik, 2018). Sporun her geçen gün daha fazla metalaştırılması, spor alanlarında sporla bağdaşmayacak tavırlar sergilenmesi (Erdemli, 2008, s. 396), sporun gözler önünde olan aktörlerinin başına buyruk hareketlerde bulunması ve kendi kibrinin kurbanı olacak davranışlar sergilemesi her geçen gün şiddetlenerek arttığı gözlemlenmektedir. Sporda bu dönüşümün yaşanıyor olması başat aktörler olan sporcular antrenörler ve yöneticilerin statülerindeki değişimlerle birlikte elde ettiği güç ile ilişkilendirilmektedir. Robbins (1993, s. 352), toplumda kişinin konumu değiştikçe buna bağlı olarak değerleri ve hedeflerinin de değişeceğini ifade etmiştir. Yine Türkmen ve Useev (2019), bedensel aktivitelerin (sporun) insanlara sosyal konum ve statü kazandırarak davranışlarında değişime yol açtığını ifade etmişlerdir. Özellikle bahsedilen değişim negatif anlam yüklü bir içeriğe sahiptir. Sporcu yükseldikçe başkalarına olan tutum ve davranışları değişecek, kendini üstün görmeye başlayacak, gücünü kötüye kullanmaya başlayacak, narsisizmi patolojik düzeye taşıyacak, kazanmak için her yola başvuracak ve konumunu garanti altına almayı devam ettirecek uygulamalara başvuracaktır. Sporcu özelinde ifade edilen bahsedilen tüm davranışlar antrenör, yönetici ya da spor alanında güç ve başarı elde edebilecek her insan için geçerli olduğu düşünülmektedir. Dolayısıyla sporda giderek yaygınlaşan, sporun ruhuna ters düşecek güç ve statü ile yakından ilişkili olduğu düşünülen bu istenmeyen davranışların öncelikle kişinin kendisine, sonra iş çevresine, ülke sporuna ve sporun ruhuna zarar vermesi zincirleme olarak birbirini tetikleyecektir.

Belirtilen davranışlardaki güce ve statüye bağlı değişim literatürde hubris sendromu olarak geçmektedir. Özellikle liderlerde ve politikacılarda görülen hubris sendromu bu kişilerin karar verme süreçlerinin bozulması ve davranışlarındaki değişim olarak ifade edilmektedir (Russell, 2011). Kendisinin her alanda en iyi olduğunu düşünen ve vurgulayan bu kişiler, sahip oldukları güç ve başarının karşı konulamaz cazibesıyla hubris sendromuna yakalanmaktadır. Spor ortamlarında elde edilen başarılar, kazanılan astronomik ücretler, sosyal statüdeki değişim ile çevresel ve psikososyal faktörlerin de desteğiyle kişilerin hubris sendromuna yakalanma ihtimalleri yükselmektedir. Kendisine ve çevresine karşı potansiyel bir tehdit oluşturan ve sporun doğasını tahrip eden hubris sendromu ya da benzer kişilik bozukluklarına sahip bireylere önlem almak bir zorunluluk olarak görülmektedir.

Bu fikirden hareketle sosyolojik açıdan ele aldığımız spor olgusunun, fonksiyonalist teorinin de belirttiği toplumda hizmet ettiği dinamikler ve özellikle kitleler üzerindeki pozitif etkilerinin (Dever, 2017, s. 105) tahrip edilmesi istenmeyen bir durumdur. Hubris sendromu gibi davranış bozukluklarına sahip bireylerin spor alanında varlığına ilişkin henüz herhangi bir tespit yapılmamış olması yaratacağı tehlikelere ilişkin de önlem alınmasının önüne geçmektedir. Dolayısıyla bu araştırmanın şekillenmesindeki problem durumunu oluşturan düşünce, spor alanında gücü ve başarıyı elde etmiş kişilerde hubris sendromunun belirtilerinin ve etkilerinin hissedilmesi fakat henüz isimlendirilememiş olmasıdır.

1.2. Amaç

Bu araştırmanın amacı sporda hubris sendromunun varlığına ilişkin durum tespiti yapmak ve sendromun düzeyine ilişkin sonuçlar ortaya koymaktır. Bu amaç doğrultusunda belirlenen araştırmanın alt problemleri aşağıda belirtilmiştir.

- Sporda hubris sendromunun ortaya çıkma sebepleri nelerdir?
- Sporda hubris sendromu spor sektöründe nasıl algılanmaktadır?

- Sporda hubris sendromunun görülmesi yaş ve cinsiyet bağlamında bir farklılık yaratmakta mıdır?
- Sporda hubris sendromuna sahip bireylerin kişisel özellikleri, davranışları ve davranış gerekçeleri nelerdir?
- Sporda hubris sendromuna sahip olduğu düşünülen bireylerin iletişim yansımaları nasıl algılanmaktadır?
- Sporda hubris sendromuna sahip olduğu düşünülen bireylerin etkileri nelerdir?
- Sporda hubris sendromuna alınacak tedbirler nelerdir?

Bu bağlamda araştırma, belirtilen çerçevelere yanıt aramak üzere tasarlanmıştır. Derinlemesine bir durum tespiti için gerekli yöntem ve teknikler araştırmada kullanılacaktır.

1.3. Önem

Araştırmada sporda hubris sendromunun varlığına ilişkin kanıtlar ortaya koymak, sendromun düzeyi ile ilgili durum tespiti yapmak, sendromun ortaya çıkma nedenlerine ilişkin çerçeve sunmak, sendromun yarattığı etkileri derinlemesine araştırmak ve son olarak sendroma ilişkin çözüm önerilerini tespit etmek büyük önem arz etmektedir.

Spor kavramı ilgili problem durumunda da belirtildiği üzere içerisinde pek çok dinamiği barındırmaktadır. Sporun toplumsal ve kültürel öğeler içermesi, bir değerler bütünü olması ve kişilerin ve kurumların davranışlarına etki edecek derecede önemli bir konumda olması, sporda hubris sendromu gibi davranış bozukluklarının

görülmesiyle derinden etkilenebileceği düşünülmektedir. Sporun kendi dinamik yapısı içerisinde hubris sendromu gibi davranış bozukluğu olan bireyler bu kavramın kendisine, spordaki tüm paydaşlara ve ülke sporuna doğrudan ve dolaylı etkilere sebep olabileceği düşünülmektedir.

Hubris sendromu kavramı literatürde henüz çok yeni bir kavram olmakla birlikte işletme, politika ve sağlık sektörleri dışında fazla yaygın bir çalışma alanına sahip değildir. Bu anlamda spor sektörü içerisinde hubris sendromuna ilişkin bir çalışmanın olmaması ve diğer çalışmaların da genelde yabancı literatürde yer alması spor sektörüne bu kavramın tanıtılması açısından büyük önem arz etmektedir.

Hubris sendromunun çerçevesini belirleyebilmek, problem durumuna ve alt problemlere ilişkin ayrıntılı cevaplar bulabilmek amacıyla nitel araştırma tasarımının tercih edilmiştir. Hem yöntem hem de kapsam olarak keşfedici nitelikte tasarlanan araştırmada kullanılan teknikler önem arz etmektedir.

1.4. Varsayımlar

Araştırmanın varsayımları aşağıda belirtilmiştir:

- Araştırmada kullanılan yöntemin, problem durumunu ölçmede işlevsel bir yöntem olduğu varsayılmıştır.
- Katılımcıların araştırma sorularına içtenlikle ve dürüstçe cevap verdikleri, duygularını özgürce ifade ettikleri varsayılmıştır

1.5. Sınırlılıklar

Araştırmanın sınırlılıkları aşağıda belirtilmiştir:

- Araştırma spor alanını oluşturan yedi farklı meslek grubundan katılımcılarla maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Sporda istihdam oranları dikkate alındığında en yoğun katılım sporcular, antrenörler ve yöneticiler olarak tespit edilmiştir. Bu bağlamda katılımcıların seçiminde bu oransal farklılık gözetilerek belirtilen mesleklere ağırlık verilmiştir.

- Diğer yandan katılımcıların belirlenmesinde spor alanında erkek egemen bir katılımın olması belirlenecek kişilerin de daha çok erkek katılımcılardan seçilmesi yönünde bir görüşün kabul edilmesine sebep olmuştur.

- “Sporcu” başlığı altındaki katılımcılar belirlenirken sporcular içerisinde en fazla lisanslı sporcunun bulunduğu futbol branşına ağırlık verilmiş olup, diğer branşlardan da homojen bir yapı oluşturmak amacıyla katılımcı dahil edilmiştir.

- Sporcuların ve antrenörlerin kamp dönemleri ve sezon içi müsabaka takvimlerinin 2020/2021 sezonu özelinde yoğun olması sebebiyle görüşmelerin planlanmasında zorluklar yaşanmıştır. Bu sebeple görüşülmek istenen bazı katılımcılarla görüşmeler gerçekleştirilememiş ve yerine yeni katılımcılar dahil edilmek zorunda kalınmıştır.

- Katılımcıların ses ve görüntülerinin kaydediliyor olmasına ilişkin endişeleri sebebiyle fikirlerini dile getirirken başlarda çekingen davrandıkları sonrasında daha rahat hissettikleri ve akıcı bir görüşme süreci gerçekleştiği gözlemlenmiştir.

- Gerçekleştirilen odak grup görüşmelerinde konu odağında kalmak ve süreyi etkin kullanmak için katılımcı sayısı 6 ile sınırlandırılmış. Son anda iptal olan bir katılımcı sebebiyle bir odak grup görüşmesi 5 kişi ile gerçekleştirilmiştir.

1.6. Hubris Sendromunun Kavramsal Çerçevesi

Hubris sendromu diğer kişilik bozukluklarıyla bağlantılı bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu anlamda hubris sendromunun çerçevesini çizerken önce kişilik ve kişiliğe bağlı bir takım ilişkili kavramların tanımlanması konuya ilişkin bir altyapı olması bakımından önem arz etmektedir.

1.6.1. Kişiliğe İlişkin Çerçeve

1.6.1.1. Kişilik Kavramı

Kişilik ile ilgili pek çok tanımlama yapılmıştır. Bunların pek çok benzer yönleri olmakla birlikte birbirlerinden ayrıldığı durumlar da görülmektedir. Allport kişiliği tanımlarken “kişinin çevreye özgün uyumunu belirleyen psikofizyolojik sistemlerden oluşan içsel dinamik bir organizasyon” ifadesini kullanmıştır (Aslan, 2008). Burger (2016, s. 23), kişiliği “bireyin kendisinden kaynaklanan tutarlı davranış kalıpları ve kişilik içi süreçler” olarak tanımlamıştır. Asendorpf ve ark. (2001), kişiliği bireyin, çevresi ile uyumunun belirleyicisi olan psikofizyolojik sistemlerin koordineli bir örgütlenmesi olarak ifade etmişlerdir. Şimşek ve ark. (2015), kişilik kavramını kişiler arası ayrımı oluşturan zihinsel ve bedensel süreçlerin toplamı olarak ifade etmişlerdir. Sarıtaş (1997), kişilik kavramını, kişilerin çevresel durumlara ve etrafındaki kişilere uyum süreci olarak tanımlamıştır. Başaran (1974), kişilik kavramını, bireyin doğuştan getirdiği bir takım genetik özellikleri ve sonradan edindiği birikimlerin toplamı olarak ifade etmiştir. Görüldüğü üzere yapılan kişilik tanımlarında kişinin genetik özellikleri, çevresel etmenler, kültür öğeleri, kişinin bilgi ve tecrübeleri önemli bir rol oynamaktadır.

Kişiliği oluşturan yapılar kuramcılar tarafından ayrı ayrı incelenmiş ve kişiliğin doğası anlaşılmaya çalışılmıştır. Davranışçı kuramcılar kişiliği tanımlarken bireyin uzun bir zaman diliminde sergilediği davranışların bütünü olarak ifade etmişlerdir

(Mangal, 2002, s. 392). Yine Zel (2001, s. 10), kişiliği davranışsal yaklaşımla ele aldığı tanımında bireylerin sahip olduğu farklılıkların davranışlarla yansıması olarak ifade etmiştir.

Kişiliği çevresel etmenlerin bir yansıması olarak kabul eden kuramcılara göre kişilik kavramı farklı bir bakış açısıyla ele alınmıştır. Çevresel etkileri belirleyici faktör olarak değerlendiren görüşlere göre ruhsal ve toplumsal yapının kişilik üzerinde önemli bir yere sahip olduğu belirtilmiştir (Hazar, 2006).

Diğer yandan kişiliği bireyin kendi benliğinden kaynaklanan bir süreç olarak çevre etkilerine karşı farklı görüşler de ifade edilmiştir. Örneğin Freudcu yaklaşımda insanların sahip olduğu fakat bilincinde olmadıkları birtakım içgüdüleri ve gereksinimlerinden yola çıkarak, kişiliğinin üç temel birimi olarak “İd”, “Ego ”ve “Süperego” kavramlarını öne sürmüştür (McLeod, 2016). Belirtilen kavramlar ilerleyen bölümlerde ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

Davranışları, doğayı, sosyal çevreyi nasıl anlamlandırdığımız ve algıladığımız, davranışlarımızı nasıl kontrol altında tuttuğumuz ile ilgilenen bilişsel yaklaşımda, kişiliğin temelde zihinsel bir takım süreçlerle ortaya konulduğunu savunmaktadır (Taymur ve Türkçapar, 2012). Belirtilen yaklaşımların her biri farklı ele alınış biçimiyle kişiliği açıklamaya çalışmış ve insan ilişkilerinde kişiliğin etkisi üzerinde çıkarımlar yapmışlardır.

1.6.1.2. Kişilik Özellikleri

Literatürde tanımlandığı kadarıyla kişilik özellikleri, kişileri birbirinden ayırmaya yarayan bireylerin sahip olduğu duygu, düşünce ve davranış kalıplarının tümü olarak belirtilmiştir. Kişilik kişinin benzersiz ve kendisine özgü olmasına ek olarak, farklı koşullar altında benzer şekilde hareket etmesi bakımından tutarlılık göstermektedir. Bu özelliğiyle kişiliğin durağan bir yapısı olduğu belirtilmektedir (Ünsar, 2011).

Yapılan araştırmalara göre İngilizcede yaklaşık 18.000 kişilik özelliği ifadesi olduğu belirtilirken Türkiye’de kişilik özellikleri için tahmini on beş bin civarında kişilik özelliği olduğu belirtilmiştir (Taşhan, 2019). Kişilik zellikleri iyi-kötü, hırslı-kalender, atılgan-çekingen, güvenli-şphecisi faal-durgun, gergin-rahata gibi sıfatlarla çok farklı sınıflamaları yapılmakla birlikte, her biri kişiliğe dair önemli ip uçları ortaya koyabilmektedir.

Kişilik zellikleri üzerine yapılan araştırmalar tüm davranışların altında beş temel kişilik değişkeni olduğunu ortaya koymuşlardır. Beş faktör kişilik özelliği ya da Büyük beşli diye kullanımların da olduğu bu kişilik özellikleri leğinde “Nevrotiklik”, “Dışadönüklük”, “Deneyime Açıklık”, “Uyumluluk” ve “zdisiplin” yer almaktadır. Nevrotik kişilik, aşırı duygusallık ve duyguların çok fazla değişiklik göstermesi olarak ifade edilir. Dışadönüklük, sosyal enerjik ve sıcakkanlı kişiliği ifade etmektedir. Deneyime açıklık, güçlü bir hayal gücü ve yeni görüşleri kabul etme ile ilişkilendirilmektedir. Uyumluluk yardımsever, güvenilir ve şefkatli kişiliği ifade etmektedir. Son olarak öz disiplin ise, düzenli planlı, kararlı kişiliği ifade etmektedir (Burger, 2016, ss. 253-255).

1.6.1.3. Kişiliğin Bileşenleri

Gündelik hayatta kişiliği oluşturan çeşitli etmenlerden bahsedilmektedir. Bunlar Karakter, mizaç, yetenek ve benlik kavramlarıdır. Bu kavramlar bazen kişilikle eşdeğer şekilde kullanılmakla birlikte her biri kişiliği oluşturan farklı kavramlardır. Dolayısıyla kavramların ayrı ayrı ele alınması kişilik ile aralarındaki benzerlik ve farklılıkların anlaşılmasını da kolaylaştıracaktır.

1.6.1.3.1. Karakter

Karakter tanımlarında yetiştirme tarzı ve çevresel faktörlerle gelişen, zamanla değiştirilebilecek özellikleri barındıran ve öğrenilmiş tutumlar olduğundan bahsedilir.

Dolayısıyla genetik zemin ile birlikte karakterin, kişiliğin bir alt bileşeni olması durumu söz konusudur (Sayın ve Aslan, 2005).

Bireyin karakteri doğuştan gelmediği için zaman içinde şekillenmesi mümkündür. Toplum içindeki olumlu ya da olumsuz iletişimlerin tümü, birbirine benzer karakter özelliklerini ortaya çıkarabilir. Öyle ki kişiler gözlemlediği davranışları benimsemesi birbirine benzer karakterde bireylerin ortaya çıkmasına neden olan bir etken olarak görülmektedir (Türk ve Helvacı, 2005, s. 95).

1.6.1.3.2. Mizaç

Mizaç kavramı kişiliği oluşturan diğer bir bileşen olarak bireyler arasında değişiklik gösteren, kişiye özgü ve oldukça sınırlı bir takım duygusal tepkilerin ortaya konulması olarak tanımlanmaktadır (Tutar, 2013, s. 276). Diğer bir tanıma göre mizaç, duygulara bağlı olarak gelişen becerilerin ve kişilerin edindikleri alışkanlıkların birleşiminin altında yatan motivasyon, duyumsama ve bağlantı kurma süreçleri ile ilişkilendirilmektedir. Aynı zamanda mizaç, çevresel uyarılara karşı gösterilen otomatik tepkiler olarak ifade edilir (Arkar ve ark., 2005).

Yine mizaç ile ilgili kalıtım ile belirlenen duygusal kişilik özellikleri olarak yapılan bir tanımlamaya göre, saldırganlık, çabuk öfkelenme, neşeli olmak, içe dönük veya dışa dönük olmak şeklinde tanımlamalar da alan yazında yer almaktadır (Kaya, 1997).

1.6.1.3.3. Yetenek

Kişiliği oluşturan diğer bir kavram ise yetenektir. Özellikle spora ilişkin yaygın bir kullanımı olan yetenek hem zihinsel hem de bedensel olarak kişinin sahip olduğu tüm özellikler olarak tanımlanmaktadır (Çetin ve Beceren, 2007). Yetenek, kişilerin

sahip olduğu potansiyel anlamda iş yapma becerisi ile ilgili nelerin daha iyi yapılabileceği üzerine odaklanmaktadır (Altınöz, 2018).

Bedensel olarak ele alındığında doğuştan getirilen ve zamanla geliştirilen özellikler olarak tanımlandığı bilinmektedir. Örneğin koşma, yürüme, derinlik algısı, görme, renkleri ayırt etme ve çeşitli koordinasyon yetileri beden yetenek arasında sınıflandırılan özelliklerdir (Tatlılıoğlu, 2013).

Zihinsel yetenek ise belirli bir düzeyde zeka ile ilişkilendirilen, ilişkiler arasında bağlantılar kurma, kavrayabilme, analiz, çözümleme ve sonuca varma gibi özelliklerin yer aldığı yetenek türüdür (Taşhan, 2019).

1.6.1.3.4. Benlik

Benlik kavramı kişinin kendisine olan inançlar bütünü olarak tanımlanmaktadır. Bir benlik duygusundan bahsedebilmek için onu yaratan kaynakları da bilmek gerekir. Benliğe ilişkin bilgilerimizin çoğu toplumsallaşma aracılığıyla gelmektedir. Çocukluktan itibaren katıldığımız her türlü dinsel, etnik ya da kültürel etkinlikler daha sonra benliğimizin önemli yönleri haline gelir. Diğer yandan başkalarının bize karşı sergilemiş olduğu davranışlar da benlik oluşumunda pay sahibidir. Özellikle başkalarının bize tepki veriş biçimleri hakkındaki algılarımız yansıtılmış benlik anlamına gelmektedir (Taylor ve ark., 2007, ss. 106-107).

Genel çerçevede benlik kavramı bireyin kendi kişiliği ile ilgili sahip olduğu yargılara ek olarak bireyin kendini tanıma ve değerlendirme biçimi şeklinde ifade edilmektedir (Yağışan ve ark., 2007).

1.6.1.4. Kişilik Modelleri

Bireyler kişilik özellikleri bakımından birbirlerinden ayrılmaktadırlar. Diğer yandan kişilik özelliklerine ilişkin benzerlikler kişilik tiplerinin sınıflandırılmasını kolaylaştırmaktadır. Bu fikirden hareketle ortak özelliklerin neler olabileceğine ilişkin her durumda geçerli olabilecek kişilik modelleri tanımlanmıştır. Hubris sendromunu anlayabilmek için hangi tür kişilik modelleri ile ilişkisinin olduğunu belirlemek önem arz etmektedir. Literatürde beş faktör kişilik modeli, Myers-Briggs Kişilik Modeli ve Friedman ve Rosenman'ın Kişilik Modeli yaygın olarak kullanılan kişilik modelleridir. Daha önceki bölümlerde beş faktör kişilik modelinden bahsedilmiştir.

Myers-Briggs kişilik modelinde, psikiyatrik olmayan popülasyonlar için yaygın kullanılan kişilik ölçüsü haline gelmiştir. Bu modelde, dışadönük ve içedönük kişilik tiplerine bağlı dört işlevden (duyuş, hissetme, düşünme ve sezgi) bahsedilmektedir (Brownfield, 1993).

Özellikle örgütsel davranış araştırmalarında yaygın olarak kullanılan kişilik modeli Friedman ve Rosenman'ın A ve B tipi kişilik modelleridir. Friedman ve Rosenman'ın kişilik modeline göre her ne kadar kişilik tipleri birbirinden farklılık gösterse de bir insanda sadece A tipi ya da sadece B tipi kişilik özelliğinin var olduğunu söylemenin yanlış olacağı ifade edilmektedir. Her iki tip özelliği kendisinde barındıran bireylerdeki farklılığın, birinin özelliklerini daha fazla taşıması sebebiyle ortaya çıktığı ifade edilmektedir (Saygılı ve ark., 2017) Şekil 1.1'de A ve B tipi kişilik özellikleri ayrıntılı olarak verilmiştir.

<i>A Tipi Kişilik Özellikleri</i>	<i>B Tipi Kişilik Özellikleri</i>
• Daima eylem halindedirler. • Hızlı yürürler. • Hızlı yerler. • Hızlı konuşurlar. • Sabırsızdırlar. • Bir anda iki şey yaparlar. • Boş zamanları pek yoktur. • Sayılara karşı saplantılıdırlar. • Sayılarla başarıyı ölçme eğilimindedirler. • Agresiftirler. • Rekabetçidirler. • Sürekli zaman baskısı altındadırlar.	• Zamanla ilgileri pek yoktur. • Sabırlıdırlar. • Övünmekten hoşlanmazlar. • Oyunları ve sporları kazanmak için değil eğlenmek için yaparlar. • İçleri rahat bir şekilde dinlenirler. • İşleri hemen bitirme baskısı altında değildirler. • Yumuşak başlıdırlar. • İçleri rahat bir şekilde dinlenirler. • Asla acele etmezler.

Şekil 1.1. Friedman ve Rosenman’ın A ve B Tipi Kişilik Modelleri (Durna, 2005).

Rosenman ve Friedman’ın kişilik tanımlamasına göre A ve B tipi kişilik özelliklerinin kapsamı biraz daha genişletilmiş olup bu özellikler aşağıda belirtilmiştir.

“A tipi kişilik özellikleri: yükselme, başarı hırsı, başkalarıyla yarışmak, heyecanlılık, duygusallık, acelecilik, zamana karşı yarışmak, saldırganlık, işleri hemen bitirme eğilimi, işlere aşın bağlılık, hareket ve konuşmanın hızlı olması, çabuk öfkelenmek, sabırsızlık, insan ilişkilerindeki zayıflık, dinlenmeyi sevmemek, kişisel ve sosyal yaşantıya zaman ayırmamak, planlamayı zaman kaybı olarak görmek, kuyrukta beklemekten sıkılmak, başkasının sözünü kesmek, yerinde durmamak ve otururken sürekli ayaklarını oynatmak

B tipi kişilik özellikleri: bu kişiler işleriyle ilgili olarak oldukça rahat davranırlar. Zaman ve başarı ile ilgilenmemek, işte kalite aramak, başkalarıyla yarışmamak, kendisinden emin, sağlığına düşkün ve boş vakti bol olmak, her şeyi olduğu gibi kabul etmek, herkesle dostluk içinde olmak, çevreye açık ve sosyal yaşamı seven bir özellik taşımak (Aktaş, 2001)”.

Hubris sendromu olan kişilerin belirtilen kişilik özelliklerinden A tipi kişilik modeline yatkın olduğu fakat tam anlamıyla çerçevesinin çizilmesinin zor olduğu ifade edilebilir (Uysal, 2019, ss. 18-19).

1.6.1.5. Kişilik Kuramları

Kişilik araştırmalarının çoğu bir kuramla başlar. Kişilik kuramları, davranışların net bir şekilde ifade edilmesi için geliştirilmiş kuramlardır. Açıklama getirdikleri olgu ya da olayların çeşidine göre çeşitlilik gösterebilmektedirler. Diğer yandan davranışı açıklamak için pek çok kuram geliştirilebilir. Bilim sadelikten yanadır ve olguyu en basit haliyle anlatan bir kuram daha anlaşılır olacaktır (Burger, 2016, s. 44).

Literatürde yaygın olarak kullanılan “Psikanalitik Kuram”, “Davranışsal Kuram”, “Bilişsel Kuram”, “İnsancıl Kuram”, “Ayrıcı Özellik Kuramı” ve “Biyolojik Kuram” aşağıda açıklanmıştır.

1.6.1.5.1. Psikanalitik Kuram

Avusturyalı nörolog Sigmund Freud’un 19. yüzyılda ortaya koyduğu psikanaliz kavramı “belli bir takım sinir hastalıklarının tedavi yöntemi” olarak tanımlanmaktadır. Her ne kadar psikanalitik kuram Freud ile anılsa da kendisi psikanalitiğin ilk gelişim evresinde etkisi olmamasından şu sözlerle bahsetmektedir:

“Psikanalizi ortaya çıkarmış olmak bir beceri olmakla birlikte benim göstermiş olduğum bir beceri değildir. Viyanalı başka bir hekim olan Dr. Joseph Breurer bu yöntemi ilk kez histerik bir kızın vakası için uyguladığında ben sınavlarını vermeye çalışan bir öğrenciydim”(Freud, 2020, s. 5)

Freud’ un psikanalizle özdeşleşmesinin temel sebebi kuramı ilk ortaya atan olması değil, tüm yaşamı süresince çalışmalarını psikanaliz üzerinde gerçekleştirmesi ve araştırmacıların psikanalize kaynak olarak ilk ona başvurmasıdır. Freud’un kuramları üzerine de pek çok çalışma yayınlanmış ve kaynakları alan yazında tanıtılmıştır. Freud’un görüşlerini destekleyenler kadar desteklemeyenler de o kaynakları referans almışlardır ve bu sebeple psikanalizin ismi Freud’la özdeşleşmektedir.

Kuramcılar arasında yaygın olarak bilinen bilim insanları Freud, Adler, Jung, Sullivan, Horney ve Fromm ve Erikson'un görüşleri ve psikanalitik kuramı ifade şekillerine göz atmak psikanalitiği anlamak açısından önemli bir yer tutmaktadır.

Freud, 1920'de yaşam ve ölüm içgüdülerine ilişkin düalizm teorisini tanıttığında, psikanalizin gelişiminde yavaş yavaş zihinsel yaşamdaki saldırgan fenomenlerin daha derin bir anlayışını açan yeni bir dönem başlamıştır. Pek çok araştırmacı, ölüm içgüdüsünü reddederken diğerleri temel klinik önemini fark etmişlerdir. Freud, ölüm içgüdüsünün bireyi sessizce ölüme doğru sürüklediğini ve bu ölüm benzeri gücün ancak yaşam içgüdüsünün etkinliği aracılığıyla dış dünyadaki nesnelere yönelik yıkıcı dürtüler olarak yansıtıldığını vurgulamıştır (Rosenfeld, 2003).

Freud'a göre kişilik, id (alt benlik), ego (benlik) ve süperegö (üst benlik) gibi üç temel kavramın birleşmesiyle ortaya çıkmaktadır. İd (alt benlik); Freud alt benliğin yalnızca bizim kişisel isteklerimizi tatmin etmeye çalışan, haz ilkesine göre hareket eden bir kişilik yapısı olduğunu ve doğuştan getirilen bu reflekssel hareketin yetişkinlikte denetim altına alınacağını vurgulamıştır. Freud bu durumu bebeklerin kendilerine zarar vermekle ilgili herhangi bir gerçeklik algısı olmadan istediği her şeyi elleriyle kavramak arzularından örnek vererek açıklamıştır (Burger, 2016, s. 78).

İd' in işlevleri arasında nefes alma, yeme-içme gibi yaşamsal faaliyetlerin yer almasının yanında cinsellik, saldırganlık gibi ilkel dürtülerle ilişkili olarak acı ve rahatsızlık duygularından uzak durma eğilimi de yer almaktadır (Oktağ, 2007). Her ne kadar uzak durma eğilimi olsa da kişiler için böyle bir denetim mekanizması yer almamaktadır. Uzak durmanın sebebinin alt benliğin diğer süreçle ilişkisi sonucu ortaya çıkmaması olarak değerlendirilmektedir. Eğer alt benlik denetimi ele alırsa o zaman bir takım ruhsal rahatsızlıklar ortaya çıkar ve ciddi sonuçlara varan bir süreç gerçekleşmiş olur.

Ego ise, gerçekçi olmayan id (alt benlik) ile dış dünya arasında arabuluculuk görevi görmektedir. Kişiliğin karar verme bileşenidir. İdeal olarak, ego mantıkla çalışır, oysa id kaotik ve tamamen mantıksızdır. Ego gerçeklik ilkesine göre çalışır,

kimliğin taleplerini tatmin etmenin gerçekçi yollarını geliştirir, toplumun olumsuz sonuçlarından kaçınmak için genellikle taviz verir veya tatmini erteler. Ego, nasıl davranacağına karar verirken sosyal gerçekleri ve normları, görgü kurallarını ve kuralları dikkate alır (Mcleod, 2016).

Süperego, onun “ideal” ini temsil eden ego içindeki bir başka farklılaşmadır. Süperego, çocuğun içe yansıtma veya özdeşim yoluyla ebeveyn figürlerinin otoritesini ve ihtişamını üstlendiği Oidipal dramının bir sonucu olarak ortaya çıkar. İd zevk peşinde koşarken ve ego gerçeklik ilkesi tarafından yönetilirken, süperego psişik aygıtı idealist hedefler ve mükemmellik peşinde koşmaya davet eder. Süperego ahlaki sansürün ve vicdanın kaynağıdır (Lapsley ve Stey, 2011).

Başlangıçta Breurer ile hipnoz tekniğini kullanan Freud çalışmalarını bireysel olarak yürütmeye başlamasından sonra giderek hipnoz yerine hastalarını uyutmadan uyanık bir şekilde düşünce düzeni ve toplum değerlerini gözetmeksizin (İd) konuşmaya teşvik etmiştir. İsmine serbest çağrışım adını verdiği yöntemde, hastalar kendi sorunlarını açıkça ve özgürce tartışabilir duruma gelerek tedavi olmaktadır. Freud hastaları tedavi etmede kullandığı bu tedavi yöntemini psikanaliz olarak adlandırmıştır (Geçtan, 2003, ss. 50-51).

Psikanalize farklı bir bakış açısı getiren diğer araştırmacı Carl Gustav Jung ’dur. Jung ve Freud un ayrım noktası Freud sadece akıl hastalarıyla yürütürken Jung herhangi bir sınıflama kullanmamıştır. Kendi geliştirdiği Analitik psikoloji, kavramının temeli psikanalize dayanmaktadır. Jung, Freud'un kullandığı id kavramını kabul etmekle birlikte farklı olarak id, ego ve süper ego yerine bilinç, kişisel bilinçdışı ve kolektif bilinçdışı kavramlarını kullanmıştır. Jung’a göre kişisel bilinçdışı kendine özgü olarak tanımlanırken, kolektif bilinçdışı genetik miras olarak tanımlanmıştır (Nergiz, 2017).

Sigmund Freud ve Carl Gustav Jung ile birlikte psikanalitik kuramın en önemli temsilcilerinden biri olan Alfred Adler 1911’de, kişiliğin biricikliğini ve bölünmezliğini vurguladığı “Bireysel Psikoloji” kuramını geliştirmiştir (Ferah,

2014). Freud'la yolunu ayıran ilk psikanalist üyesi olan Adler'in kişiliği anlamak ile ilgili, üstünlük çabası, ebeveyn etkisi doğum sırasının önemi ile ilgili önemli tespitleri bulunmaktadır (Geçtan, 2003, ss. 151-152). Adler tarafından aşağılık ve üstünlük kompleksleri kendi kuramını oluşturan en önemli iki kavram olması bakımından diğer araştırmacılara oranla daha fazla vurgulanmıştır. Kişinin aşağılık kompleksini bastırmak için üstünlük kompleksi geliştirdiği ifade edilmektedir (Selvi, 2018).

Karen Horney Freud'un kültürel faktörleri önemsemediği ve biyolojik ve fizyolojik faktörleri ön planda tuttuğu gerekçesiyle geleneksel psikanalizden ayrılmak durumunda kalmıştır (O'connell, 1980). İnsanın haz merkezli değil, güvenlik ve tatmin ilkeleriyle yönetildiğini savunan Horney bireyin sadece içgüdü ve genetik yatkınlık ile değil toplum yoluyla hayatta kalma mücadelesinin ortaya konduğu görüşünü desteklemektedir (Yıldız, 2020).

Eric Erikson Freud dan bağımsız olarak benliğin pek çok işlevi olduğuna inanıyordu. Erikson'a göre benliğin birinci işlevi kimlik oluşturmak şeklinde ifade edilmiştir. Bununla birlikte, onu zamanının diğer psikanalistlerinden gerçekten ayıran şey, insanların yaşamları boyunca psikososyal gelişimleri hakkındaki görüşleri olmuştur. Kısaca özetlemek gerekirse, epigenetik, insanların kişiliklerinin doğumdan yaşlılığa kadar, önceden belirlenmiş bir psikososyal gelişim dizisinde insan gelişimindeki sekiz aşama boyunca ilerlediğini savunur. , yine de kimliğin 'ergenlik döneminde “sağlamlaştığını” da kabul etmektedir (Maree, 2020).

1930'ların sonlarından başlayarak Sullivan'ın kişilerarası kuramı, Freud'un libidinal güçlerin değişkenliklerine dayanan dürtü kuramının ana alternatiflerinden biri haline gelmiştir. Amerika Birleşik Devletleri'nde, bu revizyona iki Avrupalı göçmen, Erich Fromm ve Karen Horney katıldı. Sullivan, Freud'u kişilerarasılaştırmış ve onun psikanaliz versiyonunu “dinamik psikiyatri” olarak adlandırmıştır (Cortina, 2020).

Tüm kuramcılar önceki bölümlerde de belirtildiği gibi temel inşalarını Freud üzerine yapmış ve farklı ele alınış biçimleriyle psikanalitik kuram ortaya çıkmıştır. Hubris sendromunun dayandığı kişilik yaklaşımı “Psikanalitik Yaklaşım” dır.

1.6.1.5.2. Davranışçı Kuram

Davranışçı kuramcıların bireyin çevre etkisiyle kontrol edildiği görüşünü savunurlar. Aynı zamanda şartlandırmanın ve kişilik arasındaki bağlantıya vurgu yapmaktadırlar.

Klasik koşullanma olarak bilinen Pavlov'un koşullanmasında, çevreden gelen her türlü olumlu ya da olumsuz uyarının davranış üzerindeki değişiklikleri esas alınmaktadır. Bunun için öncelikle koşulsuz bir uyarana ihtiyaç vardır. Böylelikle oluşacak tepki refleksif bir hareket olarak davranışa yansıyacaktır. Pavlov'un deneylerindeki köpeklerle verdiği et koşulsuz uyarın köpeğin ağız sulanma davranışı ise koşulsuz tepkiyi ifade etmektedir.

Diğer yandan Pavlov'un klasik koşullanmasından farklı olarak edimsel koşullanma davranışın sıklığı ile ilgilenmektedir. Edimsel koşullanmada sonuçlar tarafından kontrol edilme durumu vardır. Bir davranışın sıklığını artıran sonuca pekiştirme azaltan sonuca ise cezalandırma adı verilmektedir. Pekiştirme de kendi içerisinde olumlu ve olumsuz olarak ayrılmaktadır. Örneğin bir işi başaran kişi bu davranışından dolayı ödüllendirilirse başka bir davranış için de aynı tutumu sergileyip başarmaya çalışacaktır. Olumsuz pekiştirmede ise davranışı azaltma sonunda rahatlama eğilimi göstermek azaltmayı pekiştiren bir işlev yerine getirecektir (Doğanay, 2021, s. 42).

Özet olarak davranışçı kişilik yaklaşımlarında, diğer yaklaşımlardan tutarlı davranış kalıplarının koşullanma deneyimleri sonucu olduğu noktasında farklılık göstermektedir. Davranışçı kuramcılar kalıtımın etkisini görmezden gelmezler fakat koşullanma karşısında önemsiz bulurlar ve kişiliği bir insanın geçmişte yaşadığı koşullanmaların toplam bir sonucu olarak görürler (Burger, 2016, ss. 516-557).

1.6.1.5.3. Bilişsel Kuram

Sosyal bilişsel teori, sosyal çevrenin motivasyon, öğrenme ve öz-düzenleme üzerinde oynadığı kritik rolü vurgulayan, insan işleyişine dair psikolojik bir bakış açısı olarak tanımlanmaktadır. Farklı bilişsel kuramlar olmakla birlikte Bandura'nın kuramı yaygın olarak çalışılan bir kuramdır (Schunk ve Dibenedetto, 2020).

Bandura Sosyal Bilişsel Teori (SBT)'de terminolojinin sosyal kısmının, insan düşüncesinin ve eyleminin çoğunlukla sosyal kökenlerinin olduğunu, bilişsel kısımda ise insan düşünce süreçlerinin insan motivasyonuna etkisine ve eylemine etkili nedensel katkısının olduğunu ifade etmektedir. SBT'ye göre, insan davranışının, kişisel faktörlerin (biliş dahil) ve çevresel faktörlerin, üçlü karşılıklı nedensellik olarak adlandırdığı karşılıklı determinizm çerçevesinde hem birbirlerini etkilediğini hem de birbirlerinden etkilendiklerini öne sürmektedir (Beauchamp ve ark., 2019).

Diğer önemli bilişsel kuramcı olan Rotter, sosyal öğrenme teorisini ortaya atmıştır. Bu teoriye göre potansiyel davranışı, sonuca neden olan bir davranışın olasılığına ilişkin beklentiler, öğrenme geçmişine dayalı olarak pozitif veya negatif değer ve psikolojik durum ile açıklamaya çalışmıştır (Carton ve ark., 2021).

1.6.1.5.4. İnsancıl Kuram

Rogers, Maslow ve Fromm'ın öncülüğünü üstlendiği insancıl kuram Adler'in insanın iyiye ulaşma çabasından hareketle ortaya çıkmış bir kuramdır. İnsancıl kuramı savunanlar kişilerin geçmişe takılı kalmadıkları ve iyi iç güdülere sahip oldukları fikirleri üzerine yoğunlaşmaktadırlar (İnanç ve Yerlikaya, 2017).

İnsancıl kuramcılar kişilik testlerinden alınan puanların kişinin iç dünyasını tam olarak yansıtamayacağı görüşünü savunmuşlardır. İnsancıl kuramda dikkat çeken başlıklar olarak kendini açığa vurmak, yalnızlık, öz saygı ve tek başınalık yer almaktadır.

Kendini açığa vurma kuramına göre iki insan özel bilgilerini birbiriyle paylaştığında benzer deneyimleri yaşamaktadır. Kendisiyle ilgili gizli olan bilgiyi başkasıyla paylaşan insan kendini açığa vurmuş olacaktır. Kendini açığa vurma bu bağlamda insancıl kuramcılar tarafından kişisel gelişim ve mutluluk ile ilgili önemli bir süreç olarak tanımlanmıştır. Yine insancıl kuramcılar yalnızlığı toplumsal etkileşim ve bu etkileşimin kalitesini algılama biçimi ile ilişkili olduğundan bahsetmişlerdir. Diğer bir kavram öz saygı kavramıdır. Kuramın ortaya attığı bilgiye göre öz saygısı düşük insanların cesaretleri kırılıp güdülenmeleri azalacağı vurgusu yapılırken yüksek özsaygısı olanların kendini iyileştirme yoluna gittiği sonucuna ulaşılmaktadır. Son olarak tek başınalık kavramı için farklı varsayımlar kullanılmış olup bunun bir tercih olduğu ve yalnızlıkla eş anlamlı olmadığı vurgusunu yapmışlardır (Geçtan, 2003, ss. 463-505).

1.6.1.5.5. Ayırıcı Özellik Kuramı

Özellik teorisi, insan kişiliğinin incelenmesine yönelik başlıca yaklaşımlardan biridir. Bu yaklaşım çerçevesinde kişilik özellikleri, çok çeşitli durumlarda kendini gösteren alışılmış davranış, düşünce ve duygu kalıpları olarak tanımlanır. Özelliklerin en önemli özellikleri, zaman içinde göreceli kararlılık, farklı bireylerde farklı ifade dereceleri ve davranış üzerindeki etkisidir (Novikova, 2013).

Kişilik özellikleri teorisi kuramcıları, Gordon Allport'u, özellikler doktrininin hem yaratıcısı hem de başlıca temsilcisi olarak tasvir etmişlerdir (Zuroff, 1986). Allport'un özellikler kuramına en belirgin katkısı, ortak özellikler ve kişisel eğilimler arasındaki ayırmadır. Kişisel eğilimler, bireylerde bulunan ve başka herhangi bir kişiyle ilgili olmayabilecek somut eğilimlerdir. Buna karşılık, ortak özellikler, insan gruplarından elde edilen istatistiksel soyutlamalardır ve herhangi bir bireyin psikolojik işleyişine doğrudan karşılık gelebilir veya gelmeyebilir. Tıpkı hiçbir ailenin istatistiksel olarak ortalama 2,5 çocuğa sahip olmaması gibi. Allport özelliklerin nispeten kalıcı eğilimler olduğunu, eylemlerin ve deneyimlerin sıklığını ve yoğunluğunu etkilediklerini, ifade edici veya motivasyonel olabileceklerini

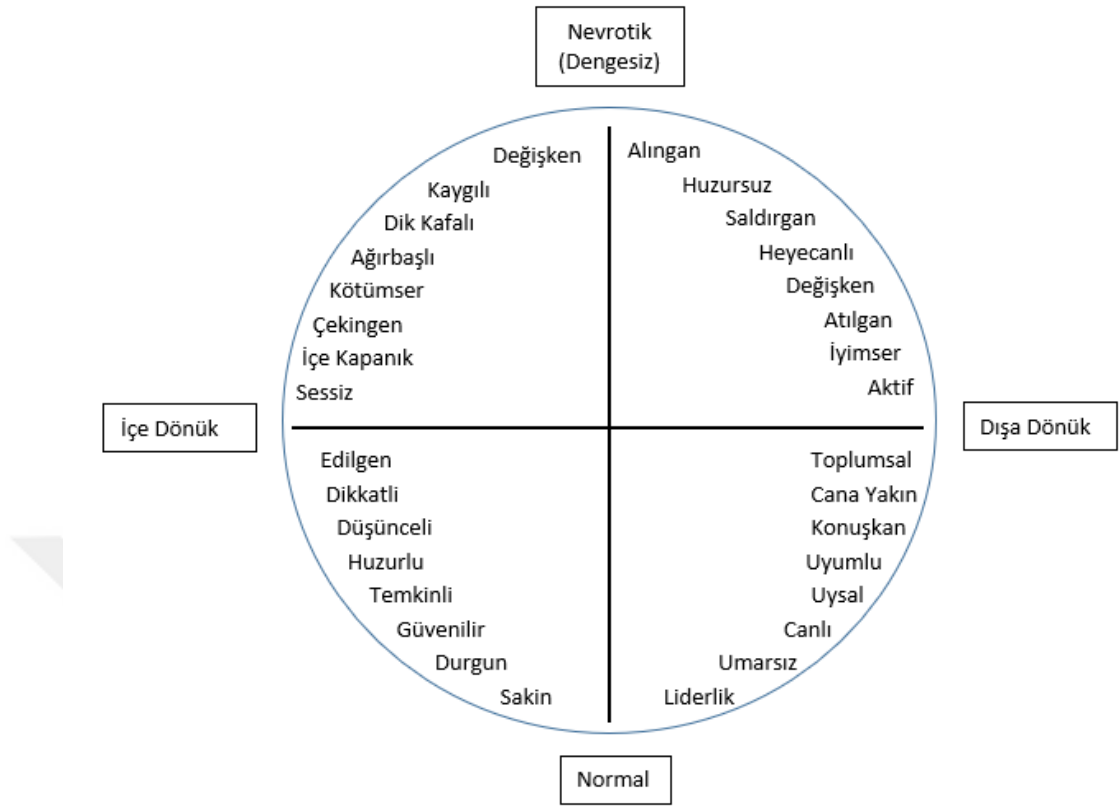
belirtmiştir. Bununla birlikte Allport bireysel özelliklerin her bireyin eylemine katkıda bulunan gerçek nöropsikolojik yapılar olduklarını ifade etmiştir (Costa Jr ve McCrae, 2006, s. 98).

Diğer yandan Allport, üç ayırıcı kişisel özellikten bahseder Bunlardan ilki temel eğilimlerdir: bir bireyin yaşamında narsisizm gibi baskın olan bariz, ana özelliklerdir. İkincisi merkezi eğilimler: temel özellikler kadar belirgin olmamakla birlikte, önemli ve her insanda bir dereceye kadar bulunan özelliklerdir. Son olarak ikincil eğilimler: belirli durumlarda görülen daha az görünür, daha az kararlı bireysel özelliklerdir. Allport'a göre çoğu insanın temel bir eğilimi yoktur (bunlar o kadar baskındır ki kişinin yaşamına hükmederler ve gizlenemezler), bunun yerine merkezi eğilimleriyle tanımlanırlar. Allport, her bir kişinin kimliğinin 5-10 bireysel özellik (merkezi eğilimler) ile tanımlanabileceğine ve bir kültür veya ulusun üyelerinin ortak eğilimleri paylaştığına vurgu yapmıştır (Novikova, 2013).

1.6.1.5.6. Biyolojik Kuram

Kişilik teorileri, insanlar arasındaki duygulanım, biliş ve davranış, durumlar ve zaman içindeki sistematik farklılıkları tanımlamayı amaçlar. Biyolojik kişilik modelleri, özellikle bu farklılıkların genetik ve nörofizyolojik temellerini açıklamakla ilgilenmektedir (Corr, 2015, s. 857).

Alanın öncü isimlerinden olan Eysenck kişiliğin büyük oranda biyoloji tarafından belirlenmesi üzerine görüşler öne sürmüştür. Eysenck kişilik özelliklerini hiyerarşik olarak çeşitli birimlere bölmüştür. Diğer yandan kişiliği dengeli ve dengesiz (nevrotik) olarak iki temel boyutta ele almış ve bu boyutları da dışa dönük ve içe dönüklük olarak sınıflamıştır. Aynı zamanda Eysenck dışa dönük ve içe dönük kişilerin sadece davranışlarının değil fizyolojik yapılarının da farklı olduğunu öne sürmüştür. Eysenck 'in bu sınıflaması Şekil 1.1 'de ayrıntılı verilmiştir.

Şekil 1.2. Eysenck Kişilik Boyutları (Geçtan, 2003, s. 346).

Yukarıdaki modelde ortaya koyduğu boyutlar sadece insanların kendilerini nasıl tanımladığı veya başkalarının onları nasıl tanımladığı değil, insanların nasıl davrandığı ile ilgilidir. Bu derecelendirmelerin istatistiksel olarak birden çok durumda toplanmış derecelerdir (Revelle, 2016).

1.6.2. Hubris Kavramı

Hubris sendromu henüz kabul edilmiş bir tıbbi terim değildir. Hubris kelimesinin kökeni Antik Yunan'a dayanan bir geçmişe sahiptir. En genel tanımıyla güçlü bir figürün aşırı gurur, özgüven ile başkalarına küstahlık ve küçümseme ve kibirli davranışları olarak ifade edilmektedir. Birey bu şekilde davranışlarından ve gücü kullanıyor olmaktan zevk alsa da bu tarz onur kırıcı davranışlar Antik Yunan'da şiddetli şekilde kınanmıştır. Platon'un Phaedrus'undan ünlü bir pasajda, kibir

eğiliminin “Arzuların kişiyi mantıksız bir şekilde zevklere ve içimizdeki aşırılıklara yöneltmesi” olarak tanımlanmıştır (Owen, 2008).

Hubrisin mitolojik kökeninde birlikte anıldığı Nemesis faktörü göze çarpmaktadır. Zeus'tan bile daha yaşlı olan ilahi öfke ve intikam tanrıçası olan Nemesis, adaletin uygulayıcısı olarak aşırı gururu, hak edilmemiş serveti ve aynı zamanda ölçülü olmayı cezalandırdığı ifade edilmektedir. Nemesis' in görevi, aşırı güç ve refaha sahip olanların yarattığı dengesizliği müdahaleleriyle dengelemek olduğu söylenmektedir (Trumbull, 2010). Antik mitlerin mantığına göre, hubris ve Nemesis'i birbirine bağlayan noktanın, Nemesis'in “kibirin cezbediciliği ile genellikle terör ve yıkım yoluyla, aşağılamak ve yok etmek için misilleme yapması” olarak ifade edilmiştir (Jakovljević, 2011).

Homeros tarafından hubrise ilişkin tespitler Aşil'in yüz yüze savaşta düşen Truva kahramanı Hector'un ölmesinden sonraki sergilediği davranışlarla ilişkilendirilmiştir. Aşil'in, yenilmiş bir kahramana gereken saygıyı göstermek yerine, cansız bedenini arenada sürüklemesiyle bir kahramanın kutsal kalıntılarını küçük düşürmüş ve sonuç olarak onur ve edep kurallarını ihlal ettiği ifade edilmiştir. Yine Homeros'un İlyada'sında bir birey, insanüstü başarabildiği meziyetleriyle övündüğünde, yerleşik gelenekleri ihlal ettiğinde veya tanrılara mahsus hünere kalkıştığında, kibir suçundan suçlandıkları ifade edilmektedir (Trumbull, 2010).

Hubris sendromunun ortaya çıkışı ile ilgili mitolojik yaklaşıma ek olarak, diktatör ve liderlerin yükselişlerinde ortaya çıkan davranış değişikliklerinin fark edilmesi ile ilişkilendirilmektedir. Örneğin İngilizlerde “güç aklını başından aldı”, “gururun ardından yıkım, kibirli ruhun ardından da düşüş gelir” ve “güç yozlaşmaya eğilimlidir ve mutlak güç kesinlikle yozlaştırır” sözleri hubris (kibir) için söylenmiş sözlerdir (Garrard ve ark., 2014). Hubris' e Türk kültüründe de atıflar mevcuttur. “Alçak uçan yüce konar, yüce uçan alçak konar”, “burnu Kafdağı'na çıkmak”, “küçük dağları ben yarattım demek”, “burnu yere düşse almaz”, “yanına salavatla varılmaz” sözleri hubrise (kibire) atıfta bulunan atasözü ve deyimlerdir.

Hubris kavramı çeşitli araştırmacılar tarafından da ele alınmıştır. Psikanalitik kuramın ele aldığı en önemli ve çarpıcı konulardan birisi narsisizmdir. Freud 1911’de “Paronaya Üzerine Psikanalitik Notlar” adlı kitabında narsisizm terimini “genetik” olarak gelişimsel bir dönemi tanımlamak, “dinamik” olarak ise kibir(hubris) ve kendine hayranlık gibi belirli tutumları açıklamak amacıyla kullanmıştır (Taştan, 2019).

Diğer bir psikanalitik kuramcı Jung, hubrise ilişkin görüşlerini, şişirilmiş bir bilincin her zaman benmerkezci olması ve kendi varlığından başka hiçbir şeyin bilincinde olmaması şeklinde ifade etmiştir. Bu kişilerin geçmişten ders almaktan, güncel olayları anlamaktan ve gelecek hakkında doğru sonuçlar çıkarmaktan aciz olacağını da eklemiştir (Trumbull, 2010).

Jung’ un görüşlerini destekleyen bir analist olan James Hillman, normalde kibirin özdenetimle sınırlandırıldığını öne sürer. Hillman kişinin doğuştan gelen imajının sınırlayıcı etkisi, klasik dünyanın insan hatalarının en kötüsü olarak kabul ettiği o kendini beğenmişliği, başkalarının alanına müdahale veya kibiri engelleyeceğini ifade etmiştir. Aynı zamanda karakterin, yönlendirici güç görevi gördüğünü de vurgulamıştır (Hillman, 2012, s. 178).

Kibirli duruş, filozof David E Cooper tarafından “aşırı özgüven, otoriteye karşı tutum, uyarı ve tavsiyeleri önceden reddetme, kendini model alma” olarak tanımlamıştır (Cooper, 2002, s. 163).

Başarılı liderlerin göstermiş olduğu karizmatik özellikler çekicilik inandırıcılık, ilham kaynağı olma, geniş bir vizyona sahip olma gibi özellikler aslında pozitif bir algı yaratsa da daha derinlerde içinde birtakım tehlikeleri barındırmaktadır. Bu niteliklerin altında aceleci davranma, tavsiyelere kulak asmama, pervasız davranma dürtüsel davranma, ayrıntılara dikkat etmeme gibi yetersizlikleri de beraberinde getirebilir. Bu durum aslında başarılı bir liderin mantıklı karar karar verme sürecinde de doğrudan etkilidir. Hubris halk arasında “kendini kaybetmiş” ya da “akıl sağlığı yerinde değil” gibi günlük konuşma terimleriyle ifade edilirken ortaya çıkan tablo aslında bir davranış

değişikliğinin gözlemlenmesi ile ilişkilidir. Bütün bu unsurların odak noktasında kibir ve ilişkili kavramlar olarak abartılı gurur, aşırı özgüven ve başkalarını küçümseme davranışları gözlemlendiği belirtilmektedir (Owen, 2006). Bir kişide kibirli davranışlar olması ve hubris sendromu aynı anlama gelmemektedir. Hubris sendromu henüz tanısı olmayan bir psikolojik rahatsızlık olsa da diğer tanısı olan davranış bozukluklarının birleşiminden ve kendine mahsus davranış özelliklerinden meydana gelmektedir.

1.6.3. Hubris Sendromu

Owen (2008), hubris sendromu terimini açıklarken, amacının, sahip olunan güç ile zihinsel istikrarsızlık özelliği gösteren anormal davranış arasındaki nedensel bağlantıyı' kurmak olduğunu ifade etmiştir. Owen'ın hubris sendromu üzerine tezini geliştirmek için kullandığı kanıtların çoğu, ABD Başkanı George W. Bush ve İngiltere Başbakanı Tony Blair' e ilişkin gözlemlerinden elde edildiği belirtilmektedir (Russell, 2011).

Hubris sendromu erken yetişkinlik döneminde ortaya çıkan kişilik bozukluklarının pek çoğundan farklı olarak, belirli bir süre güce sahip olma davranışıyla ortaya çıkacağı için her yaşta görülen bir kavram olarak ifade edilmiştir (Owen ve Davidson, 2009). Güce bağlı bir sendrom olması sebebiyle gücün kaybolması ile de kendiliğinden ortadan kalkacağı düşünülmektedir (Owen, 2008). Diğer yandan bir kişide hubris sendromundan bahsetmek için o kişinin daha önce psikiyatrik bir hastalık öyküsünün olmaması gerekmektedir (Claxton ve ark., 2015).

Hubris sendromu, diğer insanlar üzerinde güç sahibi olma ve olaylardan sorumlu olma özellikleriyle politik kişilik tipi kavramına yakındır ancak birey ve daha geniş toplum için trajik sonuçları olan tehlikeli bir “güç zehirlenmesini” temsil etmektedir. Statü, rütbe ve güç için patolojik çabalar, hubris sendromu ve narsisistik kişilik bozukluğu dahil olmak üzere birçok biçim alabilir ve büyük bir bağımlılık potansiyeli ile ilişkilendirilebildiği ifade edilmektedir (Jakovljević, 2011).

Hubris sendromunun ortaya çıkması ile ilgili çevresel etmenlerin ve güce sahip olmanın yanında, yetkilerde en az düzeyde kısıtlamaya sahip olmak, uzun süre gücü sağlayan konumda bulunmak ve seçimle gelmiş liderlerde bile gücü uygulayacağı bir atmosfere sahip olunması gibi kolaylaştırıcı unsurlar da yer almaktadır (Owen, 2008).

Owen ve Davidson (2009), bir kişide hubris sendromunun varlığından söz edebilmek için yukarıdaki tanımlamaları somutlaştırarak, 14 belirleyici davranış özelliği olması gerektiğinden bahsetmişlerdir. Belirtilen maddelere izelge 1.1.' de ayrıntılı olarak yer verilmiştir.

Çizelge 1.1. 14 Maddelik Hubris Sendromu Davranış Özellikleri

İlgili Kişilik Bozuklukları	Hubristik Davranış Özellikleri
Narsisistik Kişilik Bozukluğu (NKB)	1 Yaşadığı dünyasını ve çalıştığı pozisyonu temelde gücünü göstereceği ve zafere koşacağı bir arena şeklinde görmek gibi narsisistik bir eğilime sahiptir.
	2 Kendisini her zaman parlak ışıklar altında gösterecek eylemlerde bulunma eğilimindedir.
	3 Görünümü ve başkaları tarafından nasıl algılandığına yönelik aşırı bir endişesi vardır.
	4 Yapmakta olduğu şeylerden (işlerden) bahsederken kendini yüceltme ve kutsallaştırma eğilimi gösterir.
	7 Kendi yargılarına aşırı bir güven duyarken; başkalarının tavsiye ve eleştirilerini küçümser.
	8 Kişisel olarak başarabilecekleri konusunda, her şeyi yapmaya muktedir olduğu boyutuna varan, aşırı bir kendine güven duyar.
	9 Sıradan meslektaşlara veya kamuoyuna karşı hesap verebileceklerine dair düşüncenin yerine, hesap verdikleri mahkemenin: Tarih veya Tanrı olduğuna dair bir inanç.
	11 Sıklıkla giderek yalnızlaşmayla ilişkilendirilen, gerçeklikle bağlantıyı kaybetme.
	14 Gereğinden fazla özgüven, liderin politikalarının basit ayrıntılarını göz önünde bulundurmamasına neden olduğu için ortaya çıkan ve işlerin ters gitmesine neden olan kibirli bir yetersizlik
Antisosyal Kişilik Bozukluğu (AKB)	
Histrionik Kişilik Bozukluğu (HKB)	5 Kendisini ait olduğu ulusal kimlik veya dâhil olduğu örgüt ile bir tutar ve fikirlerini ve şahsi çıkarlarını bu kimliğin veya örgütün fikirleri ve çıkarları ile bir görür.
	6 Üçüncü şahıs kipiyle konuşma ve kendi görüşlerini veya eylemlerini dile getirirken “ben” şahıs zamiri yerine aynen bir hükümdarın yaptığı gibi “biz” şahıs zahirini kullanma eğilimindedir.
	10 Bu mahkemede, yaptıklarının doğrulanacaklarına dair sarsılmaz bir inanç.
	12 Huzursuzluk, umursamazlık ve dürtüsel olarak davranma.
	13 Yapmayı planladıkları şeylere yönelik olarak uygulanabilirlik, sonuç ve maliyetleri gibi düşünülmesi gereken şeyleri bertaraf etmek için uygulamalarını dürüstlük, namus ve doğruluk gibi ahlaki bir zemine dayandırmaya çalışır.

Çizelge 1.1’de belirtilen davranış özellikleri hubris sendromunu oluşturan davranış özellikleri olarak belirtilmiştir. Belirtilen davranış özelliklerinin 7 maddesi narsisistik kişilik bozukluğu (NKB), 1 maddesi antisosyal kişilik bozukluğu (ASKB), 1 maddesi histrionik kişilik bozukluğu (HKB) ve son olarak 5 madde hubris sendromunun kendine has özellikleri olarak ifade edilmiştir. Bir kişide hubris

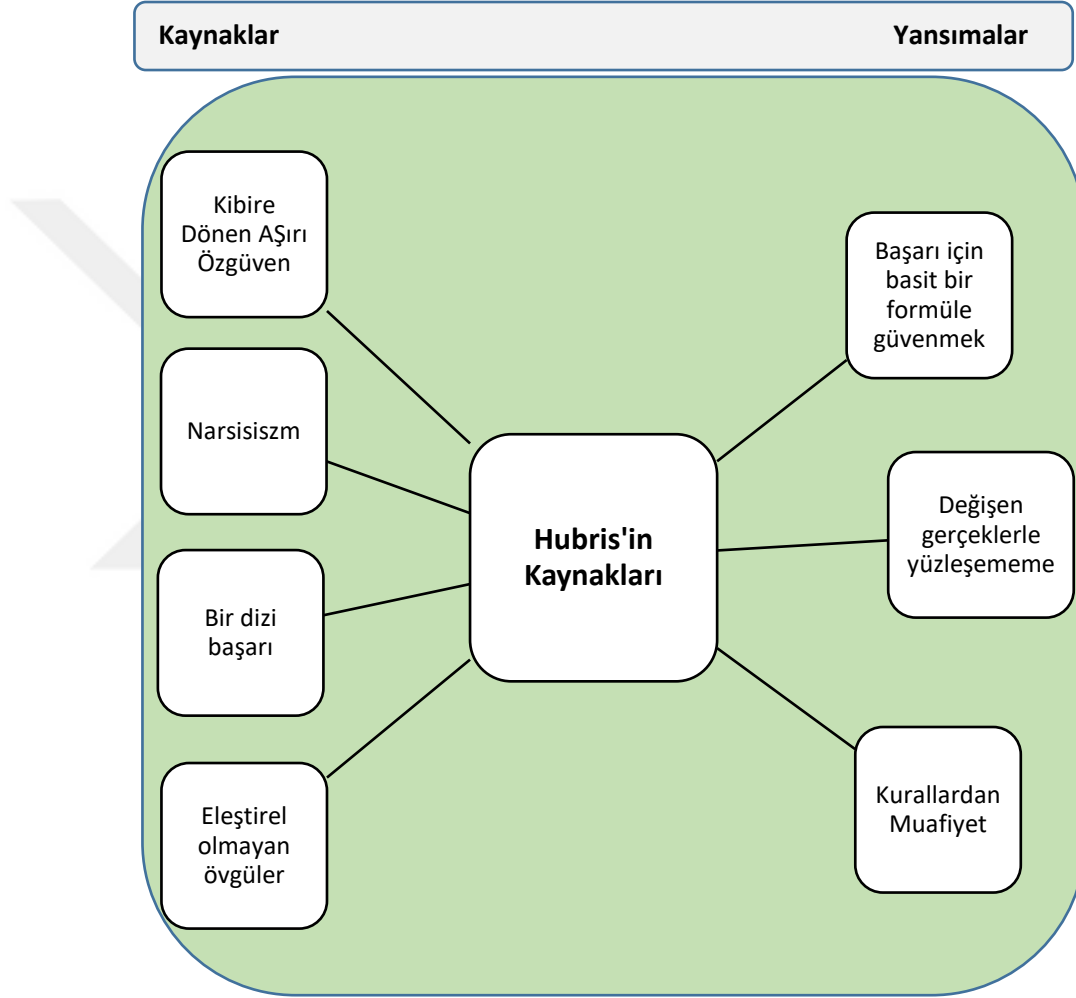
sendromunun olması için belirtilen davranış özelliklerinden en az 3 tanesinin var olması ve ayrıca üç maddenin en az bir tanesinin hubris sendromunun kendine has özelliklerinden birisi olması gerekmektedir (Owen ve Davidson, 2009). Hubris sendromu kendisi klinik olarak tanısı ve tedavisi olan bir kişilik bozukluğu olmasa da Dünya Sağlık Örgütü'nün (DSÖ) ICD-10'daki dört tip gibi patolojik kişilik değişikliğinin varlığını kabul eden bir geleneği takip etmesi bakımından önemli bir yere sahiptir.

Owen ve Davidson (2009), yukarıda belirtilen kriterlere göre 14 ABD Başkanı ve Birleşik Krallık Başbakanı arasında, ABD Başkanı George W. Bush, Birleşik Krallık Başbakanları David Lloyd-George, Neville Chamberlain, Margaret Thatcher, ve Tony Blair'ın da bulunduğu beş hubris sendromu vakası tespit ettiğini ifade etmiştir (Garrard ve ark., 2014). Hubris sendromu siyasi, ticari, askeri veya akademik tüm liderler için mesleki bir tehlike oluşturmakla birlikte, liderlerin tümü kibir sendromu geliştirmemektedir. Diğer yandan gücün ve başarının olduğu her alanda görülme özelliği de bulunmaktadır.

1.6.4. Hubris Sendromuna Etki Eden Faktörler

Hubris sendromu tanımlarında da belirtildiği gibi güç ve başarı kavramlarıyla yakından ilişkilidir. Cormier ve ark. (2016), CEO'ların kibirlerini üç kaynaktan oluşturup beslediklerini öne sürmüşlerdir: Bu kaynaklar çeşitli aktörler tarafından desteklenen başarı kavramı, güç ihtiyacı ve narsisizmi destekleyecek medya övgüsü olarak tanımlanmaktadır. Çalışma ortamlarında beklenti, yönetici ve çalışanların uyum içerisinde en yüksek verimde işleyişi sürdürmeleri yönündedir. Bu durum ancak yöneticinin ya da lider konumundaki kişilerin sahip olduğu güç kaynaklarını etkili kullanması ve takipçilerini etkileyebilmesi ile gerçekleşebilmektedir. Ancak bu sayede işletmeler beklenen sonuçları ve performansı istedikleri düzeyde sergileyebileceklerdir (Kabadayı ve Türkay, 2020).

Diğer bir faktör olan başarı kavramı da örgütler için hayati derecede önem arz etmektedir. Bir örgütte başarı faktörü yöneticilerin izleyenlerini etkileyebilmek ve kendi isteği doğrultusunda davranışlar sergilemelerine sevk edebilme ilişkilendirmektedir (Okan ve Ahmet, 2015). Şekil 1.2’de hubris sendromuna etki eden kaynaklar ve yansımaları ayrıntılı olarak verilmiştir.

Şekil 1.3. Hubris’in Kaynakları (Kroll ve ark., 2000).

Belirtildiği gibi başarı ve güç kavramları örgütlerin faaliyetleri için bir hayli önem arz etse de başarı ve güç kavramlarına sahip olma düzeyi arttıkça hubris ihtimali de yoğunlaşabilmektedir. Bu bağlamda kavramları ayrı ayrı ele almak daha sağlıklı olacaktır.

1.6.4.1. Güç Faktörü

İnsanoğlunun sınır tanımayan istek ve arzuları güç kavramının ortaya çıkmasında en az kavramın kendisi kadar büyük önem taşımaktadır. Toplumda yer alan aktörlerin güce sahip olma isteği belki de insanoğlunun en güçlü güdülerinde gösterilmektedir. Fromm güç kavramını modern dünyada tanrılaştırılan bir değer olarak yorumlamıştır (Apaydin, 1919). Nietzsche bu arzunun boyutları ile ilgili, akılcılık, evrensellik doğruluk ve mutlak hakikat gibi kavramların aslında hep bir gücü elde etme arzusu ile gerçekleşen kavramlar olduğunu öne sürmüştür (Becermen, 2010). Salter (1915), insan doğasının temelinde güce ilişkin bir dürtü bulunduğunu ve ardından yaşamını ve genel olarak dünyayı güç algısı ekseninde yorumlamaya başlayacağını ifade etmiştir.

İngiliz düşünür Thomas Hobbes, “güç” kavramını, genel çerçevede düşünüldüğünde iyi gibi görünen ve bir şeyi elde etmeye yönelik araç olarak tanımlamıştır (Özdemir, 2013). Elbette ki güç kavramı pozitif bir anlam olduğu kadar negatif anlamlar da taşımaktadır. Gücü yorumlarken hangi anlama geldiği gücün kullanılış şekline göre belirlenmektedir.

Güç kavramı hubris için de büyük öneme sahiptir. Yönetim alanındaki çalışmalar hubrisi “bireysel” bir özellik olarak teorize etmiş, ancak karar verme bağlamında üst düzey yöneticiler ve şirket yönetim kurulu arasındaki güç dinamiğini göz ardı etmişlerdir. Yönetimsel anlamda güç, bireysel aktörlerin iradelerini uygulama ve belirli bir ilişkide amaçlarına ulaşma kapasitesini ifade etmektedir (Park ve ark., 2018). Gücün kişiden kişiye değişen bir kavram olması ve somut bir ölçümünün olmaması pek çok yönetici için hubris sendromuna yakalanma riskini beraberinde getirmektedir (Özgüzel ve Taş, 2016). Literatürde yer alan hubris sendromu ile ilgili çalışmalarda da güç faktörü sıklıkla dile getirilmekte ve hubrisin ön koşulu olduğu belirtilmektedir. Petit ve Bollaert (2012), kibirin ortaya çıkması için bir CEO'nun güce

sahip olması gerektiği önermesine dayanan bir çerçeve geliştirmiştir. Trumbull (2010), Şirket dünyasını göz önünde bulundurarak, rütbe, güç ve kişisel ödül için çabalayan bireylerin toplumun kolektif çıkarlarına karşı uyumsuzluklarına işaret ederek hubris ve güç ilişkisini ifade etmiştir. Benzer şekilde Russell (2011), genel olarak hubrisin alçakgönüllülük eksikliği ve “güç sarhoşluğu” duygusuyla ilişkilendirdiğini ifade etmiştir.

Hem güce ilişkin tanımlamalar hem de hubris sendromu ve güç ilişkisini ortaya koyan çalışmalar göstermektedir ki hubris ile güç kavramları yakın ilişki içerisindedir. Gücün kullanımı ile kendini beğenme başkalarını küçümseme ve aşırı kibirli davranışlar gücün kötüye kullanımını da beraberinde getirmektedir.

1.6.4.2. Başarı Faktörü

Başarı her zaman sahip olduğu olumlu anlama ek olarak liderler ve yöneticiler için bir felakete dönüşebilir. Bir organizasyondaki düşüş aşamaları, olan beş adımda tanımlanmıştır ve ilk sırayı başarıdan doğan kibir durumu almaktadır. Bu durum deneyimlenen başarı sonrası aşırı güven ve hubris ile ilişkilendirilmektedir (Collins, 2009, s. 21). Diğer aşamalarla birlikte başarısızlığa neden olan şey aslında daha fazla başarı dürtüsünden kaynaklanmaktadır. Kerfoot (2010), organizasyondaki düşüş sürecini ifade ederken bu “süreçte liderler kibirli olurlar ve başarıya götüren temel faktörleri unuturlar” ifadesini kullanarak hubris in önemine vurgu yapmıştır.

Eğer bireyler çevresi tarafından geçmiş başarıları, tanınmaları veya özgüvenleri ile güçlendirilirse, mevcut konumlarında daha uzun süre kalmak ve prestijli statülerini ve kimliklerini tehdit eden zorluklardan kendilerini korumak için, güçlü bir motivasyona sahip olabilecekleri ifade edilmiştir. Bu nedenle, kibirli CEO'ların, resmi olarak yöneticilerin yönetim/piyasa kontrolleri üzerindeki etkilerini artırarak konumlarını veya mevcut durumlarını korumaya yönelik manevralarda bulunmaları muhtemeldir. Bu durum bir süre sonra süreklilik arz etmeye başlayacaktır (Park ve ark., 2018).

Alanda yapılmış çalışmalar da hubris ve başarı ilişkisine değinmişlerdir. Cormier ve ark. (2016), hubris e sahip CEO'ların yeteneklerini ve gücünü başarıları ile artırabileceğini ek olarak başkalarıyla ilişkilerinde kendilerini insan topluluklarının üzerinde ve dünyevi ilişkilerinde yasaların üzerinde görececeklerini ifade etmişlerdir. Brennan ve Conroy (2013), narsisist liderlerin başarısı daha belirgin hale geldikçe, yıkıcı eğilimleri de artacağını ifade etmiştir. Kerfoot (2010), başarının kolayca hubrisi ortaya çıkarabileceğini ayrıca ilerleyen zamanlarda başarıdaki payın aşırı abartılması ve başkalarına ait olan başarının üstlenilmesi gibi negatif süreçlere doğru devam edebileceğinden bahsetmiştir. Benzer şekilde Park ve Yoo (2017), hubrisi olan CEO'ların daha fazla başarıdan beslendiğini ve oyunun kurallarına uymamak, fedakarlıktan kaçınmak ve en önemlisi de her durumdan başarıyla sıyrılmak konusunda sayısız bir geçmişleri olduğunu ifade etmiştir.

Hubris ve başarı ilişkisi, en az güç ve hubrisin ilişkilendirilmesi kadar önem arz etmektedir. Özellikle tek başına güçlü olmak bazen pek bir anlam etmemekle birlikte beraberinde başarıların gelmesi kişileri hubrise sevk edecek durumları yaratmaktadır. Başarı geldikçe kişi doğru yaptığı fikrine kapılacak ve en önemlisi etraftan gelebilecek eleştirilerin önüne geçmiş olacaktır. Sonraki süreçlerde de bütün başarıyı üzerine almak isteyecek ve etrafındakilerin katkılarını yok sayma eğiliminde olacaktır (Goldsmith, 2010).

1.6.5. Hubris Sendromu İle İlişkili Kavramlar

Hubris sendromu güce ilişkin bir kavram olması bakımından gücün kötüye kullanımı söz konusu olduğunda diğer davranış bozukluklarını içerisinde barındıran farklı tanımlamalarla ilişki içerisinde olduğu ifade edilebilir. Alanda yapılan çalışmalarda hubris kavramı yerine kullanılan ya da kullanılan kavramların hubris olması ile ilişkilendirilen kaynaklara rastlamak mümkündür. Owen (2006), hubris ile ilişkili kavramlar olarak abartılı gurur, aşırı özgüven ve başkalarını küçümseme davranışlarından söz etmektedir. Brennan ve Conroy (2013), CEO'larla yürüttüğü çalışmada benzer şekilde hubris yerine aşırı özgüven ve aşırı gurur kavramlarının

kullanıldığını ifade etmiştir. Judge ve ark. (2009), lider özelliklerini davranışsal boyutlarıyla ele aldığı çalışmada aşırı öz güven ve hubris kavramlarının birbirleri yerine kullanıldığını ifade etmişlerdir.

Doğrudan hubris sendromu olmasa da hubris sendromlu kişilerin davranışlarına ilişkin diğer sendromlarla ilişki içerisinde olduğu görülmektedir. Bu sendromlardan biri olan Dunning-Kruger sendromunda, belirli bir alanda düşük performans gösteren veya becerileri olmayan kişilerin genellikle yeteneklerini ve performanslarını abartma eğiliminde oldukları ifade edilmektedir. Ayrıca belirli beceri ve yetenekler açısından yetersiz olan bu kişiler, doğru yargıyı tanıma becerilerinden yoksun oldukları belirtilmektedir (Kruger ve Dunning, 1999).

Hubris sendromu sahip olduğu davranış özellikleri sebebiyle çeşitli liderlik stilleri ile ilişkilendirilmektedir. Bu liderlik tiplerinden birisi yıkıcı liderliktir. Liderliğin yıkıcı biçimlerini tanımlamak için, “astlarını korkutan”, “küçümseyerek veya aşağılayarak astlarına karşı yıkıcı bir şekilde davranan” gibi birçok kavram kullanılmıştır. Liderlikle ilişkili yine otoriter, makyavelist, otokratik, narsisistik ve kişiselleştirilmiş karizmatik liderlik kavramları hubris sendromuna benzer davranış motifleri içermektedir. Bununla birlikte, bu kavramlar esas olarak kontrol ve itaat üzerine odaklanır ve liderliğin suistimal edici yönünü vurgulamaktadırlar (Aasland ve ark., 2010).

Karanlık üçlü diye adlandırılan Narsisizm, Makyavelizm ve Psikopati kavramları belirtilen liderlik türlerinde olduğu gibi hubrise ilişkin davranışların bir kısmını içinde barındırmaları sebebiyle benzerlik gösterdiği ifade edilebilir. Makyavelizm, Machiavelli’nin temel düşüncelerinde belirtildiği gibi insan doğasındaki güvensizlik, ahlaki yönden zayıflık, fırsatçılık ve ilişkilerde duygusuzlaşma şeklinde davranış belirtileriyle tanımlanmaktadır (Murat ve Börü, 2019). Diğer bir tanıma göre Makyavelizm psikolojide “Kişiler arası ilişkilerde hile, aldatma ve fırsatçılık kullanımı” ve kişisel avantaj elde etmek için kasıtlı olarak hareket eden, diğerini manipüle etmeyi içeren bir strateji olarak adlandırılmaktadır (Rego ve ark., 2017).

Psikopatinin sınıflandırılması Hare (1980, 1991) tarafından yapılmıştır. Hem çocuklukta hem de yetişkinlikte tanımlanabilmesi nedeniyle gelişimsel bir bozukluk olduğu ifade edilmektedir (Blair, 2003). Psikopatisi olan bireyler, azalmış empati ve pişmanlık, diğer insanları manipüle etme, hedeflerine ulaşmak için önceden tasarlanmış, soğuk ve hesaplı saldırganlık gösterme yeteneği ve sorumluluklarını yerine getirme ve doğru kararlar alma konusunda sınırlı kapasite ile karakterize edilmektedir (Viding ve Mccrory, 2019).

Karanlık üçlünün son bileşeni narsisizmdir. Narsisizm hubris sendromunun da en önemli alt bileşenlerinden biri olması sebebiyle ayrı bir başlık altında ele alınmıştır.

Hubris sendromuna ilişkin çeşitli davranış özellikleri diğer davranış bozukluklarıyla benzerlik göstermekle birlikte hiçbir diğer davranış bozukluğu tek başına hubris ile tamamen eşleştirilmez. Daha önce belirtildiği gibi çeşitli faktörlerin bir araya gelmesi ile hubris sendromu ortaya çıkmaktadır.

1.6.6. Hubris Sendromuna Etki Eden Kişilik Bozuklukları

Yaygın olarak kullanılan, kişilik bozukluğu kavramı tanı olarak ilk defa DSM-III' te eksen II psikiyatrik bozukluklar sınıflamasında kullanılmıştır. Diğer yandan pek çok majör ve minör değişikliğe uğrayan kişilik bozuklukları APA tarafından yayımlanan DSM 5'te A, B ve C olmak üzere üç küme halinde kategorize edilmiştir. A Kümesi: Kuşkucu (Paranoid) Kişilik Bozukluğu, Şizoid Kişilik Bozukluğu ve Şizotipal Kişilik Bozukluğu; B Kümesi: Antisosyal Kişilik Bozukluğu, Sınırdan (Borderline) Kişilik Bozukluğu, Histrionik Kişilik Bozukluğu ve Narsistik Kişilik Bozukluğu; C Kümesi: Çekingen Kişilik Bozukluğu, Bağımlı Kişilik Bozukluğu ve Takıntılı-Zorlantılı (Obsesif-Kompulsif) Kişilik Bozukluğu sınıflamalarından oluşmaktadır (Coşkun, 2020).

Hubris sendromu daha önce belirtildiği üzere kendine has özelliklerinin yanında üç farklı kişilik bozukluğu ile genel çerçevesini tamamlamaktadır. Bu kişilik bozuklukları Narsisistik Kişilik Bozukluğu (NKB), Histrionik Kişilik Bozukluğu (HKB) ve Antisosyal Kişilik Bozukluğu (ASKB)'dur. Belirtilen kişilik bozuklukları B kümesi kişilik bozukluğu sınıflamasına girmektedir. Bu kavramların her birinin ayrı ayrı değerlendirilmesi hubris sendromunun anlaşılması için önem arz etmektedir.

1.6.6.1. Narsisistik Kişilik Bozuklukları

Hubris sendromunu oluşturan özelliklerin yarısı NKB ile ilişkilidir. Narsisistik kişilik bozukluklarına geçmeden önce narsisizm tanımları ve çerçevesini incelemek gerekmektedir.

1.6.6.1.1. Narsisizm Kavramı

Narsisizm, kişilik özelliklerinin bir derlemesi olarak ifade edilmektedir. Bununla birlikte, bir asırlık bilimsel araştırmalara rağmen, yapının fikir birliğine dayalı bir tanımı yani, yapıya tam olarak hangi özelliklerin dahil edilmesi gerektiği hala tam olarak netleşmiş bir durum değildir (Crowe ve ark., 2019).

Narsisizm, psikanaliz , nesne ilişkileri, kendilik psikolojisi kuramlarının temel dinamikleri arasında kabul edilmektedir. Diğer yandan klinik psikolojide tanısı olan bir kişilik bozukluğu olup, belirgin bir kişilik özelliği tanımlamasıdır. Diğer pek çok alanda da ilişkileri özellikleri ve etkileri incelenmiş bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır (Demirci ve Füsün, 2017).

Havelock Ellis, yoğun otoerotizm veya kişinin kendi cinsel bedeniyle meşgul olma hallerini betimlemesinde, narsisizmi klinik bir varlık olarak tanımlamak için Narcissus mitini kullanan ilk teorisyendir. Daha sonra psikanalistler narsisizmin yapısını, yalnızca cinsel olan veya patoloji alanıyla sınırlı olmayan, ancak insan

gelişiminin normal bir parçası olan kibir ve kendini sevmenin bir kişilik özelliği olarak değerlendirmişlerdir (Yakeley, 2018). Freud, narsisizmi; “Erken libidinal gelişim döneminde, otoerotizmin normal bir aşamasında, kişinin libidinal nesne olarak benliğini seçmesi” ifadeleriyle tanımlamıştır (Pulver, 1970). Kohut ve Kernberg, ise günümüzün narsisizm kavramıyla ilgili en önemli katkıları yapan bilim insanlarıdır (Glassman, 1988). Kohut, narsisistik kişilik bozukluğun kökeninde yatan nedenin kişinin “benlik yapısındaki temel kusur” olduğunu ifade etmektedir (Karaaziz ve Atak, 2013).

Diğer yandan Psikoloji’de narsisizm aşırı derecede kendini önemseme ve hayranlık beklentisine sahip, yapmak istediklerinin ona verilmiş hak olarak gören aşırı kendini beğenmiş kişilik olarak tanımlanmaktadır (Robbins, 1993, s. 142).

Belirtilen ele alınış biçimleri narsisizm üzerinde henüz kesin bir fikir birliğine varılmadığını kanıtla da narsisistik özellikler üzerine ampirik kanıtlar, narsisistik kişiliğin bütünleştirici bir teorik açıklamasını mümkün kılmak için artık yeterince kapsamlı şekilde ele alınmaktadır.

1.6.6.1.2. Kişilik Kuramlarına Göre Narsisizm

Psikanalitik kuramda özdeşim, kaygı, endişe, savunma mekanizmaları ve özellikle bilinçaltı kavramlarına ek olarak en çarpıcı ve derin olarak ifade edilen diğer bir kavram narsisizmdir. Freud “Paronaya Üzerine Psikanalitik Notlar” adlı kitabında narsisizmi “genetik” olarak gelişimsel bir dönemi tanımlamak, “dinamik” olarak ise kibir ve kendine hayranlık gibi tutumların açıklanması amacıyla kullanmıştır (Taştan, 2019). Horney, narsisizmin agresif, mükemmeliyetçi ve kibirli olmak üzere farklı yansımaları olan bir karakter yapısı olmakla birlikte (Yakeley, 2018) “gerçekçi olmayan bir şekilde benliğin şişirilmesi” olarak tanımlamıştır (Alpay, 2020).

Narsisistik kişiliğe bilişsel kuram açısından yaklaşan Beck ve Freeman (1990), narsisist özellikler taşıyan kişilerin ayrıcalık beklentisi, üstünlük kompleksine sahip

oldukları, özel olduklarını düşünme, kuralların üstünde davranma ve bunların kabul edilmesi şeklinde bir beklentiye sahip oldukları şeklinde davranışlar sergilediğini ifade etmişlerdir (Taşhan, 2019).

Biyolojik kuram açısından bakıldığında narsisizmin genetik yatkınlığına ilişkin Kohut, kendilik teorisinde tanımladığı doğuştan gelen ve herkeste var olan bu iki kutuplu ihtiyacı narsisistik ihtiyaçlar olarak tanımlayarak narsisizmin gelişimsel ve psikolojik bir ihtiyaç olduğunu vurgulamıştır (Okay ve Canel-Çınarbaş, 2021). Diğer yandan narsisizmin genetik bir temelini olmayacağı yönünde de görüşler literatürde yer almaktadır ve henüz tam olarak genetik yatkınlıkları ispatlanamamıştır.

1.6.6.1.3. Narsisistik Kişilik Düzeyleri

Narsisist kişiliklerin erken klinik tanımı ben-merkezcilik, kendini beğenmişlik ve empati eksikliğine odaklanmıştır. Her ne kadar bu özellikler, narsisizmin daha geniş modern tanımıyla dikkat çekici bir şekilde tutarlı olsa da sonraki narsisizm tanımları, hırs, saldırganlık, liderlik ve ilgi arama, geri çekilme ve aşağılık, utanç ve küskünlük büyüklenme düşünceleri, duyguları ve davranışları, olarak genişletilmiştir (Krizan ve Herlache, 2018).

Narsisizm literatüründe normal ve patolojik olarak bir ayrım söz konusudur. Normal narsisizm, hırslı, tatmin edici ve nispeten başarılı bireylerle ilişkilendirilen ve yüksek işlevli narsisizm ile benzer olduğuna inanılan, duygusal olarak esnek olmayan, dışa dönük narsisizm biçimi olarak tanımlanır. Buna karşılık, patolojik narsisizm, önemli bozulma ve sıkıntı ile ilişkili ve aynı zamanda narsisistik büyüklenme ve kırılganlık içeren sorunlu ve duyarlı narsisizm tipini tanımlamaktadır (Derry ve ark., 2017).

1.6.6.1.3.1. Sağlıklı - Kabul Gören Narsisizm

Narsisistik kişiliğe sahip bireylerin içsel işleyişine ilişkin son araştırmalar, narsisizmin oldukça sağlıklı olabileceğini öne sürmektedir. Narsisistler, yüksek benlik saygısı özelliği bildirme eğilimindedirler ve benliğe bu tür olumlu bakış, narsisistlere nispeten psikolojik yarar sağlıyor gibi görünmektedir (Horton ve ark., 2006).

Kohut, narsisistik motivasyonların insan işleyişinin normal bir parçası olduğu bir gelişimsel süreç tanımlamıştır (Roche ve ark., 2013). Klinik belirtiler vermeyen yani patolojik olmayan narsisizm normal bireylerde gözlemlenen bir kişilik özelliği olarak tanımlanmaktadır (Elif, 2018). Sağlıklı narsisizm, sağlıklı benlik saygısına giden yolda bir ara istasyon olarak kavramsallaştırılabilir. Sağlıklı narsisizm, zayıflıkların ve sınırlamaların kabul edilmesinin yanı sıra, kişinin güçlü yanlarının ve yeteneklerinin gerçekçi bir şekilde kabul edilmesini içerir (Johnson, 1994). Sağlıklı narsisizm, patolojik narsisizmin sahte benliğinden ziyade gerçek benliğe ait olduğu belirtilmektedir (Mcneal, 2007).

Sağlıklı narsisizmde kişinin kendine güveni oldukça yüksektir. Bu sebeple başkaları tarafından getirilen eleştiriler sağlıklı narsisizme sahip olan kişilerin özgüvenlerini negatif anlamda etkilemezler. Bunu yaparken çevresindekilerin düşünceleri ile beslenmez onun yerine kendi düşüncelerini merkeze koyar ve özgüveni bu şekilde doyuma ulaşır (Bolat ve ark., 2016; Karaaziz ve Atak, 2013).

1.6.6.1.3.2. Patolojik (Yıkıcı - Abartılmış) Narsisizm

Daha kapsamlı olan “patolojik narsisizm” terimi, temelde narsisistik olan ancak sunumunda hem büyüklenmeci hem de savunmasız yönleri izin veren kişilik işlev bozukluğunu daha iyi yansıtmak için kullanılmıştır (Day ve ark., 2020).

Patolojik narsisizm, yoğun bir hayranlık ve tanınma ihtiyacı ile bu ihtiyaçların düzenlenmesindeki zorluk tarafından yönlendirilir. Kendini geliştirmeye yönelik

uyumsuz ve ağır basan bir yönelim olarak tanımlanan büyüklük ifadelerinde kendini gösterebilir (Morf ve ark., 2011). Ayrıca, haklı beklentilerin ve kendini geliştirme başarısızlıklarının acı verici hayal kırıklığını takiben sosyal geri çekilme ve duygusal düzensizlik ile karakterize edilen kırılganlık ifadelerinde de ortaya çıkabilir (Roche ve ark., 2013).

Kernberg'e göre, narsisist birey libidinal olarak olgunlaşmamış gerçek ve ideal kendilik temsillerinin yanı sıra ideal nesne temsillerine dayanan anormal büyüklenmeci bir benliğe yatırım yapar. Patolojik narsisistler benliğin ve diğerlerinin tüm olumlu ve idealize edilmiş özelliklerini birleştirerek gerçekçi olmayan bir kendilik imajı ortaya koymaktadırlar (Cain ve ark., 2008).

Patolojik narsisizm, genellikle büyüklenmecilik ve kırılganlık boyutları ile tanımlanmakta ve bu boyutların sahip olduğu farklı özellikler açısından ele alınmaktadır. Büyüklenmeci narsisizm öncelikle büyüklük, saldırganlık ve baskınlıkla ilgili özellikleri yansıtırken, savunmasız narsisizm yetersizlik, yetersizlik duygularını gizleyen savunmacı ve güvensiz bir büyüklenmeciliği yansıtır (Miller ve ark., 2011). İki narsisizm türünün ayırt edici özelliklerinden biri benlik saygısıdır. Büyüklenmeci narsisizmin yüksek benlik saygısı, kırılgan narsisizmin düşük benlik saygısına sahip olduğu ifade edilmektedir. Yine büyüklenmeci narsisistler başkaları üzerindeki etkilerinden habersizlerken, kırılgan narsisistlerin daha fazla farkındalık sahibi oldukları ifade edilmektedir (Köymen, 2019).

Patolojik narsisizm, tanısı olan bir kişilik bozukluğudur ve normal sağlıklı narsisizmin aksine kendisine ve çevresindekilere zarar veren boyutlara ulaşmaktadır. Patolojik narsisizmin DSM kriterlerine göre ayrı bir başlık altında değerlendirmek daha uygun olacaktır.

1.6.6.1.4. Kişilik Bozukluğu Olarak Narsisizm Tanımlaması

Birçok insanda bir dereceye kadar narsisizm yaygındır. Narsisist normal empatiden yoksun olduğunda ve başkalarını acımasızca kendi amaçları için kullandığında bu durum patolojik hale gelir (Sheldon ve ark., 2019). Narsisizmin kişilik bozukluğu olarak düşünülmesi için önemli sıkıntılara ve sorunlara neden olması gerekmektedir. Bir birey kibirli olabilir, empatiden yoksun olabilir, başkalarını sömürebilir ve aşırı bir hak duygusuna sahip olabilir, ancak kendisi hakkında iyi hissediyorsa, makul ilişkilere sahipse ve işini makul ölçüde iyi yapıyorsa, bu NKB olarak kabul edilmez (Campbell ve ark., 2011).

Narsisizmin şiddetli seyri kişilik bozukluğu ile ilişkilendirilmekte ve narsisistik kişilik bozukluğu (NKB), semptom profillerinde önemli bir heterojenlik olmasına rağmen, büyülenmecilik, hayranlık ihtiyacı ve empati eksikliği ile karakterizedir (Hoertel ve ark., 2018). Narsistik kişilik bozukluğuna sahip bireylerin belirtileri DSM-V'de (2013) belirtilmiştir. Belirtilen özelliklerden en az beş tanesinin olması NKB'nin var olması için ön koşuldur. Bu özellikler:

Görkemli bir kendini beğenmişlik duygusuna sahiptir (örneğin, başarıları ve yetenekleri abartır, orantılı başarılar olmadan üstün olarak tanınmayı bekler).

1. Sınırsız başarı, güç, parlaklık, güzellik veya ideal aşk fantezileriyle meşguldür.

2. “Özel” ve benzersiz olduğuna ve yalnızca diğer özel veya yüksek statülü kişiler (veya kurumlar) tarafından anlaşılabilceğine veya onlarla ilişki kurması gerektiğine inanır.

3. Aşırı beğenilme arzusu.

4. Hak ettiğini düşünür (yani, özellikle olumlu muamele veya kendi isteklerine otomatik olarak uyulması beklentileri).

5. Kişiler arası istismarcıdır (yani kendi amaçlarına ulaşmak için başkalarından yararlanır).

6. Empatiden yoksundur: Başkalarının duygularını ve ihtiyaçlarını tanımaya veya bunlarla özdeşleşmeye isteksizdir..

7. Sıklıkla başkalarını kıskanır veya başkalarının kendisini kıskandığına inanır.

8. Kibirli, küstah davranışlar veya tutumlar gösterir (American Psychiatric Association, 2013).

Narsisistik kişilik bozukluklarının Amerikan Psikiyatri Derneği (APA)'nin yayınladığı DSM V kriterlerine göre tanımlanmış hali her ne kadar genel bir davranış kalıbı ortaya koymak için önemli görülse de bazı araştırmacılar klinik uygulamalarda tanıyı alan geniş birey popülasyonunun yetersiz bir şekilde kapsanmasını sağlayacağı ve kırılgan benlik saygısı da dahil olmak üzere bozukluğun temel psikolojik özelliklerini kapsamakta başarısız olacağını ifade etmektedir (Caligor ve ark., 2015; Ronningstam, 2009).

Diğer yandan Narsisistik kişilik bozuklukları, hubris sendromunun alt bileşenleri olan diğer kişilik bozukluklarıyla bir takım benzer davranış kalıplarına sahip olduğu belirtilmektedir. NPD'li ve ASKB'li olan bireyler, büyüklenmeci fanteziler paylaşırlar, dokunulmazlıklarına inanırlar ve hayran olunmaya ihtiyaç duyarlar ve her ikisi de kendilerini haklı, kıskanç hissedebilir ve eleştiriye karşı güçlü tepkiler verebilir. NKB'li ve HKB'li olan bireyler teşhirci, dramatik ve baştan çıkarıcı davranışlar gösterebilirken, mükemmeliyetçilik ve duygusal mesafe veya soğukluk davranışları gösterdiği bilinmektedir (Ronningstam, 2010).

Narsisistik kişilik bozukluğu için tanımlanan genel davranış kalıplarının hubris sendromu davranış kalıplarıyla benzeştiği görünmektedir. Bununla birlikte hubris sendromuna ait 7 maddenin Narsisistik kişilik bozukluklarıyla ilişkili olması aradaki bağlantının kuvvetli bir şekilde seyrettiği görüşünü vurgulamaktadır. Uysal (2019, s. 24)'da benzer şekilde narsisistik kişilik bozukluğunun davranış özellikleri boyutunda hubris ile ilişkisini vurgulamıştır.

1.6.6.2. Histrionik Kişilik Bozukluğu

Histrionik kişilik bozukluğu (HKB), ilk resmi görünümünü Mental Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı, İkinci Baskıda (DSM-II) histerik kişilik bozukluğu etiketi altında yapmıştır (Bakkevig ve Karterud, 2010).

Histrionik kişilik bozukluğu veya dramatik kişilik bozukluğu, abartılı bir duygusallık ve dikkat arama davranışları modeliyle ayırt edilen bir psikiyatrik bozukluktur. HKB, kişilik bozukluklarının “B Kümesi” içinde yer almaktadır (French ve Shrestha, 2019).

APA histrionik kişilik bozuklukları ile ilgili DSM V’de yayınladığı kriterlere göre HKB’ye ilişkin belirli tanı kriterleri belirtmiştir. Erken yetişkinlik döneminde başlayan ve çeşitli bağlamlarda ortaya çıkan, aşırı duygusallık ve ilgi aramanın yaygın bir örüntüsü olarak gözlemlenen HKB’de aşağıdakilerden beşinin ya da daha fazlasının olması beklenmektedir:

1. İlgi odağı olmadığı durumlarda rahatsız olur.
2. Başkalarıyla etkileşimde genellikle cinsel olarak uygunsuz, baştan çıkarıcı veya kışkırtıcı davranışlarla karakterize edilir.
3. Hızlı bir şekilde değişen ve yüzeysel duygular gösterir.

4. Dikkati kendine çekmek için sürekli olarak fiziksel görünümünü kullanır.
5. Aşırı derecede başkalarını etkilemeye yönelik ve ayrıntıdan yoksun bir konuşma tarzına sahiptir.
6. Kendini dramatizasyon, yapmacık ve abartılı duygu ifadesi gösterir.
7. Telkin edilebilirdir yani, başkalarından veya koşullardan kolayca etkilenir.
8. İlişkilerin gerçekte olduğundan daha yakın olduğunu düşünür (American Psychiatric Association, 2013, ss. 1281-1282).

Diğer tanısal yaklaşımların, öncelikle duygusal çekingenlik, saflık ve somatik semptomların daha yüksek prevalansı ile karakterize edilen “engellenmiş” bir alt tip gibi bozukluğun ek spesifik alt tiplerini veya varyantlarını içerdiği ifade edilmektedir. Bu alt tipler arasında, “yatıştırıcı histrionik”, “canlı histrionik”, “çalkantılı histrionik”, “sadakatsiz histrionik”, “tiyatral histrionik” ve son olarak “infantil histrionik” olduğu belirtilmektedir (Lewis ve Mastico, 2017).

Hubris sendromu histrionik kişilik bozukluklarından yalnızca bir madde almıştır. Hubris sendromu gösteren bireylerin “Gereğinden fazla özgüven, liderin politikalarının basit ayrıntılarını göz önünde bulundurmamasına neden olduğu için ortaya çıkan ve işlerin ters gitmesine neden olan kibirli bir yetersizlik” maddesine verdiği cevaplar histrionik kişilik bozukluğu ile ilişkilendirilmiş olan maddedir (Owen ve Davidson, 2009).

1.6.6.3. Anti-Sosyal Kişilik Bozukluğu

Antisosyal kişilik bozukluğu (ASKB), çocuklukta veya erken ergenlikte başlayan ve yetişkinliğe kadar devam eden yaygın bir başkalarının haklarını göz ardı

etme ve ihlal etme örüntüsüne sahip bireyleri tanımlamaktadır (Glenn ve ark., 2013). ASKB'ye yol açabilecek olası biyolojik, sosyal, psikolojik ve çevresel faktörlere dikkat çekilse de kesin bir sonuca ulaşılamamıştır (Ogloff, 2006).

ASKB semptomları, yasalara uymama, tutarlı bir istihdamı sürdürememe, kişisel kazanç için başkalarını manipüle etme, başkalarını aldatma ve istikrarlı kişilerarası ilişkiler geliştirmede başarısızlığı içermektedir. ASKB için yaygınlık düzeyinin erkeklerde %2 ile %4 ve kadınlarda %0,5 ile %1 arasında değiştiği bildirilmektedir. 24 ile 44 yaş arasındaki kişilerde zirveye ulaştığı ve 45 ile 64 yaş arasındaki kişilerde düşüşe geçtiği ifade edilmektedir (Black, 2015).

APA'nın antisosyal kişilik bozuklukları ile ilgili DSM V'de yayınladığı kriterlere göre:

Aşağıdaki 7 alt özellikten üçüne sahip olma ile belirgin, 15 yaşından beri süregelen, başkalarının haklarını saymama, başkalarının haklarına saldırma örüntüsü,

1. Tutuklama nedeni olan eylemlerin tekrar tekrar yapılması, yasal davranışlarla ilgili sosyal normlara uymama.
2. Tekrarlanan yalan söyleme, takma ad kullanımı veya başkalarını kişisel çıkar veya zevk için dolandırmak.
3. Dürtüsellik veya önceden plan yapamama.
4. Tekrarlanan fiziksel kavgalar ve saldırılarla kendini gösteren asabiyet ve saldırganlık.
5. Kendinin veya başkalarının güvenliğini pervasızca ihmal etme.

6. Tutarlı çalışma davranışını sürdürmek veya finansal yükümlülükleri yerine getirmek için tekrar tekrar başarısızlıkla belirtilen tutarlı sorumsuzluk.

7. Bir başkasını incitmiş, kötü muamele görmüş veya çalınmış olmasına karşı kayıtsız kalmak veya bunu mantıklı kılmakla kendini gösteren pişmanlık eksikliği.

A. Kişi en az 18 yaşında olmalıdır,

B. 15 yaşından önce başlayan davranış bozukluğu olduğuna dair kanıtlar olması,

C. Antisosyal davranış sadece şizofreni veya manik epizodun gidişi sırasında ortaya çıkmamış olması

ASKB olan bireylerin içten içe değersiz hissetme, sevgiye dair eksiklik, çocuksu çaresizlik ve üstünlük duygusu arasında kalmış kişiler oldukları ifade edilmektedir (Tunç, 2019). Hastanelere yatış yapmış ve adli gözlem altında bulunan hastaların %30,2'sinin AKB tanısına sahip olmaları, yine hüküm giymiş bireylerin %71'ine AKB tanısı konulması bu kişilerin suça meyilli davranışlarının en önemli kanıtı olarak gösterilebilir (Bozdoğan ve Müjdat, 2020).

1.6.7. Spor ve Hubris Sendromu İlişkisi

İnsan yarışmacı özelliğe sahip ve bunu istemli-bilinçli olarak gerçekleştiren tek varlık olarak görülmektedir. Her ne kadar diğer canlıların hayatta kalma mücadelesi anlamında birbirleriyle bir yarış içerisine girmiş oldukları ifade edilse de bu kavrama yarışma demek oldukça zordur (Erdemli, 2008, ss. 91-92). Yarışma deyince akıllarda canlanan ilk kavram spor kavramıdır. Sporun günümüze kadar gelen tanımlamaları arasında yarışma vurgusu sık sık kullanılmıştır (Coakley, 1990, s. 12; Mengütay, 1997, s. 249; Yetim, 2006, s. 131). Her ne kadar sporda yarışma unsuru sporun yapılış amacına hizmet etse de spor sahip olduğu dinamikler sebebiyle toplumsal olarak ele

alınması gereken bir olduğu unsuru göz ardı edilmemelidir (Karahüseyinoğlu ve ark., 2005).

Çeşitli araştırmacılar sporun toplumsal öğeler içerdiğine ilişkin çıkarımlarda bulunmuşlardır. Foucault özellikle çalışmalarında beden üzerine yoğunlaşmış ve günlük yaşam düzeninde bedene ilişkin yüklenen toplumsal anlamlar neticesinde sporun toplumsal işlev kazanmadığını ifade etmiştir (Bulgu, 2005). Erdemli (2008, s. 353), sporun sahip olduğu özellikler bakımından ele alınış biçimi aşağıda belirtilen niteliklerle tanımlanmaya çalışılmıştır:

- “*Spor belli değerler uyarınca yapılırsa spordur.*
- *Spor yalnızca bir beden olayı değildir.*
- *Spor yalnızca bir beden gücü başarısı değildir.*
- *Spor bir ahlak olayıdır.*
- *Spor bir güzellik olayıdır.*
- *Spor bir özel yaşama olayıdır.*
- *Spor insanı yücelten bir üst yaşama olayıdır”.*

Toplumsal olgu olmasının yanında sporun sosyokültürel bir olgu olduğu da vurgulanmaktadır. Çünkü spor temel kültürel değerleri de içerisinde barındırır ve bu sayede kültürün bir parçası ve tamamlayıcısı olduğu söylenmektedir (Yetim, 2006, s. 157). Kültür üretilmiş bir kavramdır. Yüzyıllar içerisinde toplumun yaşayış ve gelenekleri değişikliklere uğramakta ve yeni kültürel öğeler ve motifler ortaya çıkmaktadır. Bu süreci sürdürürken önüne çıkan her şeyi içerisine alan büyük bir yapı olduğu söylenmektedir (Karşlı, 2016). Sporun dinamik yapısı da aynı kültür gibi evrimleşmektedir. İlk zamanlarda ortaya çıkan sportif etkinlikler ya da beden eylemlerinin yerini günümüzde çok farklı boyutlara ulaştığı ve hızlı bir değişime sahip olduğu görülmektedir (Kaymak ve ark., 2019). Her ne kadar değişikliğe uğrasa da sahip olduğu bir takım ahlaki ve sosyal değerleri sürdürmek için yoğun bir uğraş içerisinde. Bu fikirden hareketle olimpizm kavramı ortaya çıkmıştır. Olimpizm, küresel kültürde, uluslararası anlayışta, barış içinde bir arada yaşamada ve sosyal ve ahlaki eğitimde sporun rolünü vurgulayan bir sosyal felsefedir (Parry, 2006).

Diğer yandan spor bir değerler bütünüdür. Özellikle sosyolojik açıdan fonksiyonalist bakış açısıyla ele alınan spor kavramı olumlama, pekiştirme ve kabullenme gibi unsurları içermektedir. Sporun bir değerler kümesi olarak ifade edilmesinde de bu teorik çerçeve hakimdir. Spor uluslara olumlu etkileri sayesinde toplumsal düzenin de en önemli temel taşlarından bir tanesi olarak görülmektedir. Birey sporla ne kadar ilgilenirse toplumsal bütünlük o kadar artacaktır (Dever, 2017, s. 105).

Spora katılımı ile ilgili en geleneksel alıntılardan biri, “spor karakter inşa eder” sözüdür. Bilindiği üzere gençlikten profesyonel düzeye kadar hem erkekler hem de kadınlar için spor, içinde yaşadığımız dünyada son derece önemli bir olgudur. Spora katılım tek başına ahlaki tutum, yargı ve davranışlara yol açmayabilir ancak spor kesinlikle gençlerin ahlaki gelişimini kolaylaştıran bir unsur olarak nitelendirilmiştir (Goncalves, 2021). Sporun bir takım insani niteliklerin gelişmesinde aracı rol üstlenmesi fikri, en az toplumsal bir olgu olması ve belirtilen diğer unsurlar kadar önemli bir yere sahiptir. Çünkü birey gelişirse toplum da gelişecektir. Sporun cömertlik, yüce gönüllülük, cesaret ve sebat gibi niteliklerin ortaya çıkmasında önemli düzeyde etkisi olduğu belirtilmektedir. Bununla birlikte, sporun toplumsal ve ahlaki değerlerin öğretiminde bir araç olarak kullanılabileceği görüşü neredeyse on dokuzuncu yüzyıldan beridir (modern olimpiyatların başlangıcı ile) kabul gören bir görüş olarak karşımıza çıkmaktadır (Arnold, 1994). Yine Kavussanu (2008), sporun karakter oluşturduğuna ilişkin takım arkadaşlarıyla işbirliği yapmak, ahlaki gelişim, özdenetim, cesaret, adalet, takım bağlılığı, sebat ve takım çalışması gibi erdemleri öğrenmek için bir araç olduğunu vurgulamıştır.

Diğer yandan spor profesyonellerinden “cesaret”, “soğukkanlılık”, “dürüstlük”, “doğruluk” gibi özellikleri beklenmektedir (Mcnamee, 2006). Çünkü belirtilen özellikler sporun kültürel bir öge olarak yorumlanmasını destekleyen etmenlerdir. Aynı zamanda başarılı, tanınır ve ön planda olan spor insanları için kamuya mal olma durumu da söz konusudur (Durmuş, 2020). Bu şekliyle daha kısıtlı bir yaşam alanı sürdüğü davranışlarını buna göre düzenlemesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Erdemli (2002, s. 48), sporun özü, yapısı, karakteri ve varoluş koşulları gereği amatör bir uğraş olduğunu ifade etmiştir. Yine sporun algılanış biçimindeki yanlışlıklara vurgu yapmak amacıyla sporun doğasını tanımlamaya çalışan Erdemli: “Spor “spor” için yapılır. Spor günlük yaşamda yarar sağlama amacı gütmeyen, spor sağlıklı olmak için, güzel görünmek için, para kazanmak için, başarılı bir insan olmak için, şampiyon olmak için, rekor kırmak için, madalya için, unvan için birilerini memnun etmek ya da onlara üstünlük kurmak için, mükemmellik duygusunu geliştirmek için yapılmaz. Spor insanın kendisi ile bütünleşmesi için yapılmalıdır. Spor kendi amacı dışında yalnızca başarı odaklı bir anlayışla yapılırsa bu tutum sporu öldürecektir” sözleri sporun çerçevesini net bir şekilde çizmektedir. Benzer şekilde modern olimpiyat oyunlarının kurucusu Baron Pierre de Coubertin’in “Olimpiyatlardaki en önemli unsur kazanmak değil katılmaktır. Yaşamdaki en önemli unsur zafer değil, mücadeledir. Önemli olan birinci gelmek değil, sonuna kadar savaşabilmektir” diyerek sporu yalnızca başarı odağından ayıştırmıştır (Esentaş ve ark., 2018).

Spora özgü diğer bir dinamik ise hoşgörü kavramıdır. Erdemli (1997)’nin de ifade ettiği gibi spor bir hoşgörü olayıdır. Hoşgörü içinde pek çok unsuru barındıran bir terimdir. Özellikle sporda hoşgörü kavramı deyince rakibe saygı, anlayışlı davranma, kardeşlik, karşılıklı sevgi, fair play ve adalet kavramları akla gelmektedir (Sevde ve Tuncel, 2012). Alanda hoşgörü ve spor ilişkisini ortaya koyan çalışmalar da spora katılımın hoşgörü düzeyini arttırdığına yönelik sonuçlar tespit etmişlerdir (Gano-Overway, 2013; Taşkin ve ark., 2019). Hoşgörü sadece sporcu için ifade edilen bir kavram değildir. Zihinlerde hoşgörü denilince sporcuların birbirine karşı sergiledikleri tutum ve davranışlar akla gelmektedir. Oysaki hoşgörü sporun tüm paydaşlarını içeren bir kavramdır. Antrenör, sporcu yönetici ve spor sektöründeki her bir bireyin ve her bir kurumun sergilemesi gereken davranışların birleşimidir.

Elbette ki Sporun belirtilen tüm ahlaki ve sosyal özelliklerine ek olarak kendine has dinamikleri de vardır. Spor ile ilgili çeşitli platformlarda sıklıkla dile getirilen durum sporun geçirdiği değişimler ve ulaşacağı son noktaya ilişkin belirsizlikler üzerinedir. Teknolojik gelişmeler, ideolojik etkiler ve ekonomik sebeplerle

küreselleşme diye adlandırılan spor sektörünün geçirdiği değişim kaçınılmazdır (Atasoy ve Kuter, 2005). Özellikle ortaya çıktığı döneme oranla günümüz rekabet koşullarında sporun yaşadığı bu geniş çaplı dönüşüm normal karşılanmaktadır. Çünkü sporun toplumsal yapı ile iç içe geçmiş olması ve bu yapıya göre biçimlendiği düşüncesinden hareketle toplum da sürekli dönüşmekte ve değişmektedir. Fakat bu değişim her zaman olumlu sonuçlanmamaktadır. Spor ilk günkü amatör ruh ve olimpiyat oyunlarının ruhu olan olimpizm felsefesinin bile tartışılmaya başlandığı, küresel çapta milyonlarca kişinin istihdam fırsatı bulduğu spor sektörü, beraberinde getirdiği rekabet koşullarıyla zarar görmeye başladığı ifade edilmektedir.

Sporun günümüz koşullarında geldiği noktada iki önemli unsur göze çarpmaktadır. Bunlar hubris sendromunu da oluşturan etmenlerin başında gelen güç ve başarı kavramlarıdır. Üst düzey sporcuların elde ettiği başarılar sayesinde toplumda tanınmak, kabul görmek ve ilgi odağı haline gelmek gibi birtakım kazanımları ortaya çıkmaktadır. Sporcuların, antrenörlerin ve gözler önünde olan diğer tüm spor çalışanlarının kariyerleri sonlasa da yıllarca uç noktalarda seyreden ilgi, beğenilme ve pohpohlanma arzuları devam etmektedir. Bu bağlamda kariyerini noktaladıktan sonra aynı düzeyde ilgi göremeyen ve yeni hayatını kabullenemeyen sporcular pek çok sorunla karşılaşmaktadır (Bayrak ve Tunçkol, 2012). Hayatının büyük bir bölümü başarılarla geçmiş bir kişi için eskiden olduğu gibi takdir edilmemek ya da yeteri kadar önemsenmemek bir başarısızlık göstergesidir. Aynı zamanda da bir güç kaybıdır. Kişiler bu gücü ve statüyü kaybetmemek adına da hubris sendromu ile ilişkilendirilebilecek davranış kalıpları sergileme eğilimine girmektedirler.

Diğer yandan güç ve başarıyı odak noktaya koymuş spor insanları için kazanma duygusu o kadar baskındır ki bu durum sporun daha önceki bölümlerde belirtilmiş olan sosyal ve ahlaki değerlerini tehlikeye düşürmektedir. Ticarileşme ve politizasyonla birlikte sportif başarıya toplum tarafından biçilen yüksek değer sebebiyle, başta kural ihlalleri olmak üzere sporda istenmeyen diğer davranış bozukluklarının bile görmezden gelinebilmesine olanak tanıyacak düzeyde tehlike arz etmektedir (Yildiran, 2004; Yıldız ve Yıldız, 2020). Çünkü, “başarı” sayısal olarak algılanmaya başlamıştır. Diğer bir deyişle yarışmak ve katılmak değil en fazla sayı üretmek, en çok kupa

kaldırmak, en fazla sayıda şampiyon olmak gibi unsurlar öne çıkmaya başlamıştır (Balçıkanlı, 2017). Spora yüklenen anlamlar farklılaşmaya başlamıştır. Dünyaca ünlü spor insanlarının bazı medyatik söylemleri bunu kanıtlar niteliktedir. Brian Cloughe “Bazı insanlar futbolun ölüm-kalım meselesi olduğuna inanırlar. Sizi temin ederim ki, bundan çok daha fazlasıdır.”, Bill Shankly’ in “Birinciysen birincisindir, ikinciysen hiçbir şey”, “Eğer teknik direktörseniz ne yaparsanız yapın, ölene kadar hep son maçta aldığımız skorla hatırlanırsınız” sözleri aslında belirtilen durumun en önemli kanıtlarıdır. Değişimin bu yönü amatörlük ruhunu da ortadan kaldırmaktadır (Okay, 1990). Oysa her profesyonel spora alt yapıda amatör olarak başlamaktadır. Spor kariyerinin başında sportif birtakım yeterlilikler genelde en alt seviyede gözlemlenir. Gerek antrenmanlar gerekse müsabakalar kişinin sahip olduğu seviye ile ilgili dönütler sağlarken hep daha iyisi olma yolunda da kişilerin güdülenmesine olanak sağlamaktadır. Bu özelliği sayesinde birey mükemmelle doğru aşama kaydederken daha yetkin ve nitelikli birer sporcu yaratımına zemin hazırlamaktadır. Bu süreç içerisinde sadece performans odaklı bir yaklaşımla bireyin benliği üzerindeki kontrolü kaybolursa kendini zorlamaktan başkalarını küçümsemeye doğru evrilen bir süreç yaşanması kaçınılmaz olacaktır (Erdemli, 2002, s. 78).

Jackson ve ark. (1998), hayatlarının başarılarından nasıl etkilendiğini araştırmak için Olimpiyat altın madalyası kazanmış 18 sporcuyla yürüttüğü çalışmada, şampiyonların statüleriyle başa çıkmada zorluk yaşadığı, kariyerlerine yönelik hayal kırıklıkları, artan ve istenmeyen taleplerden kaynaklanan stres ve başkalarından gelen baskı gibi birçok olumsuz süreç geçirdiklerini ifade etmişlerdir. Elbette ki ortaya çıkan sonuçlar doğrudan hubris sendromu ile ilişkilendirilemez fakat başarının sporcunun gözünü kör ederek gelecek başarılarından uzaklaştırması hubris sendromundaki gerçeklikten uzaklaşmayla açıklanabilir. Diğer yandan zirveyi gördükten sonra çevren aldığı uyarılarla birlikte kendi narsisizminin tırmanması belki belirli bir düzeye kadar normal karşılanabilecek boyuttan patolojik boyuta dönüşebilmektedir.

Bununla birlikte özellikle sporcuların patolojik düzeyde narsisist eğilimler göstermesi doğrudan olmasa da büyük bir oranda hubris ile ilişkilendirilebilir. Patolojik narsisizmin de odağında güç ve başarı vardır (American Psychiatric

Association, 2013; Yaşar ve Sunay, 2017). Patolojik narsisizmin nesnesi, sporcuların yarattığı veya ürettiği bir şey değil, beden, dış görünüm, zenginlik, güzellik vb. gibi sahip oldukları bir şeydir. Narsisist sporcular için önemli olan tek şey kazanmaktır. Amaçlarına ulaşmak için ahlaki olmayan davranışlara da başvururlar (Gezer, 2020). Diğer yandan sadece patolojik düzeyde narsisizme sporcularda rastlanmamaktadır. Antrenörde yüksek düzeyde narsisizm gösterip sporculara ve dolaylı yoldan sporun doğasına zarar verecek davranışlarda bulunabilirler. Konuyla ilgili olarak literatürde patolojik düzeyde narsisizm gösteren antrenörlerin, sporcularına karşı bağırma, küçümseme veya suçluluk duygusu gibi davranışlar sergiledikleri, sporculara karşı daha baskıcı ve otoriter oldukları ifade edilmiştir (Matosic ve ark., 2017; Woodman ve ark., 2011). Diğer yandan antrenör söylemlerinde de bu tarz narsisist ya da kibirli söylemleri gözlemlemek mümkündür. Dünyaca ünlü teknik adamların söylemlerine örnek olarak: Brian Cloughe “Kendime Dünyanın en iyi teknik direktörüym demiyorum. Ama kesinlikle ilk birdeyim”, Jose Mourinho “Kibirli olduğumu düşünüyorsunuz ama ben doğruyu söylüyorum, Avrupa şampiyonuyum ve özelim”, "Eğer kolayı isteseydim Porto'da kalırdım. Güzel mavi bir koltuk, şampiyonlar ligi kupası ve Tanrı vardı. Tanrıdan sonra da ben." Paolo Di Canio “Takımın bensiz daha iyi olabileceğini kim, nasıl düşünebilir?” sözleri göze çarpmaktadır. Narsisizmi spor alanındaki yöneticiler düzeyinde ele aldığımızda gücü elinde bulundurma anlamında oldukça geniş bir hareket alanına sahip oldukları görülmektedir. Yönetici karar verici konumdadır ve davranışları tüm alt birimleri etkilemektedir. Sporcu gücünü genellikle yeteneğinden alır, çalışmasından alır, başarısından alır ve çoğu zaman bir sporcunun güçlü olabilmesi bu etmenlere bağlıdır. Fakat durum yönetici özelinde bu şekilde değildir. Yönetici o pozisyona herhangi bir sebeple herhangi bir yeteneğe ihtiyaç duymadan, sadece ekonomik refah düzeyi sayesinde, siyasi veya çeşitli bağlantıları sebebiyle gelebilir. Çoğu zaman sporun içinden bile gelmeyen yöneticiler gücü farklı yollarla kazanıp sporun baş döndüren büyüklükteki dünyasına adım atmaları ile patolojik düzeyde narsisizm ya da hubristik eğilimlerin yaşanması kaçınılmaz olacaktır. Yöneticilere ait söylemlere bakıldığında da sporcu ve antrenörlerden çok farklı olmadığı görülmektedir. İlhan Cavcav “Ben futbolu en az bir antrenör kadar bilirim, futbolu bilirim diyenden daha iyi bilirim”, Yıldırım Demirören’in “Türk futbolunu iyi yönettiğime tabii ki inanıyorum” ifadeleri yönetici narsisizmi ile

ilişkilendirilen ifadelerdir. Her ne koşulda ve düzeyde olursa olsun bu tarz davranışların tamamı genelde sporun kendi dinamiklerine zarar vermektedir.

Güç kavramından bahsederken sadece yönetsel güçten bahsetmek spor kavramı için sığ bir tanımlama olacaktır. Spor sahip olduğu çeşitli unsurlar sebebiyle başlı başına güç yaratan bir konumdadır. Sporun aracı gücü diye ifade edilen kavramın altında kişilerin davranışlarının spor aracılığıyla meşrulaştırılması ifade edilmektedir. Normal şartlarda kabul görmeyecek bir davranış, dünya çapında bir sporcu tarafından yapıldığında sempati ile karşılanabilmekte, izleyenleri açısından örnek teşkil edebilmekte ve kitleleri etkisi altına alabilmektedir. Bu meşrulaştırma her seviyeden spor insanın davranışlarında değişiklikler yaratması kaçınılmazdır. Kişiler spor yoluyla davranışlarındaki sınırları genişletmeye başladıkça ortaya hubristik eğilimler çıkmaktadır. Zamanla mazur görülen, sürekli pohpohlanan, yanlışlarının üzeri örtülen sporcular antrenörler ve yöneticiler kendilerini en tepede konumlandırmaya ve hükmetme davranışı sergilemeye başlayacaktır. Bununla birlikte karşıdakini beğenmeme, başkalarının fikirlerine saygı duymama, aşağılama, rencide etme vb. pek ok davranış bozukluğu ortaya çıkacaktır. Kimi zaman bu davranışlar söyleme dökülecek kimi zaman beden dillerine yansıyacak, kimi zaman fiziksel ya da psikolojik şiddete dönüşecektir.

Sonuç olarak sporun doğasına zarar veren ve sporcuların gelişimine engel olduğu düşünülen hubris sendromu ile ilişkilendirilen davranışlar, dolaylı yoldan ülke sporuna da etki edecektir. Ülke sporunda bu tarz davranış bozukluğuna sahip olan bireylerin bulunmaları beraberinde başarısızlıklara ve çok ciddi düzeyde statü kaybına sebep olacaktır. Belki de toplumu ayakta tutan sosyal ve ahlaki değerlerin kendisi zarar görecektir ve spor kitleleri birbirine bağlayan yapıdan uzaklaşıp kitleleri ayrıştıran bir yapıya bürünecektir. Bu nedenle sporda hubris sendromu ve benzeri davranış bozukluklarına ilişkin farkındalık artmalı ve gerekli tedbirler çok geç olmadan alınmalıdır.

1.6.8. Hubris Sendromu ile İlgili Çalışmalar

Bu bölümde hubris sendromu ile ilgili yurt içi ve yurt dışı çalışmalara yer verilmiştir. Farklı alanlarda ve farklı örneklem gruplarıyla gerçekleştirilen çalışmalara kısaca değinilerek özetlenmeye çalışılmıştır.

Hubris sendromunun doğrudan araştırıldığı yurt içi literatürün azlığı dikkat çekmektedir. Çalışmaların çoğunun derleme yöntemiyle kurgulandığı, farklı yöntemlerle kavramın derinlemesine araştırılmasına ihtiyaç olduğu vurgusu tespit edilmiştir.

Yildirim (2020) tarafından narsisizm ve hubris sendromunun insan kaynakları açısından incelendiği çalışmada hubris sendromu ve narsisist iş görenlerin sayıca artış gösterdiği, örgütlerde huzurlu çalışma ortamlarının sürdürülebilmeleri için bu tarz kişilik bozukluğuna sahip bireylere önlem alınması gerektiğini vurgulamıştır.

Uysal ve Çelik (2018) sağlık çalışanlarının hubris sendromuna ilişkin 33 katılımcıyla nitel olarak gerçekleştirdiği çalışmasında sağlık çalışanlarının çoğunda hubris sendromu davranış belirtilerine rastladığını belirtmiştir. Özellikle cerrahi branşlarda yoğun olarak gözlemlenen hubris sendromu, diğer sağlık meslek gruplarında da gözlemlendiği ve önlem alınması gereken bir sendrom olduğunu ifade etmişlerdir.

Özgüzel ve Taş (2016) hubris sendromuna yakalanan yöneticilerin aile içi iletişimlerini inceledikleri çalışmasında hubris sendromunun önlem alınması gereken bir davranış bozukluğu olduğunu, aile içi iletişimin çocuğun kişilik gelişiminde çok önemli bir yere sahip olduğunu, sürekli başarı sayesinde ortaya çıkabilecek hubris sendromu davranışlarının ancak aile içerisindeki doğru iletişimle çözülebileceğini ve doğru iletişim becerisine sahip bireylerin hubrisin etkilerinden korunabileceklerini ifade etmişlerdir.

Uysal ve Çelik (2016), yöneticilerin hubris sendromu düzeylerini belirlemek amacıyla 31 ast ile nitel araştırma yöntemi kullanılarak tasarladıkları çalışmalarında, hubris sendromu olan yönetici davranışlarına dikkat çekmiş ve riskli kararlar ve performans üzerinde negatif etkiler gözlemlediğini ifade etmiştir. Çalışma ortamlarında bu tarz kişilik bozukluğuna sahip yöneticilerin olmasının altında çalışanlar için (ast) isteksizlik, motivasyon düşüklüğü, düşük verim göstermek, umursamaz davranmak ve problem çözmede isteksizlik yaşadıklarını belirtmişlerdir.

Doğrudan olmasa da hubris sendromuna çalışmalarının bir bölümünde yer veren ya da bu sendromdan bahseden çalışmaların varlığı da literatürde tespit edilen diğer bir durumdur. Yalçınsoy ve Işık (2018), Reyhanoğlu ve Akın (2016), Börü ve ark. (2020), Şengüllendi ve ark. (2020) toksik liderlik özellikleriyle hubris sendromu ilişkisi, Karadağ (2020) öncülleri ve sonuçlarına ilişkin son on yılda yapılan araştırmalar, Esen (2020), Bektaş (2016), liderlik ve kibir, Aydın (2020), mesleki gurur ve öğretmenlik mesleği, Akça (2017), yedinci gün romanı gölge arketipi incelemesi çalışmaları hubris sendromun yer aldığı çalışmalar olarak göze çarpmaktadır.

Yabancı literatürde hubris sendromu ve hubris kavramının sıklıkla çalışıldığı gözlemlenmektedir. Akstinaite ve ark. (2020), CEO'ların dili ile kibirli liderlik arasındaki bağlantıyı araştırdıkları çalışmalarında, hubrisi olan CEO'ların dilsel ifadelerinin, olmayan CEO'ların dilsel ifadelerinden sistematik ve tutarlı farklılıklar gösterdiğini ifade etmişlerdir. Ek olarak kullanılan kibir dilinin tespit edilmesinin hubrisin önlenmesinde yada potansiyel tehlikelerinden korunmaya yardımcı olması bakımından önem arz ettiğini vurgulamışlardır.

Rizka ve Handoko (2020), hiyerarşik regresyon yöntemiyle analiz ettikleri halka açık 99 firma üzerinde yürüttükleri çalışmada, Endonezya'daki CEO'ların kibirlerinin firmaların performansı üzerindeki etkisini incelemişlerdir. Araştırma sonuçlarına göre, Endonezya'daki CEO'ların kibirlerinin firmaların performansına olumlu katkıda bulunmakla birlikte, çok sayıda komisyon üyesine sahip kurulların, hubrisin olumlu

etkilerini yönetmede başarılı olacaklarını ifade etmişlerdir. Bu sayede hubrisin yıkıcı etkisi kontrol altına alınabileceği belirtilmiştir.

Yeung ve Shen (2019), genel olarak üç çalışma boyunca, liderlerin otantik ve kibirli gurur deneyimlerinin liderlik davranışlarıyla nasıl ilişkili olduğunu araştırdıkları çalışmalarında, liderlik süreçleri için gururun önemini ve hubristik gurur kavramının daha çok istismarcı davranışlarla ilişkilendirildiği fakat bunun olumsuz etkileri olabileceği kadar olumlu etkileri de olabileceğini ifade etmişlerdir.

Park ve ark. (2018), 2001–2008 yılları arasında 164 Koreli firmayı inceledikleri çalışmada, CEO'lar daha güçlü hale geldikçe CEO'nun hubrisden kaynaklanan yerleşiklik sorunlarının daha da kötüleşeceğine, ancak yönetim kurulu daha uyanık hale geldikçe zayıflayacağına dair bulgular elde etmişlerdir.

Eckhaus ve Sheaffer (2018), üst düzey yöneticiler arasındaki kibirli ifadelerin üst düzey olmayan meslektaşlarına göre önemli ölçüde daha sık olduğunu ve kibirli ifadelerin sıklığının çöküşe yaklaştıkça arttığını ifade etmişlerdir.

Craig ve Amernic (2018), DICTION metin analizi yazılımının, büyük şirketlerin CEO'ları tarafından hissedarlara imzalanan yıllık mektuplarda sözlü bir kibir tonunun ayırt edici dil işaretlerini ortaya çıkarıp çıkarmadığını araştırdıkları çalışmalarında, hissedarlara yazılan yaklaşık 368.000 kelimeden oluşan 193 mektup ve başlangıçta CEO'lar tarafından imzalanan 23 mektup incelemişlerdir. Araştırma sonuçlarına göre ayırt edici bir kibir dili tespit edemediklerini yani bunun hubris belirtisi olabileceğini ispatlayamadıklarını ifade etmişlerdir.

Park ve Yoo (2017), CEO hubrisi ve ilgili yapıları araştırdıkları derleme çalışmasında, hubris kavramının CEO' lar için kafa karıştırıcı ve birbiri yerine kullanılan pek çok terimden meydana geldiğini ifade etmişlerdir.

Cormier ve ark. (2016), 16 Kanada' lı firma ile CEO güç özellikleri ile dışarıdan gözlemlenebilir kibir özellikleri arasındaki gerilimin finansal yanlış raporlama olasılığını nasıl belirleyebileceğini araştırdıkları çalışmalarında, finansal yanlış raporlama yapmakla suçlanan firmaların CEO kibir sergilediklerini tespit etmişlerdir.

Claxton ve ark. (2015), araştırmalarında ideolojik içgüdüyle veya dizginsiz sezgiyle bağlantılı kibirli bir eğilimin, herhangi bir siyasi kurumun veya ticari organizasyonun tepesinde bulunması tehlikeli bir karışım olduğu ve ortaya çıkan bu duruma karşı önlem alınması gerekliliğini ifade etmişlerdir.

Brennan ve Conroy (2013), hissedarlara gönderilen CEO mektuplarının sekiz yıllık boylamsal analiz sonuçlarına göre, banka CEO'sunun kişiliğinde narsisizm ve hubris olduğunu, analiz edilen cümlelerin yarısından fazlasının narsistik konuşma içerdiğini ve CEO'nun görev süresi arttıkça bu durumun daha da belirginleştiğini ifade etmişlerdir.

Yine yabancı literatürde Button (2012); Crockett (2013); Garrard ve ark. (2014); Hayward ve Hambrick (1997); Hiller ve Hambrick (2005); Jakovljević (2011); Kerfoot (2010); Kroll ve ark. (2000); Leon (2007); Owen ve Davidson (2009); Owen (2008); Owen (2006); Petit ve Bollaert (2012); Ronfeldt (1994); Russell (2011); Trumbull (2010) vb. pek çok araştırmacının hubris ve hubris sendromu ile ilgili çalışmaları dikkat çekmektedir.

Çalışmalar incelendiğinde sporda hubris sendromuna ilişkin hem yerli hem de yabancı literatürde herhangi bir çalışmaya rastlanmadığı tespit edilmiştir. Bu bağlamda çalışmanın amacı, sporda hubris sendromuna ilişkin durum tespiti yapmak ve sporda hubris sendromunun düzeyi hakkında derinlemesine incelemelerde bulunmaktır.

2. GEREÇ VE YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın dayandığı felsefi altyapı, araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama süreçleri, verilerin çözümlenmesi, araştırmanın geçerlik ve güvenirlik boyutları ile araştırmacının rolüne ilişkin bilgilere yer verilmektedir.

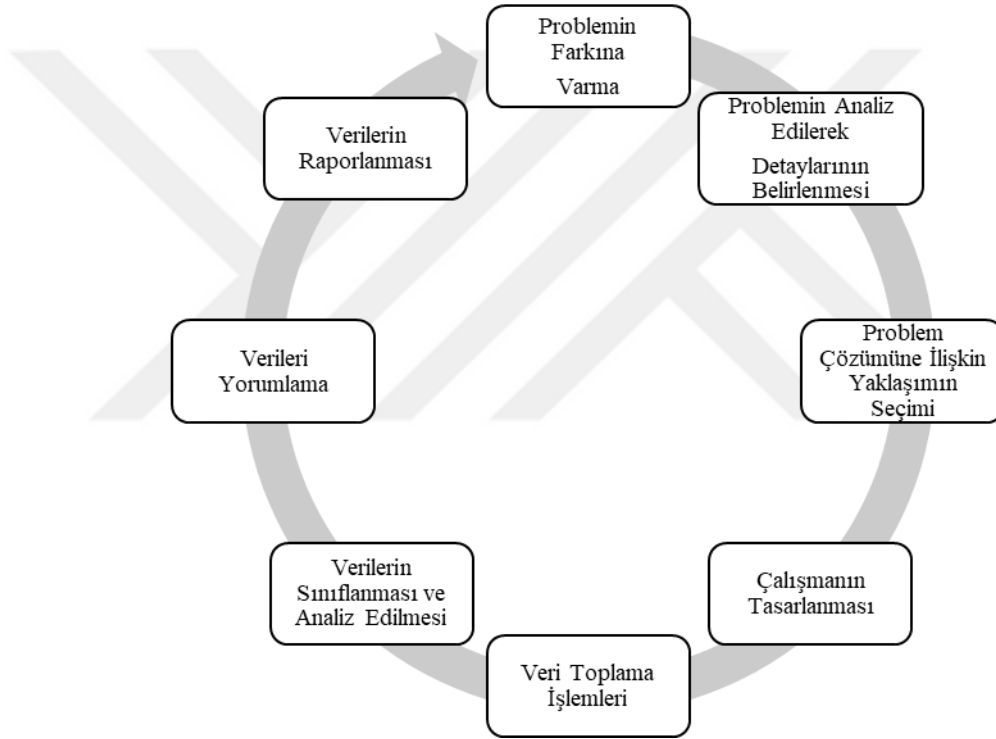
2.1. Felsefi Altyapı

Merriam ve Tisdell (2015, s. 331) ve Creswel (2013, s. 19)' e göre, nitel araştırmaların tasarımında felsefi altyapıya vurgu yapılmalıdır. Bu çerçevede Merriam ve Tisdell (2015, s. 38), nitel araştırma içerisinde epistemolojik bakımdan dört temel tipoloji olduğundan bahsetmektedir. Bunlar: pozitivist/post pozitivist, yorumsamacı/yapılandırmacı, eleştirel ve post modern/post yapısalcı bakış açılarıdır. Carr ve Kemmis (2003, s. 32), üç araştırma türü arasında ayrım yaparak - pozitivist, yorumlayıcı ve eleştirel tipolojilerden bahsetmiştir. Bu araştırmanın felsefi altyapısını oluşturan ve en yaygın nitel araştırma türü olan yorumlayıcı araştırma, gerçekliğin sosyal olarak inşa edildiğini varsayar; yani, gözlemlenebilir tek bir gerçeklik yoktur. Aksine, tek bir olayın birden çok gerçekliği veya yorumu vardır. Araştırmacılar bilgiyi “bulmazlar”; onları inşa ederler (Merriam ve Tisdell, 2015, s. 36). Yorumlayıcı felsefi dünya görüşü, fenomenoloji, kuram oluşturma, durum çalışması, etnografi ve anlatı stratejilerinden herhangi birini kullanabilir.

2.2. Araştırmanın Modeli

Spor sektörü içerisinde aktif rol oynayan tüm paydaşların sporda hubris sendromuna ilişkin deneyim, düşünce ve bakış açılarının derinlemesine ortaya çıkarılması amaçlanan bu çalışma, durum çalışması desenli nitel bir araştırmadır. Nitel araştırmalar genel çerçevede çeşitli veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların, olayların bütüncül ve gerçekçi bir biçimde ortaya konmaya çalışıldığı bir kavram olarak tanımlanabilir (Şimşek ve Yıldırım, 2011, s. 39). Diğer bir tanıma göre nitel

araştırmalar bireylerin ya da grupların, sosyal veya beşerî bir problemin anlaşılması için nasıl anlamlar yüklendiği ile ilgilenir. Bu bağlamda araştırmacılar da tümevarımsal bir biçimde bireysel anlama odaklanan ve durumun karmaşıklığına rağmen yorumlamasıyla ilgilenen bir pozisyon alırlar (Creswel, 2013, s. 42). Bu durum sistematik bir çalışma gerektirir. Problemin farkına varma ile başlayan süreç en son verilerin raporlanması ve yorumlanması ile son bulmaktadır. Şekil 2.1’de nitel araştırma süreci detaylı bir şekilde belirtilmiştir.

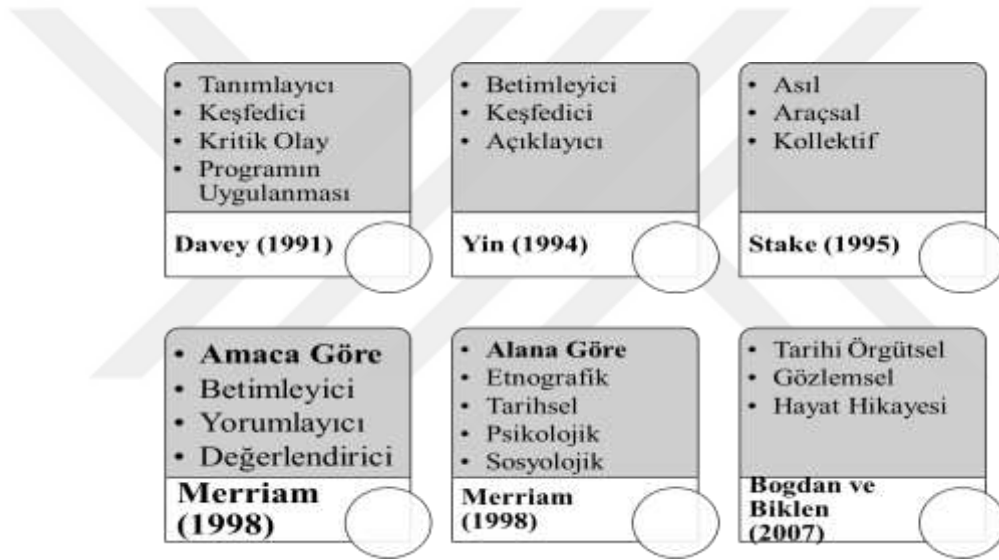

Şekil 2.1. Nitel Araştırma Süreci.

Şekil 2.1’de belirtilen bir nitel araştırmaya ait tüm süreçler araştırmacının sağlıklı bir şekilde yürütülmesi için eşit düzeyde öneme sahiptir. Bununla birlikte, eksik bir sistematığe bağlı olarak toplanan veriler ve sonrasında ortaya çıkan sonuçlar araştırmacıyı işin içinden çıkamaz bir duruma sokabilecektir.

Durum çalışmaları psikoloji, sosyoloji, siyaset bilimi, antropoloji gibi alanlarının içinde sıklıkla yer bulan bir yaklaşım olmakla birlikte sosyal olguları

anlama isteği ile ortaya çıkmıştır (Yin, 2009, s. 225). Durum çalışmaları deneysel çalışmaların karşılaştırma amacına karşın keşfetme özelliği ile öne çıkmaktadırlar. Örneğin, deneysel desende tasarlanmış bir araştırmanın aksine, durum çalışması desenli araştırmalar genellikle doğrulayıcı olmaktan çok keşifseldir; yani, durum çalışması araştırmacısı normalde ilişkileri kanıtlamak veya hipotezleri test etmek yerine davranış ve olayların temalarını veya kategorilerini belirlemeye çalışır (Hancock ve Algozzine, 2017, s. 16). Özellikle araştırılmak istenen olgu ile bu olgunun gerçekleştiği ortam arasında güçlü bir ilişki olduğu durumlarda durum çalışmasından yararlanılması önerilmektedir. Şekil 2.2’de durum çalışmalarına ait ayrıntılı sınıflamalar belirtilmiştir.

Şekil 2.2. Durum Çalışması Türleri (Leymun ve ark., 2017).

Şekil 2.2’de belirtildiği üzere nitel verilerin analizi için kullanılan durum çalışmasının farklı araştırmacılar tarafından farklı yaklaşımlarla ele alındığı ve birbirlerinden temelde çok büyük farklılıkları olmasa da belirli sınırları olduğu vurgulanmıştır. Diğer yandan Tight (2010, s. 338), ve Yin (2009, s. 33) gibi araştırmacılar tarafından ele alınan durum çalışması betimlemelerinin araştırmacı tarafından derinlemesine bir konuyu ele alma boyutunda önem arz edebileceğini fakat durum çalışmasını çeşitli sınıflamalarla parçalamanın çok da gerekli olmadığını ifade etmişlerdir. Yine belirtilen araştırmacılara göre belirtilen sınıflamalardaki durum çalışmalarının yüklendiği amaca ilişkin hepsinin birbirinin yerine kullanılması söz konusu olabilir.

2.2.1. Keşfedici Araştırmalar

Keşfedici tasarımlar neden-sonuç ilişkileri kurmaya çalışır. Birincil amaçları, olayların nasıl gerçekleştiğini ve hangilerinin belirli sonuçları etkileyebileceğini belirlemektir (Hancock ve Algozzine, 2017, s. 33). Araştırmacının fazla bilgi sahibi olmadığı konuları incelediği ya da araştırma konusunun görece yeni olduğu durumlarda yapılan araştırmalardır. Keşfedici çalışmalar, en az üç koşul altında tercih edilen metodolojik yaklaşımlardır. Bu koşullar;

- İncelenmek istenen durum etkinlik, aktivite süreç veya grup hakkında daha önce sistematik bir incelemenin yapılmadığı, ya da yetersiz olduğu durumlarda,
- İncelenen konunun esnek düşünce yapısı ve açık görüşlülük ile değerlendirilmeyip, baskı altında veya tahmine dayalı gerçekleştirildiği durumlarda,
- Konu artık belirlenen prosedürler boyunca yeterli olgunluğa ulaşmış, ancak yeniden keşfedilmeyi gerektirecek şekilde bir değişime ihtiyaç duyduğunda keşfedici çalışmalara ihtiyaç duyulur (Stebbins, 2001, s. 7).

Keşfedici yaklaşım nitel araştırmalarda çoğunlukla başvuru ve araştırma verilerinin yeni verilerle detaylandırılıp çeşitlendirilmesinde önemli bir nitelik olarak göze çarpar. Bunun yanında keşfedici yaklaşımların Bengtsson, Coffey ve Atkinson, Denzin ve Lincoln gibi araştırmacılar tarafından özellikle veri toplamanın nispeten zor olduğu veya az çalışılmış konuların incelenmesinde oldukça işlevsel bir yaklaşım olduğunu ifade etmişlerdir (Baltacı, 2018). Bu bağlamda spor alanındaki bireylerin hubris sendromu eğilimlerine ilişkin literatürde kapsamlı ve sistematik bir çalışmanın olmayışı, araştırmacıya çalışmanın yapılandırılması boyutunda keşfedici bir model oluşturma ihtiyacını doğurmuştur.

2.3. Çalışma Grubu

Geleneksel bilim anlayışı genelleme ögesini sıklıkla kullanmak isteme eğilimindedir. Özellikle nicel yöntem ile yapılandırılan araştırmalarda, sınırlı sayıdaki değişkenin belirli güven aralıkları ile ait olduğu evrene genelleme çabası yer almaktadır. Bu bağlamda nitel araştırmaların farklı felsefî ve kuramsal temele sahip olması sebebiyle indirgemeci bir yaklaşım benimsemez genelleme yapmak gibi bir kaygı taşımazlar. Nitel araştırmalarda temel amaç anlam örüntülerinin ortaya çıkarılmasıdır (Şimşek ve Yıldırım, 2011, ss. 101-104). Bu doğrultuda araştırmaya dâhil edilecek katılımcıların belirlenebilmesi için amaçlı örnekleme yöntemlerinden “maksimum çeşitlilik örnekleme” kullanılmıştır. Maksimum çeşitlilik örnekleme yaklaşımında varılmak istenen nokta genelleme yapmak değil, aksine çeşitlilik gösteren durumlardaki farklı boyutları ortaya koyabilmektir (Şimşek ve Yıldırım, 2011, s. 109). Bu araştırmada yer alan katılımcılar maksimum çeşitlik elde edilmesi amacıyla spor alanını temsil edebilecek şekilde farklı meslek gruplarından seçilmiştir.

Nitel araştırmalar için bir diğer husus ise çalışma grubunun büyüklüğünün tespit edilmesidir. Örneklem büyüklüğü hesaplanırken araştırmacının dikkat etmesi gereken birtakım noktalar vardır. Bunlar nitel verinin derinliğine ve araştırma amaçlarının doğru bir şekilde oluşturulmasına, araştırmacının ne bilmek istediğine, neyin gündem olduğuna, neyin kullanışlı olacağına, neyin inanılır olacağına, eldeki kaynaklara ve zamana göre değişiklik göstermektedir (Baltacı, 2018). Çalışma yapılan katılımcılar hakkında olabildiğince ayrıntılı ve farklı bilgiye ulaşma ilkesi örneklem büyüklüğünü belirlemede önemli bir etmenken (Creswel, 2013, s. 177), örneklemin gereğinden fazla büyük olması da araştırmacı açısından karmaşık bir durum ortaya çıkaracaktır. Örneklem büyüklüğünü elde edilen bilgilerin belirlediğini ifade eden Morse (1995, s. 147), elde edilen veri doyuma ulaştığı anda, yani yeni bilgi elde edilemediği anda son bulur. Bir başka deyişle, veri kendini tekrara düştüğünde ve yeni bilgi elde edilemediğinde doyuma ulaşılmış ve yeteri kadar örnekleme ulaşılmış demektir. Örneklem belirleme ile ilgili kaynaklar farklı nitel yöntemlere ilişkin farklı sayıda katılımcı olabileceğini ifade eder. Örneğin gömülü teori çalışmalarının 25-30 katılımcıdan oluşan örneklem büyüklüğü aralığında olması gerektiği (Marshall ve ark.,

2013), belirtilirken durum çalışmalarının ise tekli veya çoklu durum olmasına göre 15-30 aralığında örneklem büyüklüğü olabileceği ifade edilmektedir (Boddy, 2016). Diğer yandan derinlemesine görüşmeler şeklinde de tasarlanan araştırmalar için yaklaşık 30 kişilik örneklem büyüklüğünün yeterli olacağı ifade edilmiştir (Başkale, 2016).

Bu doğrultuda ilgili literatürde geçen örneklem büyüklüklerine ilişkin ifadeler ve veri doygunluğu kriteri göz önünde bulundurularak araştırmanın örneklem büyüklüğü, bireysel görüşmeler için dört kişi ön görüşme (pilot görüşmeler) ve otuz kişi ana görüşmeler için olmak üzere toplamda 34 kişi olarak belirlenmiştir.

Bireysel görüşmelerdeki katılımcılar belirlenirken çeşitli kriterler gözetilmiştir. Bu kriterlerden birincisi çalışmaya dahil olabilecek kişilerin spor alanından kişiler olmasıdır. Bu sınırlılıkta amatör ve profesyonel aktif sporcular, amatör ve profesyonel olarak spor yapıp spor hayatı herhangi bir sebeple sonlanan sporcular, bireysel ve takım sporları antrenörleri, profesyonel ve amatör spor kulüpleri yöneticileri, hakemler, kamuda çalışan spor yöneticileri, spor medyası çalışanları, spor alanında çalışan eğitimciler ve diğer spor destek personeli ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Katılımcılara ilişkin çerçeve Şekil 2.3' de ayrıntılı olarak belirtilmiştir.

Şekil 2.3. Katılımcıların Kapsamı.

Şekil 2.3'te belirtilen katılımcıların kapsamı içerisinde “Spor Yöneticisi” bölümüne hem devlete bağlı teşkilatlarda görev yapan, hem de özel sektörde amatör ve profesyonel spor kulüplerindeki spor yöneticileri dahil edilmiştir. “Antrenör” kategorisine ise hem bireysel sporlarda hem de takım sporlarında yer alan antrenörler dahil edilmiş olup bir kısmı milli takımlarda da görev almışlardır. “Sporcu” kategorisi profesyonel ve amatör olarak sınıflandırılmış olup, milli sporcular da yine profesyonel kategorisinin içerisinde düşünülerek tekrardan bir kategori altında belirtilmemiştir. “Spor Eğitimsi” kategorisinde akademisyenler ve beden eğitimi öğretmenleri yer almıştır. “Hakem” kategorisi içinde görüşme yaptığımız katılımcılar ağırlıklı olarak takım sporlarından seçilmiştir. “Spor Medyası Çalışanları” kategorisinde gazeteci ve spor yazarları yer almaktadır. Son olarak diğer personeli içine masör ve çevirmen dahil edilmiştir.

Bu araştırmada çeşitli kategorilerle belirlenen katılımcıların sadece belirtilen kategorilerde ve belirlenen pozisyonlarda çalıştıklarını söylemek eksik bir ifade olacaktır. Bunun sebebinin sporun dinamik yapısı sebebiyle sporu hayatlarının bir döneminde icra eden kişilerin “sporculuk” vasıflarına ek olarak hakemlik, antrenörlük, beden eğitimi ve spor öğretmenliği, spor yöneticiliği, spor yazarlığı vs. gibi pek çok iş kolunda farklı dönemlerde bulunabileceği olarak düşünülmektedir. Bu bağlamda

katılımcılar görüşmelerde her ne sıfatla bulunurlarsa bulunsunlar deneyimlerini, fikirlerini tüm spor sektöründeki yaşanmışlıklarına göre aktarmışlardır.

Katılımcıların belirlenmesindeki ikinci en önemli kriter ise Owen (2008) tarafından belirlenen 14 maddelik davranış özelliklerine göre hubris sendromu olduğunu düşündükleri kişilerle daha öncesinde temas etmiş olmaları varsayımdır. Eğer katılımcılar 14 maddelik hubristik davranış özelliklerine göre sendromlu kişilere temas etmediklerini beyan ederlerse ya da bu maddelerden üç taneden (en az bir tanesi hubris sendromuna ait madde olmak zorunda) daha azına “var” işareti koyarlarsa çalışmanın ikinci kısmı olan mülakat kısmına geçmeden çalışmadan ayrılmaları gerekmektedir. Çalışmaya dahil edilmesi planlanan üç katılımcı bu sebepten ötürü ayrılmışlardır. Katılımcıların kendilerinde hubris sendromuna ait davranış özellikleri olup olmadığına ilişkin herhangi bir somut delil bulunmamaktadır. Bu anlamda katılımcıların belirlenmesi araştırmacı, tez danışmanı ve bir öğretim elemanı görüşlerine göre şekillendirilmiş olup, ortak mutabakat ile bu davranışa sahip olmadığı başkaları tarafından da desteklenen ve dile getirilen kişiler tercih edilmiştir.

Araştırmanın diğer bir aşaması olan ve veri çeşitlemesi (üçgenleme) için de kullanılan odak grup görüşmelerinin ilkinde katılımcılar belirlenirken nitelik ve nicelikleri literatüre bağlı kalınarak tespit edilmiştir. Nitel araştırmalarla ilgili çalışmalarda (Clark, 2009; Heary ve Hennessy, 2002; Ivanoff ve Hultberg, 2006; Wilkinson, 1998) odak gruplarının genellikle 6-12 kişi aralığında olduğunu (Burke ve Larry, 2016, s. 513), eğer katılımcı sayısı 6 kişiden daha az ise bunun bir sinerji yaratma problemi ortaya çıkaracağı düşünülmektedir. Diğer yandan araştırmalarda 12’den fazla katılımcı olduğunda ise grubu yönetmenin zorluğundan ve her katılımcının düşüncelerini yeterince ifade edemeyeceğinden bahsedilmiştir. Bu sebeple araştırmada iki odak grup görüşmesi gerçekleştirilmiş olup sporcu grubundan 5, spor eğitimcilerinden (akademisyen) 6, toplamda 11 katılımcı çalışmaya dahil edilmiştir.

Araştırmaya dahil edilen birinci odak grup katılımcıları bireysel görüşmelerin analizlerinden hareketle amatör ve profesyonel sporculardan seçilmiştir. Bu durumun

sebebi ise spor sektöründe hubris sendromuna, ağırlıklı olarak niceliksel yoğunluğa sahip olması bakımından, maruz kalan ve maruz bırakan grubun sporcular olması olarak gösterilebilir. Diğer yandan ikinci odak grubu ise spor alanında görev yapmış ve yapmakta olan akademisyenler oluşturmaktadır. Akademisyenlerin olaylara ve kavramlara daha nesnel bir yaklaşım getirebilecek bilgi birikimi, deneyim ve entelektüel düşünceye sahip olabilmesi özelliği sebebiyle çalışmaya dahil edilmesi kararlaştırılmıştır.

Çizelge 2.1. Katılımcıların Demografik Özellikleri (Bireysel Görüşmeler)

No	Katılımcı	Kategori	Yaş	Cinsiyet	Medeni Durum	Eğitim Durumu	Sporda Geçen Süre (Yıl)	Görüşme Süresi (Saat)
1.	SY1E:	Spor Yöneticisi	38	Erkek	Bekar	Lisansüstü	27 Yıl	02:35:29
2.	SY2E:	Spor Yöneticisi	34	Erkek	Evli	Lisans	17 Yıl	01:50:25
3.	SY3E:	Spor Yöneticisi	34	Erkek	Bekar	Lisansüstü	19 Yıl	01:37:10
4.	SY4E:	Spor Yöneticisi	61	Erkek	Evli	Lisans	40 Yıl	02:24:37
5.	SY5E:	Spor Yöneticisi	33	Erkek	Bekar	Lisansüstü	25 Yıl	01:27:50
6.	SY6E:	Spor Yöneticisi	28	Erkek	Bekar	Lisans	13 Yıl	01:45:03
7.	SY7E:	Spor Yöneticisi	40	Erkek	Evli	Lisans	15 Yıl	01:08:32
8.	ANT8E:	Antrenör	42	Erkek	Bekar	Lisansüstü	20 Yıl	01:34:28
9.	ANT9K:	Antrenör	40	Kadın	Bekar	Lisansüstü	27 Yıl	02:09:58
10.	ANT10E:	Antrenör	31	Erkek	Evli	Lisansüstü	23 Yıl	01:30:17
11.	ANT11E:	Antrenör	40	Erkek	Bekar	Lise	30 Yıl	01:22:41
12.	ANT12E:	Antrenör	31	Erkek	Bekar	Lisans	26 Yıl	01:45:07
13.	ANT13E:	Antrenör	33	Erkek	Evli	Lisansüstü	22 Yıl	01:47:47
14.	ANT14E:	Antrenör	67	Erkek	Bekar	Lisans	52 Yıl	02:10:30
15.	S15E:	Sporcu	31	Erkek	Evli	Lisansüstü	20 Yıl	01:11:59
16.	S16E:	Sporcu	34	Erkek	Bekar	Lisans	21 Yıl	01:29:12
17.	S17K:	Sporcu	49	Kadın	Bekar	Lisansüstü	39 Yıl	02:09:14
18.	S18E:	Sporcu	34	Erkek	Evli	Lisansüstü	19 Yıl	02:29:02
19.	S19K:	Sporcu	26	Kadın	Bekar	Lisans	14 Yıl	01:56:14
20.	S20E:	Sporcu	30	Erkek	Bekar	Lisansüstü	21 Yıl	01:56:20
21.	S21E:	Sporcu	26	Erkek	Bekar	Lisans	18 Yıl	01:58:27
22.	S22E:	Sporcu	33	Erkek	Evli	Lisans	22 Yıl	02:04:21
23.	S23E:	Sporcu	35	Erkek	Bekar	Lisans	27 Yıl	01:38:12
24.	H24E:	Hakem	33	Erkek	Bekar	Lisansüstü	22 Yıl	01:27:32
25.	H25E:	Hakem	60	Erkek	Evli	Lisansüstü	39 Yıl	02:48:08
26.	H26E:	Hakem	29	Erkek	Bekar	Lisans	21 Yıl	01:31:33
27.	SE27E:	Spor Eğitimcisi	49	Erkek	Evli	Lisansüstü	33 Yıl	01:20:39
28.	SE28E:	Spor Eğitimcisi	39	Erkek	Bekar	Lisansüstü	28 Yıl	02:21:39
29.	SE29E:	Spor Eğitimcisi	63	Erkek	Evli	Lisansüstü	46 Yıl	02:01:39
30.	SM30E:	Spor Medyası Çalışanı	62	Erkek	Evli	Lisans	52 Yıl	02:01:41
31.	SM31E:	Spor Medyası Çalışanı	61	Erkek	Evli	Lisans	40 Yıl	01:31:28
32.	SM32E:	Spor Medyası Çalışanı	62	Erkek	Evli	Lise	47 Yıl	02:22:44
33.	DSP33E:	Diğer Spor Personeli	41	Erkek	Evli	Lisans	25 Yıl	02:07:06
34.	DSP34E:	Diğer Spor Personeli	35	Erkek	Bekar	Lisans	12 Yıl	01:58:04

Çizelge 2.1 de katılımcılara ait kodlamalar, yaş, cinsiyet, eğitim durumu, medeni durum ve sporda geçirilen süreler ve görüşme sürelerine ait bilgiler yer almaktadır.

Çizelge 2.2. Katılımcıların Demografik Özellikleri Sayısal Değerleri (Bireysel Görüşmeler)

Kişisel Bilgiler	Alt Kategoriler	Frekans (f)	Yüzde %
Meslek	Spor Yöneticisi	7	20,6
	Antrenör	7	20,6
	Sporcu	9	26,5
	Hakem	3	8,8
	Spor Eğitimsi	3	8,8
	Spor Medyası	3	8,8
	Diğer Spor Personeli	2	5,9
Yaş (Yıl)	En düşük	26	Ort.
	En yüksek	67	40,7
Cinsiyet	Erkek	31	91,18
	Kadın	3	8,82
Eğitim Durumu	Lise	2	5,9
	Lisans	16	47,1
	Lisansüstü	16	47,1
Medeni Durum	Evli	15	44,1
	Bekar	19	55,9
Sporda Geçen Süre (Yıl)	En düşük	12	Ort.
	En yüksek	52	27,12

Çizelge 2.2’ de bireysel görüşme yapılan katılımcılara ait demografik bilgilerin sayısal ifadelerine yer verilmiştir. Araştırmada meslek grupları 7 farklı kategoride kodlanmış olup, spordaki niceliksel yoğunluk da dikkate alınarak %26,5’i “sporcu” grubu %20,6’sı “spor yöneticiliği” meslek grubu %20,6’sı “antrenörlük” meslek gruplarından, %8,8’i hakemlerden, %8,8’i spor alanındaki akademisyenlerden, %8,8’i spor medyası ve basın yayın kategorisinden ve son olarak %5,9’u diğer spor personeli olarak nitelenen kategoriden oluşmaktadır.

Katılımcıların yaşları incelendiğinde en genç katılımcının 26 yaşında, en yaşlı katılımcının ise 67 yaşında olduğu gözlemlenmiştir. Katılımcıları yaş ortalaması ise 40,7 olarak tespit edilmiştir.

Araştırmada cinsiyet kategorisindeki sayısal verilere göre katılımcıların %91,18 i erkek, %8,81'lik kısmı kadın katılımcılardan oluşmaktadır. Araştırmamızda kadın ve erkek katılımcıların sayısal farklılıkları göze çarpmakla birlikte spor alanındaki her çeşit meslek gruplarında ve sporcu sayılarında erkeklerin kadınlara oranla oldukça yüksek olduğu vurgusu yapılmaktadır. Bu bağlamda araştırmada, gücü elde etme sonrasında anormal davranış ile ortaya çıktığı kabul edilen bu sendromun erkekler tarafından daha yoğun yaşandığı ve yaşatıldığı varsayımına bağlı olarak erkek katılımcıların sayısı yüksek tutulmuştur.

Katılımcıların eğitim durumları incelendiğinde %5,9'u lise, %47,1'i lisans ve %47,1'i de lisansüstü eğitime sahip oldukları tespit edilmiştir. Katılımcıların %44,1' i evli iken %55,9'u bekar olarak tespit edilmiştir.

Son olarak katılımcıların sporda geçirilen sürelerine ilişkin sayısal veriler incelendiğinde en düşük spor geçmişine sahip katılımcının 12 yıllık spor geçmişi olduğu en yüksek spor geçmişine sahip katılımcının ise 52 yıldır sporun içinde olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların ortalama sporda geçirdikleri süre ise 27 yıl olarak tespit edilmiştir.

Çizelge 2.3. Katılımcıların Demografik Özellikleri 2 (Odak Grup Görüşmesi)

NO	Katılımcı	Kategori	Yaş	Cinsiyet	Medeni Durum	Eğitim	Sporda Geçen Süre (Yıl)	Görüşme Süresi (Saat)
1.	S35K:	Sporcu	21	Kadın	Bekar	Lisans	14	02:31:12
2.	S36K:	Sporcu	20	Kadın	Bekar	Lisans	10	
3.	S37E:	Sporcu	25	Erkek	Bekar	Lisans	8	
4.	S38E:	Sporcu	24	Erkek	Bekar	Lisans	9	
5.	S39K:	Sporcu	20	Kadın	Bekar	Lisans	3	
6.	SE40E:	Spor Eğitimcisi	24	Erkek	Bekar	Lisansüstü	13	02:58:38
7.	SE41E:	Spor Eğitimcisi	37	Erkek	Evli	Lisansüstü	28	
8.	SE42E:	Spor Eğitimcisi	27	Erkek	Bekar	Lisansüstü	17	
9.	SE43E:	Spor Eğitimcisi	30	Erkek	Bekar	Lisansüstü	15	
10.	SE44E:	Spor Eğitimcisi	29	Erkek	Bekar	Lisansüstü	19	
11.	SE45E:	Spor Eğitimcisi	26	Erkek	Bekar	Lisansüstü	16	

Çizelge 2.3’te katılımcılara ait kodlamalar, yaş, cinsiyet, eğitim durumu, medeni durum, sporda geçirilen süreler ve görüşme sürelerine ait bilgiler yer almaktadır.

Çizelge 2.4. Katılımcıların Demografik Özellikleri Sayısal Değerleri (Bireysel Görüşmeler)

Kişisel Bilgiler	Alt Kategoriler	Frekans (f)	Yüzde %
Meslek	Sporcu	5	45,45
	Spor Eğitimsi	6	54,55
Yaş (Yıl)	En düşük	20	Ort.
	En yüksek	37	28,5
Cinsiyet	Erkek	8	72,73
	Kadın	3	27,27
Eğitim Durumu	Lisans	5	45,45
	Lisansüstü	6	54,55
Medeni Durum	Evli	1	9,09
	Bekar	10	90,91
Sporda Geçen Süre (Yıl)	En düşük	3	Ort.
	En yüksek	28	15,5

Çizelge 2.4’ de bireysel görüşme yapılan katılımcılara ait demografik bilgilerin sayısal ifadelerine yer verilmiştir. Araştırmanın odak grup görüşmeleri için seçilen katılımcılarının %45,45’i sporculardan, 54,55’i ise spor eğitimcileri olan akademisyenlerden oluşmaktadır.

Katılımcıların yaşları incelendiğinde en genç katılımcının 20 yaşında, en yaşlı katılımcının ise 37 yaşında olduğu gözlemlenmiştir. Katılımcıları yaş ortalaması ise 28,5 olarak tespit edilmiştir.

Araştırmada cinsiyet kategorisindeki sayısal verilere göre katılımcıların %72,73’ü erkek, %27,27’lik kısmı kadın katılımcılardan oluşmaktadır. Araştırmamızda kadın ve erkek katılımcıların sayısal farklılıkları göze çarpmakla birlikte bireysel görüşmelerde olduğu gibi kadın katılımcıların spor alanında gerek sporcu sayılarındaki azlık gerekse istihdam ortamlarındaki sayıca az olmaları sebebiyle bu oransal şekliyle olması kararlaştırılmıştır.

Katılımcıların eğitim durumları incelendiğinde, %45,45'i lisans ve %54,55,1'i de lisansüstü eğitime sahip oldukları tespit edilmiştir. Katılımcıların %9,09' u evli iken %90,91'inin bekar olduğu tespit edilmiştir.

Son olarak katılımcıların sporda geçirilen sürelerine ilişkin sayısal veriler incelendiğinde en düşük spor geçmişine sahip katılımcının 3 yıllık spor geçmişi olduğu en yüksek spor geçmişine sahip katılımcının ise 28 yıldır sporun içinde olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların spor ile geçirdikleri süreleri ise ortalama 15,5 yıl olarak tespit edilmiştir.

2.4. Veri Toplama Araçları

Durum çalışması desenli nitel araştırmalarda durumdan en doğru şekilde ne anlaşıldığı üzerine vurgu yapılmaktadır (Denzin ve Lincoln, 2017, s. 435). Durum çalışmaları yalnızca bağlam içinde incelenen veya anlaşılabilen kesin sınırların çizilmesi zor olan çalışmalar (Gillham, 2000, s. 1) olması sebebiyle veri toplarken doğru yöntemler kullanılması büyük önem arz etmektedir. Araştırma verileri üç aşamalı olarak toplanmıştır. Öncelikle Owen (2008) tarafından ortaya konan 14 maddelik hubris sendromuna ait davranış belirtilerinin İngilizce formu yeminli bir tercüme merkezi tarafından çevrildikten sonra, uzman bir dil bilimci tarafından algılanış biçimine ve kültür özelliklerimize göre düzenlenmiş olup son şekli verilerek uygulamaya hazır hale getirilmiştir. “Google Drive” üzerinden elektronik bir form haline getirilen hubris sendromu davranış özelliklerinin, katılımcılar tarafından sendromlu olduklarını düşündüğü kişilerde “Var” veya “Yok” şeklinde belirtilmesi istenmiştir. Daha önce açıklandığı üzere hazırlanan formda 3 maddeden daha azına “Var” işareti koyan katılımcıların spor yaşantıları boyunca hubris sendromuna sahip olabilecek türde insanlarla hiç temas etmediği varsayımı kabul edilerek çalışmadan çıkarılmışlardır.

Araştırma verilerinin toplandığı ikinci aşama ise görüşme (mülakat) kısmıdır. Sosyal bilimlerde ve sosyolojik araştırmalarda en sık kullanılan veri toplama yöntemlerinden biri “görüşme”dir. Bunun sebebi ise görüşme tekniğinin temel olarak bireylerin deneyimleri, tutumları, görüşleri, duyguları ve inançları hakkında bilgi edinmek konusunda etkili bir yöntem olmasıdır (Şimşek ve Yıldırım, 2011). Bu araştırmada katılımcılara ilişkin veriler görüşme tekniği yoluyla elde edilmiştir. Nitel araştırmalarda yapılandırılmamış, yarı yapılandırılmış, yapılandırılmış görüşmeler ve odak grup görüşmesi şeklinde farklı görüşme teknikleri vardır (Sönmez ve Alacapınar, 2014). Bu araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme formları tercih edilmiş olup, soruların çalışmanın doğası gereği keşfetmeye yardımcı olacak şekilde düzenlenebilmesi önemli bir kriterdir. Her ne kadar literatür durum çalışmalarında çoklu veri kaynakları kullanılmasını tavsiye etse de (Subaşı ve Okumuş, 2017) iyi tasarlanmış yarı yapılandırılmış görüşmeler de tek başına zengin bir veri kaynağı olabileceği ifade edilmektedir (Gillham, 2000).

Araştırmada yapılan yarı yapılandırılmış bireysel görüşmeler, “Bireysel Görüşme Formu” (EK-3) üzerinden gerçekleştirilmiştir. Görüşme formundaki sorular hazırlanırken öncelikle 14 maddelik hubris sendromuna ait davranış özellikleri derinlemesine incelenmiş ve çerçeveler ortaya çıkarılmıştır. Daha sonra alanında uzman bir öğretim elemanı ve tez danışmanı ile toplamda 3 aşamalı muhtemel soru havuzunun belirlenmesi ve uygun soruların seçilmesi için bir araya gelinmiş ve ortak mutabakata varılmıştır. Belirlenen sorular bir ölçme değerlendirme uzmanı görüşü alınarak yönlendirmeye imkân vermeyecek ve nitel araştırmaların doğasına uygun bir formata getirilmiştir. Geliştirilen bireysel görüşme formu son olarak tez izleme kurulu üyelerinin görüşü alınarak hazır hale getirilmiş ve sporun farklı meslek alanlarından 2+2 toplamda 4 kişi ile ön görüşme gerçekleştirilmiştir. Görüşme tekniğinin kullanıldığı çalışmalarda ana görüşmelere başlamadan önce görüşme protokolünün ön görüşmelerle test edilmesi gerekmektedir. Çünkü araştırmacı kavrama hâkim olduğu için soruların farklı anlamları ve farklı yanıtları olabileceğini tahmin edemeyebilir. Bu anlamda pilot çalışma tutarlılık için de büyük önem arz etmektedir (Silverman, 1993, s. 148). Pilot görüşmeler sonucu çalışmayan sorular revize edilmiş ve görüşme formu son şeklini almıştır. Bu kapsamda çalışmada 2 si katılımcıyı tanımaya ve spor

kariyerini öğrenmeye yönelik. 10 tanesi hubris sendromunu anlamaya yönelik toplamda 12 ana soru maddesi ve sondaj soru maddeleri yer almaktadır. Bu sorulara katılımcılara görüşme esnasında sorulan bağlamsal alt sorular dahil edilmemiştir.

Üçüncü ve son aşama odak grup görüşmeleri için sorulacak soruların belirlenmesi aşamasıdır. Odak grup görüşmesi, belirli bir konu hakkında benzer geçmişe sahip bir grup insanla, çeşitli bakış açıları elde etmek için yapılan görüşmedir (Patton, 2014, s. 695). Genellikle 1,5- 2 saatlik oturumlar şeklinde yapılan görüşmeler, çoğu zaman elde edemeyeceği derinlikte ve zenginlikte verilere ulaşma imkânı verir. Ayrıca grup içindeki bireyler belirtilen konu dahilinde diğer katılımcılarda bir sinerji etkisi yaparak yeni fikirlerin oluşmasına ve daha fazla fikir üretilmesine olanak sağlamaktadır (Dilshad ve Latif, 2013). Odak gruplarda etkili bir süreç geçirebilmek için katılımcı sayılarının önemi kadar soru sayısının adedi de önem arz etmektedir. Bu süreç içinde kaç sorunun ele alınabileceği, çalışmanın amacına ve konunun karmaşıklığına bağlı olarak değişiklik göstermektedir (Ivanoff ve Hultberg, 2006). Bu bağlamda bireysel görüşmeler için oluşturulan havuzdan tematik kodlar kullanarak 5 adet ana soru maddesi ve bu maddelere bağlı sondaj soru maddeleri odak grup veri toplama aracı olarak geliştirilmiştir.

2.5. Veri Toplama Süreçleri

Araştırmanın sporda hubris sendromu eğilimlerine ilişkin bir değerlendirme ortaya koymak istemesi veri toplama sürecini de dolaylı yoldan etkilemektedir. Çünkü sosyal aktörlere bağlı olan sosyal gerçeklik, kültür öğelerine ve zamana göre sürekli değişen bir dinamik yapıya sahiptir, yani durağan, düzenli ve evrensel değildir (Çarpar, 2009). Normal koşullar altında devam eden müsabaka takvimi içinde verilerin toplanması planlanırken 2019-2020 sezonu içerisinde gelişen pandemi koşullarının etkili olması ve müsabakalara bir süre ara verilmesi sebebiyle araştırmacıların kavramın içine derinlemesine giremeyeceği düşünülmüş ve bir sonraki sezona ertelenmek zorunda kalmıştır. 2020-2021 müsabaka sezonu ile veri toplama araçlarının geliştirilmesi ve uygulanması süreci başlanmıştır. Katılımcılarla yapılan

bireysel görüşmeler ve odak grup görüşmeleri yoluyla veriler elde edilmiştir. Araştırma başlatılmadan önce verilerin elde edilmesi için gerekli olan yasal izin Ankara Üniversitesi Etik Kurulu'ndan (EK-1) alınmıştır.

Nitel araştırmalarda araştırmacı ve katılımcılar arasında karşılıklı bir güven ortamının oluşması oldukça büyük önem arz etmektedir. Katılımcılar görüşlerini rahatça ifade edebilecekleri bir ortamda ancak gerçek düşüncelerini dile getirebilirler. Bu kapsamda, yapılan görüşmelerden önce her katılımcıdan araştırmacının künyesini açıklayan, araştırmaya dahil olma kriterlerinin belirtildiği, araştırmacının ne kadar süreceği, görüşmelerin kayıt altına alınacağı ve elde edilecek verilerin yalnızca araştırma dahilinde kullanılacağını teminat altına alan online ortamda hazırlanmış bir Aydınlatılmış Onam Formu (EK-2) imzalamaları istenmiştir.

Veri kümesini oluşturmak için gerçekleştirilen bireysel görüşmeler ve odak grup görüşmeleri normal koşullar altında yüz yüze gerçekleştirilmekte ve kayıt cihazı ile kaydedilmektedir. Türkiye' de ve dünyada yaşanan 2020-2021 yılı ağır pandemi koşulları sebebiyle tez izleme komitesi üyelerinin de görüşleri alınarak online ortamda gerçekleştirilmiştir. Online ortamda gerçekleştirilen görüşmeler için lisanslı Zoom Cloud Meetings programı pro sürümü kullanılmış olup bu sayede herhangi bir ek kayıt cihazına ihtiyaç duyulmadan kaydedilmiştir. Verilerin online ortamda elde edilmesi araştırmacı ve katılımcılara zaman ve maliyet açısından büyük kolaylıklar sağlamış olup katılımcıların esnek zaman aralıklarında görüşme yapabilmelerine imkân tanımıştır. Katılımcıların kendi evlerinde, ofislerinde ya da uygun bir bağlantı ortamlarında daha önceden planladıkları bir zaman diliminde araştırmaya katılmaları rahatlık ve konfor hissini artırmış olup görüşmelerin performansını olumlu yönde etkilemiştir. Bu anlamda yüz yüze gerçekleştirilen görüşmelerdeki zaman sorunu ortadan kalkarak derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Diğer yandan dezavantaj olarak katılımcıların bağlantı kalitesindeki aksaklıklar sebebiyle görüşmelerin zaman zaman kopmaları sonucu birkaç saniyelik kayıplar gerçekleşmiştir. Başka bir dezavantaj olarak katılımcıların programa bağlandıkları cihazların mikrofon kalitelerindeki yetersizlikler gösterilebilir. Ön görüşmelerden sonra katılımcılardan varsa bir kulaklık ve mikrofon kullanarak bağlantı sağlamaları

istenerek bu sorun giderilmeye çalışılmıştır. Bu durum sesli verilerin metinlere dönüştürülmesi esnasında araştırmacının zorlayan bir nedene dönüşmüştür.

Tüm katılımcılara elektronik ortamda ulaşarak görüşmelerin planlanması ve çalışma takvimi oluşturulması genel anlamda araştırmanın sistematik bir biçimde ilerlemesini kolaylaştırmıştır. Dört ön görüşme ve otuz ana görüşmeye katılan katılımcıların veri toplama süreci 26 gün sürmüştür. Bireysel görüşmeler toplamda 63 saat 35 dakika 8 saniye sürerken görüşme ortalaması 1 saat 40 dakika 2 saniyedir. Gerçekleştirilen en kısa görüşme 1 saat 8 dakika 32 saniye sürerken, en uzun görüşme 2 saat 48 dakika 8 saniye sürmüştür.

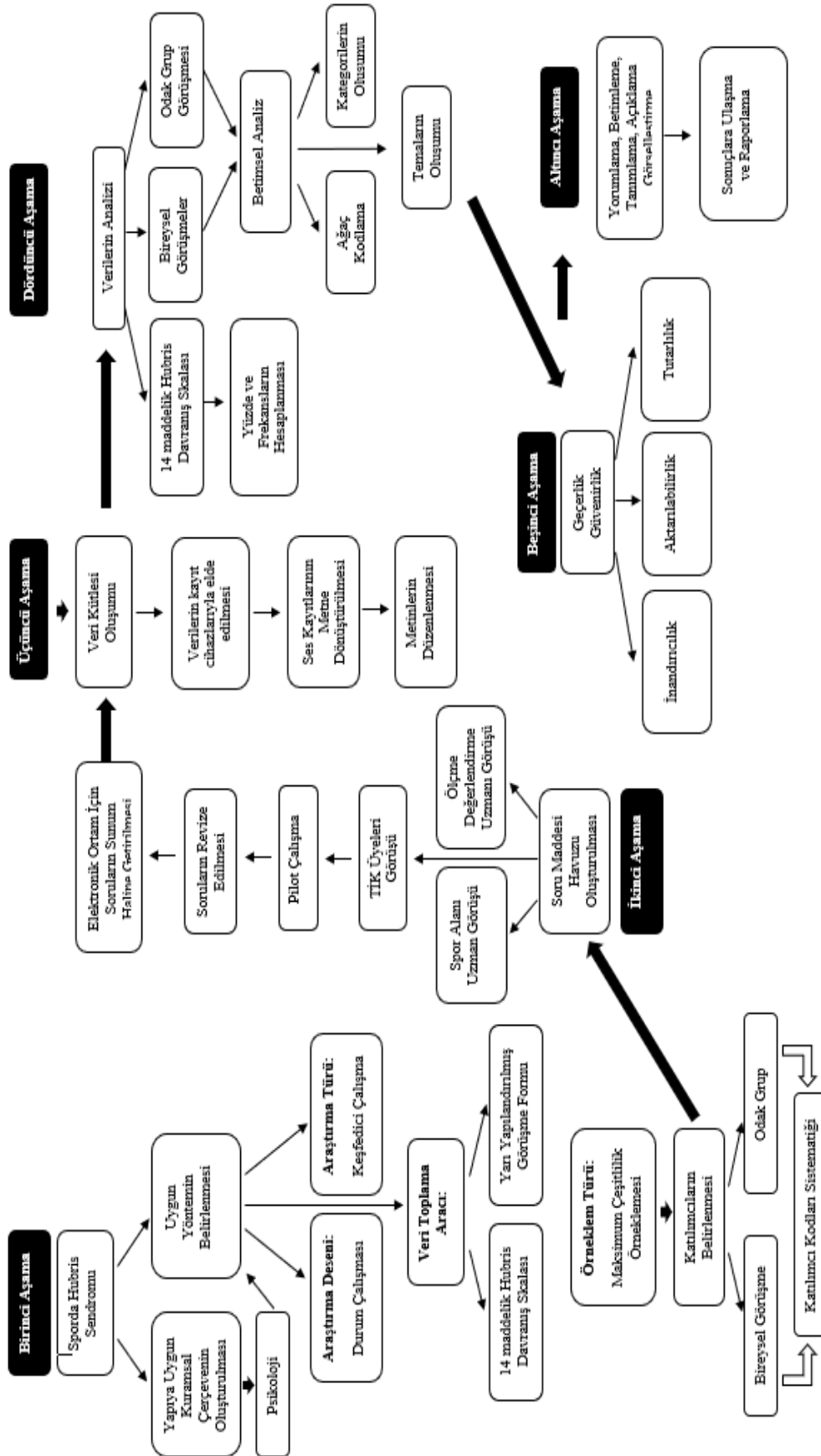
Görüşme kayıtlarından elde edilen sesli veriler Google Dokümanlar - Sesle yazma sistemiyle metne dönüştürülmüştür. Tüm görüşmelerden 461 sayfa metin elde edilmiştir. Araştırmacı, metne dönüştürülen ses kayıtlarını araştırmacı tekrar dinlemiş ve eksiklik varsa gidermiştir. Sesli yazma araçları, yapılan pek çok denemeye rağmen analize hazır sağlıklı ve net veriler ortaya koyma konusunda eksiklik göstermesi sebebiyle verilerin düzenlenmesi uzun bir süreç gerektirmiştir. Her bir katılımcı için süreç, “dinleyip durdurma - cümleyi düzeltme - dinlemeye devam etme” şeklinde yaklaşık olarak 20 gün sürmüştür. Düzenlemelerin sonunda sadeleşmiş metinler ve analize hazır veri seti elde edilmiştir.

2.6. Verilerin Çözümlemesi

Nitel veri analizi süreci araştırmacının verileri düzenleyerek analiz birimlerine ayırdığı, bu verileri sentezlediği, konuya ait biçimleri ortaya çıkardığı, önemli değişkenlerin farkına varıp bunların raporlama aşamasında nasıl yer alacağına ilişkin pek çok aşama gerektirir (Özdemir, 2010). Genel hatlarıyla kullanılan yöntem ve teknikler verilerin analizi sürecinde benzerlik gösterse de durum çalışmalarında çalışılan durumun iyi anlaşılabilmesi ve bu anlamda iyi analiz edilmesi büyük önem arz etmektedir (Merriam ve Tisdell, 2015, s. 264). Diğer yandan nitel araştırmaların analizi veri toplama süreciyle eş zamanlı olarak başlar. Araştırmacı henüz sahadayken

topladığı verilere ilişkin düzenleme yapması, katılımcılarda değişiklik yapması ya da veri toplama araçlarına ilişkin değişiklik yapması analizin başlangıcının bir parçası olarak kabul edilir (Merriam, 2009). Şekil 2.5’ de araştırmaya ait işlem yolu ayrıntılı olarak belirtilmiştir.

Şekil 2.4. İşlem Yolu Haritası.

Araştırma verilerinin analizinde ve doğrudan alıntılarda etik kurallar dikkate alınmış olup, katılımcı isimleri belirli bir sistematik ile kodlanarak bakış açılarının, deneyimlerinin ve kişisel görüşlerinin gizliliği sağlanmıştır. Belirlenen kodlar kavrama ilişkin anlaşılabilir en kısa şekilde yazılmaya çalışılmıştır. Katılımcı kodları Şekil 2.4'te detaylı bir şekilde gösterilmektedir.

Şekil 2.5. Katılımcı Kodları.

Araştırmanın verilerin analizi aşamasında “Betimsel Analiz” ve “İçerik Analizinden” faydalanılmıştır. Betimsel analizde önceden araştırma sorularıyla belirlenmiş temalar, elde edilen verilerin yorumlanmasında kullanılırken, içerik analizinde betimsel analizin özetlediği veriler derinlemesine incelemelerle kavram ve ilişkileri ortaya koyar (Şimşek ve Yıldırım, 2011, ss. 224-227).

İçerik analizi süreci, elde edilen ham verilerin analiz edilebilir veri setine dönüştürüldükten sonra verilerin kodlanmasıyla başlar. Kodlamalarda Tesch (1990) ‘in 8 kodlama sürecinden yararlanılmıştır (Creswel, 2013, s. 322). Buna göre araştırmanın görüşme ve odak grup görüşmelerinden elde edilen veriler açık kodlama biçiminde kodlanmıştır. Kodlar isimlendirilirken doğrudan alıntı yapılan katılımcı görüşlerinden esinlenerek oluşturulmuştur. Kodların oluşturulmasından sonra sırasıyla

anlamalı örüntüler oluşturacak şekilde kategoriler ve son olarak birbiriyle ilişkili olan kategorilerden temalar oluşturulmuştur.

Sporda Hubris sendromunu ortaya koymaya çalışan bu çalışmanın verileri, Güç Algısı, Hubris Sendromu Algısı, Hubris Sendromunun Ortaya Çıkma Nedenleri, Hubris Sendromunun Yansımaları ve Hubris Sendromuna İlişkin Tedbirler temaları altında ele alınmıştır.

Verilerin analizinde veri kütesinin büyük olması sebebiyle lisanslı NVivo 11 Pro bilgisayar yazılımı kullanılması tercih edilmiş olup, bu yazılımlar analize yardımcı olan araçlardır. Yazılım, nitel verileri gerçekten analiz etmez. Niteliksel yazılım programları veri depolamayı, kodlamayı, geri almayı, karşılaştırmayı ve bağlamayı kolaylaştırır, ancak analizi araştırmacı yapar (Patton, 2014, s. 790).

2.7. Geçerlik ve Güvenirlik

Genellikle nicel araştırmalarda kullanılan ve araştırmaların bilimselliğini belirleyen en önemli iki öge olan geçerlik ve güvenirlik kavramları araştırmaların sonuçlarının ne düzeyde inandırıcı olduğu ile ilgilenir. Nitel araştırmalara yöneltilen eleştirilerin başında nicel araştırmalardaki gibi standart yöntemlerin ve testlerin olmayışı gelmektedir. Fakat konuları ele alınış bakımından nicel araştırmalardan önemli düzeyde ayrılan nitel yöntemin de sonuçların inandırıcılığı boyutunda çeşitli önlemleri vardır (Şimşek ve Yıldırım, 2011, s. 255). Bir çalışmanın geçerli ve güvenilir olması öncelikli olarak araştırmacının titiz çalışmasını ve etik davranmasını içerir. Titizlikle ifade edilmek istenen şey araştırmacının araştırmayı dikkatli bir şekilde tasarlaması ve gerekli standartları yerine getirmesidir (Merriam, 2009, ss. 209-211).

Literatürde nitel ve nicel yöntemler arasındaki farklılıklar üzerine tartışmalar sürse de genel olarak “geçerlik” kavramı araştırma sonuçlarının doğruluğunu ifade ederken. “güvenirlik” kavramı ise sonuçların tekrar edilebilirliği ile ilgilidir (Şimşek ve Yıldırım, 2011). Nitel araştırmalarda bu kavramları karşılayan alternatifler

üretilmiştir. Literatürde nitel bir çalışmanın geçerlik ve güvenilirliğini oluşturmak için inandırıcılık, özgünlük, aktarılabilirlik, tutarlılık ve onaylanabilirlik gibi kavramların kullanıldığı görülmektedir (Lincoln ve Guba, 1988). Bu fikirden hareketle geçerlik ve güvenilirliğe ilişkin literatürde yer alan aktarılabilirlik, inandırıcılık ve tutarlık stratejileri çerçevesinde araştırmada yürütülen süreçler anlatılmaktadır.

2.7.1. İnandırıcılık

İç geçerlik yani inandırıcılık kavramı bir araştırma bulgularının gerçeklikle ne düzeyde bağlantılı olabileceği ile ilgili bir kavramdır. Burada gerçeklik kavramı göz çarpmaktadır ve gerçekliğin ne olduğuna dair pek çok araştırmacı tarafından bir eleştiri söz konusudur (Merriam ve Tisdell, 2015, s. 274). Maxwell (2018, s. 121), de benzer şekilde kişinin gerçekliği asla gerçekten yakalayamayacağı konusunda hemfikirdir. Gerçekliğin tespiti mümkün olmasa da çeşitli araştırmacılar tarafından geçerlik tehditlerini saf dışı bırakabilecek farklı yöntemler ya da stratejiler kullanabileceğini ifade etmişlerdir. Bu stratejiler; “çeşitleme (üçgenleme)”, “uzun süreli etkileşim”, “katılımcı doğrulaması” ve “uzman incelemesi”dir (Creswel, 2013, s. 338; Merriam, 2009, s. 229; Şimşek ve Yıldırım, 2011, s. 265). Bu araştırmada, çalışmanın inandırıcılığının sağlanması adına bu dört strateji uygulanmıştır.

Nitel araştırmalarda çeşitleme (üçgenleme), teorik ve metodolojik olarak çoklu yaklaşımların uygulama ve kombinasyonunu ifade eder (Denzin ve Lincoln, 2017, s. 561). Patton (2014, ss. 956-957), 4 çeşitleme stratejisi önermektedir. Bunlar “Yöntem Çeşitlemesi”, “Kaynakların Çeşitlemesi”, “Analizci Çeşitlemesi” ve “Kuram/Bakış Açısı Çeşitlemesi”dir.

Bu araştırmada yöntem ve analizci çeşitlemesi (üçgenlemesi) tercih edilmiştir. Yöntem çeşitlemesi için bireysel görüşme ve odak grup görüşmesi teknikleri birlikte kullanılmış olup, bu sayede bireysel görüşmelerde ortaya çıkan görüşlerin desteklenmesi ve test edilmesi söz konusu olmuştur. Bir diğer çeşitleme yöntemi olarak analizci çeşitlemesi kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen kodlar, kategoriler

ve temalar nitel araştırmalarda deneyimli ve spor bilimleri alanına hâkim üç araştırmacı tarafından kontrol edilmiş ve elde edilen kodlara ilişkin ortak görüş birliği sağlanmıştır. Son olarak ortaya çıkan kodlar kategoriler ve temalar tez danışmanı ile teyit edilerek süreç ilerletilmiştir. Araştırmadaki bireysel görüşmeler ve odak grup görüşmeleri veri kütlelerinin detaylı incelenmesi sonucu iki veri setinin birbirini desteklediği tespit edilmiştir.

Araştırmada bir diğer inandırıcılık stratejisi olan katılımcı doğrulaması kullanılmıştır. Katılımcı doğrulaması analiz edilen verilerin bazı katılımcılara götürülerek doğruluğuna ilişkin fikir almak anlamına gelmektedir. Bu sayede katılımcı ifadelerinin yanlış yorumlanması ortadan kaldırılmış olur (Merriam, 2009, s. 217). Bu bağlamda araştırmada katılımcılardan rastgele seçilen 3 kişiye katılımcı teyidi için başvurulmuş ve verilere ilişkin değerlendirmeleri incelenmiştir.

Kullanılan diğer bir inandırıcılık stratejisi ise uzman incelemesidir. Bu süreç, bağımsız bir araştırmacı tarafından çalışmanın safhalarına ilişkin değerlendirme yapması olarak bilinmektedir. Uzman incelemesi yapacak kişinin nitel yöntemler hakkında deneyimli olması beklenir (Şimşek ve Yıldırım, 2011, s. 268). Bu araştırmada uzman incelemesi için spor alanından iki akademisyenden yardım alınmıştır.

2.7.2. Aktarılabilirlik

Nitel araştırmalarda genellemelerden ziyade aktarılabilirlik büyük önem arz etmektedir. Aktarılabilirlikten kasıt farklı ortamlarda meydana gelebilecek durumlarda doğrudan benzer bir sonucun ortaya çıkabileceği fikrinin yerine, bu tür ortamlara sonuçların uygulanabileceği anlamını taşımaktadır. Yani araştırmayı okuyanlar benzer olaylara ilişkin benzer bir anlayış oluşturabilirler.

Aktarılabilirliğin artırılmasına yönelik literatürde iki önemli teknik kullanılmaktadır. Bunlar amaçlı örnekleme ve ayrıntılı betimleme teknikleridir

(Şimşek ve Yıldırım, 2011, ss. 270-271). Bu araştırmanın örneklem grubunu oluştururken amaçlı örnekleme tekniği kullanılmış olup, aktarılbilirliğin birinci aşaması gerçekleştirilmiştir. Diğer yandan ham verilerin herhangi bir manipölasyona uğramasına izin vermeden betimlenmesi sağlanmış olup, doğrudan alıntı yöntemi tercih edilmiştir. Ayrıntılı betimlemelerle okuyucuların zihinlerinde sporda hubris sendromuna ait fikirlerin netlik kazanmasına yardımcı olmak için betimlemeler büyük önem arz etmektedir. Sadece verilerin analizi kısmında ayrıntılı betimlemelere yer vermekle kalmayıp, veri toplama sürecinde de titiz davranılarak şeffaf bir çalışma tasarımı ortaya konulmaya çalışılmıştır.

2.7.3. Tutarlılık

Bu kavram sosyal bilimlerde tartışmalı bir alandır. Çünkü sosyal bilimlerde aynı şekilde aynı veriler toplanmış bile olsa aynı sonuçların ortaya çıkacağı anlamına gelmez. Bu şekliyle tutarlılık yöntemle ilişkin görüşmelerin aynı standartla oluşturulması, kodların aynı sistematikte yazılması, verileri toplarken katılımcılara aynı soruların sorulması, analiz süreçlerinde aynı sistematığın kullanılması gibi süreçler anlamına gelmektedir (Şimşek ve Yıldırım, 2011, s. 272). Bu bağlamda araştırmada inandırıcılık stratejileri içinde bu kavramlar sürekli olarak test edilmiş olup tutarlığa ilişkin olumlu bir yaklaşım sergilenmiştir.

2.8. Araştırmacının Rolü

Nitel araştırmalar doğası gereği yorumlayıcı olmaları ve araştırmacının katılımcılarla olan yoğun deneyimleri sebebiyle bir dizi etik, stratejik ve kişisel sorunlar ortaya çıkmaktadır. Bu sebepten ötürü araştırmacılar konuya ilişkin önyargılarını, değerlerini ve çalışmaya ilişkin yorumlarını açık bir şekilde belirtmelidirler (Creswel, 2013, s. 308). Bu sayede araştırmanın okuyucular tarafından yorumlanması daha kolay olacaktır.

Araştırmacı, aile büyüklerinin lisanslı sporculuk yaptığı, farklı branşlarda dereceler aldığı, çeşitli branşlarda hakemlik yaptığı bir spor kültürünün içerisinde sporla çok erken yaşlarda tanışmıştır. Kendisi 11 yaşında Ankara’da Türk Telekom basketbol spor okulu ile spor hayatına adım atmış ve çeşitli kulüplerde basketbol oynamıştır. Altyapılardan sonra da amatör düzeyde Ankara bölgesinde yerel liglerde büyük erkek kategorisinde halen aktif sporculuğu devam etmektedir. 2006 yılında Ankara Üniversitesi “Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu” şimdiki adıyla “Spor Bilimleri Fakültesi”nde öğrencilik yılları boyunca da spor faaliyetlerini sürdürmüştür. Mezun olduğu üniversitenin basketbol ve atletizm branşlarında lisanslı sporculuğunun yanında 2015 yılından bu yana basketbol branşında üniversitelerarası müsabakalarda kız ve erkek takımlarında antrenörlük görevini sürdürmektedir.

Lisans eğitimi esnasında altyapılarda antrenörlük hayatına giriş yapmıştır. Lisans eğitiminden sonra antrenörlük kariyerini ilerleterek basketbol federasyonun kursları ile 3. Kademe (C kategorisi) lisans eğitimi tamamlamıştır. Çok sayıda müsabakada hem müsabık hem de antrenör olarak görev almanın yanında yerel bir kulübün basketbol şubesinin açılması, kulüp tescili, lisans ve vize işlemleri, harcamaların denetlenmesi ve düzenlenmesi, kulübe ait kısa ve uzun vadeli planların oluşturulması ve daha birçok yönetsel konuda çalışmalarda bulunmuştur. Araştırmacı çok sayıda ulusal ve uluslararası spor müsabakalarında izleyici olarak bulunmanın yanında çeşitli organizasyonlarda da aktif görev almıştır.

Araştırmacı spor yöneticiliği alanında lisans eğitimi tamamladıktan sonra özel bir spor salonunda bir süre basketbol antrenörlüğü, hareket eğitimi projelerinde danışmanlık ve koordinatörlük, spor öğretmenliği gibi meslekler ile uğraşmış ve bu esnada lisansüstü eğitime devam etmiştir. Araştırmacı halen araştırma görevlisi olarak spor alanındaki çalışmalarını yürütmektedir. 2019-2020 Eğitim öğretim yılı Ağustos ayı itibariyle 6 ay öğrenim hareketliliği kapsamında yurt dışında bulunan araştırmacı bulunduğu ülkenin organizasyonel yapılarını, sporcu ilişkilerini, yönetsel süreçlerini de bizzat deneyimleme fırsatı bulmuş olup, çeşitli uluslararası sporcular ve bir olimpik sporcu ile uzun bir etkileşim dönemi geçirmiştir. Ulusal ve uluslararası sportif organizasyonlara, seminerlere çalıştaylara akademik hayatında da

katılmaya devam eden araştırmacı sporun her düzeyinde bulunmaya gayret göstermiş olup yaklaşık 22 yıldır bir fiil sporun içerisinde.

Bu araştırmanın bir doktora tezi olarak tasarlanmasında araştırmacının uzun yıllardır sporun içinde bizzat deneyimlediği, medyadan takip ettiği, yakın çevresinde gözlemlediği, okul ortamında bir arada olduğu amatör ve profesyonel sporculardan dinlediği hubris sendromu davranış belirtileri etkili olmuştur. O zamanki yaşamışlıklar bu sendromun varlığı ile ilişkilendirilememiş olup, sporun doğasında bu tarz davranışların normal karşılandığı görüşü baskın gelmiştir. Daha sonrasında araştırmacının yüksek lisans ve doktora düzeyinde aldığı dersler, tez danışmanının yönlendirmeleri ve yol göstermeleri, eğitim, sosyoloji ve psikoloji alanlarında okumaları ile tez çalışması şekillenmiştir. Araştırmacı konunun belirlenmesi ve yönteme ilişkin nitel bir süreç üzerinde karar kılınması ile, tez çalışmasını daha sağlıklı yürütebilmek adına eğitim fakültesinde bir dönem boyunca nitel araştırmalar ile ilgili ders almıştır.

Araştırmacının spor altyapısı ve sporun akademik tarafında yer alması bu çalışmanın yürütülmesi anlamında kolaylaştırıcı bir etmenken veri toplama sürecinde çeşitli zorluklar meydana geldiği durumlar da olmuştur. Bireysel görüşmelerde aktif olarak spor hayatı devam eden sporcuların söylediklerinin kayıt altına alınıyor olduğunu bilmeleri, fikirlerini dile getirirken bir yandan da kontrolü elden bırakmama ve her fırsatta şu anda bulundukları yerde böyle şeyler yaşamadıklarını vurgulama ihtiyacı olarak gözlemlenmiştir.

S21E: “Bu arada şu ana kadar burada böyle bir şey yaşamadım, tamamen 3-4 kişiden duydum. takım arkadaşım hani böyle anlatırlar zaten. bir anda ülkenin gündemine de geldi bu olaylar zaten”.

Diğer yandan sporcuların ve antrenörlerin kamp dönemlerinin yoğun geçmesi, özellikle düşme hattında ya da yükselme hattında olan takımların araştırmaya katılım sağlama hususunda uygun zaman bulamamaları gibi zorluklar yaşanmıştır. Diğer yandan, bazı katılımcıların görüşmeler esnasında yaşadıkları kötü anıları hatırlamakta zorlanmaları, onları tekrar hatırlamak istememeleri, bazılarının mesleki kaygılarla ait

olduğu camia ile ilgili konuşmak istememesi, bu durumun onlar üzeri bu sebeple görüşme teklifini geri çevirmesi, spor alanında tanınmış kişilerin görüşme tekliflerine geri dönüş dahi yapmamaları yaşanan çeşitli zorluklar arasındadır.

Odak grup görüşmelerinde yaşanan zorluklar ise katılımcıların hepsine eşit söz hakkı tanınmaya çalışılması, konun dışına çıkılma durumlarında kontrolü ele alma çabası, bireysel görüşmelere göre daha uzun görüşmeler gerçekleşmesi, katılımcıların tamamına uygun bir vakit ayarlamada yaşanan aksaklıklar olarak belirtilebilir.

3. BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde sporda hubris sendromuna ilişkin mevcut durum analizini ortaya koymayı amaçlayan verilerden elde edilen bulgular yer almakta ve yorumlanmaktadır. Araştırma, sporculuk da dahil olmak üzere 7 farklı meslek alanı içerisinde hubris sendromunu keşfetmeye yönelik olarak tasarlanmış bir durum çalışmasıdır.

3.1. 14 Maddelik Hubris Sendromu Davranış Özelliklerine İlişkin Bulgular

Sporda hubris sendromuna ilişkin katılımcı görüşmelerinde Owen (2008) tarafından geliştirilen 14 maddelik davranış özellikleri bir ön koşul olarak sunulmuş ve katılımcılar hubris sendromu olduğunu düşündükleri bireyleri zihinlerinde canlandırarak cevaplamaları istenmiştir. Bu davranışlardan 3 maddeden daha azına “Var” cevabı veren katılımcılar görüşmelere dahil edilmemiştir. Bu sendromun var olduğunu ve bu kişilerin daha önce hubris sendromu olabilecek kişilere temas etmiş olmalarının sağlaması bu yöntem ile garanti altına alınmaya çalışılmıştır. Aksi takdirde katılımcıların hem bireysel görüşmeler hem de odak grup görüşmelerinde bu sendroma sahip olabilecek kişilere daha önce temas etmemiş olması elde edilecek bulgular açısından sağlıklı sonuçlar ortaya koyamayacaktır. Çizelge 3.1 de bireysel görüşme ve odak grup görüşmelerine katılan katılımcıların hubris sendromuna sahip olabileceklerini düşündükleri kişilerin davranış özelliklerine ilişkin verdikleri cevapların frekans ve yüzdeleri verilmiştir.

Çizelge 3.1. Katılımcıların 14 Maddelik Hubris Sendromu Davranış Özelliklerine İlişkin İstatistikler

Hubristik Davranış Özellikleri	Değerlendirme	Bireysel Görüşme		Odak Grup	
		N	%	N	%
1. Yaşadığı dünyasını ve çalıştığı pozisyonu temelde gücünü göstereceği ve zafere koşacağı bir arena şeklinde görmek gibi narsistik bir eğilime sahiptir.	VAR	33	97,1	8	72,7
	YOK	1	2,9	3	27,3
2. Kendisini her zaman parlak ışıklar altında gösterecek eylemlerde bulunma eğilimindedir.	VAR	33	97,1	10	90,9
	YOK	1	2,9	1	9,1
3. Görünümü ve başkaları tarafından nasıl algılandığına yönelik aşırı bir endişesi vardır.	VAR	31	91,2	10	90,9
	YOK	3	8,8	1	9,1
4. Yapmakta olduğu şeylerden (işlerden) bahsederken kendini yüceltme ve kutsallaştırma eğilimi gösterir.	VAR	33	97,1	9	81,8
	YOK	1	2,9	2	18,2
5. Kendisini ait olduğu ulusal kimlik veya dâhil olduğu örgüt ile bir tutar ve fikirlerini ve şahsi çıkarlarını bu kimliğin veya örgütün fikirleri ve çıkarları ile bir görür.	VAR	32	94,1	11	100
	YOK	2	5,9	0	0
6. Üçüncü şahıs kipiyle konuşma ve kendi görüşlerini veya eylemlerini dile getirirken “ben” şahıs zamiri yerine aynen bir hükümdarın yaptığı gibi “biz” şahıs zahirini kullanma eğilimindedir.	VAR	19	55,9	6	54,5
	YOK	15	44,1	5	45,5
7. Kendi yargılarına aşırı bir güven duyarken; başkalarının tavsiye ve eleştirilerini küçümser.	VAR	31	91,2	7	63,6
	YOK	3	8,8	4	36,4
8. Kişisel olarak başarabilecekleri konusunda, her şeyi yapmaya muktedir olduğu boyutuna varan, aşırı bir kendine güven duyar.	VAR	33	97,1	10	90,9
	YOK	1	2,9	1	9,1
9. Sıradan meslektaşlara veya kamuoyuna karşı hesap verebileceklerine dair düşüncenin yerine, hesap verdikleri mahkemenin: Tarih veya Tanrı olduğuna dair bir inanç.	VAR	27	79,4	6	54,5
	YOK	7	20,6	5	45,5
10. Bu mahkemede, yaptıklarının doğrulanacaklarına dair sarsılmaz bir inanç.	VAR	30	88,2	8	72,7
	YOK	4	11,8	3	27,3
11. Sıklıkla giderek yalnızlaşmayla ilişkilendirilen, gerçeklikle bağlantıyı kaybetme.	VAR	23	67,6	8	72,7
	YOK	11	32,4	3	27,3
12. Huzursuzluk, umursamazlık ve dürtüsel olarak davranma.	VAR	26	76,5	7	63,6
	YOK	8	23,5	4	36,4
13. Yapmayı planladıkları şeylere yönelik olarak uygulanabilirlik, sonuç ve maliyetleri gibi düşünülmesi gereken şeyleri bertaraf etmek için uygulamalarını dürüstlük, namus ve doğruluk gibi ahlaki bir zemine dayandırmaya çalışır.	VAR	28	82,4	7	63,6
	YOK	6	17,6	4	36,4
14. Gereğinden fazla özgüven, liderin politikalarının basit ayrıntılarını göz önünde bulundurmamasına neden olduğu için ortaya çıkan ve işlerin ters gitmesine neden olan kibirli bir yetersizlik	VAR	30	88,2	8	72,7
	YOK	4	11,8	3	27,3
Toplam		34	100	11	100

Çizelge 3.1.'de katılımcıların hubris davranış belirtilerine ilişkin doldurdıkları formda en fazla (%97,1) var olduğunu düşündüğü davranışlar “Yaşadığı dünyasını ve çalıştığı pozisyonu temelde gücünü göstereceği ve zafere koşacağı bir arena şeklinde görmek gibi narsistik bir eğilime sahiptir”, “Kendisini her zaman parlak ışıklar altında gösterecek eylemlerde bulunma eğilimindedir”, “Yapmakta olduğu şeylerden (işlerden) bahsederken kendini yüceltme ve kutsallaştırma eğilimi gösterir” ve “Kişisel olarak başarabilecekleri konusunda, her şeyi yapmaya muktedir olduğu boyutuna varan, aşırı bir kendine güven duyar” şeklinde tespit edilmiştir. Diğer yandan bireysel görüşme katılımcılarının en az (%55,9) katılım gösterdiği davranış ifadesi “Üçüncü şahıs kipiyle konuşma ve kendi görüşlerini veya eylemlerini dile getirirken “ben” şahıs zamiri yerine aynen bir hükümdarın yaptığı gibi “biz” şahıs zamirini kullanma eğilimindedir” şeklinde tespit edilmiştir. “Biz” şahıs zamiri kullanımına ilişkin bireysel görüşme ve odak grup görüşmelerinden elde edile iletişim yansımaları bölümünde daha ayrıntılı yer verilecektir.

Odak grup görüşmelerindeki katılımcıların doldurmuş oldukları formda hubris sendromu davranış belirtilerine ilişkin en fazla (%100) var olduğunu düşündüğü davranış “Kendisini ait olduğu ulusal kimlik veya dâhil olduğu örgüt ile bir tutar ve fikirlerini ve şahsi çıkarlarını bu kimliğin veya örgütün fikirleri ve çıkarları ile bir görür” şeklinde tespit edilirken en az (%54,45) katılım gösterdiği davranış ifadeleri “Üçüncü şahıs kipiyle konuşma ve kendi görüşlerini veya eylemlerini dile getirirken “ben” şahıs zamiri yerine aynen bir hükümdarın yaptığı gibi “biz” şahıs zamirini kullanma eğilimindedir” ve “Sıradan meslektaşlara veya kamuoyuna karşı hesap verebileceklerine dair düşüncenin yerine, hesap verdikleri mahkemenin: Tarih veya Tanrı olduğuna dair bir inanç” şeklinde tespit edilmiştir.

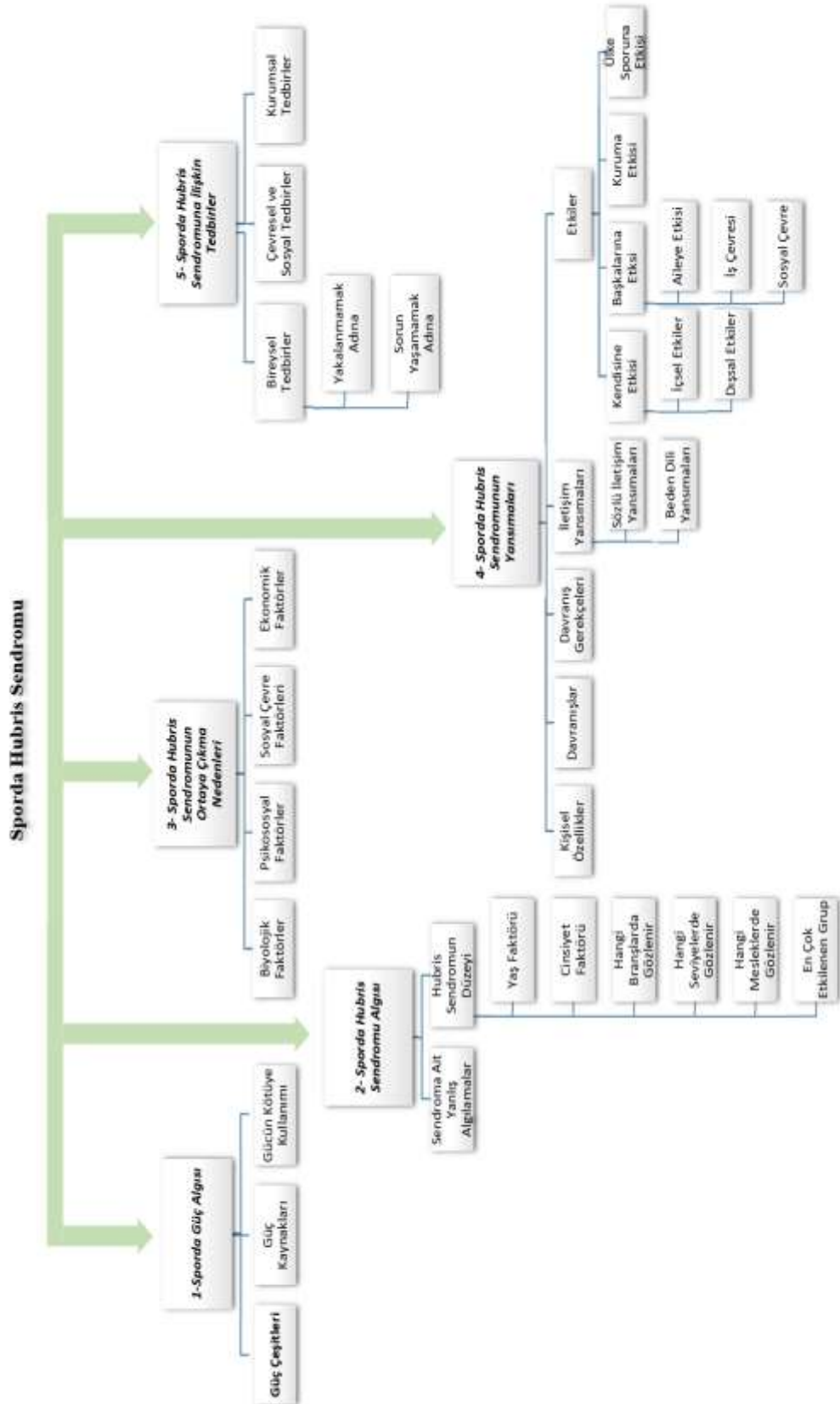
Her iki veri setinde de düşük katılıma sahip davranış özellikleri daha sonra yapılan bireysel ve odak grup görüşmelerinde katılımcılarla derinlemesine incelenmiş olup, yazılı olarak verilen davranış özelliklerinin bazılarının yanlış anlaşılmalardan sonucuna ve kavramlara ilişkin düşüncelerdeki belirsizlikler sebebiyle düşük değerlendirmeye sahip olduğu tespit edilmiştir. Bazı katılımcılar oradaki ifadeleri

doldururken aslında farklı bir anlam olarak algıladığını fakat gerçek düşüncelerini tam olarak yansıtamadığını da vurgulamışlardır.

3.2. Sporda Hubris Sendromuna İlişkin Nitel Bulgular

Araştırmanın ilk aşaması ve nitel bölüme geçilmeden önceki ön koşullar yerine getirildikten sonra katılımcılarla bireysel görüşmeler ve odak grup görüşmeleri gerçekleştirilmiş olup hubris sendromunun varlığına ilişkin sundukları argümanların derinlemesine araştırılmasına olanak sağlamıştır.

Araştırmanın veri kütesinin en önemli kısmını oluşturan nitel verilerin analizi betimsel analiz ve içerik analizi ile deşifre edildikten sonra toplamda 5 ana tema 36 kategori ve alt kategori ile 397 kod elde edilmiştir. Elde edilen bulguların tema ve kategorileri, toplu bir şekilde daha iyi anlaşılması açısından Şekil 3.1’ de detaylı olarak verilmiştir. Kategorilere ait kodların sayıca fazla olması sebebiyle her kategorinin altında ayrıca kodlara yer verilmiştir

Şekil 3.1. Sporda Hubris Sendromu Genel Çerçevesi.

3.2.1. Sporda Güç Algısı Temasına İlişkin Bulgular

Sporda hubris sendromundan bahsedebilmek için gücün ön koşul olduğu ilgili literatür tarafından ortaya konulmaktadır. Araştırmanın bu bölümünde sporda güç algısı temasına ilişkin verilen cevaplara ait bulgular yer almaktadır.

Sporda Güç Algısı temasına ilişkin kategoriler ve kodların bulunduğu ilişkisel örüntüler Çizelge 3.2’de ayrıntılı olarak verilmiştir.

Çizelge 3.2. Sporda Güç Algısı Temasına İlişkin Bulgular

Ana Tema	Kategoriler	Kodlar
<i>Sporda Güç Algısı</i>	Güç Çeşitleri	• Başkalarına İş Yaptırabilme Gücü • Liderlik Gücü • Ekonomik Güç • Pozisyon Kaynaklı Güç • Siyasi Güç • Sporun Aracı Gücü • Uzmanlık Gücü
	Güç Kaynakları	• Adalet • Ahlaklı Olma • Azimli Olmak • Baskıya Dayanabilmek • Başarı • Bilgili Olmak • Birlikte Hareket Edebilmek • Deneyim • Dürüstlük • Etkili İletişim • Kariyerli Olmak • Kendine Güven • Motivasyon • Nüfuzlu Çevre • Planlı ve Doğru Çalışma • Psikolojik Kaynaklar • Sağduyu • Sporculuktan Gelme • Unvan • Yetenekli Olmak
	Gücün Kötüye Kullanımı	• Davranışlarındaki Değişim • Haksız Kazanç • Kanunların Üzerine Çıkma • Kayırmacılık • Profesyonellikten Uzaklaşma • Şiddet • Teşvik ve Şike

Çizelge 3.2’de “Sporda Güç Algısı” temasına ilişkin oluşturulan kategori ve kodlar verilmiştir. Sporda güç algısı katılımcıların verdikleri cevaplar çerçevesinde “Güç Çeşitleri”, “Güç Kaynakları” ve “Gücün Kötüye Kullanımı” şeklinde kategorize edilmiştir. Sporun doğası gereği güç denilince akla gelen ilk kavramlardan birisi fiziksel olarak algılanan güç olmakla birlikte katılımcılarla gerçekleştirilen görüşmelerde kastedilen gücün psikolojik bir süreç olarak algılanması gerektiği vurgusu yapılmıştır. Gerçekleştirilen pilot görüşmelerde katılımcıların aklına ilk olarak gücün fiziksel boyutu gelmesi bu hatırlatmayı gerekli kılmıştır.

Sporun içinden her kademedeki insanın, belirli çerçeveler içerisinde başkalarına iş yaptırabilme konusundaki başvurdukları güçler çeşitlilik göstermektedir. “Güç Çeşitleri” kategorisi içerisinde katılımcı ifadelerine göre sporda güçlü olmak kavramı kimi zaman liderlik gücü, kimi zaman uzmanlık gücü kimi zamansa ekonomik güç gibi kavramları içeren bir algılanış biçimine sahiptir. Bireysel görüşmelerdeki katılımcıların güç çeşitleri kategorisine ilişkin ifadelerine örnek olabilecek alıntılar aşağıda belirtilmiştir.

SY1E: “Açıkkası güç kavramının liderlik ve yönetim alanında sporla bağdaştırdığımızda yönetimin genel ilke ve esaslarının spor alanında uygulanabilirliğini çok rahatlıkla söyleyebiliriz. Dolayısıyla burada gücü kurumsal anlamda Yasa ve yetkililerden ya da kişinin işgal etmiş olduğu kadroların sorumluluk ve yetkilerinden elde edilen ve diğerlerine bazı şeyleri uygulamta becerisi ya da yetkisi olarak ilk planda yorumlayabilirim”.

ANT13E: “Bir kişinin güçlü olması demek insanları yönetebilmesi demek bence yani çevresindeki ya da içinde bulunduğu sosyal ortamdaki insanları istediği gibi yönetebilmesi, bu yönetme arzusu, bir şeyler yaptırma arzusu kendinden başka insanlara”.

SM30E: “Benim bilgilerime göre 5-6 parametrede gücü değerlendiren şeyler var. Uzmanlık gücü, kariyer gücü iletişim gücü gibi katmanlardan oluşabiliyor. Güç aslında tanımlanması çok zor bir kavram ve bu anlamda yapabileceğim diyebilirim. Başkaları üzerinde üstünlük sağlayıp sağlama olarak değerlendirebiliriz. Bu anlamda güç yaşantımızda hepimizin en önemli öğelerden birisi gibi gözükmemekte”.

H24E: “Bir adam bir spor kulübünde başkan olduğu zaman gücüne güç katıyor. Daha popüler oluyor daha tanınan oluyor ve arka planda yaptığı gayrimeşru kötü işler bile tolere edilebiliyor. Spor alanındaki gücü sempatiklik yaratma ve hayran kitlesi yaratma gibi özelliği var. O açıdan çok tehlikeli. Sporun böyle bir şeyi var yani sokakta silahı çekip terör estiren bir adama ne kadar ayıp denirken, aynı adam ringe çıkıp ağız burun patlatıp veyahut rakibini öldürdüğü zaman kahraman oluyor veya ringe çıkıp mesela örnek veriyorum çok radikal bir ideolojiyi savunan bir kişi sokakta birini dövüp tekbir çekse bu nasıl bir magandalık, yobazlık deriz ama MMA’da bir sporcu çıkıyor bir tane yabancıyı dövüyor ardından tekbir çekiyor adamı kahraman ilan ediyorsun yani sporun böyle bir gücü var o açıdan baktığımızda farklı bir şey. Sempati uyandırıyor”.

Sporda güç kavramını oluşturan bir kavram olarak “Güç Kaynakları” kategorisinde gücün beslendiği kavramlar olarak başarı, motivasyon, yetenek, baskıya dayanabilmek ve azimli olmak gibi pek çok kavram sıralanmıştır. Gücün tek bir kaynağının olmayacağı, yerine göre pek çok kaynağın birleşerek bir kişiyi güçlü kılabilceği katılımcılar tarafından dile getirilmektedir. Katılımcıların üzerinde sıklıkla durdukları diğer bir husus ise, spordaki güç kaynaklarının aslında olması gereken ideal davranışlar diye sınıflandırabilecek davranışların yerine bu gücü hak etmedikleri halde elde edebilmelerine imkân sağlayan etmenlerin olmasıdır. Bireysel görüşmelerdeki katılımcıların sporda güç kaynaklarına ilişkin ifadelerine örnek olabilecek alıntılar aşağıda belirtilmiştir.

S17K: “Mesela bir olay anlatayım. Bizim işyerinde otoparkta parklar doludur dışarı park ederiz. Sonra öğle arası içeri alayım dedim, güvenliğe geldim, içeride yer var mı dedim, sana yok dedi. Ben de arabamı şurada bırakıp giderim nasıl olsa sporcuyum yakalayamazsın dedim, dedi anahtarı üzerine bırakırsın, yok dedim espri yapıyorum ama arabayı da anahtarı da alıp kaçarım dedim hiç de umurumda değil dedim. Yukarıya baktı bizim yukarıda tanıdıklarımız var dedi, bende senin yukarıdaki tanıdıkların bana sökmek dedim. Oradaki herkes birinden, bir referansın da güç almaya çalışıyor yani anlatabiliyor muyum? Yani ben orada şaka, espri yaparken farklı bir ortamla girerken farklı bir ortamla karşılaştım. Yani güvenlik görevlisi farklı yani „şu an siyaset işin içine girdiği için farklı yani, benden de bu cevabı beklemiyordu. Yani her zaman o zaman bende deyim ki birisinden güç alıyorum olamaz böyle bir şey”.

H25E: “Gayret çok önemli. Hani güzel bir tabir vardır bazıları her olayı şansa değerlendirir. Ama hiçbir zaman unutmayalım gayret şansa aşıktır derler yani gayretimiz yoksa şans da gelmez. yani her alanda şans faktörü doğru zamanda doğru kişiyle kendi hayatımdan da örnek verdim Tabii ki çok değerli bir Önemli bir şeydir ama bence gayret, gayret etme ve hayal etme ben gayret etmek, hayal etmek ve o alana yoğunlaşmak odaklanmak ve bilgi sahibi olmanın bu 3 tane elementin yani bilgi sahibi olmanın ,gayret etmenin ve hayal etmenin spor alanında güç olgusunu yaratan üç önemli faktör olduğunu düşünüyorum”.

ANT13E: “Bu güç kimi zaman insanların kaderlerini daha önce başardıkları sportif başarılarından, spor olarak elde ettikleri sonuçlardan, başardıkları bir şeylerden sonra belli bir konuma gelebilir insanlar, ya da bir şey başarmadan da sektörün içinde bulunup lobisi güçlü olan kişilerde belli bir güce sahip olabiliyor. Bu güce sahip olmak aslında bizim ülkemiz için bence kolay bir durum şu anda”.

ANT12E: “Hiçbir zaman dış görünüşüyle değerlendirmem. örnek veriyorum bilgisi varsa tabii ki kesinlikle 1-0 bende öndedir, ahlaki varsa 2-0 dır ama ahlaki yoksa da saygı duyarım. Çünkü Liyakat sistemini seven biriyim. Çünkü ben örnek veriyorum; mavi seviyorum diye o sevmeyecek diye bir şey yoktur ya da benim ahlaki yapım böyle diye onunki de olmak zorunda değildir ama bilgisi doğruysa ondan yararlanmaya çalışırım ama ahlaktan kastım özellikle; doğruluk, dürüstlük varsa zaten 5-0 öndedir”.

Sporda güç algısını oluşturan diğer bir kategori “Gücün Kötüye Kullanılması” şeklinde sınıflandırılmıştır. Bir yandan bu kategori hubris sendromunun da temelini

oluşturmaktadır. Hubris sendromunu diğer davranış bozukluklarından ayıran en önemli etmenlerden birisi de kişilerin davranışlarına etki edecek düzeyde bir güçle sahip olmasıdır. Katılımcılar gücün kötüye kullanımı ile ilgili ifadelerinde haksız kazanç elde etme, kayırmacılık ve şiddet gibi başlıklar öne çıkmaktadır. Katılımcılar ifadelerinde güçlü olmak ve güç zehirlenmesi yaşamak arasında çok ince bir çizgi olduğu. Kişilerin elde ettikleri gücün düzeyine göre zehirlenme boyutunun değişebileceğini ifade etmişlerdir. Bireysel görüşmelerdeki katılımcıların gücün kötüye kullanımı kategorisine ilişkin ifadelerine örnek olabilecek alıntılar aşağıda belirtilmiştir.

S18E: “Sporda yöneticilerde biz şunu gördük, eğer kulüp yöneticisiyseniz kulüpten ne alabiliyorsunuz? Bir kere sizin bir maaşımız var buradan tamam, harcama bütçeniz var kendinize ait, kulübün yönetiminin de bir harcama bütçesi var tamam, bu da bilinen bir şey ama kulübün yöneticisinin amacı kulübe bir şeyler harcanırken dikkat etmesi değil midir? Mesela çocuklara malzeme alınacak otelde kalınacak, diyor ki benim bütçem ne kadar 100 bin lira. 50’yi kulübe harcamam da 50 de bana kalsın”.

S23E: “Antrenör kendini garantiye aldıktan sonra bir gevşeme ve antrenör kendini garantiye alana kadar belli oyuncular ile devam etme, diğerleri istediği kadar yüksek performans gösterebilir, sahanın içine girememesi.. Yani bu antrenörlerin kibiri, güç patlaması, zehirlenmesi. Şunu bile duyduk ben seni bu kulübe aldıracağım yine misal veriyorum bir milyon lira yıllık ücretin ama 200 bini ben alırım. Adam zaten 500 bin liralık oyuncu ben sana bu kadarını aldıracağım ama bunun 200 bini bana vereceksin tarzında duyduk. Ama ne kadar doğru emin değiliz. Hala antrenörlük yapıyorlar”.

SY4E: “Genel sekreteri yumrukladılar makamında, dövmeyle kalktılar. Adam rapor aldı. Bunu yapan ya başkan ya asbaşkan. Yani federasyon resmi bir makamdır. Federasyon yönetimi ve genel sekreter devlet yöneticilerindendir, orta kademe yöneticilerdir. Şimdi sen makamında bir devlet yöneticisine saldırıyorsan senin unvanın/makamın ne olursa olsun bu tam bir beyin zehirlenmesidir yani bilgisizlik, cahillik sizin konunuzun her şekline giren tam sendromluk vakadır”.

Gerçekleştirilen odak görüşmelerinde katılımcıların sporda güç algısına ilişkin verdikleri cevaplar bireysel görüşmelerde elde edilen sporda güç çeşitleri, sporda güç kaynakları ve gücün kötüye kullanımı kategorileri ve kodları destekler niteliktedir. Katılımcıların görüşlerindeki tutarlılık inandırıcılık stratejisi için de kanıt sağlar nitelikte olup oluşturulan kodlar ve kategorilerin teyit edilmesi sağlanmıştır.

3.2.2. Sporda Hubris Sendromu Algısı Temasına İlişkin Bulgular

Sporda hubris sendromunun katılımcılar tarafından nasıl algılandığı ve sendromun algılanan düzeyine ilişkin bulgular bu bölümde ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır.

Çizelge 3.3. Sporda Hubris Sendromu Algısı Temasına İlişkin Bulgular

Ana Tema	Kategoriler	Kodlar
<i>Sporda Hubris Sendromu Algısı</i>	Sendroma Ait Yanlış Algılamalar	• Aşırı Motivasyon • İş Stresine Bağlama • Kendini Beğenmişlik • Koşula Bağlı Tutum • Mobingle Karıştırma • Aşırı Özgüven
	Yaş Faktörü	• Erken Yaşlarda • İlerleyen yaşlarda • Her Yaşta
	Cinsiyet Faktörü	• Kadınlarda • Erkeklerde • Eşit Seviyede
	Sporda Hubris Sendromunun Düzeyi	Bireysel Sporlar • Atletizm • Boks • Jimnastik • Güreş • Muaythai • Taekwondo
		Takım Sporları • Futbol • Diğerleri
	Hangi Seviyelerde Gözlemlenir	• Amatörlerde • Profesyonellerde • Her Seviyede • Yabancı Sporcularda
	Hangi Mesleklerde Gözlemlenir	• Akademisyenler • Antrenörler • Hakemler • Sporcular • Yöneticiler
	En Çok Etkilenen Gruplar	• Genç Sporcular • Spor Emekçileri

Çizelge 3.3’te katılımcıların sporda hubris sendromu algısına ilişkin kategori ve kodlamalara yer verilmiştir. Hubris sendromu algısı teması “Sendroma Ait Yanlış Algılamalar” ve “Sporda Hubris Sendromunun Düzeyi” olarak kategorize edilmiş olup sendromun düzeyi ise kendi içinde “Yaş”, “Cinsiyet”, “Branş”, “Görüldüğü

Seviyeler”, “Görüldüğü Meslekler” ve bu sendromdan “En Çok Etkilenen Gruplar” şeklinde alt kategoriler olarak sınıflandırılmıştır.

Sporda hubris sendromu algısını oluşturan “Sendroma Ait Yanlış Algılamalar” kategorisinde diğer kavramlarla hubris sendromunun karıştırıldığı gözlemlenmiş olup katılımcıların aslında günlük hayatta sürekli maruz kaldığı birtakım davranışları konu ile ilişkilendirmeleri kavrama ait temel dayanağı oluşturmaktadır. Katılımcıların görüşme esnasında ya da sonrasında bu durumu dile getirmeleri, sendroma ait çerçevenin sınırlarının öncesinde tam olarak bilinmemesiyle ilişkilendirilmiştir. Katılımcılar hubris sendromunu aşırı motivasyon, aşırı özgüven koşula bağlı tutum, kendini beğenmişlik ve mobing gibi kavramlarla sıklıkla özdeşleştirme eğiliminde olduklarını belirtmişlerdir. Bireysel görüşmelerdeki katılımcıların sendroma ait yanlış algılar kategorisine ilişkin ifadelerine örnek olabilecek alıntılar aşağıda belirtilmiştir.

SE29: “Bunlar sıradan insan değil ki şampiyon sporcularımız müsabaka öncesi hazırlanırken bir görseniz irkilirsiniz. o insan gidiyor adeta bir robot geliyor neden çünkü konsantrasyonu sağlamaya çalışıyor, garip bir yaratık oluyor inan hatırladıkça tüylerim diken diken oluyor benim. Bu iş böyle bir iş, böyle stresli bir iş. Bana spor nedir dersanız spor kendi kendini yenmektir. Hem antrenmanda hem müsabaka sırasında. O müsabaka stresi kadar ağır bir şey yoktur. Kendinizi hep motive etmek zorundasınız. Evet hep daha güçlü olmak daha güçlü olmak için. Bazı sporcuların belirli davranışlarını ben buna bağlıyorum kibir değil. O insanlar normal yaşamda öyle değil”.

S16E: “Vallahi şimdi çevremde zaten çok görüyorum. Bu güç zehirlenmesine hubris sendromu demeyi ben ilk defa burada öğrendim. Normalde güç zehirlenmesi işte EGO... biz aramızda böyle şeylerle konuşuyoruz. Bu davranışlarını egosu yüzünden yaptığını düşünürdük hep”.

S17K: “Bir örnek veriyim 1996 olimpiyat oyunlarında Frankie Fredericks vardı olimpiyat 2. si oldu Michael Johnson’la rakiplerdi. Micheal Johnson 200 metrede olimpiyat rekoru kırarak şampiyon oldu. Biz yarışma sonrasında tesadüf Frankie Fredericks’le karşılaştık ben gittim resim çekilebilir miyiz dedim 1 dakika dedi... bekliyoruz uzun sürdü falan ondan sonra tabi yarışı kaybettiğinden dolayı sinirli... 15 dakika sonra bir daha resim çekilebilir miyiz dedim, bi hayır gibi değişik tavırlarda bulundu. Sonra benim gözlerim doldu sonra baktı üzülmediğimi görünce sarıldı resim çekti. Yani yaptığının hatanın farkına vardı. Mesela ben o sporcunun hubris sendromu olduğunu düşünmüyorum Sadece yarışın etkisinden çıkamamış morali bozuk bir şekilde olduğundan dolayı. Ama böyle bir davranışta göstermeseydi O zaman belki ben diyecektim ki bu sendromu yaşıyor”.

SY1E: “Bunu yaşayan arkadaşın ağladığını üzüldüğünü psikolojisinin bozulduğunu hatta ben bu tür davranışların daha çok mobinge doğru evrileceğini düşünürdüm ama bu sendromla senin çalıştığın konuyla birlikte hocam sanırım benzer özellikler gösteren tavırları görüyorsunuz”.

Sporda hubris sendromu algısı temasını oluşturan diğer bir kategori “Sporda Hubris Sendromunun Düzeyi” olarak tespit edilmiştir. Katılımcılar sporda hubris sendromunun varlığına ilişkin ifadelerinin yanı sıra, bu sendromun ne düzeyde yaşandığı ile ilgili de görüşlerini aktarmışlardır. Katılımcıların “Yaş” kategorisi için verdikleri cevaplar incelendiğinde ortak kanı her yaşta bu sendromun yaşanabileceği, erken yaşta temellerinin atılarak ilerleyen yaşlarda düzeyinin artacağı şeklindedir. Katılımcıların sınıflamalarındaki farklılığın sebebinin hissedilen etkinin büyüklüğüne bağlı olarak düzeyinin değişebileceği olarak düşünülmektedir. Erken yaşlarda yaşansa bile sadece kendi yakın çevresi üzerinde bir etki yaratabileceği ya da çevresel etmenlerle baskılanabileceği ama ilerleyen yaşlarda bilgi ve tecrübe arttıkça şiddetinin daha fazla olacağı vurgusu yapılmaktadır. Bireysel görüşmelerdeki katılımcıların yaş kategorisine ilişkin ifadelerine örnek olabilecek alıntılar aşağıda belirtilmiştir.

ANT10E: “Yaşa bağlı olduğunu düşünüyorum. Temeli erken yaşta atılsa da yaş arttıkça güç zehirlenmesinin aslında artacağını düşünüyorum. Yaş arttıkça antrenörler daha çok tecrübelendikçe bu güç zehirlenmesini daha fazla ortaya çıkarıyorlar. Ülkemizde de bunların örneği var. İsim vermeyeceğim bir üst düzey antrenörün daha 2 yıl öncesinde neler yaptığını tüm medyada gördük yani sen dünyada tanınan bir teknik adamsın normalde işte bunları yapmaması gerekir ama baktığın zaman yaşla birlikte bunlar sanki daha fazla ortaya çıkıyor, daha fazla güç zehirlenmesi yaşıyor diye düşünüyorum”.

ANT12E: “Yaş olarak da hocam kesinlikle vardır. Çünkü bir dönem kendinin farkına varmıyor ama çevresi değiştikçe çocuk güçlendikçe tam yani ergenlikten sonra ortam değiştikçe güç hegemonyasına girebiliyor”.

S21E: “Yaş ilerledikçe Bence daha fazla oluyor ama genç erken de yaşayan oyunculara falan rastladım kariyerim boyunca. Yani erken yaşta bir anda yukarıyı yakalayıp aşağısındakileri küçük görme gibi durumları çok yaşadım”.

Katılımcıların “Cinsiyet” alt kategorisi için verdikleri cevaplar incelendiğinde sporda hubris sendromu ile cinsiyet arasında keskin bir ayrım yapamadıkları hem erkeklerde hem kadınlarda yani her iki cinsiyette de gerçekleşebileceği şeklinde görüşler ortaya koydukları tespit edilmiştir. Her ne kadar kadın ve erkek katılımcı sayıları hem bireysel görüşmelerde hem de odak grup görüşmelerinde eşit olmasa da verilen cevaplarda çok yoğun bir fark gözlemlenmemiştir. Bireysel görüşmelerdeki katılımcıların cinsiyete ilişkin ifadelerine örnek olabilecek alıntılar aşağıda belirtilmiştir.

SE27E: “Kadınları daha fazla yönetici pozisyonunda görsek daha sağlıklı konuşabiliriz ama o oranlar karşılaştırılabilecek gibi değil. Ben cinsiyet bağlı olduğunu düşünmüyorum bunun”.

S19K: “Bence kadınlarda daha fazla var yani. Belki ben kadınları arkadaşlarımdan dolayı görmüş olabilirim ama erkekler daha mütevazî olabiliyorlar da hani bunu çok örneğini gördüm. Hani erkeklerde de var tabii ki mesela erkeklerde olan da çok fazla var ama kadınlardaki daha böyle şey mide bulandırıcı”.

Katılımcıların “Brans” alt kategorisi için verdikleri cevaplar incelendiğinde bireysel sporlar ve takım sporları olarak sınıflamaya ihtiyaç duyulmuştur. Katılımcı görüşlerinde brans bazında en fazla paranın olduğu, en fazla gücün olduğu, en fazla gözler önünde olan branşlarda bu sendromun daha fazla yaşanabileceği görüşü ağır basmaktadır. Bu anlamda hubris sendromunun brans bazında bir sınıflamasının önemli olmadığı çünkü bireysel olarak gözlemlendiği için, belirtilen faktörlerin olduğu her yerde görülebileceği vurgusu yapılmaktadır. Öte yandan bireysel sporlarda bu sendromun ağır basacağı görüşüne hâkim olan katılımcıların temel dayanağı bireysel sporlardaki hızlı ve önlenemez yükselişin yanında takım sporlarında olduğu gibi kendi kendini değerlendirebileceği bir ortam olamamasıdır. Bireysel sporlarda atletizm ve özellikle güç gerektiren mücadele sporlarında fazlaca bu sendromun görülebileceği görüşü hakimdir. Takım sporlarında ise özellikle yukarıda sayılan para, şöhret ve güç gibi kavramları bünyesinde barındıran futbol branşı vurgusu yoğun olarak yapılmakta sonra aşağı doğru diğer branşlarda da görülebileceği vurgulanmaktadır. Bireysel görüşmelerdeki katılımcıların branşa ilişkin ifadelerine örnek olabilecek alıntılar aşağıda belirtilmiştir.

SE27E: “Spor branşları için söylersem mutlaka bireysel sporlar. Hatta takım sporlarında böyle bir sivrilmeye takım dinamiğini bozacaktır. benim antrenörlük geçmişimde var 11 yıl kadar, biraz daha biz sporcu bu tarafa itmek de isteriz aslında. Sporcunun kendine inanması, güvenmesi ile ilgili biraz daha böyle Narsisist bir tutum sergilemesini de antrenörler isteyebilir. Atletizmin her branşında bunu çok net görebilirsiniz. Çünkü bireyselliğin zirve olduğu bir spor. Bu diğer ferdi sporlarda da elbet görülecektir”.

H24E: “Yani şimdi bireysel sporlarda bu takım ortamı, grup ortamı olmadığı için kişinin zararı belki kendine veya antrenörüyle çatışma yaşar en fazla. çevreye vereceği çok bir zararı yok o yüzden bize yansması da çok fazla değil. Yani dedikodusal- rekabetsel bir ortamı olmadığı için en fazla rakibiyle şey yapar o da zaten piste tatamiye çıktığın zaman ak kara ortaya çıkıyor yani. hani entrikalı bir durum yok ortada. o yüzden çok göze batmıyor belki seviyesi daha yüksek ama gereksiz dışsal faktörler olmadığı için başarıya yansıyor belki otomatikman”.

DSP33E: “Bir sporcu geliyor daha ne yaptığı ne ettiği belli değil adamın 500 kişi 1000 kişi havaalanında karşılıyor. Yani sen adamı zorla hasta ediyorsun. ya zaten sen bu adamı getirmek için milyon Euroları vermişsin. ya bu adam sana nasıl performans sergilesin Zaten seviyorsun, bir şey yapmadan sevdin bu adamı. her türlü adam tatmin oluyor zaten orda. paramı da almışım

seviliyorum da ne yapsam da hürmet ediliyor. doğal olarak ne senin kulübüne saygı duyuyor ne sana saygı duyuyor ne ortama saygı duyuyor doğal olarak zehirleniyor”.

Katılımcıların “Hangi Seviyelerde Gözlemlenir” alt kategorisi için verdikleri cevaplar incelendiğinde amatörden profesyonele her seviyede gözlemlenebileceği fakat yine yaş kategorisinde olduğu gibi etki düzeylerine göre değişiklik göstereceği bulgusuna ulaşılmıştır. Her ne kadar amatör düzeyde gözlemlenen bu sendroma ait davranış belirtileri var olsa da asıl gerçekleştikleri seviyelerin profesyonel kariyerlerine adım attıklarından sonra ya da bir üst makama yükseldiklerinde olabileceği vurgusu hakimdir. Bir diğer husus da yabancı sporcuların takım içindeki ayrıcalıklı durumlarına atıfta bulunarak özellikle bu ayrıcalığın farkına vardıktan sonra davranışlarındaki değişimin gözlemlenmesi olarak belirtilmiştir. Bireysel görüşmelerdeki katılımcıların hubris sendromunun gözlemlendiği seviyelere ilişkin ifadelerine örnek olabilecek alıntılar aşağıda belirtilmiştir.

ANT11E: “Amatörde ya da profesyonelde vallahi çok farklı olduğunu düşünmüyorum Bence aynı yani çünkü dediğim gibi birisinde maddi olarak bir beklentisi olmadığı için İyi de olabilir kötü de olabilir ama yani diğerinde de ben iyiyim zaten bana bu kadar para ödeniyor, ben yine İstediyimi yaparım, bildiyimi yaparım diye Bence oranlar arasında çok bir fark olduğunu düşünmüyorum. amatörlerle profil yani neredeyse aynıdır diye düşünüyorum sadece yarattığı etki farklı”.

S16E: “A Takım seviyesinde daha çok oluyordu A takım seviyesinde bizim mesela bir yabancı vardı oynarken Hayatımda gördüğüm en egoist yabancıydı mesela uşak da deplasmandayız smaç vurdu döndü antrenöre bunu değiştir beni bu tutamıyor dedi eliyle hareket yaptı. Adamdaki egoya bak. Yani basketbol sahasında zaten ayrı bir şeydi yani, tamam iyi oyuncu da ama çok ekstra bir egosu vardı yani. her Topu bana at ben atacağım, şöyle böyle işte iki kere gitti geldi sahada hemen mırın kırın ederdi ben oynamayacaksam benim yeteneklerimden faydalanmayacaksınız neden beni aldınız? neden bana pası vermiyorsunuz? İşte buradaki zaten buradaki hiçbir takımdaki oyuncuda bendeki yetenek yok gibisinden konuşurdu.”.

Katılımcıların “Hangi Mesleklerde Gözlemlenir” alt kategorisi için verdikleri cevaplar incelendiğinde ortaya çıkan bulgular sporun meslek kategorizasyonunda özellikle yetki, sorumluluk ve gücün kullanımının fazla olduğu sporcu, antrenör, yönetici ve hakemler olarak gözlemlenirken spor alanında çalışan akademisyenlerin de bu sendroma uğradıkları ile ilgili ifadelere yer verilmiştir. Her düzeyde gerçekleşme potansiyeli farklılık gösterirken kendine özgü bir takım ayırt edici belirtiler de ortaya çıktığı ifade edilmiştir. Meslek alanı içerisinde sendromun gerçekleşme düzeyinin altyapılarda daha çok antrenör veya yönetici özelinde gözlemlendiği, profesyonel

seviyelerde ise sporculardaki hubris sendromu belirtilerinin yoğunlaştığı ifade edilmiştir. Yine katılımcı görüşlerinde profesyonel düzeyde yönetici ve antrenörlerin yaşadığı hubris sendromunun daha yıkıcı etkileri olabileceği belirtilmiştir. Bireysel görüşmelerdeki katılımcıların hubris sendromunun gözlemlendiği meslek alanına ilişkin ifadelerine örnek olabilecek alıntılar aşağıda belirtilmiştir.

ANT9K: “Tabii ki antrenörler. Çünkü sonuçta şöyle bir şey düşünelim; meslek gruplarını şöyle bir skala üzerine düşünürsek örnek veriyorum yöneticiler yolun işte bu tarafındaysa sporcular bu tarafındaysa antrenör bunun tam ortasında. yani antrenör sporcuya ,art niyetli olandan bahsediyorum yine güç zehirlenmesine uğramış olandan bahsediyorum, antrenör sporcuya gücünü kullanarak hiyerarşik üstünlüğünü kullanarak mobing uygulayabilir ya da gücünü hissettirebilir. bu taraftan da yöneticiye de duymasını istediği, onun duymasını beklediği şeyleri söyleyerek gücünü yine kullanabilir. yani bana göre antrenör iki tarafta da o gücü istediği şekilde Suistimal edebilir, çok rahat edebilir hem de. yöneticinin Ne duymak istediğini biliyordur artık eğer çakalsa kendi yerini sağlamlaştırmak istiyorsa yerine başka hoca getirilmesin, Ben burada çöreklenme devam edeyim, zaten kendinin de farkındaysa Yani bu güç zehirlenmesiyle uğramış bireylerin birçoğu muhtemelen kendinin farkında ve mesleki anlamda belli bir noktaya gelememiş tipler bence, dolayısıyla bunu da farkında olduğu için güçlü olduğunu, aslında bu iş için bulunmaz Hint kumaşı olduğunu, doğru insan olduğunu hissettirecek söylemler ve eylemlerle yöneticiyi etkileyecek şekilde gücünü kullanır. bu tarafta zaten Sporcuyla asimetrik bir güç ilişkisi var arada. Dolayısıyla onun üzerinde bir tahakküm kurmak çok zor olmasa gerek”.

S18E: “Ben yaşadığım bir olayla davet etmeye çalıştım bir hakemle problem yaşadığınız zaman ve o hakem sizin maçınıza çıktığı zaman kariyeriniz o noktada baltalanabiliyor. Benim branşında pasivite ve aktif olma kavramları var kısaca açıklayayım. Pasivite oyun sırasında pasif olan, tekniğe girmeyen, güreşi bağlayan İnsanlara verilen bir ceza. Eğer pasivite alırsanız ihtar + 1 puan veriliyordu benim zamanımda şimdi kurallar biraz daha değişti. Bu sizin maçta yenildiğiniz anlamına geliyor 3 tane pasivite alırsanız maçtan atılıyorsunuz ve pasiflik kavramı çok tuhaf ben sizin el bileğinizi tutuyorum grekoromen güreşteyim, nereni tutabilirim ki zaten bir el bileği var 1 kolum var yani tutmam da yasaklanıyor burayı tutmam tuttuğunda işte oyuna girmen gerekiyor üç beş saniye tutacaksın sonra oyuna gireceksin bu kadar istiyorlar senden. Ama sen elini tutar tutmaz hakem seni uyarabiliyor bırak adamı tutma diyebiliyor neresini tutacaksın adamın? Hakem bunu yapabilir bu pozisyonu kötüye kullanabilir. Bir başka durum rakibinin yaptığı faulleri görmezden gelebilir. Okullar arası bir müsabakada benden yaşça ve kıdem olarak büyük bir antrenörün sporcusuna verdiğim uyarıya ilişkin bana hakaret eden antrenöre kırmızı kart verdim tribüne gönderdim sonra mahkemelik olduk aradan 2 sene geçti, bu sefer benim müsabakam vardı bu antrenör benim hakemim oldu, ben bu sefer sporcuyum. Rakibimden bir dayak yedim böyle bir şey yok. Adam kısa boylu benden, o kadar fazla kafa attı ki, böyle katlandı kızardı mosmor oldu yüzüm, burnum kaniyor, dudağım patladı, dişlerinin arasından kanlar sızıyor, diyorum ki hocam bak adam bara kafa atıyor, o kadar fazla kafa attı ki ya artık durdurdum Neden bir şey yapmıyorsun bu normalde İhtar verilmesi lazım. herhangi bir normal hakem bunu yapabilir. Bu adam bana dedi ki rakibin çok kısa boylu sana kafa atamaz ki... dedi cevap buydu tamam normal şartlarda doğru söylüyor ama güreşirken eğiliyorsun. Bu böyle devam etti devam etti ben ondan sonra sinirlendim, tekrar söyledim tekrar bana aynısını söyledi eğildim ben adama kafa attım adamın dudağı patladı ben rahatladım soğudum ama işte ihtar + 1 puan aldım. O yıl çok iyiydim. Ondan sonraki maçta direkt finale çıkabilecek bir durumdaydım, orada öfkelen dim hakem sağladı bunu ama hakem bilerek üstüme geldi ve kariyerimi baltaladı. O sene ben hiç olmadı Türkiye finali yapmış olurdum, en kötü Türkiye ikincisi olurdum ya da Türkiye şampiyonu olurdum ama hakemin yaptığı bu davranış sebebiyle kariyerim baltalandı”.

SY6E: “Tabii ki bu güç zehirlenmesi sporcularda daha çok gözleniyor. sporcularda olduğunu düşünüyorum. Neden? Çünkü bu olayın En üst noktası saha. Maalesef futbolcular olmadan da

bu iş olmuyor, yürümüyor. Dediğim gibi Hoca, personel, idari yapı ne yaparsa yapsın iyi veya kötü o maç sahada oynanıp sahada kazanılıyor”.

SM31E: “Meslek alanı olarak düşündüğümüzde; en başta ve en sondaki unsurlar. şimdi bak biraz önce söyledim. bakanlık mı istersin yönetim kurulu üyeliği mi valla futbolda yönetim kurulu üyeliği isterim dedim. Yani böyle bir şey. oradaki unsurların belki çok küçük bir parçası, minnacık bir parçası, yüzde bir bile olmayacak parçası ayrılabilir ama bütün olarak baktığımız zaman oradakiler zaten belki de en çok eleştirdiğimiz şey bu zengin iş adamları. Bir kulüp başkanı ya da federasyon başkanı yani şimdi kardeşim adam zaten milyar dolarları olan bir adam. orada olmak onu kesecek bir şey değil ki aslına bakarsan onun işi de değil oradaki görüntü şöyle diyeyim sana ; yani sen onların yanına onların izni olmadan böyle bir adım atsan gözaltına alırlar seni, öyle bir çember kurmuşlar etrafına ama çok profesyonellikten bahsediyorsak aynı cümleyi çok sık kullanırım; mesela bugün üst düzey bir spor yöneticisinin malikanesinin önünden geç, tutuklarlar seni ama onlar bunu hayatlarının ayrılmaz bir parçası olarak yaşıyorlar zaten. Yaklaşamazsın yani ancak onlar izin verirse yaklaşabilirsin ha sen kıcı kalmış diye kestirip atarsın da o bir işe de yaramaz ayrıca. Eğer güç zehirlenmesi ile güç arasında bir gidiş geliş aslında. Bunun yansımaları zehirlenme olarak yorumlanabilir mi? çok zengin, çok köklü, çok bilindik insanların dışında kalan bazı şüreka onlar bu zehirlenmeyi aynı onlar gibi yaşayarak yansıtır”.

Katılımcıların “En Çok Etkilenen Gruplar” alt kategorisi için verdikleri cevaplar incelendiğinde sporda hubris sendromundan genç sporcular ve spor emekçilerinin yoğun bir biçimde etkilendiği bulgusu tespit edilmiştir. Sendromun en önemli belirleyicilerinden olan güç hiyerarşisi yukarıdan aşağıya doğru inildikçe etkilenme düzeyindeki yükseklik olarak kendini göstermektedir. Katılımcıların ifadelerine göre çoğu zaman bu insanlar peşlerine düştükleri hayalleri ya da içinde bulundukları ekonomik kaygılardan ötürü maruz kalma konusunda tepkisel bir tavır sergileyememektedir. Bireysel görüşmelerdeki katılımcıların hubris sendromundan en yoğun etkilenen gruba ilişkin ifadelerine örnek olabilecek alıntılar aşağıda belirtilmiştir.

S22E: “Yine Ankara’da TBL ’de o sene ligde kalmıştık düşmemiştik o sene. Ben genç oyuncuydum Yani yaklaşık belki 21-22-23 yaşlarındaydım Hani abi diyebileceğimiz insan sayısı çok fazlaydı İki tane de Amerikalımız vardı o sene. bir tane abi ile böyle bir şey yaşamıştım. Geçmiş Süper Lig’de dahil birçok Lig’de oynamış bir karakter. Kendisinin de farkında hani ben çok iyi takımlarda oynadım, çok iyi yerlerde oynadım, İyi de bir oyuncu ve gençleri ezmek gibi bir şeyi vardı. Oğlum diyor biz de diyor gençken diyor yaşadık bunları. Hani kendi yaşamış olumsuz bir şey yaşamış ama bunu da yaşatmak zorundaymış gibi hissediyor. Böyle bir şey yaşadım ondan bütün gençler olarak belki de yaşadık. Hani böyle bir aşağı görme ve o sene ben şöyle söyleyeyim yaklaşık 25-30 dakikada süre alıyordum. Hani oynamayan bir genç oyuncu olarak aşağılanmıyordum oynayan biri olarak. Hani hem süre alıyorum hem sanki oynamayan bir genç oyuncu gibi aşağılanma durumu yaşıyordum”.

S21E: “Mesela malzemeciye karşı şunu getir bunu getir tarzı emir cümleleri bana gerçekten çok çok ters geliyor yani. Böyle yani karşıdaki sonuçta malzemeciler genellikle şu ana kadar bulunduğum takımlarda genç insanlar değil, orta yaşlı hatta neredeyse babamla yaşıt olan insanlar oldu yani. O insanlara karşı böyle emir şeklinde konuşmak, şunu yap bunu yap şunu

getir işte şey böyle sanki o ortamda bir tek kendisi varmış da onunla ilgilenmek zorundaymış gibi hissediyor kendini. Çok rahatsız oldum üzüldüm bunları örnek verebilirim yani. ”.

Gerçekleştirilen odak görüşmelerinde katılımcıların hubris sendromu algısı teması içerisinde sendroma ait yanlış algılamalar ve sendromun düzeyine ilişkin bulgular bireysel görüşmelerdeki bulgularla benzerlik göstermiş olup verilen cevapların sınıflamasında farklı görüşler tespit edilememiştir.

3.2.3. Sporda Hubris Sendromunun Ortaya Çıkma Nedenleri Temasına İlişkin Bulgular

Sporda hubris sendromunun ortaya çıkma nedenlerine ilişkin elde edilen bulgular bu bölümde ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır.

Çizelge 3.4. Sporda Hubris Sendromunun Ortaya Çıkma Nedenleri Temasına İlişkin Bulgular

Ana Tema	Kategoriler	Kodlar
Sporda Hubris Sendromunun Ortaya Çıkma Nedenleri	Biyolojik Faktörler	- Anatomik ve Fizyolojik Yapı - Fiziksel Özellikler - Yetenek
	Psikososyal Faktörler	- Ahlaki Temel - Bastırılmışlık - Başarı Açlığı - Başarı Varsa Sorun Yok - Ben Oldum Artık - Benlik Algısı - Bireysel Başarı ve Başarı Hırsı - Bu İşin Gereği Bu - Değerlerin Öğretilmemesi - Dokunulmaz Olma - Eğitim ve Eğitimsizlik - Eksiklikler - Geldiği Yeri Unutmak - Güce Tapmak - Gücü Hazmedememe - Her Şeye Hakkı Olduğunu Düşünmek - Haksız Elde Edilen Güç - Hızlı Yükselme - Fazla Sorumluluk - Karakter Özellikleri - Karşılıklı Çıkar - Kendini İspat Çabası - Kişilik Özellikleri - Koltuğu Kaybetme Korkusu - Kompleksler
	Çevresel Faktörler	- Aile ve Yaşanılan Çevre - Antrenör Rolü - Denetimsizlik - Geleneksel Medyanın Etkisi - Kralcılar - Kurumsallıktan Uzak Olma - Menajerler - Popüler ve Medyatik Branş - Siyasi Bağlantılar - Sosyal Medya Kullanımı - Spor Kültürü Olmaması - Uzun Yıllar Aynı Yerde Çalışma - Yöneticinin Rolü - Maruz Kalma- Yaşanmışlık - Mazur Görme-Onaylama - Örnek Alma - Özgüven - Pohpohlama - Saygınlık - Spora Yüklenen Anlam - Sporun İçinden Gelmemesi - Tek Adam Olma - Vazgeçilmez Olma Fikri
	Ekonomik Faktörler	- Para - Mali Yükümlülükler - Uzun Kontratlar - Devlet Desteği

Çizelge 3.4’te katılımcıların sporda hubris sendromunun ortaya çıkma nedenlerine ilişkin kategori ve kodlamalara yer verilmiştir. Sendromun ortaya çıkma nedenleri “Biyolojik Faktörler”, “Psikososyal Faktörler”, “Çevresel Faktörler” ve “Ekonomik Faktörler” olarak kategorize edilmiştir.

Sporda hubris sendromunun ortaya çıkma nedenleri temasına ilişkin “Biyolojik Faktörler” kategorisinde katılımcıların ifadelerine göre kişinin doğuştan getirdiği

anatomik ve fizyolojik yapı, görünümüne ilişkin fiziksel özellikler ve yetenek yer almaktadır. Katılımcılar biyolojik faktörlerin doğrudan hubris sendromunun birincil ortaya çıkma sebebi olarak değil de örneğin avantajlı bir görünümüne sahip olmak veya fark yaratabilecek anatomik ve fizyolojik yapıya sahip olmanın diğer etkenlerin yanında pay sahibi olduğunu vurgulamışlardır. Bireysel görüşmelerdeki katılımcıların hubris sendromunun ortaya çıkmasındaki biyolojik faktörlere ilişkin ifadelerine örnek olabilecek alıntılar aşağıda belirtilmiştir.

S15E: “Fiziksel özellikleri ile bu sendromun ortaya çıkma nedenleri arasında bir ilişki vardır tabi ki. Özellikle sporda bu çok sık karşılaştığımız bir şey çünkü sporda en önemli şey fiziksel özellik. futbol branşı için bu fiziğinin güçlü kuvvetli olması, işte atletik olması örnek veriyorum yani daha iri cüsseli sporcular yani başka sporcularda muhtemelen daha fazla. Mesela buna en basit örneği üst düzey bir takımda yıllarca sporculuk yapmış bir sporcuyla örnek gösterebiliriz. Yani buna hepimiz şahit olduk yıllarca bu gücünü fiziksel gücünü kullandığı başkaları üzerinde, bu bariz bilinen bir gerçek diye düşünüyorum. Yani kesinlikle fiziksel özelliklerle ilişkisi olduğunu düşünüyorum”.

H25E: “Dış görüntü olarak daha böyle fiziksel özellikleri bağlamında birazcık daha diğerlerinden farklı olumlu olan kişilerde daha fazla olduğunu düşünüyorum. Ses tonu olarak da çok daha böyle daha yüksek, daha volümlü, daha böyle anlaşılır, daha yüksek diksiyon, daha böyle etkili olabilen insanların etraflarında daha fazla insanları topladığı için bunlarda iyi olan insanların daha bu hubris sendromuna yakalanma sıklığının fazla olacağını düşünüyorum”.

SE28E: “Spor ortamında zaten bu tarz şeyler var. 2 metre boyunun olması heybetli olması seni rakiplerinden daha öne çıkarır. Benim dönemimde bir arkadaşım vardı mesela çok uzun voleybolcu, dış görünüşün ona vermiş olduğu inanmaz bir egosu vardı mesela. Çok iyi çocuktu ama o ego böyle olmadığı bir insanmış gibi davranmasına sebep oluyordu. Aslında çocuk o değil. Bir gün haddini aştı ben de ona aşmaması gerektiğiyle ilgili sert bir uyarıda bulundum dondu kaldı. Çocuk 2 metrenin üzerinde yani ona öyle bir tepki verilmemiş daha önce o fiziksel avantajının farkında ve böyle davranabileceğini zannediyor”.

Sporda hubris sendromunun ortaya çıkma nedenleri temasına ilişkin “Psikososyal Faktörler” kategorisinde katılımcıların ifadelerine göre pek çok sebep sıralanmıştır. Bunlardan başlıcaları “başarı ve başarı hırsı”, “bastırılmışlık, mazur görme-onaylama, başarı varsa sorun yok, pohpohlama, vazgeçilmez olma” olarak göze çarpmaktadır. Katılımcıların ortaya çıkma nedenlerine ilişkin genel kanısı psikososyal faktörler üzerinde yoğunlaşmış olup bunu başat faktör olarak dile getirmişlerdir. Bireysel görüşmelerdeki katılımcıların hubris sendromunun ortaya çıkmasındaki psikososyal faktörlere ilişkin ifadelerine örnek olabilecek alıntılar aşağıda belirtilmiştir.

SY4E: “Bu tarz insanlar, grupların içine sokulmama, büyümüş kabul edilmeme, sen şöylesin sen böylesin küçümseyip oyuna almamak, hayatı boyunca birileriyle kıyaslanarak psikolojik olarak hep ezik durumda yetişmesine sebep olma gibi faktörler ileride hasbelkader bir yönetici pozisyonuna geldiğinde bir anda dünyayı yönetiyormuşçasına davranış sergilerler.. Yani asıl zehirlenme orada. Yani geçmişleriyle bağlantılı psikolojik durumlardan kaynaklanan bir olgu olabilir. Sosyal ilişkileri açısından yönetici pozisyonuna gelmeden önce zayıf kişilikli gösterilme, zorlanma, mobing uygulamaları falan o insanları geleceğe yönelik kin besler pozisyona getiriyor içten içe”.

ANT10E: “Hocam yetenekli sporcularda özellikle bu çok yaşıyor. Takımın en yeteneklileri idare edilmeyi gerektiren sporcu grubundan maalesef. Hani kulübü etkilemesi, yönetimin bakışı, başkanın bakışı, tarafların bakışı çok farklı. Ama çıkıp iki tane maç kazandırınca o kötü davranışlar bir anda yok oluyor maalesef. Mesela bir sporcu vardı takımda gitti mesela hakeme tükürdü 4 maç ceza aldı. 5. maç hocaların hepsi dedi ki biz bunu oynatmayacağız. Ben de hocalara dil döktüm. Hocam iyi hazırlandı ihtiyacımız var oynamak istiyor. Ben de bireysel gelişimi ile ilgilendim bu arada gerçekten iyi durumda sporcu. Hocalara 2 gün yalvardım güç bela kadroya aldılar Ama ilk 11 başlatmadılar. Sonradan oyuna girdi bir tane penaltı yaptırdı bir tane gol attı o maçı 2-0 kazandık biz. Sonra hiç bunlar konuşulmadı tabi. Milyonlarca lira para yatırılıyor onun bir şekilde geri gelmesi lazım bir şekilde çok kolay değil bu kararları vermek”.

SY2E: “Konuşmanın başında söylemiştim; sporcuyla böyle büyük iş yapıyormuş gibi hani çok önemli kişilermiş gibi sporcular yöneticiler tarafından ve taraftarlar tarafından bu şekliyle onlara yaklaşıldığı için adamlar zaten kendini ulaşılmaz, çok üstün görüyorlar. dolayısıyla şimdi adam bu psikolojiyle geldiği zaman siz zaten bu sporcuya yönetici olarak çok fazla bir şey yapmıyorsunuz ki. Çünkü başından beri bu duygularla geliyor. Ona kimse hatasını söyleyemiyor hatasını söylese de zaten X kulübe zaten gidiyor sıkıntısı yok ki adamın. Yani şunu demek istiyorum spor eğitimimiz buna çok açık. Çünkü yöneticilerimizin çoğu bunun içinden gelmeyen yöneticiler olduğu için ‘hadi oğlum hadi aslanım koçum benim falan’ gibi bu işlerle yürüdüğü için işler otomatikman bu Sporcular elinde bu gücü bulundukları da sonuna kadar kullanıyorlar zaten. sorun bu bence”.

H26E: “Neden prim veriliyor Türkiye’de çünkü çok az kişi var 80 milyonda 30 süper lig hakemi var, onu yetiştirmek asker yetiştirmek gibi. Yetiştirdim, tecrübesini verdim, aynı tecrübeli adamı ben nereden bulacağım korkusu var yani baktığınız zaman yönetici kısmında siz yönetici olsanız Siz de aynı şekilde bir yaptırımda bulunamayabilirsiniz. Çünkü bunlar anlatınca çok büyük davranışlar değil ama yaşayan bunu çekiyor o ortamlarda”.

Sporla hubris sendromunun ortaya çıkma nedenleri temasına ilişkin “Çevresel Faktörler” kategorisinde katılımcıların ifadelerine göre ağırlıklı olarak aile ve yaşanılan çevre, geleneksel medyanın etkisi, sosyal medya kullanımı, antrenör ve yöneticinin rolü, uzun yıllar aynı yerde çalışma gibi faktörler öne çıkmaktadır. Kişi sergilemiş olduğu davranışlarda öncelikli olarak yaşadığı aile ve bulunduğu çevrenin etkisi ile hareket ederken diğer unsurların bunları körüklediği ifadeleri üzerinde yoğunlaşmıştır. Psikososyal faktörler gibi çevresel etkenler de bu sendromun ortaya çıkmasında başat aktörlerden birisidir bulgusuna ulaşılmıştır. Bireysel görüşmelerdeki katılımcıların hubris sendromunun ortaya çıkmasındaki çevresel faktörlere ilişkin ifadelerine örnek olabilecek alıntılar aşağıda belirtilmiştir.

S18E: “Mesela biraz da öz eleştiri yapayım. Biz üç kardeşiz. Ben kardeşlerimden hep ayrıldım. Ben Ankara'ya gittiğimde benim sevdiğim yemekler yapılır, benim istediğim kadar yapılır, sadece benim söylediğim yemek kardeşlerimin sevmediği yemek yapılabilir. Hala ben bu şekilde kayırılabilirim. Spor yaptığım dönemde mesela kardeşim doymadı yemekten istiyor iki tepsi pişerdi, bir tepsi 4 kişiye 1 tepsi bana. kardeşim doymadığında da annem vermiyordu. Mesela bir sucuk örneği var bu arada ben üniversitedeyken oluyor bu olay çocuk değiliz. Kardeşim sucuk sordu annem yok dedi, ben okuldan geldim annem bana sucuk yaptı verdi verdi. Ya çocuğun yaşayacağı şoku düşünabiliyor musun hala anlatıyor benim kardeşim bunu. Bu nedir ebeveynlerin işte başarılı olsun diye çocuğa daha fazla yatırım yapması demek hocam. Aslında bunun olmaması gerekiyor bir ailenin böyle bir şey dememesi gerekiyor. Sen hakke diyorsun her şeyi gibi... ama mesela ailem bunu yıllarca yaptı hocam kardeşlerime, ama ben bunu engelledim, annem bunu yaptığında kardeşimi aldım zorla masaya getirdim sucuğu beraber yedik. Daha büyük ne var mesela çocuk para kazanıyor hocam. şimdi uluslararası 1 derece alan sporcu 1000 Cumhuriyet altını alıyor senin 20 yaşında olan çocuğun 20 yaşında milyon lira ödül alıyor anası babası buna tapıyor. Çünkü onun parası var onun huyuna gidiyorlar onu daha da şımartıyorlar”.

ANT14E: “Çok komplike bir olay bu. 7-8 yaşında çocuğu alıyorsun 20 tane öğrenci var bir tane iki tanesi hepsinde fark atıyor güç olarak enerji olarak. Ama daha bunlar işlenmemiştir daha. Çünkü güç için ne derler Kontrolsüz güç güç değildir. Çocuğa orada bir basıyorlar koçum aslanım Sen şu olursun bu olursun... Antrenmana gelen çocuklar var benim de çok beğendiğim çocuklar var. Diyorum ki bak sen Türkiye şampiyonu olabilirsin yani şu anda bulunduğun durum, ivmeye, çıkışa müsait. Adam bir süre sonra bir bakıyorum antrenmana gelmiyor. Yani adam hemen dediğin zaman oldu zannediyor kendini ve kaybediyor insan kendini. hani o narsisist duyguların tetiklenmesi o kadar güçlü ki insan karakterlerinin bazılarında adam diyor ki hoca bana şampiyonsun dedi diyor. Ben orda adamın zehirlenmesine hizmet etmiş oluyorum”.

SE28E: “Biraz burada medyanın da şımartmasıyla böyle bu adamlar kendilerini çok ayakları yerden kesilerek görmeye başlıyorlar. Kaldı ki dediğim bu oyuncu sonra büyük transferler yaptı, ayakları yerden kesildi kendi kaderini kendi bitirdi. Niye? Çünkü artık o güç zehirlenmesi içerisinde... Sen bana bunu yapamazsın, sen bana bunu yazamazsın benim hakkımda, bunu söyleyemezsin sen kimsin ki bunu söylersin noktasına geldi... ve o psikososyal eğitim zamanında almadığı için ve medyadaki organlar tarafından da gereksiz bir şekilde şımartılıp /şişirildiği için bu oyuncular sağlıklı bir gelişim süreci, sağlıklı bir ergenlik süreci, sağlıklı bir gençlik süreci de geçiremiyorlar. Bu sürecin neticesinde bunlar ayakları yerden kesilen sonrasında böyle büyüklerine karşı saygılı olmayan, her şeyi kendilerinin bildiğini düşünen, hayatın dünyanın onların etrafında döndüğünü düşünen birer oyuncu/ birer kişilik haline geliyorlar”.

SY3E: “Bu insanların çevresinde her dediğine gülen ve kaliteli olması kalitesiz olmasına rağmen gülmeye çalışan. Mutsuz, ondan gelen her şeyden zarar görebileceğini bilen. onun orayı başarılı ya da başarısız yöneten tek kişi ya da kişiler olduğunu bilen ona göre davranan, yanlış bir şeye dahi yanlış olmadığını söyleyemeyen, çünkü hani yine dediğim gibi ezilmekten korkan veya işte dışlanmaktan ya da aforoz edilmekten korkan bu nedenle nabza göre şerbet veren insanlar var”.

Sporda hubris sendromunun ortaya çıkma nedenleri temasına ilişkin “Ekonomik Faktörler” kategorisinde katılımcıların ifadelerine göre en önemli etmenin para faktörü olduğu tespit edilmiştir. Sporcuların kazandıkları astronomik rakamlara vurgu yapan katılımcılar bir de bu etkenlere deneyimsizlik, şöhret olma, hızlı yükselme ve bastırılmış duygular gibi parametreler de eklenince hubris sendromu gibi davranış bozukluklarının ortaya çıkmasını kolaylaştıracaklarını ifade etmişlerdir. Paranın yanında sporcularla yapılan uzun kontratların ve devletin ekonomik anlamda ödül

desteği de yine belirtilen etmenler arasında göze çarpmaktadır. Bireysel görüşmelerdeki katılımcıların hubris sendromunun ortaya çıkmasındaki çevresel faktörlere ilişkin ifadelerine örnek olabilecek alıntılar aşağıda belirtilmiştir.

S20E: “Yine ortaya çıkmasındaki etmenlerden biri maddi güç diyebilirim. Bence en önemli etkenlerden birini. para ile gelen güç, yönetim ile gelen güç. bu tarz insanlar da özellikle bu maddiyatçı da bilgi ile dolduramazsan aynı seviyede bilgiye sahip olamazsan, bu zehirin miktarı da artıyor ve özellikle topluma oldukça zararlı hale gelebiliyor. Kişiyeye verilen yetki sanki kişinin güçten zehirlenmesine yardımcı oluyor. insan bünyesi bunu bir süre sonra kaldıramıyor”.

SY2E: ” Şimdi bir de çok yüksek rakamlar var. Yani kolay para kazanıyorlar açıkçası yani diğer insanlara göre. Bir maden işçisi madende yerin 500 metre altında çalışıyor, asgari ücret alıyor. Bir sporcu 2 tane topa vuruyor dünyanın parasını kazanıyor. Bir Holding sahibi şöyle söyleyeyim kötü çalışan bir işçisini işten çok kolaylıkla çıkartabiliyor ama sporda öyle değil Siz hem para ödüyorsunuz hem de oynaması Yani işini daha iyi yapabilmesi için bütün imkanları ona fazlasıyla sağlıyorsunuz o da yetmiyor bu sefer sporcuya işinde başarısız olduğu zaman, çoğu zaman kızamıyorsunuz. Çünkü ona muhtaç oluyorsunuz, transfer sezonu bitmişse eliniz kolunuz tamamen bağılı kalıyor, müdahale edemiyorsunuz gerçekten çok zor bir sektör gerçekten”.

Gerçekleştirilen odak görüşmelerinde katılımcıların hubris sendromunun ortaya çıkma nedenleri teması içerisinde verdikleri cevaplar bireysel görüşmelerden elde edilen biyolojik, psikososyal, çevresel ve ekonomik faktörler kategorileri ve kodları ile benzerlik göstermektedir. Tartışılan kavramlar, elde edilen kategori ve kodların dışına çıkmamıştır. Bu durum inandırıcılık stratejileri açısından da kanıt görevi görmektedir.

3.2.4. Sporda Hubris Sendromunun Yansımaları Temasına İlişkin Bulgular

Sporda hubris sendromunun yansımalarına ilişkin elde edilen bulgular bu bölümde ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır.

Çizelge 3.5. Sporda Hubris Sendromunun Yansımaları Temasına İlişkin Bulgular

Ana Tema	Kategoriler	Kodlar
Sporda Hubris Sendromunun Yansımaları	Kişisel Özellikler	• Bencillik • Cüretkâr • Çekememezlik • Çıkarıcılık • Dışa Dönük • Doyumsuz • Eleştiriye Kapalı • Grup Çalışmasından Uzak • Her Şeyi bilir • Her Zaman Haklı Olmak • Kuralsızlık
	Davranışlar	• Adamına Göre Muamele • Aşağılama • Bahanelere Sığınma • Başına Buyruk • Başkalarını Kullanma • Başkalarının Gelişmesine Engel Olma • Başkalarının Hayatına Müdahale • Beğenmeme-Küçümseme • Bildiğini Okumak • Bilgi Hırsızlığı • Bilgiyi Saklama • Cezalandırma • Davranışlarını gizleme • Ego tatmini • Empati Yapamamak • Fevri Kararlar • Görmezden Gelme • Gruplaşma-Örgütlenme • Gayriahlaki Tavırlar • Hadsizlik • Hatayı Kabul Etmez • Her Şeyi Kontrol Etme Çabası • Hükmetme
	Davranış Gerekçeleri	• Küstah • Memnuniyetsizlik • Narsisistik • Politik • Saldırgan • Sinsi • Tahammülsüzlük • Takıntılı • Tutarsızlık • Uyumsuz • Vefasızlık • İstismar- Suistimal • İtibarsızlaştırmak • Karşısındaki Tanımama • Karşısındaki Açığını Arama • Kıyaslama • Kötüleme • Maç Seçer • Mesafeli Durma • Rencide Etme • Rol Çalmak • Sabırsız Davranış • Sabote Etmek • Sert Görünmeye Çalışmak • Sırt Çevirme • Sorumluluktan Kaçmak • Suçlu Aramak • Şiddete Başvurmak • Şikâyet Etmek • Uzaklaştırmak • Üste Çıkmak • Yanlı Davranmak • Zorlayıcı Davranmak

Çizelge 3.5. Sporda Hubris Sendromunun Yansımaları Temasına İlişkin Bulgular (Devam)

Ana Tema	Kategoriler	Kodlar
Sporda Hubris Sendromunun Yansımaları	Sözlü İletişim Yansımaları	• Abartma • Argo Kullanımı • Aşağılayıcı Söylemler • Baskıcı Olmak Zorunda Hissi • Ben Kullanımı • Biz Kullanımı • Çatışma • Dinlememek • Emir Cümleleri • Emrivaki Yapmak • Hakaret • Israrcı Olma • İftira • İğneleme • İş Öğretme • Jargon Kullanımı • Karşıya Güvensizlik • Kendini Yüceltme • Kıdemcilik Yapma • Kıyaslama • Kızma İfadeleri • Mağdur Edebiyatı • Meydan Okuma
	İletişim Yansımaları	• Muhatap Olmama • Öncü Olma • Önemsizleştirme • Rağmen • Resmi • Rest Çekme • Selam Vermeme • Sesini Değiştirerek Konuşma • Söz Dinlememe • Söz Hakkı Tanımamak • Söz Kesme • Sürekli Eleştirme • Tanımamazlıktan Gelme • Tanınmış Olduğunu Vurgulama • Tehdit • Ukala Tavırlar • Üst Perdeden Konuşma • Üstlerini Tanımama • Vurgulayıcı Üslup • Yalan Söyleme • Yapmacık Saygı • Yönlendirme • Yüksek Tondan Konuşma
	Beden Dili Yansımaları	• Alaycı Gülüşler • Aşağılayıcı Bakışlar • Ayakları Masaya Uzatma • Dişlerini Sıkarak Konuşma • El Kol Sallama • Fiziksel Temas • Geniş Oturuş • Gövde Gösterisi • Gözünün İçine Bakma • Jest ve Mimikleri • Sağa Sola Vurma • Selam Vermeme • Tepkisizlik • Yürüyüşü Değişir

Çizelge 3.5. Sporda Hubris Sendromunun Yansımaları Temasına İlişkin Bulgular (Devam)

Ana Tema	Kategoriler	Kodlar
Sporda Hubris Sendromunun Yansımaları	Etkiler	• Değersizleşme • Dikkate Alınmamak • Düşman Yaratmak • Güvensizlik • İletişim Problemleri
		• İrite Olunması • Kandırılma • Kariyeri Baltalama • Nefret Duyulması
		• İfade Güçlüğü • Takipçi Kaybetme • Yapay Bir Çevre • Negatif Bakış Açısı
		• Bilinç Dışı Davranış Gösterme • Ayrıcalık Beklentisi
		• Onaylanma İsteği • İtaat Beklentisi
		• Sürekli Ön Planda Olma İsteği • Kendini Üstün Görme
		• Gerçeklikten Uzaklaşma • Güçlü Olduğu Ortamda Sürekli Kalma
		• Sürekli Zayıflıyor Olma Hissi • Yalnızlaşma-Dışlanma
		• Tanrı Rolü • Yüksek Düzeyde Kaygı
		• İmaja ilişkin Kaygı
Sporda Hubris Sendromunun Yansımaları	Etkiler	• Unutulma • Arkasında Durma • Kabullenmek Zorunda Kalma • İnsanların Yüzüne Bakamama
		• Çok Etkilenmiyorlar • Küçük Düşme
		• Arada Kalmak • Motivasyon Düşmesi • Hataya Zorlama
		• Ayrımcılık Yapmak • Onur Kırma • İkileme Sokma
		• Çekimser Davranış • Otorite Sarsılması • Karar Alma Sürecini Etkiler
		• Değersizlik Hissi • Örnek Alınma • Moral Bozukluğu
		• Depresyon • Özgüven Kırılması • Spor Bıraktırma
		• Ekmeğinden Etme • Potansiyele Ulaşamama • Surat Asılması
		• Eli Ayağına Dolaşmak • Psikolojisini Bozmak • Tedirgin Olma
		• Enerjisi Düşer • Rencide Olma • Yıldırma
Sporda Hubris Sendromunun Yansımaları	Etkiler	• Etkisi Altına Girme • Sineye çekmek
		• Çok Etkilenmiyorlar • Değersiz Hissetme • Hayal Kırıklığı
		• Uzaklaşma • Aidiyetin Azalması • Marka Değeri Zedelenir • Kalite Düşer
		• Antipatik Görünüm • Performans Düşmesi • Küme Düşme
		• Ayrılıklar • Profesyonellikten Uzaklaşma • Sürdürülebilirlik Kaybı
		• İşlerde Aksamalar • Saygınlık azalır • Uyumun Bozulması
		• Başarısızlıklar • Sporun Gelişmemesi • İmaj Zedelenmesi
		• Ülke Sporuna Etkisi
		• Kuruma Etkisi
		• Ülke Sporuna Etkisi

Çizelge 3.5’te katılımcıların sporda hubris sendromunun yansımalarına ilişkin kategori ve kodlamalara yer verilmiştir. Sendromun yansımaları “Kişisel Özellikler”,

“Davranışları”, “Davranış gerekçeleri”, “İletişim Yansımaları” ve “Sendromun Etkileri” olarak kategorize edilmiştir.

Sporda hubris sendromunun yansımaları temasına ilişkin “Kişisel Özellikler” kategorisinde katılımcıların ifadelerine göre ağırlıklı olarak “bencil, her şeyi bilen, her zaman haklı olan, çekememez tavırlar içerisinde olan, saldırgan, narsisist ve çıkarıcı” kişilik özellikleri öne çıkmaktadır. Katılımcılar kişisel özelliklerin büyük bir çoğunluğunda hubris sendromuna sahip olabileceklerini düşündükleri bireyler için negatif tanımlamalar yaparken çok nadir de olsa bu durumun tersi bir durum olarak cüretkâr özelliklerinden ve dışa dönük olmalarından bahsetmişlerdir. Bu şekilde cüretkâr davranmanın bazen sporda başarılması güç olayların başarılması anlamında olumlu sonuçlar yaratabileceği ifade edilmiştir. Diğer yandan genellikle sosyal ilişkilerinde dışa dönük bir tavır sergiliyor olmak da pozitif bir algılanma biçimine sahip olsa da bu tarz davranış bozukluğuna sahip olan bireylerin kişisel özellikleri arasında sıralanmıştır. Bireysel görüşmelerdeki katılımcıların hubris sendromlu olabileceğini düşündükleri bireylerin kişisel özelliklerine ilişkin ifadelerine örnek olabilecek alıntılar aşağıda belirtilmiştir.

ANT8E: “Bu kişilerin kişilik özellikleri değişiyor yani kendilerini biraz bencil görebiliyorlar narsisist görebiliyorlar kendini diğer insanlardan daha üstün görebiliyorlar. Hemen şöyle bir örnek vereyim bu tip güç zehirlenmesi içerisinde olan yönetici ile çalıştığımızda sunulacak bir proje üzerinde çalışmıştık ve kendisi bizim hazırladığımız projeye kendi ismini yazarak götürdü mesela çok önemli bir örnek. Halbuki biz onu 10 kişilik bir grupla hazırladık bir baktık bizim isimler silinmiş bir kişinin ismi var. çünkü onu ben yaptım demek istedi”.

SE27E: “Tabii bu kişilerin şöyle bir durumu da var; enteresan bir özgüvenden kaynaklanıyor sanırım kimsenin cesaret edemediği adımları da atabiliyorlar yani çok enteresan bir şekilde. Sanıyorum bu hastalığın bir yan etkisi midir nedir yani akıl duruyor herhalde orada, bazen de çok güzel işler yapıyorlar o cesaretle idarecilerden bahsediyorum. bu bazen de işe yarıyor emin olun. Sonuca baktığınızda belki akıl sağlığı yerinde birisinin bu işe girişmeyeceği için sonuç alamayacağınız bir durum olurdu”.

DSP34E: “Güç zehirlenmesini antrenörde şöyle. Ben çok fazla teknik direktörle çalıştım. çok sevdiğim insanlarla oldu, çok hoşlaşmadığım insanlarda oldu. Teknik direktörler de şu vardır özellikle o güç zehirlenmesine bürünmüş olanlarda; ya her şeyi bilirler, arkadaş her şeyi bilemezsin. Takım doktorunu çağırır. Bu adama ne, nasıl tedavi yaptınız? Doktor anlatır; Hocam şu, Hocam bu. şunu yaptınız mı bunu yaptınız mı diye. Şunu yaptınız mı diye bir şey yok, doktor musun arkadaş Sen, ondan sonra işte adamın bir sakatlığı vardır der ki ya işte bu sakatlıkla ilgili şunu mu yapsak, Ya şunu yapsak diye bir şey yok, tıp okudun mu arkadaş sen yani bu adam doktor, 6 yıl buna emeğini vermiş okumuş onun üzerine bir sürü tecrübesi var, bu adamı tutup da mahallenin bakkalı gibi davranamazsın ya ama teknik direktörler davranır. Niye? Oranın patronudur, her şeyi bilir, doktorluğu da biliyordur”.

S23E: “Mesela sandalye fırlatan sporcuda oldu hakeme. Bu ta ben küçük takımda oynarken gözümle gördüm bir olay bu. Pisi lakaplı bir abimiz vardı. Yani ben birebir tanımıyordum ama lakabı pisi yani psikopat. Hakeme sandalye fırlatmalar, oyundan oyuncu değişikliği ile çıkacak oyundan çıkmıyor. işte oyuna girecek alıyor tabelayı kendi gidiyor. bu tarz ama söylenilen jenerasyonun en iyisiymiş. Yine yöneticilerde ve antrenörlerde de aynı şekilde ağza alınmayacak küfürler tokat atmalar takımdan kovmalar bu tarz şeyler oluyor maalesef”.

Sporda hubris sendromunun yansımaları temasına ilişkin “Davranışlar” ve “Davranış Gerekçeleri” kategorileri bağlantılı oldukları için birlikte ele alınmıştır. Bu kategorilerde katılımcıların ifadelerine göre hubris sendromuna sahip olabileceklerini düşündükleri insanların çok sayıda belirgin davranış özellikleri sıralanmıştır. Bu davranışlardan “aşağılama, başına buyruk hareket etme, beğenmeme- küçümseme, davranışlarını gizleme, hadsizlik ve karşıdakini tanımama” öne çıkmaktadır. Bu kişilerin davranışları hakkında hiç pozitif bir davranış belirtilmemiştir. Bu duruma ilişkin SY6E: “Bu insanları pek seven insan yoktur. İnsanlar tarafından hep böyle bir soğuk karşılanır. Ne olursa olsun gerek iyi iş yapsın gerek kötü yapsın bu insan aslında böyledir, iyi bir iş yapsa bile “bunu zaten biliyoruz... yani kesin kötü bir planı vardır gibi düşünülür”, şeklinde aslında neden hiç pozitif davranış özelliği sayılmadığını vurgulamıştır. Diğer yandan davranış gerekçeleri olarak da doğru olanı yaptığını düşünme ve kurumsal aidiyet öne sürdükleri belirtilmiştir. Bireysel görüşmelerdeki katılımcıların hubris sendromlu olabileceğini düşündükleri bireylerin davranış ve davranış gerekçelerine ilişkin ifadelerine örnek olabilecek alıntılar aşağıda belirtilmiştir.

DSP34E: “Güç zehirlenmesiyle ilgili anılar çok var aslında ama mesela şu an ilk aklıma gelen; bir tane oyuncumuz vardı, altyapıdan çıkmıştı, çok beyefendiydi alt yapıda, alt yapıdan sonra A Takıma çıkma evresi profesyonelleşme evresi sonrasında takım içerisinde vazgeçilmez futbolculardan biri olma evresi sonra milli takıma gitme evresi yani bu bahsettiklerimde çok kısa süreçlerde oldu hani 2-3 yıllık bir süreç, alt yapıdan geldi hemen oynamaya başladı hızlı bir şekilde takımda yerini tuttu iyi maçlar çıkardı milli takımada seçildi falan bu süreçte karakter anlamında da o kadar ciddi bozulmalar görüyorum ki oyuncuda yani bambaşka bir insan haline geldi. Bir gün antrenmandayız kenarda da bir tane köpeği vardı, bu köpeğine bir şeyler oluyor havlıyor, Ondan sonra kenarda da güvenlik vardı duruyordu, kenara geldi güvenliğe ağza alınmayacak hakaretler küfürler o köpek senden pahalı sen nasıl bakmaksın o köpeğe nasıl işte havlıyor orada bir bakmıyor musun ama neler neler. Ve gariban güvenliğe ekmek parası diye bir şey diyemedi. Sonuçta hani bazı güç zehirlenmesi kapılmış yöneticilerde orada oluşabilecek bir kavgada hiçbir şekilde güvenliğin arkasında durmazlar tamamen parayı ona sağlayan futbolcuların arkasında dururlar. Yine işinden olacak olan oda gariban belki asgari ücretle çalışıp evine ekmek götürmeye çalışan güvenliğe olur, ekmeğinden olacak olan o olur, Adamcağız Belki onun babası yaşındaydı ve sırf ekmeğinden olmamak için oğlu yaşındaki çocuğun ağzından çıkan hakaret ve küfürlere sustu gitti”.

S16E: “Her gün idmana geç gelirdi işte parasını yarım yatırırlandı, yarısını verirlerdi, maçın ikinci yarısı gelirdi. Benim param zaten yarı yarıya yattı bir yarıyı oynamak istemiyorum derdi, ondan sonra ben bugün maça gitmeyeceğim ya rakip kötü derdi, benim kapasitemde değil derdi”.

ANT10E: “Şöyle söyleyeyim bu sporcunun masörle de ciddi bir problemi oldu. Cam kırılmaya varıncaya kadar ciddi bir durum oldu. Bize karşı davranışları bambaşka ama sporcunun. hep çok saygılı, efendi, nerede ne yapacağını bilirdi. işte kapımı çalar içeri girer, hocam oturabilir miyim derdi. Bir konu hakkında konuşmak istiyorum derdi. Ama bize sergilediği davranışlar ve arkadaşlarıma ve diğer kulüp çalışanlarına sergilediği davranışlara baktığımız zaman arada uçurum vardı. ya çok tecrübeli çok zeki bir sporcu şunu düşünüyor bence, zaten ben kendi arkadaşlarıma, sporculara ya da kulübün diğer çalışanlarına davrandığım gibi antrenörümle davranırsam beni iki günde gönderirler cümlesini bildiği için biz o şekilde davranmıyorduk”.

SY3E: “Şöyle söyleyeyim kurum onun nasıl deyim bir parçası gibi. hani sürekli birilerinin yardımıyla bir iş yapıyor gibi değil de her yaptığı iş kendisinin parçası her ortaya koyulan iyi iş olan onun ama ne hikmetse ortaya koyan kötü işlerde onun olmayan bir durum oluyor. Ondan sonra o kurumu artık o kadar özdeşleştirmiş ki yani kendi çıkarı için kullanması ya da yani yaptıkları işi bu durumun arkasına sığınarak yapıyor hale geliyor”.

H26E: “Ben kesinlikle tarafsızım, ben kesinlikle doğru olanı yapıyorum, en iyisini yapmaya çalışıyorum. Ben yapmazsam olmaz. Savunma mekanizması aslında şöyle oluyor; o maçın o dakikasında o düdük çalınmasaydı kaos çıkardı. Bu çok basit bir örnek veya atıyorum o düdüğü orada çalmasaydım A takım antrenörünü orada diskalifiye etmek zorunda kalabilirdik. Halbuki kendi egosundan yapıyor”.

Sporda hubris sendromunun yansımaları temasına ilişkin “İletişim Yansımaları” kategorisinde katılımcıların ifadeleri kendi içinde iki alt kategori olan “Sözlü İletişim Yansımaları” ve “Beden Dili Yansımaları” şeklinde kategorize edilmiştir.

Sözlü iletişim yansımalarında hubris sendromu olduğu düşünülen bireylerin sıklıkla branşa göre argo kullanımına yöneldikleri, bu sendromun daha üst kademelerde gerçekleştiklerinde ise argonun yerini bazen tepkisizlik bazen üst perdeden konuşma aldığını ifade etmişlerdir. Sözlü ifadelerinde “ben” ve “biz” kullanımı, emir cümleleri, kendini yüceltmek, karşıdakini tanımamak ve eğer üstleri gördükleri kişilerle iletişime geçeceklerse yapmacık bir saygı içeren ifadeler kullandıklarını belirtmişlerdir. Ben ve biz kullanımına ilişkin önemli bir ayrıntı göze çarpmaktadır. Bu ifadelerin katılımcılar tarafından farklı algılanış biçimlerine sahip olduğu görülmektedir. Özellikle kendini yüceltme eğilimi içerisinde bulunan insanlar sıklıkla ben kelimesini kullanırken bir gruba aidiyet göstergesi olarak ve gözdağı verme amaçlı biz ile başlayan cümleleri sıklıkla kurdukları gözlemlenmiştir. Bireysel görüşmelerdeki katılımcıların hubris sendromlu olabileceğini düşündükleri bireylerin

sözlü iletişim yansımalarına ilişkin ifadelerine örnek olabilecek alıntılar aşağıda belirtilmiştir.

S20E: “İletişimlerinde bir ben bilirim tavrı, karşıdakini çok az dinleme. Ya bu tarz insanların karşıdakini genelde dinlemediğini fark ediyorum. Dalgacı bir tavır dalga geçer bir tavırla dinleme ya da en ufak bir hatasında karşıdakini küçük düşürmek için fırsat kollama bu tarz örnekler verebilirim. Evet üslup olarak rahatsız edici bir üslup kullanıyorlar. Üst seviyelerde daha böyle üstü kapalı yapıyor argo veya küfürden ziyade. Futbolun kültüründe bu argo çok var”.

ANT13E: “Futbolda biz diye bahseden ise genelde ben diye bahseder, bizden kastı teknik ekibidir ama aslında söylemek istediği kendisidir. Çünkü Türkiye’de teknik ekiple birlikte hareket eden teknik direktör sayısı 2-3 dür. Teknik ekibiyle gelecek antrenör hocam sen bunu yapıyorsun ama bu yanlış, burayı biz böyle yapsak daha iyi olmaz mı diye oturup medeni bir şekilde konuşabilecek antrenör sayısı 2 ya da 3 Türkiye’de. O yüzden genelde ben olur o zaten bir anda. Egom yoktur derler ama aslında çok fazla egoya sahiptirler. Bu kişiler hep sencildir, karşı tarafta ararlar sorumluyu, kendinden hata bulmazlar karşı tarafta ararlar”.

S16E: “Altlarıyla zaten iletişimi kopuk insanlar oluyor bir anda. Mesela atıyorum antrenör, yardımcı antrenöre hayvan gibi davranır. Mesela git istatistiği getir bir şey bilmiyorsun, maçı niye izlemedin, böyle şey mi olur, edit mi olur böyle istatistik mi olur bunları niye kaçırdın sen. Mesela toplantıda maç izlersin 10 numaralı oyuncu işte böyle yapar, işte yardımcı antrenör de Gördüğünüz gibi editi rezil ettiği için şu an izletemiyorum size ama yani aldık bunu da yokluktan aldık işte ne yapalım. Ben mi yapayım onu da kardeşim en büyük şey mesela. Ben mi yapıyım onu da mı ben yapıyım kardeşim. Ben mi masaj yapayım, ben mi çıkayım oynayayım, Yani ben mi bir şey yapayım yani elimden geleni yapıyorum kardeşim, siz niye yapıyorsunuz gibi”.

SE28E: “Uluslararası şampiyonlukları olan bir sporcu ile iş amaçlı bir araya gelmek durumunda kaldık.. Sporcu ile biz muhatap olmuyoruz fazla konuşmuyoruz işimiz gereği soyunma odasındayız. Diyor ki “şimdi üçünüz gelseniz ben burada üçünüzü de döverim diyor. Yani üçümüz diyor gelseniz bana saldırırsanız diyor üçünüz beni dövemezsiniz” diyor Ortada bir şey yokken bu alakasız bir şey dövme ile alakalı bir muhabbet de değil... Orada bizim bir arkadaşımız da dedi ki “ya haklısın zaten yani senin bizim üçümüzü dövmen de senin için bir başarı olmasa gerek” dedi. Sporcu orada bunu söylüyor ve bizim orada aslında kendisinin ne kadar güçlü olduğunu her seferinde bizim ona söylememizi bekliyor. Tabi döversin ya tamam abi sen var ya üç değil beşimizi döversin falan böyle bir tavır içerisinde olmamızı bekliyor”.

Beden dili yansımalarında hubris sendromu olduğu düşünülen bireylerin sıklıkla aşağılayıcı bakışlar, oturuşlarındaki farklılık, jest ve mimikleri kullanımındaki farklılıklar öne çıkan başlıklar arasında olduğu tespit edilmiştir. Kişi sahip olduğu aşırı kibiri davranışlarında gizleme yoluna gitse de beden dilinde sürekli karşı tarafa kendi çıkarları doğrultusunda yansıtma eğilimi göstermektedir. Bireysel görüşmelerdeki katılımcıların hubris sendromlu olabileceğini düşündükleri bireylerin beden dili yansımalarına ilişkin ifadelerine örnek olabilecek alıntılar aşağıda belirtilmiştir.

S17K: “Beden dili sporcularda özellikle bakışları farklı yani bazıları dik dik bakarken, bazıları küçümseyici bakışlarda bulunur. Ben buyum der gibi. Mesela oturuşları da farklı yansıtırlar otururken de oturmakta karşıdaki insana bir saygı biçimidir tavır davranışlarıyla bunu sergiliyorlar yani. El kol hareketleriyle hani konuşurken işte ben bilirim derken elimi kaldırmaması yani ben bilirim, Ya da sen kimsin derken elini kaldırması, yani böyle gergin agresif duruşları var zaten. güç zehirlenmesi yaşayanlar da kendini beğenmişlik, kaskatı hani odun gibi dersiniz o şekilde bir hava var. Çünkü bu aslında o davranışı yapıyor ama kendisi de gergin yani onu yaparken de gergin”.

SY5E: “Hani seslenene kadar geldiğinizi fark etmiyormuş gibi hiç ilgilenmeme. Gerçekten de çok olur bu kişilerde mesela düşünüyorum kafamdan yaklaşık 5-6 kişi geçti. Ondan sonra “otur” mesela sen yani sen daha oturmaya yeltenmeden sana izin verir. Kendisi izin veriyor çünkü o izin vermezse oturamazsın. Ondan sonra oturursun konuşmaya mesela kendileri başlatırlar ve kendileri bitirirler. Üslupta da hoşuna gitmeyen bir şey olduğu zaman mesela derin nefes çekerek tepki verebilirler hiçbir şey söylemeden. Yani psikolojik olarak karşıdakini etkileyecek şeyler. Yüzündeki ifade yani donuk. Hani bir süre sessiz kalacak kadar bakma mesela. Buradaki amaç daha böyle kendi istediği gibi yaptırmak istediği şeyi”.

SM31E: “Genellikle kaykılarak otururlar, ellerini koltuğun iki yanına atarak otururlar, bacaklarını ayırarak otururlar, ağızını eğerek konuşurlar, eliyle işaretlerle ve hareketlerle konuşurlar ama bu şekilde olanların ağırlıklı olarak altı boş olan kesimin hareket tarzı olarak düşünüyorum ama hayat tarzı olarak zaten böyle yaşamış, böyle doğmuş, böyle yetişmiş, böyle görmüş ve bunu yansıtan kesim için böyle değildir elbette ki daha farklıdır, normal davranış şekli içerisinde bulunurlar ama muhatap olduğu anda eğer rahatsız edici bir boyut varsa onlar için neyse o, onun yansımaları net şekilde yaparlar”.

Sporda hubris sendromunun yansımaları temasına ilişkin “Etkileri” kategorisinde katılımcıların ifadeleri kendi içinde dört alt kategori olan “Kendisine Etkileri”, “Başkalarına etkileri”, “Kuruma Etkileri” ve “Ülke Spora Etkileri” şeklinde kategorize edilmiştir.

Hubris sendromu olduğu düşünülen bireyler öncelikle bu sendromdan hem doğrudan hem de dolaylı yoldan etkilenme eğilimi gösterirler. Bu etkilenmeler dışsal ve içsel olarak kategorize edilmiş olup başkalarının izlenimi ve düşünceleri ile yaşadıkları etkilenme ve kendi iç dünyalarındaki etkilenme düzeyleri boyutuyla ele alınmıştır. Dışsal kaynaklar aracılığıyla kendilerinde meydana gelen etkiler arasında güvensizlik, kariyerinin baltalanması ve yapay bir çevreye sahip olmak gibi etkilenmeler ağırlık kazanmaktadır. Kişi farkında veya farkında olmadan bu davranışları gerçekleştirdiğinde ondan etkilenenler kadar kendisi de etkilenmektedir. İçinde bulunduğu koşullar değiştiği zaman veya gücünü kaybettiği zaman bu etkinin sonuçlarını daha net gözlemleyecektir. Bireysel görüşmelerdeki katılımcıların hubris sendromu olduğu düşünülen kişilerinin dışsal kaynaklı kendilerine etkilerine ilişkin ifadelerine örnek olabilecek alıntılar aşağıda belirtilmiştir.

ANT10E: “Sarf ettikleri kelimelerle çok da güven vermezler hocam bu kişilere güvenilmez. Az önce örneğini verdiğim sporcudan örnek veriyim hiç güvenmezdik bu sporcuya. En son kampaıız bu sporcu 5 aydır hep serzenişte bulunurdu. Başkan şu sözünü tutmadı, Başkan şu paramızı vermedi, şu tarihte Bizim paramız yatacaktı Başkan vermedi, primimizi vermedi şöyle adam, böyle adam, her gün bir saat bize gelirdi şikâyet ve serzenişte bulunurdu. Neyse biz gittik kampaıız ben de kahve içiyorum lobide Tek başımayım daha sonra yan masaya başkanla bu futbolcu geldi oturdular. Önce futbolcu geldi sonra şansa başkan geldi konuşuyorlar, Ben de kulak misafiri oldum. Sporcu şunu söyledi başkana “Başkanım dedi Şu ana kadar dünyada tanıdığım en dürüst kişi Sızsınz dedi. Yemin ediyorum. Kendime seni örnek alıyorum dedi Bizim başkan da biraz İyi niyetlidir manipüle edilmeye müsait birisi. Ağzım açık kaldı benim orada. Biz hala esprisini yaparız bunun. Ben ararım bunu derim ki bir daha söylesene başkana söylediklerini. Ya hocam dur yapma lütfen beni anlıyorsun sen der güleriz.. Başkana öyle davranmamız lazım falan der”.

S22E: “Aslında ortam olarak şey olarak çok kötü etkiliyor Ama bu farkında değil Belki kendi kendini de yavaş yavaş zehirliyor geleceğı ile ilgili de etkileyebilir Bence bu. çünkü sen kendini görmüyorsun yukarıda görüyorsun ama dışarıdaki insanlar neyin ne olduğunu biliyor çok çok da iyi biliyor bu her şeyi de haklıyım her şeyi de ben iyiyim her şeyde benim hatam yok gördüğün zaman bu sefer kendi kendini zehirlediğini de geleceğı ile ilgili de seni etkileyebiliyor. İşte bu genç oyuncular kaybetme sebeplerinden biri de bu olabiliyor. Farkına varmadan kendini zehirlemiş oluyor ve geleceğini etkilemiş oluyor”.

SY1E: “Ne denir yalaka grubu artar. Çünkü insanlar da çıkar ilişkisi vardır. Ne olursa olsun arkasından konuşma isteğı olur ama asla bu kişileri yalnız bırakmazlar ama güç olmadığı zaman bu kişiler yalnızlaşırlar. Eski yöneticilerden biri için yaklaşık 400 personelin olduğu veda yemeğı diye bir organizasyon yaptılar 3 kişi katıldı 400 kişiden 3 kişi katıldı en son geldiğinde kovalamışlar ama o dönem herkes yanımdaydı. Yine insanları aşağılıyor yine küçümsüyordu bu adam”.

Hubris sendromu olduğu düşünülen kişilerin kendi iç dünyalarındaki etkilenmeleri ile ilgili imaja ilişkin kaygı, sürekli kendini üstün görme, sürekli ön planda olma isteğı, giderek yalnızlaşma ve gerçeklikle bağlantısını kaybetme olarak yoğunluk kazanmaktadırlar. Bireysel görüşmelerdeki katılımcıların hubris sendromu olduğu düşünülen kişilerinin kendi iç dünyalarındaki etkilenmelerine ilişkin ifadelerine örnek olabilecek alıntılar aşağıda belirtilmiştir.

S20E: “Bu tarz insanlar yalan söylüyor çünkü hiçbir şekilde zayıf tarafının görülmemesini istiyor. Ben evet her şeye hakimim, her şeyi halledebilirim ya da ben hata yaptığımda bile bu hata kesinlikle görülmemeli ki bu beni zayıf gösterir, o gücün bende oluşturduğu insanlarda yarattığım algı boşalabilir gibi içgüdüsel ya da bilinçaltında böyle düşünüyor olabilirler bence bundan dolayı. Yani imaja ilişkin kaygıları ile ilgili farklı bir profil ortaya koymaya çalışıyorlar”.

ANT9K: “Bence mesela şeydir sporcuların başka bir antrenörle çalışmak isteğıne karşı ciddi bir Reaksiyon gösterirler Mesela. yani Ben futbol oynarken düşünüyorum Başka bir takıma transfer olma isteğimizi bırakın dile getirmeyi, başka illere gidip işte oralarındaki takımlarda futbol oynamak isteğimizi bırak dile getirmeyi, başka bir takımdan böyle bir teklif geldiğinde bile kulüp içerisinde ortam çekilmez bir hal alırdı. nasıl öyle bir teklif gelir sen görüştün mü? Niye bunlar seni istiyor? Sen nereye gidebileceğini sanıyorsun, kim olduğunu sanıyorsun gibi.... Lisansını sen alabileceğini mi sanıyorsun. Ya da onlar ne konuştu bana anlatacaksın.

Anlatmazsan seni milli takıma göndermem gidemezsin. Listeye yazsalar bile o sakat derim göndermem. bunların hepsini yaşadık. birebir yaşadık ben yaşadım arkadaşlarım yaşadı, ablalarım yaşadı. Yani bu tip İnsanlar kendi gücünü zaten kendi gibi güç zehirlenmesi yaşamış diğer antrenörlerle yarıştırmıyor. yarışı Sporcular üzerinden gerçekleştiriyorlar genelde bence”.

ANT11E: “Kendilerini gösterme, hep ön planda olmaya çalışma durumları var çoğunlukla. Bu da geçmişte yaşadıkları, gördükleri, Yani bu şekilde görüyorlar. bu üst seviye insanların içinde de var, alt seviye insanların içinde de var orta seviye insanların içinde de var, hepsinin tarzı türü farklı oluyor”.

SM30E: “Sizin o 14 maddelik davranış özelliklerinde de tek bir madde olarak gözüken bir şey çok önemlidir yalnızlaşırlar. Bunlar hep yalnız insanlardır. Çünkü kendisini tanrısalılaştırmak zorunda çünkü zirvede ondan başka kimse yok, bu da kişilik olarak kendisinden uzaklaşma durumunu ortaya çıkarır. Bu en tehlikeli noktalardan bir tanesi bu yalnızlaştırmanın kişinin kendini yok etmesine engel olmak gerekir”.

Bu sendroma sahip olduğu düşünülen insanların bir başka etki düzeyi başkaları üzerinde gerçekleşmektedir. Kişinin kendisi etkilendiği gibi aile iş çevresi ve sosyal çevresi de yoğun bir biçimde etkilenmeye maruz kalmaktadır. Öncelikle en yakın çevresi olarak aile bu durumdan çeşitli düzeylerde etkilenmekte olup bazen bu durum onlar için çok da farkındalık yaratmamaktadır. Katılımcıların genel hemfikir oldukları durum bu kişilerin ailelerine bu davranış bozukluklarını çok fazla yansıtmadıkları için onlar üzerinde fazla bir etkininin olmadığı şeklindedir. Diğer yandan bu duruma maruz kalan aileler özelinde ise küçük düşme, insanların yüzüne bakamama gibi durumların ortaya çıktığı vurgulanmıştır. Bireysel görüşmelerdeki katılımcıların hubris sendromu olduğu düşünülen kişilerinin ailesine etkilerine ilişkin ifadelerine örnek olabilecek alıntılar aşağıda belirtilmiştir.

SE29E: “Aile bu çocuk hakkında kibre kapıldı diye bir haber okusa denk gelse eğer normal bir aileyse oğlum- kızım ayıp der. Babası karşı çıkar annesi karşı çıkar. Ama anne baba cahilse cahil derken eğitimi kastetmiyorum yani görgü anlamında milli değerler anlamında kaybolmaya yakın bir düzeyde ise ve madden açsa o çocuğuna muhtaçsa tanrısal bir şey gibi görebilir. Ve bu davranışlardan çok da fazla etkilenmezler diye düşünüyorum”.

ANT10E: “Tabii ki yani örnek teşkil etmeyen davranışlar sergiledikleri zaman ailenin de ben çok yıprandığını düşünüyorum. Hem üzüliyorlar hem yıpranıyorlar, eğer ki yanlış bir davranış sergiledi ise mesela bir örnek veriyim profesyonel oyuncumuzun yaşadığı bir durum. Yine çok çok tecrübeli yıllarca profesyonel futbol oynamış bir sporcumuz vardı, taraftar eleştiriyordu sürekli sosyal medyadan yazılar vs. Bu taraftar grubu sporcunun annesinin sosyal medya hesabını buluyorlar, annesine mesaj atıyorlar annesi çocuğu hakkındaki mesajı okuduktan sonra, hastaneye kaldırılıyor. 2 gün acil serviste kalıyor fenalaşıyor Kadın ve çocuğun 2 hafta sonra haberi oluyor. Bunu çocuk da bize kendisi odamıza gelip anlattı ve sırf bu durumlardan dolayı şu an bu takımdan ayrıldı, Bu şehirden de ayrıldı”.

Katılımcı ifadelerine göre sosyal çevresinin etkilenme düzeyi ile ilgili olarak bu sendromun olduğu düşünülen kişiler yine eğer kendilerine oluşturdıkları yapay bir çevreden besleniyorlarsa, bu sebepten ötürü yapay çevredeki kişilerin ondan nemalanmaları bitene kadar etkilenme yaşamaları pek mümkün değildir şeklinde görüş bildirmişlerdir. Aksi halde uzaklaşma, değersizlik hissi yaşama gibi durumların ortaya çıkacağını belirtmişlerdir. Bireysel görüşmelerdeki katılımcıların hubris sendromu olduğu düşünülen kişilerinin sosyal çevresine etkilerine ilişkin ifadelerine örnek olabilecek alıntılar aşağıda belirtilmiştir.

H25E: “Bence sosyal çevrelerinin bence çok olumlu etkilendiklerini düşünmüyorum belki belirli bir menfaat elde ettikleri dönemde onun yanında yer alabilirler onunla birlikte zaman geçirebilirler ama o menfaati süreçleri tamamlandığı zaman çok da böyle bir kişilikle hayatlarını devamını bir arada olmak isteyeceklerini çok düşünmüyorum ama insanların duygu ve düşünceleri eğer menfaat çizgisinde maddi ya da manevi neyse elde ettikleri şey ya da çevrelerinde işte popüler olma O insanın yakını olmak gibi avantajları hissettikleri zaman yanlarındalar ama bu ışıklar sönmüce perde kapanınca çok da işler böyle yürümüyor yani”.

S16E: “O tarz insanlarla birlikte olduğunda genelde sende ezik gibi duruyorsun. Yani seni eziyor yanında. Başarılı olabilirsin ama ezik gibi duruyorsun, sende şişiyorsun psikolojik olarak kendi şişiriyorsun yani, sürekli de bunu dinliyorsun. Düşünsene Yani sürekli biri sana bir şey anlatıyor, sürekli işte ben böyleyim şöyleyim, şuyum, buyum, Bu takım benim üstüme kurulu, sen bir şey hissetmiyorsun kendini yani”.

Katılımcı ifadelerine göre iş çevrelerinin etkilenme düzeyi ile ilgili aile ve sosyal çevreden biraz daha farklı olarak, sürekli maruz kalma ve aynı ortamı paylaşmak zorunda kalma durumları ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle en büyük etkilenme yaşayan grubun iş çevresindeki insanlar olduğu vurgusu yapılmıştır. Bu etkilere örnek olarak çalışanların motivasyonlarında düşüşler, karar alma sürecindeki etkilenmeler, sporu bırakma, ekmeğinden olma ve sineye çekme gibi durumlar ağırlık kazanmıştır. Bireysel görüşmelerdeki katılımcıların hubris sendromu olduğu düşünülen kişilerinin iş çevresine etkilerine ilişkin ifadelerine örnek olabilecek alıntılar aşağıda belirtilmiştir.

ANT11E: “Sporcu kendisini çok güçlü hissederse oyuncu seçebiliyor kendi etrafına. Kendi arkadaşlarını o takma toplayabiliyor. Ben onlarla oynarım bunlarla oynamam diyebiliyor, gelen bir oyuncu istemeyebiliyor göndertirebiliyor. Hatta antrenörü gönderilebiliyor ben bu adamla çalışmak istemiyorum gibi.. genellikle de öyle oluyor oyuncu çok güçlenirse genellikle de antrenörün işine son veriliyor”.

S20E: “Kişilerin karar alma mekanizması olumsuz etkileniyor. Hangi konumda olursanız olsun o kişinin etkisi altında çalışmaya başlıyor. Mesela antrenör takımının daha iyi nasıl

oynayacağını düşünmekten ziyade şunu düşünmeye başlıyor ilk olarak; bu hareket doğru mu yanlış mı diye değil de karşı taraftan nasıl etkilenir? Ben bu hareketi yaparsam O ne yapar?. Bence kişinin özgüvenini olumsuz etkiliyor. İş ortamının uyumunu bozuyor ve iş ortamındaki karar verme sürecini olumsuz etkilediğini düşünüyorum. Mesela bu üstleri için de aynı şekilde alttaki zehirlenme yaşadıysa üstteki bütün kararlarını ona göre almaya başlayabiliyor”.

S22E: “Antrenmanda bile mesela onla eşleşmemeye çalışıyordum şut antrenmanı yapacağız mesela ikişerli eşleşip. Aman diyordum beni İnşallah onunla eşleştirmezler çünkü pas verirken bile onunla eşleştğinde elim ayağım titriyor. Hani Aman kötü pas veririm de yine bir şey söyler yine azarlar yine bir kızar diyorum. Ya bak oynayan bir oyuncuyum sahada süre alan bir oyuncuyum bu adama pas verirken elim ayağım titriyor. bunu antrenmanda bile yaşıyordum ki maçta bir de takım gardıyım ben. Şimdi Kenarda antrenörümüz var antrenörümüz de bilirsin bir kariyeri var Galatasaray'da falan oynamış O da eski bir guard Hani guardlara da çok takar hani kendi o işi çok iyi bildiği için guardlara da takar. Set oynatacağım antrenör oradan Mesela bana 1 diyor. Bir setinde benim o abime pası vermemem gerekiyor gerekiyor. Set başka yerden oynanacak. Yok bana vereceksin pası 2 diyor mesela.. 2 de onun üstünden oynanan bir set antrenör bir diyor ya oradan iki diyor. Ben biri oynatıyorum geliyor oyun içinde bana kızıyor 2 oynatıyorum öbür pozisyon aman diyorum onun da gönlü olsun bir yandan Gönül yapmaya çalışıyorum 2 diyorum antrenör bu sefer o oynanır mı burada diyor Ne yapıyorsun diyor bana kenardan bağılıyor. o da hiç şey de yapmıyor ben söyledim abi falan da girmiyor topa. O sene bunu çok yaşamıştım”.

Katılımcı ifadelerine göre bulundukları kuruma etkileri ile ilgili olarak kuruma olan aidiyetin azalması, iş veriminin düşmesi, saygınlık ve marka değerinde azalmaların olacağı vurgulanmıştır. Bu tarz insanların bulunduğu kulüpler ister istemez bu durumdan negatif etkilendikleri de katılımcılar tarafından sıklıkla dile getirilmiştir. Bireysel görüşmelerdeki katılımcıların hubris sendromu olduğu düşünülen kişilerinin bağlı oldukları kuruma etkilerine ilişkin ifadelerine örnek olabilecek alıntılar aşağıda belirtilmiştir.

S15E: “Burada şöyle bir durum da kurum açısından bakacak olursak kişilerin örgüte bağlılık durumu düşüyor, motivasyonları otomatik olarak azalıyor, yaşama sevinci iş ortamındaki yani isteksizlik oluşuyor ve kişiler işe gelmek istemiyorlar”.

DSP33E: “Peki bu tarz insanların olması kurumu çürütüyor resmen. Hocam yaşadığım iki negatif olayın içerisinde de hep yanlış insanlar yanlış iletişimler hastalıklı yapılar vardı. Herkes birbirinin alanına girmeye Başlıyor. sonra kimse iş yapamaz hale geliyor. Yani iş yapan insanlar bunlarla test düşmeye başlıyor. genel itibariyle huzursuz bir ortam genel sıkıntılı bir ortam”.

SY6E: “Cidden takımlar bu tarz oyuncularla çalışmak istemiyor. Çünkü takım ruhunu zedeleyici ya da zehirlenme ile diğer takım oyuncularını da yanlış yola sürükleyici hareketlerde bulunabileceklerini düşünüyorlar en azından ben öyle değerlendiriyorum. Baktığımız zaman dışarıdan iyi olup takımlardan gönderilen isimler oluyor. Evet takıma katkı var, gol vesaire iyi bir oyun sergiliyorsun ama takımdan gönderiliyorsun. Taraftar diyor ki aaa neden? Cidden dışarıdan değerlendirmem lazım içeride belki oyuncu yapısını zedeliyor belki iç yapıyı karıştırıyor, Belki ayrı ayrı kulisler yapıyor, hocayla ayrı kulisler yapıyor. bu tarz oyuncular bu tarz yanlış eğilimlere yönelebiliyorlar”.

Katılımcı ifadelerine göre hubris sendromu olduğu düşünülen kişilerin kendilerine, başkalarına, bulundukları kuruma etkilerinin yanında ülke sporu da bu durumdan büyük bir etkilenme yaşadığı tespit edilmiştir. Bu etkilenmelerin başında başarısızlıklar, ülke imajının zedelenmesi ve sporun gelişmemesi gibi etmenler olduğu ifade edilmiştir. Ülke sporuna etkisi belki de hep ihmal edilen fakat uzun vadeli etkilerinin en yoğun hissedildiği etki olarak belirtilmektedir. Bireysel görüşmelerdeki katılımcıların hubris sendromu olduğu düşünülen kişilerinin ülke sporuna etkilerine ilişkin ifadelerine örnek olabilecek alıntılar aşağıda belirtilmiştir.

H24E: “En kötüsü de insanların o sporun branşın dışına, sporun doğasına uzaklaşarak dedikodusal ve fitnesel olaylarla meşgul olup, beyinlerini bunlara yormasına sebep olmaktadır ve bu da birçok anlamda spor camiasına, piyasasına zarar vermektedir. Bilinçlere, beyinlere bu tür olaylar kazınmaktadır. Yani en büyük zararların yine Türk sporuna olduğunu düşünüyorum”.

SM32E: “Mimiklerinde jestlerinde davranışlarında öyle farklılıklar görüyorum ki bazen öyle cümleler kuruluyor öyle sorulara cevaplar veriliyor yani şaşıyorum. Futbolun doğasında mı var gücünde mi var futbol insanların mutlaka ve mutlaka özellikle aktörlerini özellikle yıldız futbolcuları etkiliyor. Bunu koruyabilen sporcu sayısı çok az, çok az yani. Özellikle bu güç zehirlenmesinden hem bireysel olarak hem de ülke olarak çok büyük zararlar görüyoruz. Yani biz bu kadar yani yetenekli bir ülkeyiz ama belki de bu davranışlar ülke sporunu etkiliyor en nihayetinde”.

Gerçekleştirilen odak görüşmelerinde katılımcıların hubris sendromunun yansımaları teması içerisinde kişisel özellikler, davranışlar ve davranış gerekçeleri, iletişim yansımaları ve etkiler kategorilerindeki bireysel görüşmelerle benzer ifadeleri dile getirdikleri tespit edilmiştir. Bu durum bulguların inandırıcılık stratejilerine bir kanıt olarak da büyük önem arz etmektedir.

3.2.5. Sporda Hubris Sendromuna İlişkin Tedbirler Temasına Ait Bulgular

Sporda hubris sendromuna ilişkin tedbirler temasına ait elde edilen bulgular bu bölümde ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır.

Çizelge 3.6. Sporda Hubris Sendromuna İlişkin Tedbirler Temasına Ait Bulgular

Ana Tema	Kategoriler	Kodlar	
		Yakalanmamak Adına	Sorun Yaşamamak Adına
Sporda Hubris Sendromuna İlişkin Tedbirler	Bireysel Tedbirler	- Ahlaklı Davranma - Ayakları Yere Basmak - Burnu Sürtecek - Eleştiriye Açık Olma - Empati - Farkındalık - Gereğinden Fazla Anlam Yüklememek - İnsanlardan Dönütler Alma - Kendini Sorgulama ve Özeleştiri - Kendini Telkin Etme - Kişisel Gelişimi Önemseme - Merhamet Duygusu - Mütevazi Olmak - Psikolojik Danışmanlık Alma - Sadece İşine Odaklanma - Sosyalleşme	- Çok Zor - Destekçileriyle Muhatap Olmamak - Duruş Sergilemek - İşinde İyi Olmak - Mesafeli Durma - Muhatap Olmamak - Mücadele Etmek - Ortamdan Ayrılmak - Suyuna Gitmek
	Çevresel ve Sosyal Tedbirler	- Ailenin etkisi - Yanlışlarını söylemek - İyi iletişim	- Aynı Ortamda Bulunmamak - İletişime Geçmeye Çalışmak - Medya Desteği Oluşturmak - Ortak Tepki Oluşturma
	Kurumsal Tedbirler	- Aile ile İş birliği - Alternatif Kişiler - Antrenörlük Şartları Gözden Geçirilmeli - Antrenörün Çabası - Ayna Tutmak - Denetleme - Doğru Sistem Oluşturmak - Eğitim - Erken Müdahale - Etik Kavramı - Fair Play - Farkındalık - Kampanya Yürütmek - Kurum Kültürü Oluşturmak - Liyakat - Rotasyon - Sınırların İyi Çizilmesi - Spor Kültürü - Spor Psikoloğu Çalıştırmak - Spor Yöneticisi Çalıştırmak - Süreci İyi Yönetme - Telkinlerde bulunmak - Yetki Dağıtımı	- Alternatifler Olmalı - Denetim Mekanizması - Grup Çalışmasından Uzak Tutmak - Kuralların Uygulanması - Transfer Etmemek - Uzaklaştırmak - Yaptırım ve Ceza - Yetkileri Almak - Yetkileri Sınırlandırmak

Çizelge 3.6’da katılımcıların sporda hubris sendromuna ilişkin tedbirler temasına ait kategori ve kodlamalara yer verilmiştir. Sendroma ilişkin tedbirler “Yakalanmamak adına” ve Sorun Yaşamamak Adına” şeklinde iki temel sınıflamaya

sahip olup bu sınıflamalar da kendi içerisinde “Bireysel Tedbirler”, “Çevresel ve Sosyal Tedbirler” ve “Kurumsal Tedbirler” olarak kategorize edilmiştir.

Katılımcıların hubris sendromuna yakalanmamak adına bireysel tedbirler olarak empati yapmak, kişisel gelişime önem vermek, kendini sorgulama, mütevazı olmak ve özeleştiri yapmak gibi çözüm önerileri üzerinde yoğunlaştığı tespit edilmiştir. Bu sendroma yakalanmamanın kişinin kendi elinde olamayacağı görüşüne ek olarak kişinin yakalanma sürecinde kolaylaştırıcı etkilere tedbirler alınabileceği vurgusu yapılmaktadır. Bireysel görüşmelerdeki katılımcıların hubris sendromuna yakalanmamak adına bireysel tedbirlere ilişkin ifadelerine örnek olabilecek alıntılar aşağıda belirtilmiştir.

SY6E: “Ben mesela alçakgönüllü olduğumu düşünüyorum. Ben buraya başlamadan da böyleydim şu anda da böyleyim. Tabii örnekler vermiştim örneğin ben malzemeciden bir şey yaptırırsam konumum ne olursa olsun hep rica minnet yaptırım, yapar mısınız eder misiniz, şoför abilerden bir şey istediğimde gidebilir miyiz, yapar mıyız, yapabilir misiniz gibi yaklaşırım. Bu davranışın beni üste çıkaracağını, hoşgörünün beni üste çıkaracağını düşünmüştümdür. tedbir kısmında ise biraz empati yapmak zorundayız burada bence o insanların yerine kendimizi koymalıyız siz kendinize öyle davranılmasını ister miydiniz?”.

ANT9K: “Yakalanmamak adına tabi ki mümkün. neden mümkün olmasın. Hepimiz insanız dedim az önce konuşmamızın başında da bunu söyledim hepimizin tatmin edilmesi gereken egoları yok mu yaradılışımızdan kaynaklı var. Hepimizin duyguları yok mu, bir şeylerden etkilenme ihtimali yok mu var. Bunları Tabii ki inkâr edemeyiz ancak kendimizi kontrol altında tutmanın gerekliliğini farkında olmamız gerekiyor ve bunu yollarını bulmak zorundayız. bunu biz bulamazsak bir başkası zaten bulamaz. Ha bunu yaparken kontrolden çıktığımızı nasıl fark edeceğiz kontrolden çıktığımızı fark etmek çok zor değil, eğer zaten kendini kontrol altında tutmanın zorunluluğunu biliyorsan, kontrolden çıktığını anda bunu sporcunun yüzünde görürsün, öğrencinin yüzünde görürsün, mimiğinde görürsün, tavırlarında görürsün bir anda. sana bakamaz olur, korkar o anda Efendim Kaçak cevaplar vermeye başlar, aramızda bir mesafe girdiğini hissedersin. Bil ki İşte orada bir çocuk bir şeylerden rahatsız olmuş, ya da öğrenci bir şeyler rahatsız olmuş ki böyle bir dışavurumda bulunur. Herkesten o dönütü eşit şekilde alma şansın var. Yeter ki üzerine kafa yor”.

ANT12E: “Bence kesinlikle donanım, bilgi donanımı özellikle. kişinin kendini geliştirmesi diyebilirim yok ama böyle gardınızı alıp kin beslemesi kendine saygı duyulması için fırsat kollaması gibi davranışlar anlamında değil. Kendi oturup kalkmasına dikkat etmesi lazım. Ancak bunlara dikkat ederse bu davranışlardan uzak durabilir”.

SM31E: “Yani bütün mesele insan zaten. insan noktasından baktığımız zaman her noktada, her alanda, her biçimde, her şekilde bu zehirlenmeyi yaşayan bir ordu bulursun. Çünkü seni Ankara Üniversitesinin rektörü yapsalar o tavırda eninde sonunda mutlaka bir değişiklik oluyor. Başka bir örnek vereyim sana; bak ben bakan danışmanı oldum, ertesi gün kapıya araba geldi, şoför indi arka kapıyı açtı hadi oradan lan otur yerine dedim tamam mı Adama ve ben ön tarafa geçerek onun yanına, kapıyı tuttum kapıyı açarken dedim ki Allah’ım alıştırma... Demek istediğim şu; insan her yola gider ,Bunu aşmak için gerçekten çok çok farklı bir kişilik, kimlik, özellik gerekiyor tabii ki bu da nereden başlıyor ağırlıklı olarak ailede başlıyor, eğitimle alakalı bir şekilde devam ediyor vesaire ve yukarıya doğru gidiyor ama temelde alınması gerekiyor.

Dolayısıyla sporda şu konuştuğumuz her şeyi biz zaten ülke bazında sert bir şekilde bunun yansımalarını yaşıyoruz. bunun tedavisi ya da bunun önlenmesi çok zor”.

Hubris sendromuna yakalanmamak adına çevresel ve sosyal tedbirler bağlamında aile etkisi, iyi iletişim kurmak ve yanlışlarını söylemek kodlamalarının ortaya çıktığı tespit edilmiştir. Bireysel görüşmelerdeki katılımcıların hubris sendromuna yakalanmamak adına bireysel tedbirlere ilişkin ifadelerine örnek olabilecek alıntılar aşağıda belirtilmiştir.

S15E: “Ya tabii ki bunun en önemli tedbir olarak en önemli etken eğitim Tabii ki ve Okullardakinin yanında aileden alınan eğitimin burada çok önemli olduğunu düşünüyorum. Çünkü ilk eğitimi Biz aileden alıyoruz ve bütün neredeyse kişisel özelliklerimiz de o şekilde şekilleniyor”.

ANT12E: “Eğitim ailede başlıyor Ben çocuklara diyorum oğlum okuyun, oğlum okuyun, konuşmanız düzelsin. Hani ben düzgün konuşamıyorum diyorum ama sporcunun Burada bence yapacağı bir şey yok Burada bence antrenörün önlem Alması gerekli. görev vermesi lazım Nasıl bir antrenman sonu 1000 tane ip atlatıyor onun gibi sporcunun psikolojik gelişimi için de kitap verip okutması lazım. Desteklemesi lazım”.

Bu sendroma yakalanmamak için kurumsal tedbir anlamında katılımcı ifadelerine göre aile ile iş birliği, eğitim, kurumsal denetim mekanizmalarının olması, uzman spor psikologları ile çalışma, antrenörlerin desteği ve kurum kültürü oluşturma fikirleri ağır basmaktadır. Bu sendromun temelleri erken yaşta atıldığı ve bu yaşlarda çocuğun çoğu zaman tüm vaktini sporun içinde geçirdiği varsayımından yola çıkarak kurumların gerekli tedbirleri almaları büyük önem arz ettiği belirtilmiştir. Bireysel görüşmelerdeki katılımcıların hubris sendromuna yakalanmamak adına kurumsal tedbirlere ilişkin ifadelerine örnek olabilecek alıntılar aşağıda belirtilmiştir.

ANT9K: “Şimdi 10 yaşında 8 yaşında bile kulüplerimize futbola başlandığı olabiliyor. dolayısı ile bu sizin sorunuza en büyük cevap olacak yer kulüp oluyor kulüp ne kadar donanımlı. İleride böyle bir güç zehirlenmesine sebebiyet vermemesi için, belki o günlerde 12 13 yaşında o çocuk ne kadar anlayabilir bilemem ama o arada aile kulüp ve okul üçgenine geliyoruz. ailede gelecek o çocuğun lisansı çıkarken o kulübe ailede görecektir. Ben çocuğumu Hangi kulübe emanet ettim hocası kim çocuğunuzu bu yönde takip edeceksiniz”.

SE29E: “Bir kişi bu öyle bir güç zehirlenmesine yakalanmamak adına tek başına kendisi tedbir alamaz. Antrenör alacak, yönetici alacak. Edilgendir sporcu. Ama sporcu 1. Kişi değil. çünkü eğitim aile ve spor çevresi var. Bu işi buraya getiren yetersiz antrenörler. Yeterli antrenör bunu yapmaz daha yolunuza devam der izin vermez. ama yetersiz antrenör bilgisiz olduğu için yetersiz olduğu için ya Bu kadar yeter bana der. Orada zehirlenen antrenördür işte. Yönetici de orada der ki hayır bu iş böyle olur da öyle olmaz der. Antrenör yetersiz olunca birinin sırtına binecek kim var orda şampiyon onun sırtına binecek”.

S19K: “Kurumsal olarak mesela federasyon sporcu psikolojisi için psikolog getiriyordu. İşte o bize milli takımda mesela bizi gözlemliyordu rahatlatıyordu, hani böyle arada bir terapi gibi olabilir kulüpler için de”.

Katılımcı ifadelerine göre bu sendroma yakalanmamak adına çeşitli tedbirler ortaya konulsa da bu sendroma sahip olan insanlarla gerek iş çevrelerinde gerekse sosyal çevrede muhatap olma durumları ve bunlardan kaynaklı sorun yaşama durumları olduğu belirtilmiştir. Bu sendroma yakalanan kişilerle sorun yaşamamak adına bireysel tedbir anlamında katılımcı ifadelerine göre sorun yaşamamanın öncelikle çok zor olduğu vurgusu yapılsa da bunları aza indirmek için çeşitli tedbirler öne sürülmüştür. Bu tarz insanlarla sorun yaşamamak adına bireysel tedbirlerin başında muhatap olmamak, mesafeli durmak, suyuna gitmek ve mücadele etmek fikirleri ağırlık kazanmıştır. Bu tedbirlerin her birinin kişinin karakterine bağlı olarak da değişebileceği ifade edilmiştir. Bireysel görüşmelerdeki katılımcıların hubris sendromu olduğu düşünülen insanlarla sorun yaşamamak adına bireysel tedbirlere ilişkin ifadelerine örnek olabilecek alıntılar aşağıda belirtilmiştir.

DSP34E: “Tedbir olarak uzak durmak lazım. Şimdi o insana bunu anlatsan da anlamaz yani bak kardeşim sen çok değiştin şunu elde ettikten sonra bu güce kavuştuktan sonra çok değiştin, ettin olayını adama bunu kabul ettirme şansınız yok yani. Zaten hep kendi haklı ya o konuda da o haklı olacaktır. Ona söz geçirebilme şansınız yok”.

S22E: “Her alanda sadece spor alanında değil dışarıda da o gücü kullanmaya çalışıyordu. Mesela atıyorum çok da eğitilmiş bir adamdı. kitap okur bol bol deplasmana giderken kitabında okur. şey maduna bile girmiştin ya şimdi deplasmana gideceğiz eyvah dedim Bununla aynı odaya vermesinler beni şimdi ne yapacağız odada. Düşünsene Yani oradaki seni sana da elini ayağını titretiyor aynı odada kalacaksın bu adamla. o haftanın o ayın o yılın kitaplarını araştırmaya falan başlamıştım Ben böyle. şimdi kitap okuyor bu kitapla ilgili bir şey söyler bu sefer de oradan aşağılanmayalım Hani anladın mı? Hani bu sefer spordan aşağılamasa kitaptan aşağılayacak beni. açık söyleyeyim çok çok da öyle araştırmayı video izlemeyi televizyondan İnternette araştırma çok severim ama çok böyle kitap kurdu musun değilim. ya dedim bu Beni aşağılayacak kitapla ilgili başka bir açıklaması yok diye düşünüyorum. deplasmana gidiyoruz DR sitesine giriyorum, başka kitapçılara giriyorum bu ayın en çok satan kitapları neymiş, ne değilmiş, işimi kitapla ilgili bana bir şey sorarsa ben ne diyeceğim, en son ne okuduğun kitap derse ne yapacağım, falan yani o kadar tedirgin oluyordum ki o zamanın şartlarında bahsediyorum tabi güç dengesinden kaynaklı, suyuna gitmeye Çalışıyordum. aman tersleşmeyelim mümkün olduğu kadar kendimi uzakta tutmaya çalışıyordum, olay yaşamayalım

kısmına girmeye çalışıyordum bu şekilde kendimi önlemler almaya çalışıyordum o dönem ondan uzak kalabilmek uzak durabilmek için”.

H26E: “Ben her zaman öyle biriyle karşılaştığım zaman aynı iş ortamında, örnek veriyorum aynı maça çıkacaksam onu bildiğim için karşı tarafın bu şekilde davranacağını, Onu baskılamak için her zaman şöyle yapıyorum eğer karşımdaki kişinin güvenini aşağı çekecek şeyler söylerim. Mesela adam kilo almıştır soyunma odasına gireriz abi sen nasıl kilo almışsın derim bak böyle olmaz derim. İlk hamleyi ben yaparım. Moralman direk etkilerim karşımdaki zehirlenme yaşayan kişiye. Mesela ortaya geliriz. Daha o kendini ön plana çıkarmadan derim ki abi çaldığın düdüğü yanılttı. O da tabi karşıdaki beklemiyor zirvede gördüğü için kendini”.

Hubris sendromuna yakalandığı düşünülen kişilerle sorun yaşamamak adına çevresel ve sosyal tedbir anlamında katılımcı ifadelerine göre ortak tepki oluşturmak ve sosyal medya desteği yaratmak fikirleri öne çıkan tedbirler olarak tespit edilmiştir. Çoğu zaman ortak tepkinin kişinin tutum ve davranışları üzerinde etkili olabilecek bir araç olduğu vurgusu yapılmıştır. Bireysel görüşmelerdeki katılımcıların hubris sendromu olduğu düşünülen insanlarla sorun yaşamamak adına çevresel ve sosyal tedbirlere ilişkin ifadelerine örnek olabilecek alıntılar aşağıda belirtilmiştir.

SY2E: “Sporcunun, arkasında işte bütün mesela medyanın olması, arkasında medyanın olması medyanın onu pohpohlaması, işte ulaşılmaz olması, bütün işte ne bileyim sosyal medya hesaplarında çok fazla bu tarz davranışlar yapan oyuncuların daha fazla ilgi görmesi, Aslında mesele o tarz davranışlar yapan sağlıklı bir toplumlarda o tarz davranışlar yapan bir sporcu ya da idareciye toplum gerçekten onu yani ayıplasa, kötülerse ilgi duymazsa tabii ki de bu insan bu da bu kadar rahatlıkla yapmayacak”.

S20E: “Bu tarz kişilere karşı çevresel ve sosyal olarak örgütlenme kesinlikle yapılabilir. Başka insanların farkındalığı artırılıp sosyal tepki yaratılabilir. Ya da gerçeği hatırlatma ile ilgili dönütler verilebilir”.

Hubris sendromuna yakalandığı düşünülen kişilerle sorun yaşamamak adına kurumsal tedbir anlamında katılımcı ifadelerine göre denetim mekanizmaları olması gerektiği, yetkileri ile ilgili düzenlemeler yapılması, ödül ve cezaların düzenlenmesi ve uygulanması, bu tarz kişilerin bulundukları ortamlardan uzaklaştırılması ağırlıklı olarak belirtilen görüşler arasındadır. Bireysel görüşmelerdeki katılımcıların hubris sendromu olduğu düşünülen insanlarla sorun yaşamamak adına kurumsal tedbirlere ilişkin ifadelerine örnek olabilecek alıntılar aşağıda belirtilmiştir.

S15E: “Yani mesela sporcu bazen kendi yeteneği ile de belirli bir yere geliyor kimse ona güç vermiyor bu örnek üzerinden gidecek olursak bu gücü engelleyebilecek tek kişi antrenör bu durumda. Yani ya da yönetici ya da Başkan. bu kişilerin bu duruma el koyması gerekir. Bu kişilerle konuşulup bu davranışların yanlış olduğunu ve bunların devam ettiği takdirde belirli

cezaların verilmesi olabilir. ki o bizim çok sık karşılaştığımız bir durum. Bu kişiler kadro dışı bırakılabiliyor, para cezası alabiliyor. Yani bu şekilde cezalarla caydırıcılık olabilir yani bu biraz problem yaşamamanın önüne geçilebilir aslında”.

SY7E: “Zaten o aşamaya gelmiş bir insan yani artık olay bitmiştir. Yani yolları mecbur ayıracaksınız. Ama öncesinde böyle bir eğilimi olan insanları ön elemeyi geçirerek getirilecek olan göreve layık olup olmadığını öncesinde değerlendirmek en baştaki alınacak tedbirlerden birisidir. o seviyede olan birisine de ya yetkisini elinden alacaksınız ya da suresinin dolmasını bekleyeceksiniz”.

H26E: “Kurumsal olarak maç sayısını azaltırsınız bu insanların. Ya da dandik maçlara verirsiniz, sonucu belli maçlara verirsiniz. 1. İle 18. nin maçının sonucu zaten bellidir. 2 haftada bir maç verilir. Bu insana bak böyle yapıyorsun bak şöyle yapıyorsun dediğin zaman düzeleceğini ben pek zannetmiyorum. Düzelecek olacak olsa onu yaşamaz. ben Gözümle gördüm bir kere bir ceza durumu oldu biraz düzelme oldu yani. MHK başkanı burayı memuriyete çeviren bir kitle var ben nasıl olsa düzenli maçımı alıyorum garanti burada diye gören bir grup var artık Buna müsaade etmeyeceğiz dedikten sonra düzelen bir kitle var ben bunu gördüm”.

Hubris sendromuna yakalanma veya yakalanan kişilerle sorun yaşamamak adına tedbirlere ilişkin odak grup görüşmelerinde belirtilen kategori ve kodlamalar dışında herhangi farklı bir sınıflama gerçekleştirmemiştir. Katılımcıların tamamı benzer vurgular yaparak bireysel görüşmelerdeki bulguları desteklemişlerdir.

4. TARTIŞMA

Araştırmanın bu bölümünde sporda hubris sendromuna ilişkin katılımcıların 14 maddelik hubris sendromu davranış belirtilerine ilişkin cevapları ile gerçekleştirilen bireysel ve odak grup görüşmelerinden elde edilen bulgular tartışılmıştır. Elde edilen bulgular temalar, kategoriler ve alt kategoriler temel alınarak ilgili literatür ve alanda yapılmış çalışmalarla desteklenmiştir.

4.1. 14 Maddelik Hubris Sendromu Davranış Özelliklerine İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi

Katılımcıların hubris davranış belirtilerine ilişkin doldurdıkları formda “Yaşadığı dünyasını ve çalıştığı pozisyonu temelde gücünü göstereceği ve zafere koşacağı bir arena şeklinde görmek gibi narsisistik bir eğilime sahiptir”, “Kendisini her zaman parlak ışıklar altında gösterecek eylemlerde bulunma eğilimindedir”, “Yapmakta olduğu şeylerden (işlerden) bahsederken kendini yüceltme ve kutsallaştırma eğilimi gösterir” ve “Kişisel olarak başarabilecekleri konusunda, her şeyi yapmaya muktedir olduğu boyutuna varan, aşırı bir kendine güven duyar” ifadeleri en çok yüzdeye sahip maddeler olarak göze çarpmaktadır. Hubris sendromunun üç farklı kişilik bozukluğuyla ilişkilendirildiği bilinmektedir. Bunlar narsisistik, anti sosyal ve histrionik kişilik bozukluklarıdır. Bu kişilik bozuklukları arasında ileri düzey narsisizm büyük bir öneme sahiptir. Katılımcı ifadelerine bakıldığında maddelerin hepsinin ortak noktasının narsisist kişilik özellikleri olduğu tespit edilmiştir. Belirtilen 14 maddelik hubris sendromu davranış özelliklerinin 7 maddesi yani yarısı narsisistik kişilik bozukluklarından oluşmaktadır (Jakovljević, 2011).

Narsisizm sporcularda belirli bir ölçüde beklenen bir davranış olarak ifade edilmektedir. Spor ve performans alanındaki araştırmacılar başlarda narsisizmin etkisini görmezden gelseler de zamanla araştırmacıların ve editörlerin ilgisi artmaya başlamıştır (Geukes ve ark., 2012; Matosic ve ark., 2017; Roberts ve ark., 2010). Öyle

ki sporcuların belirli bir seviye narsisizminin olması, performans üzerinde olumlu etkiler yaratabilmektedir. Roberts ve ark. (2013), aktif olarak spor hayatlarına devam eden 40 dans ve buz pateni sporcusu ile yürüttükleri çalışmada, belirli düzey narsisizmin sanılanın aksine performans üzerinde olumlu etkileri olduğunu bunun sebebinin ise rekabetin zafer için bir fırsat sağlayabileceği olarak ifade etmişlerdir. Yaşar ve Sunay (2017), spor örgütleri içerisinde narsisist davranış özelliklerine sahip bireylerin olmasının normal olduğu ve yönetsel anlamda bu bireylerden alınabilecek maksimum verimin alınmaya çalışılmasının gerekli bir strateji olduğunu ifade etmişlerdir. Yine aynı çalışmada spor ortamında kontrol edilebilir bir narsisizm bazı fırsatları doğurma noktasında etkisi olabileceği dile getirilmişlerdir. Özellikle antrenörlerin gelişme çağındaki çocukları motive edici cümlelerinde kendileri ile ilgili özgüven aşılama teması baskındır. Antrenör sporcuya özgüven aşılayacak zemini oluşturduktan sonra sporcu kendine güvenecek ve daha sonrasında başaracağına ilişkin inancı artacaktır. Burada hubrisin içinde barındırdığı narsisizm ile belirli bir düzey istedik narsisizmin sınırının iyi çizilmesi gerekmektedir. Elbette, bireylerdeki narsisizmin normal boyutlarda mı yoksa patolojik bir boyutta mı olduğuna ancak bir uzman aracılığıyla karar verilebilir (Morf ve Rhodewalt, 2001). Hubris sendromu daha çok NKB yani patolojik narsisizm ile ilgilidir.

Psikanalistik narsisizm kavramının, Narcissus mitinden geldiği söylenmektedir. Bu kişinin, kendi güzelliğine karşı şişirilmiş bir sevgiye sahip olduğu ve hatta o kadar şiddetli bir gururla dolu ki, kibir biçiminde, hayranlarının, özellikle perisi Echo'nun ilerlemelerini bile küçümseme davranışı gösterdiği ifade edilmektedir (Ronfeldt, 1994). Narsisist kişiliklere sahip bireylerin hayranlık duyma arzusu, onları bencillik, saldırganlık ve kibirle ilgili düşmanca davranışların yanı sıra baskınlık ve özgüven ile ilgili davranışlar sergilemeye de yönlendirir (Leckelt ve ark., 2015). Jones ve ark. (2017), çeşitli amatör, orta ve yüksek temaslı spor takımlarından 272 sporcuya yürüttükleri çalışmada narsisizmin sporda anti sosyal davranışın önemli bir kişilik yordayıcısı olduğunu ve elde ettikleri bulgulara göre özellikle narsisizmin, sporda ahlaki olarak ayrılmayı ve antisosyal davranışı öngördüğüne dair kanıt oluşturabileceğini ifade etmişlerdir. Matosic ve ark. (2016), Birleşik Krallık 'ta yaşları 16 ile 53 arasında değişen 493 ulusal ve uluslararası sporcu, yaşları 20 ile 68 arasında

değişen 49 antrenörle gerçekleştirdikleri çalışmada sporcuların antrenör davranışlarına ilişkin algıları, dopinge yönelik tutumlarla doğrudan ve dolaylı olarak narsisizmle ilişkilendirildiğini ifade etmişlerdir. Diğer yandan sporcuların kendilerini değerli hissetmeleri, diğerlerine karşı üstün olduklarını kanıtlayabilme ve onlar da hayranlık uyandırabilme yeteneklerine bağlıdır. Fakat sınırları iyi çizilememiş özgüvenin doğurduğu sonucun, patolojik narsisizmle sonuçlanması kaçınılmazdır. Bahsedilen özgüven durumuna belirli bir süre sonra yeteneğin fark edilmesi ve başarı gibi etkenler eşlik ettiğinde hubrisin ortaya çıkma olasılığı da artmış olacaktır. Bu bağlamda katılımcıların sporda hubris sendromu davranış belirtilerine ilişkin narsisist tavırlara ağırlıklı olarak katılma ifadeleri sporda patolojik düzeyde bir narsisizmin var olduğuna dair de önemli bir kanıt sunduğu düşünülmektedir.

Diğer yandan odak grup görüşmelerindeki katılımcıların en fazla katılım gösterdikleri ifade hubris sendromunun kendi özellikleri içinde olan “Kendisini ait olduğu ulusal kimlik veya dâhil olduğu örgüt ile bir tutar ve fikirlerini ve şahsi çıkarlarını bu kimliğin veya örgütün fikirleri ve çıkarları ile bir görür” şeklinde tespit edilmiştir. Burada bir nevi kişilerin kendi çıkarlarını kurumun çıkarları üzerinde görmesini gizleme davranışı da söz konusudur. Parlakkılıç ve Tazegül (2016), spor bilimleri fakültesinde öğrenim gören 155 sporcu ile gerçekleştirdikleri çalışmada, narsisistik kişilik özelliklerine sahip bireylerin insan ilişkilerinde kendi çıkarları doğrultusunda hareket edebileceklerini, burada en önemli hususun ise ahlaki olgunluk düzeyi olduğunu vurgulamışlardır. Benzer şekilde Uysal (2019, ss. 157-158), 16 doktor (Hekim unvanı olan), 11 hemşire ve diğer sağlık meslek grupları kapsamında 6 kişi, toplamda ise 33 kişi ile yürüttükleri nitel çalışmada hubris sendromu olan kişilerin sahip oldukları gücü kendi çıkarları doğrultusunda kullandığını, başkalarını bu doğrultuda kullanmaktan çekinmediklerini ifade etmişlerdir. Ek olarak Karaaziz ve Atak (2013), NKB sergileyen bireyler özellikle kendi beklentileri karşılanmayınca benlik saygılarının da düşeceğini, kendilerini yüceltmek için başkalarını kullanabileceklerini ve hatta sömürebileceklerini ifade etmişlerdir. Yine benzer şekilde Topgül (2018), narsisist davranış gösteren kişilerin yapmacık ve davranışlarında kendi çıkarlarını ön plana çıkaran bir tutum sergilediklerini ifade etmişlerdir. Kendi çıkarları doğrultusunda hareket etme davranışı sadece hubris

sendromu ile ilişkilendirilebilecek bir kavram değildir. Güllü ve Yıldız (2019), makyavelist diye isimlendirilen bireylerin, güç ve statü elde etmek maksadıyla bu tarz davranışlar sergileyebileceğini ifade etmişlerdir. Diğer yandan bu davranışlarının fark edilmesindeki zorluğun kişinin ustaca yalan söylemesi ve politik davranmasından kaynaklandığını ifade etmişlerdir. Yine Reed (2004), bir sendrom olarak görülen toksik liderlik özelliği gösteren kişilerin öncelikle kendi çıkarlarını ön planda tutma, bu durumu takipçilerine kabul ettirme ve hubris gibi davranış bozuklukları gösterebileceğini ifade etmiştir. Bu bağlamda belirli davranış bozukluklarının ortak noktasının kendi çıkarlarını kurumun çıkarlarıyla bir tutmak ya da daha önde görme olduğu söylenebilir. Hubris sendromunun da diğer davranış bozukluklarından etkilendiği varsayımıyla elde edilen bulguların doğruluğu kabul görmektedir. Spor alanında hubris sendromuna sahip olduğu düşünülen kişiler için de bu davranış bozukluğunun yüksek düzeyde olması ilgili literatürde yer alan benzer ve farklı alanlardan ulaşılan kaynaklar ışığında desteklenmektedir.

Bireysel görüşmeler ve odak grup görüşmelerinde en az katılımın olduğu madde “Üçüncü şahıs kipiyle konuşma ve kendi görüşlerini veya eylemlerini dile getirirken “ben” şahıs zamiri yerine aynen bir hükümdarın yaptığı gibi “biz” şahıs zamirini kullanma eğilimindedir” şeklinde belirtilmiştir. Biz kullanımının özellikle siyaset dilinde yoğun bir şekilde kullanıldığı alan yazında belirtilmektedir. Güngör (2014), biz zamiri kullanan kişilerin kimi zaman ait oldukları topluluğu içine alarak, kimi zaman da sadece kendini vurgulamak amacıyla kullandıklarını belirtmiştir. Benzer şekilde Kantar (2017), liderlerin konuşmalarında kullandıkları “biz” zamiri bazı cümlelerde kendisini, bazı cümlelerde çalışma arkadaşlarını ve bazı cümlelerde ise Türkiye’yi ve Türk Milletini göstermek için kullandığını ifade etmişlerdir. Bu davranış belirtisinin düşük çıkmış olması katılımcıların kendini ön plana çıkarma davranışıyla biz kavramının kavramsal olarak kendi içinde yaşadığı çatışmadan kaynaklandığı düşünülmektedir. Çünkü narsisist kişilik özelliklerine sahip bireylerin kendilerini ön plana çıkarma eğilimi beklenen bir davranıştır (Brosig ve ark., 1998). Horvath ve Morf (2010), narsisizmi yüksek bireyler için ki bu hubristik kişilikler olarak değerlendirilebilir, büyüklenmeci bir benliği sürdürme ve onaylanma isteğinin, ön

planda ve son derece önemli olduğunu vurgulamışlardır. Bu önemli vurgunun incelenen literatür ve katılımcı görüşleriyle örtüştüğü tespit edilmiştir.

4.2. Sporda Hubris Sendromuna İlişkin Nitel Bulguların Değerlendirilmesi

Araştırmanın bu bölümünde sporda hubris sendromuna ilişkin bireysel görüşmeler ve odak grup görüşmelerinden elde edilen Güç Algısı, Hubris Sendromu Algısı, Hubris Sendromunun Ortaya Çıkma Nedenleri, Hubris Sendromunun Yansımaları, Hubris Sendromuna İlişkin Tedbirler temaları ve ilişkili alt temalar bulgular birlikte tartışılmıştır. Her iki veri grubundan elde edilen verilerde herhangi bir farklılığa rastlanmadığı için birlikte tartışılması uygun görülmüştür.

4.2.1. Sporda Güç Algısı Temasına İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi

Sporda güç algısı teması, güç çeşitleri, güç kaynakları ve gücün kötüye kullanımı olarak üç başlık altında sınıflandırılmıştır. Güç çeşitleri kategorisinde katılımcılar spor alanında deneyimledikleri, gözlemledikleri ya da algıladıkları şekliyle hangi tür güç çeşitlerinin olabileceğine dair görüşlerini bildirmişlerdir. Bu tema altında sınıflandırılmaya çalışılan güç, yönetsel gücü ifade etmektedir. Literatür incelendiğinde katılımcı sınıflamalarının aslında liderlikte olan güç kaynaklarına da atıf yaptıkları, bu durumun sporun içinde liderlik gücünün etkisinin yüksek olmasıyla bağdaştığı yorumuna ulaşılabilir. Katılımcılar yönetsel güç algıları bağlamında öncelikle başkaları üzerinde iş yaptırabilme olarak tanımladıkları güce ilişkin, uzmanlık gücü, liderlik gücü, siyasi güç ve ekonomik güç kavramlarına işaret etmişlerdir. Nye (2008), yönetsel gücü, istediğiniz sonuçları elde etmek için başkalarını etkileme yeteneği olarak ifade etmiştir. Pfeffer (1992, s. 30), gücün tanımını davranışların ve olayların akışını değiştirerek, insanların karşı koymadan normalde yapamayacakları davranışları yapmaya ikna etmek olarak tanımlamıştır. Sosyolog Weber ve ark. (2006, s. 31) ise gücü; sosyal ilişkilerde kişinin, kendisine karşı olan muhalefete rağmen başkalarına iş yaptırabilme yeteneği olarak

tanımlamıştır. Sonuç olarak katılımcıların güce ilişkin algılamaları literatür bilgisi doğrultusunda desteklenmektedir.

Diğer yandan katılımcılar farklı güç çeşitleri ortaya koymuşlardır. Weber ve ark. (2006, ss. 42-82), güç olgusunu ilk inceleyenlerden bilim insanlarının başında gelmektedir ve ona göre güç sınıflaması; geleneksel güç, karizmatik güç ve yasal güç olarak üç başlık altında toplanmaktadır. Güç kaynakları ile ilgili alan yazında en yaygın sınıflama French ve ark. (1959, s. 263) tarafından oluşturulan sınıflamadır. Bu sınıflama konum gücü, uzmanlık gücü, ödüllendirme gücü, cezalandırma gücü ve karizmatik güç olarak beş kategoriden oluşmaktadır. Ayrıca Bağcı (2009), klasik güç çeşitlerine ek olarak çalışanların algıladıkları güç kaynaklarını etkileyici kişilik, uzmanlık, konum ve ekonomik güç olarak belirtmiştir. Bu bağlamda sporda güç algısı temasına ilişkin güç çeşitleri kategorisindeki katılımcı ifadeleri literatürde tanımlanan güç çeşitleriyle paralellik gösterdiği tespit edilmiştir.

Katılımcıların güç algısı temasına ilişkin verdikleri cevaplar doğrultusunda ikinci kategori olan güç kaynaklarına ilişkin bulgularda başarı, motivasyon, yetenek, baskıya dayanabilmek ve azimli olmak kavramları ağırlıklı belirtilmiştir. Öncelikle hubris sendromundan bahsedebilmek için başarı ve güç kavramları ön koşuldur. Aynı zamanda A tipi kişilik özellikleri diye tanımlanan kişilik özelliklerinin hubris sendromu ile ortak davranış özelliklerine sahip olduğu bilinmektedir. A tipi kişilik özelliğindeki insanlar aşırı rekabetçi, agresif, sabırsız ve işe çok fazla yöneliktir. Bu kişiler mümkün olan en kısa sürede bir işi başarmak ve bunu yaparken de olabilecekleri en başarılı noktaya gelmek isterler (Durna, 2005). Diğer yandan hubrisin bir alt bileşeni olan narsisizmden yola çıkarak bu tarz kişilik bozukluklularına sahip bireyler için bastırılan psikolojik ihtiyaçlar, güce yönelimde normalden daha fazla önem arz etmektedir (Özsoy ve Ardiç, 2017). Yine bu tarz kişilik bozukluğuna sahip bireyler, toplumun içindeki ayak takımı diye tabir edilen gruba dahil olma korkusuyla, daha fazla başarı yönelimi sayesinde kendi konumlarını garanti altına almak isterler (Özel, 2014: 313-314). Güç kaynaklarına ilişkin başarı isteği ve arzusunu sadece sendromla ilişkilendirerek negatif bir algı yaratmak yanlış olacaktır. Başarı beklentisi sporla özdeşleşen bir kavramdır çünkü spora katılımın en önemli hedefi kazanmaktır

(Konter, 2013, s. 42). Bu istek yerinde ve yeterince olduğu sürece spora olumlu dönütleri gözlenmesi muhtemeldir. Holt ve Dunn (2004), ilk aşamada 20 Kanadalı genç futbolcu, ikinci aşamada ise 16 İngiliz genç futbolcu ve 6 antrenörle yürüttükleri çalışmada, başarının merkezinde disiplin, fedakârlık, güçlü motivasyon gibi parametrelerin etkili olduğunu ortaya koymuşlardır. Yine Başer (1996), başarıyı arttırma ve yüksek performansın en önemli bileşenlerinden biri olması sebebiyle motivasyona vurgu yapmaktadır. Holtey ve Özer (2019), motivasyon ve kararlılık, azim ve hedef belirleme tekniklerinin başarılı olmanın temel öğeleri olduğunu belirtmişlerdir. Tüm belirtilen faktörler ve başarı da beraberinde gücü getirecektir. Doğrulamak bakımından yaptığımız saptama, katılımcıların algıladıkları güç kaynakları ve literatür benzerlik gösterdiği şeklindedir.

Güç algısı temasına ilişkin son kategori gücün kötüye kullanımı şeklinde sınıflandırılmıştır. Gücün kötüye kullanımı kendi içerisinde haksız kazanç elde etme, kayırmacılık ve şiddet gibi davranışlar ön plana çıktığı tespit edilmiştir. Güç kavramı algılanma biçimine göre çeşitlilik arz etmektedir ve bir kişinin sahip olduğu güç kendi çıkarları doğrultusunda kullanıldığında bir istismar durumu ortaya çıkmaktadır. Vredenburg ve Brender (1998), öz kontrol eksikliği, dürtüsellik, duygusal olgunlaşmamışlık, baskınlık ve manipülatiflik ile karakterize edilen kişiselleştirilmiş güç ihtiyacına sahip olanların, gücü kötüye kullanmaya çalışacaklarını ifade etmişlerdir. Özellikle liderlikle ilgili yapılan çalışmalar gücün kötüye kullanımı ile ilgili yıkıcı liderlikten sıklıkla söz ederler. Spor ve liderlik arasındaki bağlantı herkes tarafından beklenen bir durum yaratmaktadır ve araştırmanın önceki bölümünde sporda liderliğe ilişkin beklentiler katılımcılar tarafından da ifade edilmiştir. Normal koşullarda lider pozisyonundaki kişilerin hem kurumsal bazda hem de çalışanların haklarının korunması bağlamında çalışanların haklarını gözeten bir pozisyonda olması beklenirken, bu tarz yıkıcı lider tiplerinde tam tersi bir durum yaşandığı hatta güçlerini astları üzerinde kötüye kullandıkları ifade edilmektedir (Reed ve Bullis, 2009). Diğer yandan Hükmedici liderlik tipinde de verilen yetkiyi kötüye kullanan, çalışanlarını ya da mesai arkadaşlarını verdiği emirleriyle ezen, emirlerine itaatsizlik durumunda cezalandıran, sadece emirlerini uygulatan ve aldığı kararlardan her ne koşul olursa olsun geri adım atmayan kişiler tasvir edilmiştir. Sporda gücün kötüye kullanımı

denildiğinde akla en sık gelen kavram şiddet kavramıdır. Psikanalizde Freud’a göre insan yaşamını derinden etkileyen iki temel birincil dürtü vardır: bunlar cinsellik ve saldırganlık olarak nitelendirilmiştir. Diğer bir deyişle bunlar yaşam ve ölüm dürtüleridir (Brenner, 1977). Bu sebeple sporda saldırganlık ve şiddet olguları da bireyin ya da toplumların sosyal koşullarıyla birlikte değerlendirilmelidir. Bu davranışlar oyun kurallarının ihlali, argo, fiziki olarak güç kullanımı, centilmenlik dışı tutum ve davranışlar, doping, şike ve teşvik primi gibi davranışlardır (Yücel ve ark., 2015). Bu tarz olaylara saldırganlık dürtüsünü bastıramayan , denetleyemeyen yeterince sosyalleşememiş veya kimlik-kişilik bunalımları içinde olan bireylerin yol açtığı ifade edilmektedir (Yetim, 2006, s. 214). Bu bağlamda sporda hubris sendromu gibi kişilik bozukluklarına sahip olan bireylerin gücün kötüye kullanımına ilişkin saldırganlık davranışları göstermeleri beklenmedik bir durum değildir. Owen (2008), hubris sendromu gibi kişilik bozukluklarına sahip bireylerin saldırgan tutumlarının olabileceğini ifade etmekle birlikte sadece hubrisin değil alt boyutlarından olan narsisizme sahip olan bireylerin de kişisel çıkarları örtüşmediği durumlarda bu tarz saldırgan davranışları bünyesinde barındırdığını belirtilmektedir (Baumeister ve Vohs, 2001). Dolayısıyla bu bölümdeki bulgularımızın anlamda literatürle örtüştüğü söylenebilir.

4.2.2. Sporda Hubris Sendromu Algısı Temasına İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi

Sporda hubris sendromu algısı teması, kendi içerisinde “sendroma ait yanlış algılamalar” ve “sendromun düzeyi” olarak sınıflandırılmıştır. “Sendroma ait yanlış algılamalar” kategorisi katılımcıların ifadelerindeki, daha önce bu sendromu isim olarak bilmedikleri ama her gün karşılaştıkları durumlar olduğu çözümlemesinden yola çıkarak elde edilmiştir. Katılımcılar gözlemledikleri bu tarz davranış bozukluklarını daha çok aşırı motivasyon, koşula bağlı tutum, kendini beğenmişlik, ve mobing gibi kavramlarla özdeşleştirdiklerini dile getirmişlerdir. Hubris sendromu bu kavramların bir kısmını içine almakla birlikte, bir kişide hubris sendromunun varlığı ya da yokluğundan bahsedebilmek için sadece belirli faktörlerin olması yeterli

değildir. Pek çok çalışmada araştırmacılar tarafından kullanılan kavramların (kibir, aşırı özgüven ve narsisizm) yetersiz tanımlanması ve aralarındaki ilişkilerin net olarak kurulamaması nedeniyle kavramsal bir sorun olduğu düşünülmektedir (Bollaert ve Petit, 2010). Hubris kelimesinin İngilizce 'de aşırı gurur, azamet ve kibir anlamlarına gelmektedir (Crockett, 2013, s. 12). Fakat literatürde hubrisin farklı anlamlarda da kullanıldığı çalışmalara rastlanmıştır. Bazı araştırmacılar kibir ve aşırı güveni birbirinin yerine kullanmışlar ve özellikle şirket yönetici davranışlarını tanımlarken aşırı güven kavramını sıklıkla ifade etmişlerdir. Örneğin, Malmendier ve Tate (2005), CEO'ların aşırı özgüven davranışları ve kurumsal yatırım arasındaki bağlantıyı incelediği çalışmasında CEO'ların aşırı güvene (veya kibire) eğilimli olduğunu belirtmişlerdir. Bollaert ve Petit (2010)'de aşırı özgüven, kibir ve narsisizm arasındaki bağlantıya odaklanırken kibirin sınırını özgüvenden ayırarak, kişilerin düşüşten önceki aşırı gururu gibi olumsuz bir algılanmaya sahip olduğunu vurgulamıştır. Hayward ve Hambrick (1997), kibirin abartılı gurur olarak kendini gösterdiğini ve birbirlerinin yerine kullanılabildiğinden bahsetmiştir. Shipman ve Mumford (2011), hubrisin, bireyleri yalnızca aşırı özgüvenle değil, aynı zamanda şişkin egolarla ve son derece olumlu, gerçekçi olmayan öz değerlendirmelerle yansıtacağını bu nedenle kibir, aşırı güveni içerir, ancak aynı zamanda aşırı güvenin ötesinde, gurur ve öz-değer gibi yapılara da uzanacağını ifade etmişlerdir. Bu bağlamda “sendroma ait yanlış algılamalar” kategorisinin literatürde de yer bulduğu tespit edilmiş olup, sporda sıklıkla sözü edilen motivasyon, aşırı özgüven, aşırı motivasyon gibi kavramlarla karıştırılması doğal bir yansıma olarak ifade edilebilir.

Sporda hubris sendromu algısına ilişkin oluşturulan ikinci kategori sporda hubris sendromunun düzeyidir. Sendromun düzeyi de kendi içerisinde yaş, cinsiyet, branş faktörü, gözlemlendiği seviyeler, gözlemlendiği meslekler ve bu sendromdan en çok etkilenen gruplar olarak 6 alt kategoride sınıflandırılmıştır. Belirtilen sınıflanmanın neden hubris sendromu algısı temasında verildiği ise katılımcıların algılama düzeyleri sonucunda bu sınıflamaya ulaşılmış olmasıdır. Yani ortada bir algılama söz konusudur. Katılımcılar kendi algılama düzeyleri ile katılımcılarda bu sendromun var veya ne düzeyde olduğuna dair delil sunmaktadır. Leon (2007), hubrisin çerçevesi tanımlanmış psikiyatrik bir teşhisi olmadığı fakat yine de hubrisin psikolojik bir varlık

olarak diğer psikolojik fenomenler gibi değerlendirilmesi gerekliliğini ifade etmektedir. Bu bağlamda sendromun düzeyi bir algılanma biçimidir ve sendrom algısı teması içerisinde kendine yer bulması normal bir koşuldur.

Katılımcıların yaş kategorisi için verdikleri cevaplar incelendiğinde ortaya çıkan tablo sporda hubris sendromunun her yaşta gözlemlenebileceği fakat temellerinin erken yaşlarda atılıp, düzeyinin ve etkilerinin ilerleyen yaşlarda yoğunlaşacağı şeklinde tespit edilmiştir. Katılımcılar burada belirtilen ilerleyen yaş kavramının sınırlarını yani yirmili yaşların ortaları ve sonrası olarak nitelemişlerdir. Hubris sendromunun alt bileşenleri bilindiği üzere çeşitli kişilik bozukluklarıdır. Bu kişilik bozukluklarından narsisizm düşünüldüğünde genellikle yetişkinlik akla gelir. Fakat narsisist eğilim gösteren kişiler on sekizinci yaşına girdiği gün bu sendroma yakalanmazlar, çocukluktan itibaren narsisist özellikler belirginleşmeye başlar (Thomaes ve Brummelman, 2018). Foster ve ark. (2003), yaşları 8 ile 83 arasında değişen toplam 3445 kişi ile gerçekleştirdikleri çalışmada gençlerin yetişkinlere oranla daha fazla narsisizm davranışı sergilediklerini ortaya koymuştur. Benzer şekilde B W Roberts ve ark. (2010), narsisizmin genç yetişkinlerde ileriki yaşlara göre daha yüksek oranda görüldüğü hakkında görüş bildirmişlerdir. Bu bağlamda bulgularımız da erken yaşlarda başlayan narsisizmle örtüşmektedir. Diğer yandan hubris sendromunu oluşturan diğer bir kişilik bozukluğu olan HKB' nin belirtileri de ergenlik döneminde ortaya çıkıp yaşam boyu sürmekle birlikte yaş ilerledikçe azalan bir grafik çizdiği ifade edilmiştir (Atasoy, 2019). Diğer yandan Hubris sendromunun yaş ile bağlantısına ilişkin Owen ve Davidson (2009), erken yetişkinlik döneminde ortaya çıkan çoğu kişilik bozukluğunun aksine, hubris sendromunun ancak gücün bir süre elde tutulmasından sonra geliştiğini ve bu nedenle herhangi bir yaşta ortaya çıktığını ifade etmişlerdir. Yani hubris sendromu için belirgin bir yaş sınırlandırması yoktur. Bulgularımız ayrı ayrı bakıldığında hubrisin alt bileşenleri ile tam olarak paralellik taşımasa da sendromun kendi özelliğinden ötürü benzer sonuçlar ortaya konduğu ve desteklendiği ifade edilebilir.

Katılımcıların hangi seviyelerde hubris sendromunun daha yoğun gözlemlenebileceği ile ilgili cevapları incelendiğinde, her seviyede

gözlemlenebileceği fakat yine yaş kategorisinde olduğu gibi etki düzeylerine göre değişiklik göstereceği bulgusuna ulaşılmıştır. Bu sebeple bu kategori hemen yaş kategorisinden sonra tartışılmıştır. Bu bağlamda yaş kategorisindeki benzer sonuçlar ışığında amatör veya profesyonel düzeyde gerçekleşmesi yine gücün elde edilip edilmemesiyle ilişkili olacaktır. Araştırma bulgularındaki farklı görüş ise yabancı sporcuların takım içindeki hubris sendromuna en yoğun yakalanan grup olduğudur. Katılımcılar yabancıların ayrıcalıklı durumlarına atıfta bulunarak özellikle bu ayrıcalığın farkına vardıktan sonra, davranışlarındaki değişimin yoğun bir şekilde gözlemlendiğini ifade etmişlerdir. Özellikle ayrıcalıklı durumdan kasıt alınan ücretler bağlamında değerlendirilebilir. Genellikle yabancı oyuncular yerli oyunculara göre daha yüksek ücretler almaktadır. Türkiye futbol süper ligindeki 4 büyük kulübün 2020 oyuncu bütçeleri incelendiğinde bu genellemeyi bozan sadece birkaç futbolcu olduğu tespit edilmiştir. Yabancı futbolcuların aldığı ücrete bir de transfer sonrası taraftarların yoğun sevgi seli, havalimanında karşılama, stadyumdaki görkemli imza törenleri, sosyal medyada “trend topik” olma ve medyada çıkan haberler de eklenince hubris sendromunun ortaya çıkması ya da şiddetlenmesi kolaylaşabilecektir. Taştan (2019), patolojik narsisizmde kişinin kendini beğenmesi başkalarının hayranlığı üzerine kurulu olduğu için takdir, onay, sevgi ya da beğeni alamadığında negatif bir duygu durumuna yöneleceği ifade etmiştir. Bu anlamda narsisist bireylerin bu davranışlarının sosyal çevre faktörüyle körüklenmesi muhtemeldir.

Katılımcıların cinsiyet kategorisi için verdikleri cevaplar incelendiğinde her iki cinsiyette de hubris sendromunun görülebileceği görüşü hâkim olduğu tespit edilmiştir. Öncelikle hubris sendromunu oluşturan narsisizm ile ilgili kaynaklar erkeklerin genellikle kadınlardan daha fazla narsisizm eğilimi gösterdiğini belirtmektedir (Baumeister ve Vohs, 2001; Farwell ve Wohlwend-Lloyd, 1998; Foster ve ark., 2003; Joubert, 1998). Benzer şekilde Çiftci (2020, s. 6), yöneticilerin hubris sendromları ile ilgili araştırmasında, hubris sendromunun erkeklerde kadınlara oranla daha fazla görüldüğünü belirtmiştir. Yine Gürbüz ve ark. (2016, s. 137), özellikle erkeksi görevlerde hubris eğilimi daha yüksek olacağı için erkek askeri liderlerin kadınlara oranla daha yüksek düzeyde hubris eğilimleri olacağını ifade etmişlerdir. Furnham (2005), yaş ortalaması 42 olan 75 erkek ve 109 kadın İngiliz yetişkinle

yürüttükleri çalışmada erkeklerin bilişsel iş zekâsı düzeylerinin kadınlara oranla daha yüksek olmasının bir sonucu olarak, kadınlardan daha fazla hubristik tutum sergiledikleri sonucuna ulaşmışlardır. Beloff (1992), bu durumu iş dünyasında erkek kibirine karşı kadın alçakgönüllülüğü olarak adlandırmıştır. Diğer yandan Stebbins (2017, ss. 9-10), iş dünyasındaki zirve yöneticilerde maskülenite düzeylerindeki artışa bağlı olarak hubris oranının cinsiyetten bağımsız olarak yükseleceğini ifade etmiştir. Bu bağlamda erkeklerin daha fazla hubristik tutum sergileyeceğini ifade etmiştir. İş dünyasındaki istihdam oranlarına bakıldığında erkeklerin kadınlara oranla özellikle yönetim kademelerinde daha yüksek düzeyde istihdam edildiği ve bu durumun hubris sendromuna ilişkin bir etken olabileceği düşünülebilir. Ülkemizde de istihdam oranlarında erkeklerin kadınlara oranla açık ara bir üstünlüğü görülmektedir. TÜİK 2020 verilerine göre nüfus dağılımında erkek ve kadınların neredeyse eşit düzeyde olduğu gözlemlenirken istihdam oranında kadınların %28,7’de kalabildiği erkeklerin ise %63,1 oranında istihdam edildiği bildirilmiştir. Aslında sporcu sayıları ile bir karşılaştırma yapıldığında da benzer sonuçlara ulaşılmaktadır. 2020 yılı Türkiye’de “Sporda Toplumsal Cinsiyet Eşitliği İzleme Raporu” verilerine göre aktif olarak spor yapan 4.178.051 (%68,6) erkek sporcu var iken, bu sayı kadınlarda 1.910.167 (%31,4) olarak gözlemlenmiştir. Yine engelli kadın ve erkek sporcu sayıları incelendiğinde erkeklerin %77,7 kadınların oranı ise %22,3 olarak tespit edilmiştir. Yine 65 spor federasyonu başkanından yalnızca 3 tanesinin (%5) kadın olduğu, bu federasyonların yönetim kurullarında ise yine kadınlarının oranının %4,3 ü geçemediği belirtilmiştir. Antrenör sayıları incelendiğinde ise erkek antrenörlerin oranının %74,9 kadın antrenörlerin %28,1 oranında olduğu. Özellikle katılımcı ifadelerine göre sporda hubris sendromunun en yoğun yaşandığı takım sporu olan futbolda kadın antrenörlerin oranının sadece %0,3 olduğu ifade edilmiştir. Bu sayılar aslında sporda cinsiyete ilişkin hubris sendromu hakkında iş dünyasında olduğu gibi erkeklerin daha fazla hubristik davranış sergileyebileceklerine ilişkin bir izlenim yaratmaktadır. Fakat katılımcı görüşleri cinsiyet bağlamında belirgin herhangi bir ayrım ortaya koymamıştır. Bu durumun sebebinin belki de sayısal olarak erkeklerin gerisinde kalan kadın spor insanlarının, algısal olarak son yıllarda kazanılan başarılar ve özellikle 2012 Londra ve 2016 Rio olimpiyat oyunlarındaki kadın ve erkek sporcu katılım oranlarının birbirine çok yakın olması durumu ile ilişkilendirilebilir. Ya da tam tersi olarak

örneğin haksız kazanç elde etme faktörünü içinde barındıran hubris sendromunun kadınlarda daha fazla olduğunu savunan katılımcılar için, son yıllarda doping skandallarına adı karışan kadın sporcuların yarattığı “bu sendromu kadınlar da erkekler kadar yaşıyor” algısının etken olabileceği düşünülmektedir.

Katılımcıların cevaplarına ilişkin branş alt kategorisinde her seviyedeki meslek alanının bu sendroma sahip olabileceği fikri ortaya konmuş olsa da antrenörlerin ve yöneticilerin yaşamış oldukları sendromun etkilerinin daha yıkıcı olduğundan söz edilmiştir. Bir bakıma eğer bu sendrom her yaşta gerçekleşebilecek ve özellikle gücü elde etme boyutunda etkilerini hissettirebilecekse, kişinin konumu gereği gücü elde etmesi ile ilişkili olarak en fazla yöneticilerde gözlenmesi gerekmektedir. Literatürdeki araştırmalara göre hubris sendromunun özellikle gücü elinde bulunduran üst yöneticilerde olduğu ifade edilmektedir. Özellikle şirket yöneticileri olan CEO’ların hubris sendromu eğilimleri ile ilgili yönetim ve finans alanındaki araştırmalar, CEO kibrinin istenmeyen etkilerine dair pek çok bulguyu da ortaya koymuştur (Petit ve Bollaert, 2012). Bu anlamda şirketlerde hubrisin en yoğun yönetim kademelerinde yaşandığı bulgusu spor alanında da spor yöneticilerini işaret etmektedir. Yönetici hubrisinin etki alanı diğer hubris sendromunun yaşandığı mesleklere göre, karar alma ve yürütme düzeyinde kolaylıkla sergilenebildiği için daha yıkıcı olmaktadır.

Diğer yandan sporcuların yaptığı iş çok uzun ve zorlu bir süreç gerektirir. Sporcular erken yaşta bu sendroma ilişkin eğilimler gösterse de davranışa dökmesi ancak gücü elde etmesiyle mümkün olacaktır. Dolayısıyla sporcuların hubristik davranışlarının nadir görülüyor olması, ortaya çıkmaması ile ilgili kesin bir kanıt sunmamaktadır. Özellikle erken yaşta kazanılan başarı ve elde edilen gücün hubrisi ortaya çıkarmak için yeterli bir zemin sağlayacağı düşünülmektedir. Karıştırılmaması gereken konu erken yaşta temelleri atılan hubrisin, etki alanı düşük olduğu için ihmal ediliyor ya da görmezden geliniyor olması, bu sendromun hiç olmadığı anlamını taşımamaktadır. Çünkü sporcular özelinde, hubris sendromunun kurulmuş bir saatin geri sayımı bittiğinde ortaya çıkan bir davranış bozukluğu gibi algılanması, müdahale için çok geç kalınmış bir sürecin tetikleyicisi olabilecektir.

Bu iki hiyerarşik yapının tam ortasında genellikle hem üstündeki yöneticilerle hem de altındaki sporcularla yoğun bir mesai içerisinde olan antrenörler yer almaktadır. Antrenör davranışlarının, sporcuların deneyimlerini şekillendirmede kritik bir rol oynadığı farklı araştırmacılar tarafından tespit edilmiştir (Smith ve Smoll, 1997; Smoll ve ark., 1993). Antrenör bakımından ele alındığında ise özellikle altyapılarda bu tarz kibirli davranışları sergileyebileceği geniş bir alan bulacağı ifade edilmiştir. Çünkü sporcu antrenöre muhtaçtır ve her ne olursa olsun kendi özerkliğini ilan edene kadar emirlere itaat davranışı içerisinde olacaktır. Profesyonel kariyere çıkıldıkça, oyuncunun güç seviyesi yükseldikçe, antrenörden ve yöneticiden sporcuya doğru evirilen bir güç asimetrisi mümkün olabilmektedir. Bunun en önemli belirtilerini katılımcı ifadelerindeki aşırı kibirli, egolu, hubristik eğilim gösteren sporcuların kendilerini en tepede gördüklerini ve bunu federasyon başkanına bile yansıtabileceklerini ifade etmelerinden öğrenebiliyoruz. Belki burada başarı faktörünün rolü büyük olsa da sporcuların temelden getirdiği birtakım edinimler sebebiyle hubrisi daha rahat bir yansıtma alanı bulabilecekleri düşünülmektedir.

Diğer yandan ağırlıklı olarak meslek gruplarından antrenör, yönetici veya sporculara değiniliyor olması spor alanında faaliyetlerini sürdüren her seviyedeki paydaşın bu sendroma yakalanmayacağı ya da bu tarz eğilimler göstermeyeceği anlamına gelmemelidir. Öyle ki kişi başkaları üzerinde etki alanı yaratabileceği bir ortamı bulduğu her fırsatta bu dürtüselliğini ortaya çıkarabilmektedir.

Sporda hubris sendromuna ilişkin branş alt kategorisinde, en fazla paranın olduğu, en fazla gücün olduğu ve en fazla gözler önünde olan branşlarda bu sendromun daha fazla yaşanabileceği görüşü ağır basmaktadır. Diğer yandan katılımcılardan takım sporlarında bu sendromun en yoğun yaşandığını ifade eden bir grup olmakla birlikte, bireysel sporlarda bunun daha fazla yaşanacağını ifade eden bir grup da göze çarpmaktadır. Bireysel sporlar arasında atletizm ve özellikle güç gerektiren mücadele sporlarında bu durumun ağır bastığı vurgusu yapılmıştır. Bu kısımlar aşağıda ayrı ayrı tartışılacaktır.

Katılımcı ifadelerini takım sporları bağlamında ele alacak olursak sporda güç ve para denildiğinde akıllarda futbol canlanmaktadır. Talimciler (2008), futbol hakkında, oyunun ötesinde bir anlam atfedilen eğlence, iktidar, güç, üzüntü, sevinç, ulusal onur ve kendi kimliklerini bulabildikleri bir dünyanın anahtarını sunan bir yapı olduğundan bahsetmiştir. Diğer yandan futbolun kendisinin güce hizmet ettiğini ifade eden Erdoğan (2008), futbolun burjuva egemenliğine olan hizmeti taraftarlık yoluyla alt sınıfları birbirine düşman etmesi ve bu sınıfları örgütlenme ve milli duygular altında birleştirme yoluyla iki farklı şekilde gerçekleştiğini ifade etmiştir. Diğer yandan Çoban (2008), futbolun ideolojik işlevinin yanında kapitalist sistemin yeniden biçimlendirdiği ve yeniden üreten bir endüstri haline geldiğini ifade ederek farklı boyutlara vurgu yapmıştır. Futbolun endüstrileşmesindeki somut kanıtlar, milyonlarca dolarlık yayın gelirleri, reklam gelirleri, sponsorluk anlaşmaları ve bunlardan elde edilen gelirler, maç gelirleri, futbolcu sözleşmeleri ve etkileşimde olduğu diğer yan sektörler olarak gösterilmektedir (Saatçioğlu ve Çakmak, 2019). Futbol endüstrisinin büyüklüğü için rakamlara göz atmakta fayda vardır. Deloitte tarafından hazırlanan “Annual Review of Football Finance 2020” raporuna göre 2018/2019 yılı için Avrupa Futbol Pazar Büyüklüğü 28,9 milyar dolar olarak açıklanmıştır. Özellikle Premier League’de en yüksek bütçeli altı takımının ortalama gelirleri diğerlerinden yaklaşık 3 kat daha fazla olarak 500 milyon Euro’ya ulaştığı ifade edilmiştir (Deloitte, 2020). Yine 2020/2021 yaz transfer döneminde transfer harcamaları göz önünde bulundurulduğunda Avrupa’nın en yüksek transfer bütçesine sahip on takımının toplam 1 milyar 213 milyon euroluk harcama yaptıkları görülmüştür (Trtspor, 2020). Ayrıca Premier Lig (İngiltere) 2019-2022 1 milyar 580 milyon Euro, La Liga (İspanya) 2016-2019 690 milyon Euro, Serie A (İtalya) 2018-2021 371 milyon Euro Bundesliga (Almanya) 2018-2021 240 milyon Euro, Ligue 1 (Fransa) 2018-2024 80 milyon Euro toplamda 2 milyar 961 milyon euroluk yayın gelirlerinin olduğu ifade edilmektedir. Futbol endüstrisi kelimesinin sadece belirtilen pazar büyüklüğü, kulüp bütçeleri, transfer ücretleri ve yayın gelirleri kalemleri ile bile içinin doldurulduğu görülmektedir.

Futbol bir endüstri olmasının yanında sosyolojik açıdan dünya çapında kabul gören, her kesimden insanın izlemekten zevk aldığı, içinde bulunmaya gayret

gösterdiği bir olgu olarak göze çarpmaktadır. Katılımcılarımızdan spor medyası içinde yıllardır hizmet veren ve futbolun her seviyesini yakinen gözlemlene fırsatı bulmuş bir gazeteci yazar özellikle amatör futbolle ilgili şunları ifade etmektedir;

SM32E: “Sevgili Hocam ülkemizin en büyük sosyal sorumluluk projelerinden biridir amatör futbol. bunun rakamlarla ifade ettiğim zaman mesela 2018-2019 sezonunun verileri 320.000 lisanslı amatör futbolcu futbol oynadı. tam 105.000 müsabakada 5600 kulüp 15.000 takım mücadele etti. 20 bine yakın düşünebiliyor musunuz 20 bine yakın antrenör beyin komutanlığı yaptı, 5000’e yakın hakem burada futbolun adaletini sağladı. bunun yanında 2500’e yakın hakem, takımlar arasında bir köprü olan saha komiserleri görev yaptı. Bunun yanında sağlıkçılar var, bunun yanında tesis çalışanları var, bu böyle büyük bir organizasyon ki düşünebiliyor musunuz Evet hocam 320 bin ailede her hafta mutlaka amatör futbol konuşulur. Ben daha önce şöyle bir örnek verdim yıllar önce. Baba gazetesini okurken mutlaka evladına sorar “evlat maçınız kimle” der. Baba şöyle bir takımla oynuyoruz. Ondan sonra anne devreye girer hocam “oğlum eşofmanlarını formalarını yıkadım unutma” der. O arada evin küçük evladı abisini kızdırır “yine yenileceksiniz” der. O arada evin ablası devreye girer der ki “sen ona bakma kardeşim bu hafta mutlaka maçı alacaksınız”. Sporcu sayılarına falan baktığımız zaman 320 bin ailede her hafta futbol konuşulur. Bunu 5’le çarptığında zaman bir buçuk milyon insanın evinde bir şekilde amatör futbol konuşuluyor. Size soruyorum 21 tane beyin komutanı dediğiniz adam evden ayrılırken, bir maça giderken, evlatlarından hanımından başarı dileklerini almaz mı?. Mutlaka alır doğru mu? Arkasından eve döndüğü zaman eğer o gün kazanmışsa “yüzünüz gülüyor, maçı kazanmışsınız belli”, Eğer yenilmişse “oo Karadeniz’de gemilerin mi battı”. düşün 5 bin hakem mutlaka maça giderken ailesinden çocuğun da bir başarı dilekleri almaz mı? İyi bir maç yönetilirse o kapıyı çalarken farklı bir durum sergilemez mi veya kötü bir maç bitmişse o hakemin durumunu düşünün. Şimdi bu büyük organizasyonda köy takımları var, kasaba takımları var, yerel yönetim takımları var, kamu kurum ve kuruluşların takımları var, mahalle takımları var, onun askeri takımları var üniversitelerimizin takımları var. Hocam şöyle bir düşün, bu kadar gençliğin önünde riskler olan bir ülkede, cumartesi pazar futbol topunu bir çekin bakalım bu ülkenin gençliğinin önünden. Ne olur Allah etmeye... Ben amatör futbolu Türkiye’nin en büyük sosyal sorumluluk Projesi olarak görüyorum. Orada öyle şeylerle karşılaşıyorum ki o ihmalin ve acımasızlığın kaderine terk ettiğimiz. Çünkü hiç kimse Ali Sami Yen’den veya Mithatpaşa’dan gelmiyor. mutlaka o Ankara 19 Mayıs’ın dış sahalarından geliyor, o profesyonel futbolcunun bir geliş süreci var”.

Rakamlar ve katılımcı görüşlerinden hareketle herkesin pay sahibi olmaya çalıştığı bu denli büyük bir camia için para ve güç dengesinin iyi kurulması büyük önem arz etmektedir. Sırf amatör futbolun bile sadece bir il bazında kısaca ifade edilmeye çalışılan bu denli büyük bir etkisi vardır. Futbol gücü parayı şöhreti içinde barındırdığı gibi, zehirlenmeyi kibiri ve egoyu da içinde barındırması alışılmadık bir durum yaratmamaktadır. Bu sonuca ilişkin olarak Elman ve Mckelvie (2003), futbolcular üzerinde yapmış oldukları çalışmada futbol sporu yapan bireylerin narsisizm düzeylerinin sporcu olmayan bireylerin narsisizm düzeylerinden yüksek olduğu tespit etmişlerdir.

Katılımcıların bir kısmı sporda hubrisin daha çok bireysel sporlarda olabileceğini ifade etmişlerdir. Bunun sebebinin ise, bireysel sporlardaki hızlı ve önlenemez yükseliş olması olarak nitelendirmişlerdir. Tazegül (2011), 2010 yılında Türkiye şampiyonasına katılan 17-19 yaş arası serbest güreş, grekoromen güreş, halter ve kickboks sporcularından oluşan 300 kişi ile gerçekleştirdikleri çalışmada, narsisistik özellik gösteren bireysel sporcuların takım sporlarındakine oranla daha başarılı olduğunu ifade etmiştir. Ek olarak narsisizmi tanımlayan özelliklerin çoğu, narsisistlerin takım oyuncusu olamayacağını çünkü bu kişilerin amaçlarının ilgi odağı olmak olduğu, arkadaşlarını kendi çıkarları doğrultusunda kullanabileceklerini ifade etmiştir. Wallace ve Baumeister (2002), 43 kadın 31 erkek psikoloji öğrencisiyle yürüttüğü çalışmada, narsisizmin tanımlayıcı özelliklerinden birkaçı olarak narsisistlerin berbat takım arkadaşları olacağı, onların özverili takım oyuncuları olmayacakları, empati eksikliğinin olduğu görüşünü vurgulamışlardır. Endresen ve Olweus (2005), 11 ile 13 yaşları arasındaki 477 erkek sporcuyla yürüttükleri mücadele sporlarının antisosyal davranışla ilişkisini araştırdıkları iki yıllık boylamsal çalışmada ergenlik öncesi ve ergenlik çağındaki erkekler arasında güç sporlarına (kickboks, güreş, halter ve boks ve diğer dövüş sanatları) katılımın antisosyal davranışı artıracığı ya da gelişmesine yardımcı olacağı vurgusunu yapmışlardır. Tazegül ve Güven (2015), hepsi elit sporcu olan atletizm (50), futbol (62), yüzme (32), vücut geliştirme (32), boks (40), güreş (46), halter (44), basketbol (43), karate (42) ve 75 elit sporcu olmayan üniversite öğrencisiyle gerçekleştirdikleri çalışmada, atletizm branşı ortalama puanlarının boks, güreş, halter ve karate branş ortalama puanlarından daha yüksek olduğunu tespit etmişlerdir. Diğer yandan Tazegül ve Güven (2015), aynı çalışmada futbol ve atletizm branş puan ortalamalarını neredeyse aynı olarak tespit etmekle birlikte bu ortalamaların mücadele sporlarından (boks, güreş karate) daha yüksek seviyede olduğunu tespit etmişlerdir. Belirtilen araştırmalar bireysel sporlardaki narsisizm düzeyinin yüksek olduğunu kanıtlar niteliktedir. Diğer yandan bireysel sporcuların kendi davranışlarını kıyaslayabileceği bir kontrol grupları bulunmamaktadır. Her ne kadar bireysel sporcular müsabakalara bir kulüp bünyesinde hazırlansa, kamp ortamlarında başka sporcularla beraber çalışsa ya da çalışmalarını bir takım gibi sürdürse de en nihayetinde müsabakalarda bireysel başarı, bireysel performans ve motivasyon faktörleri kişinin başarısı ile ilgili belirleyici olacaktır.

Bireysel sporcuların daha fazla narsisist eğilimler gösterdiği algısının da buradan geldiği düşünülmektedir.

Katılımcıları sporda hubris sendromundan en çok etkilenen kişi ya da grupları genç sporcular ve spor emekçileri olarak tanımlamışlardır. Hubris kavramı güce ilişkin bir kavramdır ve dolayısıyla bu sendromdan en çok etkilenen grubun anlaşılabilmesi için gücün etkilerini incelemek gerekir. Bu alt kategori sendromun etkileri bölümünde daha detaylı olarak tartışılacaktır.

4.2.3. Sporda Hubris Sendromunun Ortaya Çıkma Nedenleri Temasına İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi

Sporda hubris sendromunun ortaya çıkma nedenleri teması, kendi içerisinde “Biyolojik Faktörler”, “Psikososyal Faktörler”, “Çevresel Faktörler” ve “Ekonomik Faktörler” olarak dört kategoride sınıflandırılmıştır. Katılımcıların cevapları incelendiğinde biyolojik faktörlerin sıklıkla kişinin doğuştan getirdiği anatomik ve fizyolojik yapı, görünüme ilişkin fiziksel özellikler ve yetenek kodlamalarının ortaya çıktığı tespit edilmiştir. Katılımcı ifadelerine göre öncelikle biyolojik faktörler bu sendromun ortaya çıkmasında birincil düzel etkiye sahip değildir. Diğer faktörlerin yanında hızlandırıcı ya da kolaylaştırıcı bir etkisi olduğu söylenebilir. Çünkü hubris sendromunun ortaya çıkma nedenleri arasında özellikle güç ve başarı gibi kavramların olduğu daha önce ifade edildiği gibi ilgili literatür tarafından belirtilmektedir. Özellikle kişilik bozukluklarının geneli için genetik yatkınlıktan bahsedilmektedir. Yine kişilik bozuklukları ile ilgili Reichborn-Kjennerud (2010), genetik epidemiyolojik çalışmalar, DSM-IV eksen II’de sınıflandırılan 10 kişilik bozukluğunun tamamının orta derecede kalıtsal olduğunu ifade etmiştir. Narsisizm özelinde tartışacak olursak narsisistik kişilik bozukluğunun oluşumunda genetik faktörlerin %45 ile %80 oranında etkisi olabileceği ifade edilmektedir (Jang ve ark., 1996). Ek olarak Eldoğan (2016), özellikle saldırganlık, engellenmeye tahammül edememe, aşırı hassas olma, düşük veya yüksek kaygı düzeyi gibi faktörlerin kalıtsal özellikler taşıyabileceğini belirtmiştir. Fakat bu durum antisosyal kişilik

bozuklukları için benzer özellikleri göstermemektedir. Torgersen (2009), kişilik bozuklukları ile ilgili olarak, genetik alanında farklı yöntemler uygulayan çalışmaların, antisosyal kişilik bozukluklarının gelişiminin, genler tarafından etkilenme düzeyinin anlamlı olmadığını ifade etmişlerdir. Yine Torgersen ve ark. (2000), antisosyal kişilik bozukluklarında genetik zeminin anlamlı bulunamamasından kaynaklı bir modelleme yapılamadığından bahsetmiştir. Buna karşılık hubris sendromunda durum farklı bir algılamaya sahiptir. Hubrisin biyolojik ya da genetik altyapısını kanıtlayan bir çalışma yapılamamış olsa da biyolojik bir altyapıya sahip olduğu düşünülen nitel çalışmalar yer almaktadır. Uysal (2019, s. 106), sağlık meslek gruplarında hubris sendromu eğilimlerine ilişkin 33 kişiyle yürüttüğü çalışmada sendromun ortaya çıkma nedenleri arasında genetik zemin faktörünü vurgulamıştır. Bu bağlamda bulgularımızın özellikle narsisistik kişilik bozuklukları ve hubris sendromu ile benzerlik gösterdiği söylenebilir.

Katılımcıların biyolojik faktörlerden görünüme ilişkin değerlendirmelerinde, bir takım avantajlı durumların hubrisin ortaya çıkmasında kolaylaştırıcı etken olabileceği belirtilmektedir. Literatürde pek çok araştırmacı narsisizm ve görünüm arasındaki bağlantı ile ilgilenmişlerdir. Emmons (1984), narsisistik kişilik envanterinin faktör analizi ve yapı geçerliliğini analiz ettiği 3 aşamalı çalışmasında, narsisist bireylerin fiziksel görünümleri ile narsisist eğilimleri arasında yüksek düzeyde ilişki tespit etmiştir. Benzer şekilde Davis ve ark. (2001), kadınların dış görünüşlerine dikkat etmelerinin çoğu zaman kibirli ve narsisist kişisel çıkarlarının bir göstergesi olarak ifade etmişlerdir. Demirel ve ark. (2018), özellikle patolojik narsisizmde sporcunun bedeni, dış görünüşü, zenginliği ve güzelliği gibi kendisinin üretmediği, doğuştan getirdiği kaynakların etken olabileceğini ifade etmiştir. Belirtilen bulgular ışığında algılanan ortaya çıkma sebebi olarak fiziksel görünümün de literatürle örtüştüğü tespit edilmiştir.

Sporda hubris sendromunun ortaya çıkma nedenleri temasına ilişkin “Psikososyal Faktörler” kategorisinde sıklıkla dile getirilen kodlamalar “başarı ve başarı hırsı”, “bastırılmışlık”, “mazur görme-onaylama”, “başarı varsa sorun yok”, “pohpohlama”, “vazgeçilmez olma” olarak göze çarpmaktadır. Genetik faktörlerin

henüz hubris sendromunun varlığına etkisine ilişkin kesin kanıtlar sunulamasa da psikososyal süreçlerin etkisi büyük önem arz ettiği belirtilmektedir. Örneğin başarı faktörü hubrisin destek noktalarından bir tanesi olarak görülmektedir. Koçel (2015, s. 699), hubris sendromunu tanımlarken “güce sahip olan kişinin bu gücü uzun süre kullanması ve başarılı olması” ibaresinde başarı faktörünün hubris üzerinde yarattığı etkiye bir atıf vardır. Yine başarı ve hubris kavramları iş dünyası için sıklıkla dile getirilen başat kavramlardandır. Hayward ve Hambrick (1997), CEO’ların hubristik davranışları ile ilgili yürüttükleri çalışmada örgütsel başarının hubrisi arttırdığını belirtmişlerdir. Benzer şekilde Mishina ve ark. (2010), bir önceki organizasyonda alınan başarılı sonuçların hubrisi doğurabileceğiyle ilgili görüş bildirmişlerdir. Belki organizasyonel düzeyde şirket çalışanları için başarı veya başarısızlık sınırları her zaman net olarak çizilemese de spor için bu ayrım nettir. Dolayısıyla şirket başarısı gibi sporda başarı da hubrisi artırır ya da ortaya çıkarır yorumu yapılabilir. Çünkü birey yaşamı boyunca eğitim ve iş başta olmak üzere mutlak bir başarı için güdülenmiştir (Murray, 1983). Bu başarı amaçlı güdülenme, spor alanında da kendini yoğun bir şekilde göstermektedir. Çünkü spor alanındaki küresel rekabet, sporcuların motivasyon düzeylerini yüksek tutarak başarılı olmak için daha çok çaba göstermeye çalışması ile sonuçlanmaktadır (Eroğlu ve Eroğlu, 2019). Antrenörler ve sporcular “kazanmak her şey değil, sadece tek bir şeydir” sözleri ile kazanma ve başarının vurgusunu sıklıkla yapmaktadırlar (Konter, 2013, s. 42). Burada sorulması gereken soru şudur. Narsisist ya da hubris sendromlu kişiler mi başarılıdır, yoksa bu tarz davranış bozuklukları mı hubris sendromuna neden olmaktadır. Bu sorunun cevabı için alanda pek çok bilimsel çalışmaya ihtiyaç olduğu gözlemlenmektedir. Belirtilen katılımcı görüşleri ve literatür incelemeleri sonunda başarının sporda hubris sendromunu ortaya çıkartan bir etmen olduğu yorumu yapılabilir.

Diğer yandan bastırılmışlık kavramı da sporda hubrisin psikososyal bağlamda ortaya çıkma sebepleriyle yoğun olarak bağdaştırılmıştır. Hubrisi oluşturan etmenlerin başında gelen narsisizm için de bastırılmışlığın önemine ilişkin çalışmalar yer almaktadır. Literatürde bastırma olarak geçen bu kavram psikanalizin temel taşıdır ve savunma mekanizmalarının en önemlisidir (Burger, 2016, s. 82). Bu anlamda psikanalitik kuramın kurucusu Freud (2012, s. 41)’a göre bastırma bir insanın maruz

kaldığı yada bilinçli gerçekleştirdiği istek ve arzularının başkaları tarafından istenmeyen ve rahatsızlık verici olarak görülmesi sebebiyle düşüncelerin bilinç dışına itilmesi olarak tanımlanır. Fakat bilinç dışına itilen bu düşüncelerin duygusal yansımaları ruhsal sistemde varlığını sürdürmeye devam etmektedir. Özsoy ve Ardiç (2017), Narsisizm, tam anlamıyla giderilemeyen temel psikolojik ihtiyaçların bastırılmasından dolayı ortaya çıktığını ve narsisist kişilerin eksikliklerini bastırmak için güce normalin üzerinde bir anlam yüklediğini ifade etmişlerdir. Benzer şekilde Kernberg (2012, ss. 205-206) de narsisistik özellikler gösteren kişilerin, görünürde çok iyi olan fakat aslında ilgisiz, hissiz, şiddetli saldırgan ve soğuk bir ebeveyne sahip olduklarını ileri sürmüştür. Bu iddia narsisizm ve bastırma davranışı ile bir bağlantı kurulması noktasında önemli bir ipucudur. Bu bastırılmışlık spor ortamlarında özellikle genç sporcuların altyapı takımlarından yetişkin takım düzeyine çıkarken spor ortamlarındaki büyüklerinin, antrenörlerinin ve yöneticilerinin her türlü davranışına sessiz kalmasıyla bir öfke durumu ortaya çıkabilir. Diğer yandan hakkının yendiğini düşünen özellikle genç sporcular, antrenörlerine veya bulundukları ortamdaki otoriteye bunu dile getiremediklerinden duygularını bastırmak zorunda kalabilirler. Başka bir olasılık olarak potansiyel anlamda ümit vadeden ancak hiçbir zaman belirli bir seviyenin üzerine çıkamamış sporcular için de içsel bir öfke durumundan söz etmek mümkün olabilir. Dilek ve İmamoğlu (2020), bahsedilen bu öfkelerin davranış boyutunda yansımalarının ya dışa vurum ya da bastırma şeklinde olacağını özellikle bastırılmış öfkenin, dışa vuruma oranla çok daha tehlikeli boyutlara ulaşabileceğini ifade etmişlerdir. Bu bağlamda sporda bastırılmışlık kavramının hubrisin ortaya çıkmasında önemli bir yeri olduğu yorumuna ulaşılabilir.

Katılımcıların ifade ettiği diğer bir psikososyal faktör ise onaylanmadır. Patolojik narsisizmin belirgin özellikleri arasında “büyüklenmecilik”, “kendine aşırı bağlılık”, “takdir ve onay elde etmek için başkalarının peşinde koşulması” yer almaktadır. Her ne kadar bu beklentiler patolojik narsisistlerde yer alsa da insanlara yönelik ilgisizlik ve empati yoksunluğu gözlenen diğer özellikler arasındadır (Masterson, 1976). Kibire sahip olanlar, Freud'un kuralların "istisnaları" olarak adlandırdığı bir grubun parçası olma eğilimindedir; bu, kuralları çiğneme, başkalarına fedakârlık etme ve ondan kurtulma geçmişine sahip kişiler olarak ifade edilmiştir.

Özellikle narsisist kişilikler, başkalarını yöneten normlardan bağımsızlık duygusuna sahip olma eğiliminde olduklarından, kuralları çiğnemeye yatkındırlar. Normlardan bu bağımsızlık duygusuna, yalnızca başkalarını sömürme isteği değil, aynı zamanda onlara karşı empati eksikliği de eşlik edebileceğinden bahsedilmiştir (Kroll ve ark., 2000). Narsisizme sahip olan bireylerin ayırt edici özelliği literatürde davranışlar ile değil kişisel özellikleri ile onaylanma isteği olduğu da vurgulanmıştır. Lasch (2006, s. 105), günümüzde insanlar için en büyük endişe kaynağının, saygınlık yerine beğenilir olmak ve onaylanmak olduğu vurgusunu dile getirmiştir. Spor alanında da onaylanma ve mazur görme davranışını sıklıkla yaşayan sporcu, antrenör ve yönetici öncesinde belki narsisistik duygular yaşayacak ve dizginlenemez bir boyuta ulaştığında ise hubris sendromuna yakalanmış olacaktır. Özellikle spor sektörü içerisinde bu tarz eğilimler gösteren bireylerin onaylanma ve mazur görülmeleri, kendi zihinlerinde tek adam ve vazgeçilmez oldukları fikrini de sabitleyeceği düşünülmektedir. Onaylanmaya eşlik eden diğer davranış özelliği ise pohpohlamadır. Her ne koşul olursa olsun başarı geldiği sürece kişileri sürekli pohpohlama davranışı, bu sendromun ortaya çıkmasındaki en önemli paydaşlardan birisi konumuna gelmektedir. Biçer (2019), narsisistik kişilerin daima pohpohlanmak istediklerini ve eğer bu durum gerçekleşmezse, bu davranışın sergilenmesi ile ilgili beklenti içinde olduğu grup için iş ortamının çekilemeyecek duruma gelebileceğinden bahsetmiştir. Benzer şekilde Yılmaz (2014), kendine abartılı hayranlık, sürekli beğenilme, pohpohlanma, gibi belirtilerin, narsisistlerin davranış yansımaları olarak günlük ilişkilerde gözlemlenebileceğinden bahsetmiştir. İncelenen literatür doğrultusunda pohpohlama davranışının sporcuların hubris düzeyini etkileyeceği ya da ortaya çıkaracağı düşüncesi kabul edilmektedir.

Sporda hubris sendromunun ortaya çıkma nedenleri temasına ilişkin “Çevresel Faktörler” kategorisinde “aile ve yaşanılan çevre”, “geleneksel medyanın etkisi”, “sosyal medya kullanımı”, “antrenör ve yöneticinin rolü”, “uzun yıllar aynı yerde çalışma” kodları ağırlıkla ifade edilmiştir. Hubris sendromu hastalık olarak tanısı ve tedavisi olan bir kişilik bozukluğu değildir. Hubris sendromu güçle ilişkilidir, kişi gücü ne kadar uzun süre kullanırsa uyguladığı güç o kadar büyük olur (Owen, 2008). Petit ve Bollaert (2012). CEO'nun görev süresi arttıkça, CEO'lar muhtemelen yönetimsel

uzmanlık kazandığını, yöneticilerle ilişkiler geliştirdiğini ve yönetim kurulu üzerinde önemli bir etki kazandığını ifade etmektedirler. Bu bağlamda, CEO'nun görev süresi ve işyeri sahipliğini, CEO'nun yönetim kurulu üzerindeki gücünün kritik bir kaynağı olduğunu ifade etmişlerdir. Diğer yandan hubris sendromunun kişinin kendisinden getirdiği birtakım özellikleri ile değil, çevresel etkileşim ile ortaya çıktığı ifade edilmektedir. Yani hubris sendromunun çevresel bir başlangıcı vardır, stresli bir deneyime benzer ve çevresel değişime yanıt olarak nihayetinde kaybolur (Owen ve Davidson, 2009). Bu bağlamda ortaya çıkma nedenlerine ilişkin belki de en önemli faktörleri aile, sosyal çevre ve iş çevresi faktörleridir. Burada kişinin sosyal öğrenme kuramı ile hubris bağlantısı olabileceği göze çarpmaktadır. Bandura ve Walters (1963) tarafından ortaya atılan sosyal öğrenme kuramında kişilerin bir dizi deneyden sonraki izlenimleriyle, onları taklit etme, rol model alma, ödüllendirilen davranışları tekrarlama ve cezalandırılanlardan kaçınma eğiliminde olduklarını belirtilmiştir. Sporcunun sosyal çevresi, iş çevresi ailesi, takım arkadaşları, antrenörleri, yöneticileri ve diğer temasta bulunduğu tüm paydaşlar olarak sınıflanmaktadır. Bu çerçevede en yakın çevre aile olarak nitelendirilir sonra diğerleri gelir. Fakat spor ortamlarında kulüp ortamı, çoğu zaman aile kadar sporcuya yakındır ve birlikte değerlendirmek gerekir. Alanda yapılmış çalışmalar incelendiğinde Uysal (2019, ss. 109-114), sağlık çalışanları ile yaptığı çalışmada hubris sendromunun ortaya çıkmasında aile ve çevresel etkenler başta olmak üzere pek çok etkenin olduğu vurgulamıştır. Hubrisin aile faktörüyle ortaya çıkmasına ilişkin Tarhan (2012, s. 35), çocuğun olduğundan daha üstünmüş gibi çevresi ve kendisine karşı yaratılan imaj yani pohpohlanması empati eksikliğine ve abartılı özgüvene (hubris) sebebiyet vereceğini ifade etmiştir. Katılımcı ifadelerinde de aile ve yaşanan çevrenin hubrisin ortaya çıkmasındaki etkilere ilişkin çok çarpıcı ifadeler yer almaktadır. Özellikle geçmişlerinde başarılı sporcu olan katılımcılar, öz eleştiri anlamında ailenin hubris sendromu ya da diğer kişilik bozukluklarının ortaya çıkmasında en büyük paya sahip olduklarını, hatta kendi aileleri tarafından sınırsız tolerans ve ayrıcalıklı davranışın kardeşler arasında bile sık sık yaşandığını ifade etmişlerdir. Bu tolerans spor için iki farklı açıdan yorumlanabilir. Birincisi toplum tarafından başarılı sporcuların kabul görmesi ve desteklenmesi sonucu ailede ve sosyal çevrede yaşananları “mazur görme”, “onaylama” ve “pohpohlama” durumudur. Çünkü sporcunun başarılı olması sadece kendi ile ilişkili

bir durum olmamakla birlikte ailenin de sınıfsal değişiklik yaşaması anlamına gelmektedir. (Talmiciler, 2015, s. 151). İkincisi etken ise başarı ile gelen ekonomik refah düzeyindeki artış olarak düşünölmektedir. Özellikle sosyoekonomik olarak düşük gelirli ailelerde sporcunun kazandığı başarılarla ek olarak aile geçimine katkı sağlayacak nitelikte ücretlerin kazanılması, belirtilen ayrıcalık durumunu köröklemektedir. Tofler ve ark. (1996), ebeveynler ve antrenörlerin sporcu üzerinden “vekaleten başarı”, şöhret ve para kazanma amacıyla potansiyel olarak tehlikeli bir çaba içerisinde olduklarını ifade etmişlerdir. Dolayısıyla ekonomik ya da sosyoköltürel herhangi bir sebeple sporcunun hubris sendromu davranışını ortaya çıkarma bağlamında özellikle aile faktörünün büyük bir etki yaratacağı düşünölmektedir.

Aile ve çevresel koşulların yanında sporcunun iş çevresi dediğimiz antrenör ve yöneticilerin etkisi de katılımcıların üzerine basarak dile getirdikleri diğer bir çevresel faktördür. Sporda hubris sendromunun temellerinin altyapılarda atıldığı düşüncesi kabul edildiğinde, sporcunun belki de aile bireylerinden ve takım arkadaşlarından sonra en çok etkileşimde bulunduğu kişiler önce antrenörler sonra yöneticilerdir. Antrenörler sporda kilit otorite figürleridir, bu nedenle sporcularıyla iletişim kurarken kullandıkları kişilerarası tarzlar, sporcuların spordaki psikolojik deneyimlerini şekillendirmede kritik bir rol oynayabilir. Bazı kişilerarası tarzlar sporcuların psikolojik ihtiyaçlarını destekledikleri için faydalı olabilse de, negatif tutumları sporcuların psikolojik ihtiyaçlarını ve refahını baltalama potansiyeline sahip olabilir (Bartholomew ve ark., 2011). Özellikle antrenör ve sporcu arasında kurulan bağ sporcunun fiziksel ve psikososyal gelişiminde çok önemli bir rol oynar (Jowett ve Cockerill, 2002). Antrenörler, yaşlarına, bilgilerine ve kaynaklara erişimlerine, karar verme, ödüllendirme ve cezalandırma yetkilerine ve ayrıca geçmiş başarılarına göre sporcular üzerinde pek çok düzeyde güce sahibi olabilirler. Her sporcu başarılı olmak ister ve bunun sonucunda antrenöre karşı bir bağlılık ortaya çıkar (Stirling ve Kerr, 2009). Bir antrenör, sakatlık geçiren veya hasta olan bir sporcuyu yarışmaya veya antrenman yapmaya ikna edebilir ya da antrenman kaçırmaması için sporcunun sosyal yaşantısından vazgeçmesini talep edebilir. Bu anlamda antrenörün gücü sporcu üzerinde bu denli yüksek şiddette seyrederken, kazanmak uğruna yapacağı her türlü

davranış ve ona rol model olma bağlamında örnek teşkil edecektir. Diğer yandan antrenör veya yönetici eğer başarı odaklı bir tutum içerisinde sporcunun davranışlarını mazur görme eğiliminde olursa sporcu bu davranışı hemen fark edecek ve kendisi ile ilgili hubristik davranışların yanlış olduğuna dair bir izlenime sahip olmayacaktır. Bir süre sonra da başarı geldikçe sporcu kendi vazgeçilmezliğini ilan edecektir. Yücel (2010), sporcu davranışlarına ilişkin sebepler hakkında çokça şımartılma, yaptığı hareketleri daima haklı görme, geçmişteki hataları uyarmama ve düzeltmeme, kuralsızlık ve gerçek olmayan bir dünya anlayışıyla yetiştirilme gibi etkenlerden bahsederken bir bakıma sosyal çevrenin etkisinin büyüklüğünü gözler önüne sermiştir. Genel itibarıyla bahsedilen bu davranışların, sporda hubris sendromunun ortaya çıkmasında belirtilen katılımcı görüşleriyle birebir örtüştüğü tespit edilmiştir.

Katılımcılar tarafından dile getirilen bir diğer çevresel faktör geleneksel medya etkisi olarak tespit etmiştir. Hem geleneksel hem de sosyal medyanın sporcuların hubristik davranışlarının ortaya çıkmasında önemli rol oynayacağı ifade edilmiştir. Araştırmacılar tarafından da benzer şekilde medya ve teknolojinin çoğalmasının zaman içinde narsisizmdeki değişikliklere önemli bir katkı sağladığını ifade etmektedirler (Twenge ve ark., 2008; Twenge ve Foster, 2010). Diğer yandan hubris sendromu ve medya etkisi özellikle işletmeler açısından araştırılan bir kavramdır. Hayward ve Hambrick (1997), CEO'ların büyük ölçekli satın alma davranışlarını incelediği çalışmada, medyada CEO'ya yapılan olumlu atıfların CEO'nun prestijini daha geniş kitlelere yaydığını, bu durumun CEO'nun örgütler arası ve örgüt içi gücünü pekiştirdiğini ve sonuç olarak medya övgülerinin, CEO'nun güvenini pekiştirmeye ve kibirle enfekte olma olasılığını arttırdığını ifade etmişlerdir. Benzer şekilde Chen ve ark. (2015), CEO'ların düzeltici geri bildirimlere verdiği tepkilere ilgili yürüttükleri çalışmada medya ve hubris arasında yüksek düzeyde ilişki olduğu ve medyanın hubrisi artırdığını ifade etmişlerdir. Yine Rizka ve Handoko (2020), medya övgüsünün CEO'ların görünürdeki yeteneklerinin dışarıdan onaylanmasını sağlayarak kibire katkıda bulunacağını ifade etmişlerdir. Belirtilen sektörlerdeki hubris davranışının ortaya çıkmasında etkili olarak görülen medyanın aynı şekilde spor sektöründe de bu etkiyi yaratacağı düşünülmektedir. Sporun geniş kitlelere yayılmasındaki en önemli etkenlerden birisinin medya unsuru olduğu bilinmektedir. Aynı zamanda medyanın da

kendi tirajlarını artırmak amaçlı beslendiği en önemli kaynaklardan biri de spordur. Burada karşılıklı bir çıkar ilişkisinden söz etmek mümkündür. Bu karşılıklı etkileşimde basının rolü, haberin algılanış biçiminde kendini göstermektedir. Medya haberleri servis etmekle kalmayıp, aynı zamanda yorumlamasını da yapmaktadır. Bu anlamda haberi seçişi ve sunuşu ile kitleler üzerinde büyük bir etki yaratabildiği ifade edilmektedir (Güler ve Demir, 1995; Özsoy, 2008). Diğer yandan medyanın sadece izleyiciler üzerinde değil sporcular üzerinde de büyük bir etkisi vardır. Spor medyası, sporu geniş kitlelere ulaştırmada etkisini hala sürdürmektedir. Dünyanın herhangi bir yerindeki müsabakaları aynı anda pek çok izleyici, eş zamanlı olarak takip eder ve oradaki başat aktör sporculardır. Bu sporcular medyanın yükseltmesi sayesinde birer yıldız dönüşebilmektedirler (Ünsal ve Ramazanoğlu, 2013). Medyanın yıldızlaştırdığı sporcular olmakla birlikte kaybolup giden pek çok yetenekli sporcunun, medyanın yüceltmesi yüzünden kariyerlerinin sonlandığı vurgusu dile getirilmektedir. Özellikle genç yetenekler üzerinden yürütülen ve geleceğin yıldızları olma yolunda medyada servis edilen haberlerdeki kişilerin, beklentilerin altında kalma problemi ağır bir yük olarak omuzlarında durmaktadır. Yerel basında genellikle futbol branşında “kaybolup giden genç yetenekler” adı altında pek çok manşet göze çarpmaktadır. Burada paradoksu yaratan durum ise bu manşetleri yazan gazetelerin seneler önce aynı sporcuyla “genç veliaht” yaftasıyla göklere çıkarmasıdır. Bu davranışıyla sporcunun hubris sendromu eğilimlerinin beslendiği psikososyal etkenlere bir de medya destek olmaktadır. Ekmekçi ve ark. (2013), geleneksel medya organlarının spor kulüplerine önemli getiri sağlamasının yanında dünyanın her yerinden eş zamanlı izlenebilen spor yayınları aracılığıyla sporcuların şöhret ve popüler olmalarının önünü açtığını ifade etmişlerdir. Medyanın özellikle sporda şiddeti körüklediği ile ilgili alanda yapılmış pek çok çalışma (Halil ve Şanlı, 2015; Özsoy, 2008; Yücel ve ark., 2015) en başta belirtildiği gibi kitleler üzerinde nasıl bir etkiye sahip olduğunun anlaşılmasına yardımcı olmaktadır. Bu bağlamda belki de başarılar ve ekonomik refah düzeyinin artmasıyla davranışlarında değişiklikler gözlemlenen futbolculara ya da sporculara son dokunuşu yine ona şöhreti getiren medya yapmaktadır.

Katılımcıların ifadelerinde sıklıkla belirtilen bir diğer çevresel faktör sosyal medyadır. Özellikle imaja ilişkin yüksek düzeyde hassasiyet gösteren hubris sendromu olduğu düşünülen kişiler, sosyal medyada yarattıkları sanal kimlikleri ile takipçiler tarafından büyük bir ilgiyle takip edilmektedir. Geleneksel medya gibi sosyal medya üzerine yapılmış çalışmalar da bulunmaktadır. İnternet kullanımı ile hayal dünyasının gerçekliği gölgede bıraktığı ifade edilmektedir. Sıradan insanların (sözde) hızlı bir yükselme aracı olarak kullandıkları sosyal medya, aynı zamanda gündem belirlemede de çok etkili bir araç olmuştur (Arık, 2013). Sosyal medya platformlarında kişiler olmadıkları kişi gibi daha havalı ve çekici bir imaja sahip hale gelmiştir (Twenge ve ark., 2010, s. 179). Bu inşa sürecinin temelinde beğenilme ve imaja ilişkin kaygının yattığı söylenebilir. Çünkü birey kendindeki eksikliklerin onun yaratmak istediği kimlikle çeliştiğinin bilincindedir (Özdemir, 2015). Burada dikkati çeken en önemli husus, hubris sendromunun üçüncü maddesindeki “görünümü ve başkaları tarafından nasıl algılandığına yönelik aşırı bir endişesi vardır” ifadesi ile sosyal medyadaki imaj kaygısının yüksek düzeyde örtüştüğü olmuştur. İlgili Literatür de sosyal medya ve narsisizm arasındaki bağlantıyı desteklemektedir. Andreassen (2015) Facebook, Instagram, Snapchat ve diğer sosyal medya uygulamaları, ego geliştirici faaliyetlere katılmaktan hoşlanan bireyler için ideal sosyal alanlar olarak hizmet edebileceğini ifade etmiştir. Ryan ve Xenos (2011), bireylerin potansiyel olarak çok sayıda başka bireyden gelen anlık geri bildirim almalarının egolarını güçlendirmelerini sağlayacağını ifade etmiştir. Sosyal medyanın sporda kullanımının yaygınlığı bilinen bir gerçektir. Daha önce belirttiğimiz gibi sporcuların hızlıca şöhret olma eğilimi sosyal medya aracılığıyla gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır. Literatürde sporcuların şöhret olma ile ilgili istekleri, yapılan çalışmalarla tespit edilmiştir. Devecioğlu ve Sarıkaya (2006), sporcu profillerine ilişkin 77 kadın, 209 erkek sporcu öğrenci ile yürüttükleri çalışmada katılımcıların %8’lik bir oranının şöhret ve para kazanma amaçlı olarak spor yaptıklarını ifade etmiştir. Bu oranın bulunandan daha fazla olduğu fakat katılımcıların gerçek düşüncelerini yansıtmada çekingen davranmış olabilecekleri düşünülmektedir. Benzer şekilde Karataş ve ark. (2015), sporcuların şampiyonluk yaşamak, ödül kazanmak, şöhret olmak, rekor veya rekorlar kırmak gibi amaçları olduğunu ifade etmişlerdir. Diğer yandan şu anda dünyanın en fazla takipçi sayısı olan 5 kişisi içinde 2 sporcunun yer alması sporcuların sosyal medya ile ilişkisini

açıklamaya yetecek bir kanıt olarak görülmektedir. Antrenman görüntüleri, müsabaka görüntüleri ve elde ettiği başarılarının yanında, insanlar tarafından merak edilen gündelik yaşamlarına ilişkin yansımalar da sosyal medya aracılığıyla çok hızlı şekilde takipçilere ulaşmaktadır. Argan ve ark. (2019), farklı seviyelerde vücut geliştirmeye uğraşan 319 kişi ile gerçekleştirdikleri çalışmada, narsisizm ile sosyal medya bağımlılığı arasında yüksek düzeyde ilişki tespit etmişlerdir. Hem literatür bilgileri hem de alanda yapılmış çalışmalar ışığında, sosyal medya kullanımının öncelikle narsisizmi artıracığı sonrasında da hubris sendromunu ortaya çıkaracağı varsayımında bulunulabilir.

Katılımcılar uzun yıllar aynı yerde çalışmanın da bir süre sonra hubristik davranışlar sergilemeye sebep olacağı ile ilgili görüş bildirmişlerdir. Katılımcılara göre kişi bir kurumda ya da bir mevkide uzun yıllar kalırsa yılların getirdiği deneyimden ve birikimden güç alarak hubris sendromu eğilimi gösterebilir şeklinde ifade edilmiştir. Bu konu literatürde de yer bulmaktadır. Brennan ve Conroy (2013), Kibir belirtileri gösteren CEO'ların hissedarlara yazılan mektuplarındaki narsisist cümlelerin sayısının görev süresi boyunca nispeten sabit kalmasına rağmen, yıllar geçtikçe kibir belirtilerinin sayısı daha yavaş da olsa arttığını ortaya koymuştur. O konumda (iktidarda) kalma süresi ne kadar uzun olursa, o kadar hubrisin ortaya çıkacağını belirtmişlerdir.

Sporda hubris sendromunun ortaya çıkma nedenlerine ilişkin cevaplardan ortaya çıkan son kategori “ekonomik faktörler”dir. Katılımcıların ifadelerine göre en önemli etmenin para faktörü olduğunu, paranın yanında sporcularla yapılan uzun kontratların ve devletin ekonomik anlamda ödül desteğinin de yine belirtilen sebepler arasında olduğu tespit edilmiştir. Benliğin bir tüketim ürünü olarak, para arzusunun narsisistik gelişiminin bir parçası olduğu ve zenginlik ile bir ilişki içinde olduğu bilinmektedir (Timuroğlu ve İşcan, 2008). Spor endüstrisinin büyüklüğüne ilişkin önceki bölümlerde sadece futbol endüstrisi özelinde verilen rakamların bu faktörün öne çıkmasında önemli rol oynadığı düşünülmektedir. Sporcuların spordan para kazanmayı merkeze koyduğu ve sporcu olmak isteyenlerin de bu amaç uğruna çalışma isteklerine sahip olduğu literatürdeki çalışmalarda gözlemlenmiştir. Bourdieu, elitlerin haz, eğlenme,

dinlenme, sağlık vb. amaçlarla; kitlelerin ise güçlü olmak, para ve statü kazanmak amacıyla spor yaptığını ifade etmiştir (Kaplan ve Akkaya, 2013). Atasoy ve Kuter (2005), profesyonel sporun içerisinde para kazanmanın hâkim olduğunu ve rekor kırmanın ise para kazanma amacını gerçekleştiren bir araç olduğunu ifade etmiştir. Şahin (2015), sporcunun parayı her zaman emeğinin karşılığı olarak almayacağını ve paranın sporcunun ahlakını bozan çok önemli bir etken olduğunu vurgulamıştır. Görücü (2006), spor bölümlerinde öğrenim gören 234 öğrenciyle yürüttükleri çalışmada öğrencilerin çoğunluğunda aktif olarak spor yapanların para kazanma istekleri doğrultusunda bu sporu yaptıklarını ifade ettiklerini tespit etmiştir. Profesyonel sporun para karşılığı yapılıyor olmasında sakıncalı bir durum ortaya çıkmamaktadır. Burada en önemli ayrım sporcunun özellikle erken yaşlarda ve eğitim sürecini tamamlayamamışken ve karakter gelişiminin henüz tamamlanmadığı dönemlerde yüksek ücretler alması, hubris davranışını beraberinde getirebileceği şüphesini uyandırmaktadır. Diğer yandan sporcuların ve antrenörlerin bazı branşlardaki uzun süreli kontratları sporcu davranışı üzerinde bağlayıcılık kapsamında ona muhtaç olunması algısını beraberinde getirdiği düşünülmektedir.

4.2.4. Sporda Hubris Sendromunun Yansımaları Temasına İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi

Sporda hubris sendromunun yansımaları teması, kendi içerisinde “Kişisel özellikler”, “Davranışlar”, “Davranış Gerekçeleri”, “İletişim Yansımaları” ve “Etkiler” olarak beş kategoride sınıflandırılmıştır. Katılımcıların kişisel özellikler kategorisine ilişkin cevapları incelendiğinde ağırlıklı olarak “bencil, her şeyi bilen, her zaman haklı olan, çekememez tavırlar içerisinde olan, saldırgan, narsisist ve çıkarıcı” kişilik özelliklerinin ağırlıklı olarak ifade edildiği gözlemlenmiştir. Yine katılımcılar tarafından sporda hubris sendromu olduğu düşünülen bireyler için dünyanın merkezindeymiş gibi bir algıya sahip olduklarından söz edilmiştir. Bu kişiler davranışlarında yukarıda belirtilen kişisel özelliklerin yansımalarını sergilemektedirler. Owen (2008), hubris sendromu ile ilgili bazı kişisel özelliklerden şu şekilde bahsetmiştir; “aşırı özgüven, tavsiyeleri dikkate almama, dürtüsel davranma

ve umursamazlık hubris sendromu olan bireylerde gözlemlenen kişisel özelliklerdir”. Sağlık çalışanlarının hubris eğilimleri ile ilgili çalışmasında Uysal (2019, s. 136), hubris sendromuna sahip olan kişilerin kişisel özellikleri ile ilgili şu ifadeleri kullanmıştır:

“Mimiklerinde, jestler ve düşüncelerinde aşırı abartma, dramatize etme, dikkat çekmeye meyilli, rol yapma eğiliminde, yapay, baştan çıkarıcı, sığ, teşhircilik, aşırı duygusallık, bencil, kendilerini eleştirmeyen, geliştirmeyen ve dünyanın kendi etrafında döndüğünü zannetme gibi hislerle hareket etme, kendini kusursuz görmek, kendisini hesaba çekecek bir otoritenin varlığına inanmama, deliksizce ön yargı, aşırı kibirlilik, detayları önemsemeden hareket etme, mükemmel olduğunu düşünen, kendini beğenmiş, başkalarının uyarısı ve kendine özgü eleştirilerden rahatsız olması”.

Ek olarak Uysal (2019, s. 136), kendi çalışma grubuna ait katılımcılardan elde ettiği verilere göre bireysel özellikler olarak şu özellikleri belirtmiştir:

“Öfkeli, Korkak, Yalancı, Kıskanç, Doyumsuz, Sahte davranmak, Küçümsemek, Kibirli, Ulaşılabilir, Yardımsever olmamak, Eleştiriye kapalılık, İşini ve kendini önemsemek, Paraya değer vermek, Konuşmalarında tutarsızlık, Kusurlarını görmemek, Daha iyi yerlere layık olmak, Dünyanın merkezinde görmek, Değer vermemek, Başkalarının mutluluğuna tahammülsüzlük, Başkasının fikrini kendi fikriymiş gibi söylemek, En iyisini kendisinin bildiğini zannetmek”.

Diğer yandan hubris sendromunun alt bileşenleri arasında narsisizm, antisosyal kişilik bozukluğu ve histrionik kişilik bozukluklarının olduğu bilinmektedir. Bu anlamda kişiler sadece hubris sendromu özellikleri değil aynı zamanda bu alt bileşenlerin de özelliklerini taşımaktadır. Narsisizm olan bireylerin kişilik özellikleri arasında kendine abartılı hayranlık, sürekli beğenilme, pohpohlanma, dinlememe, her şeyi bilme, eleştiriye karşı tahammülsüzlük, orantısız öfke, insanları ötekileştirmek ve değersizleştirmek, insanları kaliteli veya kalitesiz olarak sınıflandırmak, empatiden yoksunluk gibi belirtilerin olduğu ifade edilmektedir (Yılmaz, 2014). Kişisel özelliklere ek olarak Wallace ve Baumeister (2002), kişilerarası bu rahatsız edici niteliklerin, bulunduğu ortamdaki insanlar tarafından istenmemesi ve dolayısıyla bir ekip ortamında narsisist kişilerin olmasının kolayca çatışmaya yol açabileceğini ifade etmişlerdir. DSM – IV de yer alan antisosyal kişilik bozukluğu ile ilgili olarak da kişilerin yasal yükümlülöklere uymama, sık sık yalan söyleme, sahtekarlık, dürtüsellik, sinirlilik ve saldırganlık, kendisinin ya da başkalarının güvenliğini umursamama, sürekli sorumsuzluk, yaptıklarına kendince bir kılıf uydurma ve

pişmanlık duymama gibi belirtileri, katılımcı görüşlerindeki kişisel özelliklerle benzerlik göstermektedir. Diğer yandan spor alanında yapılmış çalışmalara bakıldığında Oytun ve ark. (2021), 15-37 yaşları arasında, 59 profesyonel hentbolcu ile yaptıkları çalışmada üst performans gruplarında alt performans gruplarına oranla daha yüksek onay arayışı, kibir, lider/otorite, hak iddia etme, teşhircilik, sömürücülük, büyülenme hayalleri, umursamazlık, empati eksikliği, manipülatiflik ve maceraperestlik gibi kişisel özelliklerin daha yüksek düzeyde olduğunu tespit etmişlerdir. Katılımcıların sporda hubris sendromlu kişileri düşünerek belirttiği kişisel özellikler elbette ki hubris sendromu olan kişilerin kişisel özellikleri gibi bir yoruma ulaşılması sağlıklı değildir. Özellikle sporun icra edildiği anın dışında kalan gerek antrenör ve sporcu gerekse sporun diğer paydaşları arasında günlük yaşam içerisindeki iletişim yansımalarından süzülen izlenimler olarak tanımlamak daha yerinde olacaktır. Katılımlar burada bu kişisel özelliklerin, sıklıkla hubris sendromu olabilecek kişilerde ortak olarak gözlemlendiğini dile getirmişlerdir.

Katılımcıların sporda hubris sendromuna sahip bireylerin davranışları ve davranış gerekçeleri kategorileri birlikte tartışılacaktır. Belirtilen davranışlardan “aşğılama, başına buyruk hareket etme, beğenmeme- küçümseme, davranışlarını gizleme, hadsizlik ve karşıdakini tanımama” öne çıkmaktadır. Bu davranışlar literatürde ve alanda yapılmış bazı çalışmalarda kişisel özellikler bölümünde yer aldığı tespit edilmiştir. Burada davranış ve kişisel özellik – kişilik özelliğı ayırımını iyi yapmak gerekir. Kişisel özellikler veya kişilik özelliklerine ilişkin literatür, bireyin kendisinden kaynaklanan tutarlı davranış kalıpları olduğunu vurgulamıştır (Burger, 2016). Owen ve Davidson (2009), tarafından belirtilen hubris sendromunun kendisine ait 14 maddelik davranış özellikleri önceki bölümlerde değinilmiştir. Bu 14 davranış içerisinde belirtilen maddelerden yalnızca 5 tanesi hubris sendromunun kendine has davranışlarını yansıtmaktadır. Bu maddeler 5, 6, 10, 12 ve 13. maddelerdir. Maddelerin genel özellikleri incelenecek olursa kendi çıkarlarını kurumun çıkarlarıyla bir tutma, konuşmalarında “biz” zamiri kullanma, her zaman haklı olma, huzursuz, umursamaz, dürtüsel davranma, davranışlarında dürüstlük doğruluk namus gibi bahanelerin arkasına sığınma olarak belirtilmiştir. Fakat hubris sendromu diğer dayanakları ile bir bütünlük arz etmektedir. Hubris sendromunun en önemli dayanak

noktası olan narsisizmle ilgili de alan yazında çeşitli davranış kalıpları ifade edilmiştir. Birçok araştırma dizisi, narsisistlerin övünme, kendileri hakkında konuşma, başkalarını eleştirme ve küçümseme eğiliminde olduklarını ileri sürmektedir (Fast ve Funder, 2010; Paulhus, 1998). Bu durumu Adler üstünlük kompleksi ile açıklamaktadır. Bu komplekse sahip bireyler kendilerinin çok üstün olduklarına inandıkları gibi başarılı olma yönünde aşırı bir çaba ve hislere sahip olurlar. Üstünlük komplekslerinin altında yatan sebep aslında aşağılık kompleksinden kaynaklanmaktadır ve bu sebeple başkaları tarafından kibirli algılanmaktadır (Selvi, 2018). Matosic ve ark. (2017), narsisizmi yüksek bireyler dikkat ve hayranlık arar, kendilerini haklı hisseder ve ahlaksızdır, kişisel çıkara odaklanacağını ifade etmişlerdir. Exline ve ark. (2004), narsisistler dışa dönük, nahoş ve saldırgan olma eğilimindedirler ve başkalarını aşağılarken kendilerini övme eğiliminde olduklarını ifade etmişlerdir. Timuroğlu ve İşcan (2008), reaktif narsisistlerin davranış ve kişisel özelliklerini astlarına hakaret, başına buyruk hareket, her şeyi bilmek, söz hakkı tanımamak, tüm kararları kendi almak, mağlubiyet olduğunda suçlu aramak, eleştiriyi kabul etmemek ve merhametsiz olmak olarak sıralamıştır. Campbell ve ark. (2000), narsisist özellikler sergileyen kişilerin takımın başarısından kendilerini sorumlu gördüklerini, ancak takımın başarısızlığında başkalarını suçlayacaklarını ifade etmişlerdir. Diğer bir alt bileşen olan antisosyal kişilik bozukluğunda ise başkalarının haklarına saygı duymama, sorumsuzluk başkalarının hisleri hakkında endişe etme eksikliği, mazeretlere sığınma, kılıf uydurma ve vicdan yoksunluğu gibi davranışlar yer almaktadır (Waugaman, 2004). Son olarak histrionik kişilik bozukluğu davranışları ise kendini dramatisasyon, dikkat arama davranışları, uyarıcı arama davranışları, duygusal değişkenlik, öfke patlamaları, benmerkezcilik, önceki intihar tehditleri ve bağımlılık olarak belirtilmektedir (Nestadt ve ark., 1990). Button (2012), kibirin (ya da aşırı gururun) başkalarını kendi amaçları için suistimal edecek, itibarsızlaştıracak ya da aşağılayacak kadar ciddiye aldıklarını ve bu hor görme davranışını zevkle yaşadıklarından bahsetmiştir. Hiller ve Hambrick (2005, s. 298), bazı CEO'ların asla hata yapamayacaklarına dair kişisel inançlarının bir sonucu olarak, kötü sonuçlara yol açabilecek eylemlerde bulunma eğiliminde olduklarını ifade etmişlerdir. Yeung ve Shen (2019), liderlerde kibirli gurur kavramının, kendi çıkarlarını korumak, statü elde etmek ve ona itaat edenlerde korku yaratmak için

özellikle yıldırma, saldırganlık ve zorlama yoluyla hakimiyet odaklı bir strateji izlediklerini ifade etmiştir. Belirtilen davranışların spor sektörü içerisinde sporcular, antrenörler, yöneticiler, hakemler veya sporun tüm paydaşlarında etki büyüklükleri farklılaşsa bile gözlemlendiği ifade edilebilir. Örneğin müsabaka kaybeden antrenörün mazeret sunma çabaları, sporcunun sadece ben merkezci ve sorumsuz tavırları, öne çıkma arzuları, yöneticilerin kendi çıkarları ile kurumun çıkarlarını bir tutması, eleştiriye tahammülsüzlükleri, gücünü kötüye kullanma çabaları, hakemlerin her zaman haklı olma tavırları olarak örneklendirilebilir. Literatürde de doğrudan hubris sendromu ile olmasa bile sporun ruhuna ters düşecek davranışların gözlemlendiğine ilişkin ifadeler yer almaktadır. Tuncel (2014), “Son zamanlarda sporun gerçek amacından saptırılarak birtakım çıkarlar için araç haline gelmesi ve ahlaki değerlerinin yerini maddi değerlerin alması, bu alanda spor etiğine duyulan ihtiyacı daha iyi ortaya koymaktadır” şeklinde hubris sendromuna hizmet eden çıkarıcılığa vurgu yapmıştır. Yücel (2010, s. 23), çalışmasında sporcuların kendi çıkarları doğrultusunda hareket ettiğini, bencil olduğunu, nankör olduğunu, her zaman bir mazereti olduğunu, sınırları aşma eğilimi gösterdiğini ifade etmiştir. Son toplamda katılımcı ifadeleri hubris sendromunun kendi davranış özellikleri ve alanda yapılmış çalışmalar örtüşmektedir. Diğer yandan belirtilen davranışların tamamı negatif algılanmaya sahip davranışlardır. Katılımcı ifadelerinde pozitif algılanabilecek cüretkâr davranış gösterme kodu araştırmacının dikkatini çekmiştir. Bu davranış özelliğine ilişkin bazen spor ortamında başarılması güç olayların ancak bu tarz gözü kara girişimlerle gerçekleşmesinin mümkün olacağı katılımcı ifadelerinde belirtilmektedir. Bu durum sporun doğasını düşündüğümüzde pozitif bir yansıma olarak değerlendirilebilir. Çünkü sporun dinamikleri sıradanlığın ötesinde bir beceri ister ve bu anlamda zirvedekiler hep sınırları zorlayan kişiler olmuştur.

Katılımcı ifadelerine göre davranış gerekçeleri ise “doğru olanı yaptığını düşünme” ve “kurumsal aidiyet öne sürmek” olarak belirtilmiştir. Belirtilen gerekçeler hubris sendromunun 10. maddesi olan her şekilde haklı olduğuna dair sarsılmaz bir inanç taşıma ve 6. Madde olan kendisini çalıştığı kurum ile bir tutma ve şahsi çıkarlarını kurumunkiyle bir tutma ile birebir örtüşmektedir. Öyle ki bu maddeler hubris sendromunun kendine has maddeleri arasında yer almaktadır. Katılımcıların

davranış gerekçeleri olarak sundukları ifadelerle Owen'ın davranış skalasındaki tutarlılık, çalışmanın katılımcılar tarafından gerçekten doğru algılanıp algılanmadığına ilişkin en önemli kanıt olarak sunulmaktadır.

Sporda hubris sendromunun yansımaları temasına ait diğer bir kategori iletişim yansımalarıdır. İletişim yansımaları kategorisi de kendi içerisinde beden dili yansımaları ve sözlü iletişim yansımaları olarak iki alt kategoriye ayrılmıştır. Aşağıda iki alt kategori birlikte tartışılmaya çalışılacaktır. Bir önceki kategoride belirtilen kişisel özellikler ve davranışlar bireylerin sözlü iletişimlerinde ve beden dillerinde kendini göstermektedir. Kişiler çoğu zaman sahip olduğu kişisel özelliği ya da ilişkilerindeki davranış biçimlerini ortaya koyarken, bunu sözel olarak ya da beden dilleri ile yansıtmaya yoluna giderler. Katılımcılar tarafından sıklıkla dile getirilen sözlü iletişim yansımaları arasında argo kullanımı üst perdeden konuşma, ifadelerinde “ben” ve “biz” kullanımı, dinlememek, emir cümleleri, kendini yüceltmek, karşıdakini tanımamak ve eğer üstleri gördükleri kişilerle iletişime geçeceklerse yapmacık bir saygı içeren ifadeler kullandıklarını belirtmişlerdir. Alanda yapılmış çalışmalara bakıldığında Craig ve Amernic (2014, s. 69), tarafından CEO'ların kullandıkları hubristik dili tanımlamaya yönelik bir analiz yapılmıştır. Bu analiz sonucunda CEO'ların genellikle kullandıkları dilin, kendilerinin her şeyi bildikleri ve bu konuda adımlar attıkları kendilerinin her türlü konuda üstün oldukları ve bu üstünlüklerine ilişkin inançlarında sarsılmaz olduklarına ilişkin inançları ortaya çıkmıştır. Akstinaite ve ark. (2020), CEO'ların ifadelerindeki hubris sendromu belirtilerini güçlü ve zayıf bulgular olarak kategorize ettikleri çalışmalarına hubris sendromunun varlığına ilişkin ifadeler olarak 'biz' kullanımı, onlar kullanımı, olumsuzlamalar, karşılaştırmalar, niceleyiciler, sosyal süreçler, bilişsel süreçler, iç görü ile ilgili kelimeler, tutarsızlıklar, geçici ton, kesinlik tonu, farklılaşma, ödülle ilgili kelimeler ve para ile ilgili sözler olduğunu ifade etmişlerdir. Ek olarak CEO'ların bulgularımızla benzer kaygı ile ilgili kelimeler, argo kelimeler ve rıza kelimeleri kullandıklarını bildirmişlerdir. Brennan ve Conroy (2013), CEO'ların hubris söylemlerini abartma, savaş, spor ve aşırılık dili, benlik saygısı, narsistik konuşma içeren cümleler ve tarafsız cümleler ve kendi kendine şekillendirdiği kalıp söylemler olarak sınıflamıştır. Bu sınıflamalara ek olarak CEO'nun söyleminde ilk olarak narsisizm belirtileri tespit edilmiş olup şımarık bir

üsluba sahip olduklarını ifade etmişlerdir. Yine başarıları ve ödülleriyle övünmek için kullandığı anahtar kelimeleri, mesihvari tavırlar sergilediğini, “biz” zamiri kullanımını gözlemlediklerini ifade etmişlerdir. Son olarak kullandığı 148 cümleden yüzde 57'si CEO'nun kendisine atfedilirken, yalnızca yüzde 39'u şirkete ve yüzde 4'ü de dış taraflara atfedilen cümleler olduğu yani her konuşmanın yarısını kendini ön plana çıkarmak için olduğu tespit edilmiştir. Spor alanındaki doğrudan hubris veya narsisizm söylemleri olmasa da çeşitli söylemlerin hubris sendromu ile bağdaştırılabileceği görülmüştür. Sporda ise medyada çıkan sporcu söylemlerine ilişkin hubris sendromu ile ilişkilendirilecek çıkarımlar yapmak mümkündür. Örneklerden biri profesyonel futbolcu Zlatan Ibrahimović' e aittir: Zlatan Ibrahimović eşine ne hediye edeceğine yönelik bir soruya, “Hiçbir şey, o zaten Zlatan'a sahip”, “Antrenman Zlatan ne zaman isterse o zaman başlar”, “En iyi olduğumu bilmem için Ballon d'Or'a ihtiyacım yok”, “Fransa Ligue 1'den çok fazla isim tanımadığım doğru ancak eminim onlar beni tanıyorlardır”. Ronaldo ve Messi Hakkında “onlar iyi ama ben mükemmelim”, “Benim Forma Satışından Pogba'nın Parası Çıkar” cümleleriyle ne kadar büyük bir narsisizm gösterdiği gözler önüne serilmiştir. Yine profesyonel futbolcu olan C. Ronaldo “Tanrı bile herkesi memnun edemez benim de bazen edememem normal” cümlesiyle kendisini konumlandığı noktanın Tanrı katı olduğu mesajı hissedilmektedir. Yine Eric Contana'nın “Ben herhangi bir adam değilim ben Eric Contana'yım” cümlesi kendini ayrıcalıklı gördüğünün ve bunun bir hubris belirtisi olabileceği ifade edilebilir. Lukaku “sahada leopar gibiyim adeta gol atmak için doğmuşum” cümlesiyle kendi narsisizmini ortaya koymuştur. Sergen Yalçın “Hasan Şaş yıldızsa, ben kuyruklu yıldızım” cümlesiyle narsisist bir tavır sergilediği söylenebilir. Dünyaca ünlü teknik adam Jose Mourinho: “Eğer işimin kolay olmasını isteseydim, Porto'da kalırdım. Güzel mavi bir koltuk, Şampiyonlar Ligi Kupası, Tanrı ve Tanrı'dan sonra ben vardım”. Yine Fatih Terim “Ben ders almam, ders veririm”. Tabi ki sporcular hep gözler önünde olmaları, tanınır olmaları, gündemde kalmak istemeleri veya sporcuların içinde bulundukları durumların etkisinde kalarak zaman zaman narsisizmin etkisine girebildikleri ve daha pek çok sebeple bazen medyatik demeçler verebilmektedirler. Bu kişilerin hubris sendromu olduğu yargısına varılamaz. Ancak, örneklerde öne çıkan bu söylemler narsisizm ile ilişkilendirilebilir.

Spor alanında rastladığımız bu söylemlere ek olarak belirli beden dili işaretlerini de gözlemlemek mümkündür.

Katılımcıların sporda hubris sendromunun yansımaları temasına ilişkin son kategori hubris sendromu olan kişilerin etkileridir. Bu etkiler kendi içerisinde “Kendisine etkisi”, “başkalarına etkisi”, “kuruma etkisi” ve “ülke sporuna etkisi” olarak kategorize edilmiştir. Kişinin hubris sendromuna sahip olması kendisini dışsal ve içsel faktörlerle iki şekilde etkilenebileceği ifade edilmiştir. Dışsal kaynaklar aracılığıyla kendilerinde meydana gelen etkiler arasında güvensizlik, kariyerinin baltalanması ve yapay bir çevreye sahip olmak gibi etkilenmeler ağırlık kazanmaktadır. Kişilerin kendi iç dünyalarındaki etkilenmeleri (İçsel) ile ilgili imaja ilişkin kaygı, sürekli kendini üstün görme, sürekli ön planda olma isteği, giderek yalnızlaşma ve gerçeklikle bağlantısını kaybetme olarak yoğunluk kazanmaktadır. Owen ve Davidson (2009), hubris sendromu davranış belirtilerinde kişinin kendi etkilenme düzeyine ilişkin de ipuçları vermiştir. Bunlar üçüncü maddedeki imajına ilişkin endişe taşıması, sekizinci maddedeki kendini her şeyi başaracak güçte görmesi, on birinci maddedeki giderek yalnızlaşması ve gerçeklikle bağlantısını kaybetmesi, on ikinci maddedeki huzursuz , aceleci ve pervasız olması gibi maddeler bu kişilerin kendisinin bu durumdan etkilendiği ifadeler olarak göze çarpmaktadır. Uysal (2019, s. 162), sağlık çalışanlarının hubris sendromu eğilimlerine dair 33 kişi ile gerçekleştirdiği nitel çalışmada “ciddiye alınmamak, önemsenmemek, komik duruma düşmek, güvensizlik duygusu oluşturmak, sömürülmek, yönetici körlüğü, kariyer fırsatlarını kaçırmak, hak etmediği başarılar kazanmak, depresyon, mutsuzluk, sevilmemek, yalnızlaşmak, kayıp nesil” kodlamalarıyla kişilerin kendilerinin bu sendromdan nasıl etkilendiklerini ortaya koymuştur. Craig ve Amernic (2018), hubris eğilim gösteren CEO’larla ilgili olarak başarıların aklını başından aldığını, daha iyi kararlar almasına yardımcı olabilecek kişilere kulak asmadığını ya da tavsiyelerini alamadığını, eleştirel yeteneklerini kaybetmeye başladığını, giderek daha fazla koptuğu ve dokunulmaz olduğunu ifade etmişlerdir. Diğer yandan belirtilen kodlarda hubris sendromu olan bireylerin güven vermeyeceğine ilişkin ifadeler yer almaktadır. Literatür bize bunun tam tersini söylemektedir. Judge ve ark. (2009), hubris sendromu olan liderlerin zor durumlarda güç ve otoriteyi yansıtmaları, takipçileri ve akranları arasında güven

uyandırmasının ihtimalini yüksek olarak değerlendirmişlerdir. Lewis (1995), kibirli insanların kişilerarası ilişkilerinde de zorluk çekeceklerini, çünkü kibirleri onları başkalarının isteklerine, ihtiyaçlarına ve arzularına karşı duyarsız hale getirerek çatışmalara yol açacağını ifade etmiştir. Ek olarak Asrar-Ul-Haq ve Anjum (2020), narsisistik kişiliğe sahip kişilerin kendilerinden nefret ettiklerine ve yüksek benlik saygısının sadece bir savunma mekanizması olduğunu ifade etmişlerdir. Hubris sendromundan kişinin kendisinin etkilenme durumuna sporcular açısından baktığımızda, sergilemiş olduğu davranışlarının yansımaları bakımından etkilendiklerini gözlemek mümkündür. Katılımcı ifadeleri incelendiğinde belirtilen etkilerin hep psiko-sosyal düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Oysa sporcular özelinde konuşacak olursak maddi anlamda yaşanan kayıpların da ekonomik anlamda sporcuların etkilenmesine örnektir. Örneğin doping kullanımı ile ilgili süreçleri özetlemek gerekirse bu durum sporcular açısından hubristik davranışlarla ilişkilendirilebilir. Çünkü sporcu kendisi ile ilgili yarattığı imajı korumak için çeşitli illegal yollara başvurmaya başlamış demektir. İmaj kaygısının yanında bir diğer sebep haksız kazanç elde etmek olarak ifade edilebilir. Bir sporcunun doping kullanımının ortaya çıkması ile ilgili süreçler şu şekilde değerlendirilebilir. Sporcu öncelikle bir itibar kaybına uğrayacaktır. Sonrasında bu kişinin etrafında hayranları ve destekçileri kalmayacak ve gücünü kaybettiği için giderek yalnızlaşma eğilimi gösterecektir. Spordan uzaklaştırılacak, ceza alacak belki de spordan ömür boyu menedilecektir. Sonrasında yaşanması muhtemel ekonomik zorluklar spor yaşamını edecektir. Dolayısıyla sporcunun tüm dünyası olan spor, bir anda ellerinin arasından kayıp gidecektir. Ekonomik kayıplara örnek olarak dünyaca ünlü tenis sporcusu Maria Yuryevna Sharapova'nın yaşam hikayesi verilebilir. Sharapova'nın doping kullanımından sonra 11 yaşından beri sponsoru olan Nike firması, bu duruma çok şaşırdıklarını ve üzülmeye sponsorluk anlaşmasının askıya alındığını ifade etmiştir (Yan, 2016). Yine dünyaca ünlü golfçü Tiger Woods adının karıştığı skandallardan sonra sponsorları ile çok ciddi sorunlar yaşamıştır. "Gillette", Woods'un yer aldığı reklamlarını yayımlamama kararı almış, "Accenture" danışmanlık şirketi de 6 yıldır süren sponsorluk ilişkisini sürdürmeyeceğini açıklamış, ünlü saat üreticisi Tag Heuer Woods'a sponsorluk yapmaya devam edip etmeyeceğini yeniden değerlendireceğini duyurmuştur. Yine 8 olimpiyat madalyalı olimpiyat yüzücüsü Ryan Lochte' un

medyada çıkan gaspa uğradığı haberlerinin asılsız çıkması ve uygunsuz davranışları sonrası sponsoru olan USA Speedo firması “markanın temsil ettiği değerlere karşı gelen davranışları kabul edemeyiz” cümlesiyle sponsorluğunu bitirdiğini açıklamıştır. Değerlendirilen literatür çalışmaları ve sporda yaşanan örneklerin analizi ile bu kişilerin hubris sendromundan etkilendikleri ispat edilmiştir.

Katılımcıların hubris sendromu olan kişilerin başkalarına etkisi kendi içerisinde üç alt kategoriye ayrılmıştır. Bunlar aile, sosyal çevre ve iş çevresidir. Katılımcıların ortak kanısı bu kişilerin ailelerine bu davranış bozukluklarını yansıtmadıkları ve onların da bu sebeple çok etkilenmedikleri üzerinde yoğunlaşmıştır. Diğer yandan bu duruma maruz kalan aileler özelinde ise küçük düşme, insanların yüzüne bakamama gibi durumların ortaya çıktığı vurgulanmıştır. Sosyal çevrenin ise ondan çıkarları bitene kadar sessiz kaldıklarını aksi halde uzaklaşma, değersizlik hissi gibi duygu durumlarını deneyimleyecekleri ifade etmişlerdir. İş çevresindeki etkilenmelerde ise kişilerin hubris sendromuna maruz kaldıklarından ötür motivasyonlarında düşüşler, karar alma sürecindeki etkilenmeler, sporu bırakma, ekmeğinden olma ve sineye çekme gibi eğilimler gösterecekleri ifade edilmiştir. Görüldüğü üzere bu kişilerden ötürü hem aile hem iş çevresi hem de sosyal çevredeki insanlar etkilenmektedir. Wallace ve Baumeister (2002), hubris sendromuna veya narsisizme ait belirtilen kişisel özellikler ve hubris sendromlu bireyin davranışlarının, birlikte vakit geçirdikleri insanlar tarafından hoş karşılanmayacağı, dolayısıyla bir narsisistin varlığının ekip ortamlarında kolayca verimsizlik, kızgınlık ve çatışmaya yol açabileceğini ifade etmiştir. Dolayısıyla ailenin etkilenmediğini savunan görüşlerin literatürle ters düşmesine karşın sosyal çevrenin etkilenmesi görüşü ile desteklenmektedir.

Katılımcıların ifadeleri doğrultusunda ortaya çıkan bir diğer kategori hubris sendromu olan bireylerin kuruma etkisidir. Kişiler çalıştığı kurumlarda sürekli başkaları ile ortak hareket etme ya da işi gerçekleştirme süreçlerinde insanlarla temas etmek durumunda kalırlar Bu anlamda kişilerin çalıştığı ortamdaki istenmeyen davranışları hem kurum ortamının bozulması hem de kurumun bu tarz insanları çalıştırması ile, kurum imajının zarar göreceği ifade edilmektedir. Akstinaite ve ark.

(2020), hubrisin potansiyel olumsuz sonuçları genellikle sadece liderin kendisine zarar vermekle kalmaz, aynı zamanda işletmeler ve daha geniş toplum için etik ve ekonomik olarak zarar vereceğini ifade etmiştir. Her ne kadar bazı araştırmacılar hubrisi sendromunun altyapısını oluşturan narsisizm ile iş tatmini arasında negatif bir ilişkinin olduğunu belirtirler de bu durumun tam tersini savunan araştırmacılar da mevcuttur. Burada patolojik narsisizmin olup olmadığı belirleyicidir. Çünkü hubris sendromunun alt bileşeni olan narsisizm patolojiktir. Rizka ve Handoko (2020), uzun süre görevde kalan hubris sendromu belirtileri gösteren liderlerin firmanın performansı üzerinde olumsuz bir etkisi olacağını ifade etmişlerdir. Brennan ve Conroy (2013), kendilerine aşırı güvenen (hubris) CEO'lara sahip firmaların, satın almaları piyasa tepkisi olumsuz olsa bile daha fazla yatırım yaptıkları ve daha fazla satın alma yaptıklarını vurgulamışlardır. Judge ve ark. (2009), aşırı özgüven yani hubrisi olan kurucuların, ellerindeki kaynakları gereksiz yere tüketeceklerini, girişimlerini kaynaktan yoksun bırakacaklarını ve girişimlerinin başarısız olma olasılığını artıracaklarını ifade etmişlerdir. İş dünyası çeşitli dinamikleri olan ve duygusal eğilimlerin çok fazla yer bulamadığı bir alan olması sebebiyle hizmet alımı için bu göz ardı edilebilen bir durum yaratıyor olabilir. Ancak, spor sektörü için bu durum belirtilenin aksinedir. Kurumsal imaj zarar görür, sponsorluklar geri çekilmeye başlar, medyada karalama kampanyaları başlatılır vs. Örneğin bir sporcunun en ufak bir olumsuz davranışı kulübü bağlayıcı nitelikte olup uluslararası yaptırımlara kadar giden bir süreç içerebilir. Ülkemizde Gençlik ve Spor bakanlığının “Spor Disiplin Yönetmeliği” adı altında yayınladığı yönergede suç oluşturan hareketler ve cezaları belirtilmiştir. Bu kapsamda “sportmenliğe aykırı hareket, sportmenliğe aykırı açıklama, hakaret ve tehdit, ayrımcılık ve ideolojik propaganda, cinsel saldırı, istismar ve taciz, kural dışı hareket, saldırı ve kavga, görevi kötüye kullanma, şike ve teşvik primi, doping kullanımı” hubris sendromu davranışlarının bir kısmını içerisinde barındırmaktadır. belirtilen yönetmelikteki cezalar olmasına rağmen çoğu zaman ülkemizde bu davranışların tespiti ve uygulanması her seviyede çok mümkün görünmemektedir. Bu nedenle sürekli hubris sendromu ile ilişkilendirilebilecek davranış belirtilerinin üzeri örtülmek zorunda kalmaktadır. Fakat bu tarz hubris sendromu davranış belirtileri olan kişilerin kulüplerde ya da spor yapılanmalarında var olması her zaman bir imaj kaybı ihtimalini beraberinde getirecektir. Çünkü kurumların itibarlarını sadece kendilerinin

sergiledikleri davranışlar belirlemez. Doğal olarak paydaşların kurumla ilgili her türlü izlenimleri de itibarı doğrudan etkilemektedir (Karaköse, 2007). Diğer yandan bu itibarı sürdürmek de kurumlar açısından ayrı bir zorluk derecesine sahiptir. Genel olarak kurumlar güven ortamı yaratarak bu itibarlarını sürdürebilirler. İtibar kazandıkça da kurumun değeri artar (Balay ve ark., 2017). Bu tarz hubris sendromuna sahip kişilerin belirtilen tarzdaki davranışlarını sürdürmesi halinde bulundukları pozisyon ve yaratacakları güven açısından negatif bir izlenim oluşması muhtemeldir.

Etkiler kategorisine ilişkin son alt kategori ülke sporuna etkisidir. Katılımcı ifadeleri sonucu oluşan kodlamalar başarısızlıklar, ülke imajının zedelenmesi ve sporun gelişmemesidir. Belki de tüm sayılan etkileme ve etkilenme süreçleri içerisinde katılımcıların en az görüş bildirdiği ama en çok etkilenmenin yaşandığı alt kategori burasıdır. Etki zincirleme bir reaksiyon gibidir. Kişinin hubris sendromu kendi potansiyeline ulaşamaması sonucunu doğurur. Başkalarına etkisi, diğer insanların işine odaklanamaması, verimin düşmesi, ayrılmalar, başarısızlıklar, huzursuz bir ortamın oluşması ve daha pek çok negatif durum yaratacaktır. En nihayetinde ülke sporu bundan zararlı çıkacak, başarısızlıklar yaşanacak, ülke imajı zedelenecek, ülke sporu için negatif sonuçlar yaşanacaktır.

4.2.5. Sporda Hubris Sendromuna İlişkin Tedbirler Temasına Ait Bulguların Değerlendirilmesi

Sporda hubris sendromuna ilişkin tedbirler teması, kendi içerisinde “hubris sendromuna yakalanmamak adına”, ve “hubris sendromu olan kişilerle sorun yaşamamak adına” olarak iki kategoride sınıflandırılmıştır. Öncelikle bu sendroma yakalanmamak adına yapılabilecekler kendi içerisinde “bireysel”, “çevresel ve sosyal” ve “kurumsal” tedbirler olarak alt kategorilere ayrılmıştır. Bireysel tedbirlerde empati yapmak, kişisel gelişime önem vermek, kendini sorgulama, özeleştiriyi yapmak ve mütevazî olmak kodlamaları katılımcılar tarafından sıklıkla ifade edildiği tespit edilmiştir. Bunun yanında katılımcıların bir kısmı da kişinin yakalanmamak adına kendisinin bir tedbir alamayacağı çünkü bu durumu fark etmeyeceği yönünde görüş

bildirmiştir. Oysa insan sahip olduğu potansiyele her türlü gelişime, değişime açık ve yeni formlar kazanabilecek bir varlıktır (Çivgin, 2014). Tam da bu noktada sanrılar devreye girmektedir. Hubris sendromuna benzer olaylar daha önce algıda, bellek mekanizması alanında karşımıza çıkmaktadır. İnsan sahip olduğu bu savunma mekanizmasıyla kendisine tehdit oluşturacak unsurlarla baş edebilecektir. “Elinizden geldiği kadar kendinize yardımcı olunuz” ilkesi ile ruhsal enerjisini ve hayal gücünü sanrılar yaratmaya zorlayabilir (Adler, 2019, s. 47). Diğer yandan alanda yapılmış çalışmalar da hubris sendromuna ilişkin çözüm önerileri sunmaktadır. kibirin etik olmayan sonuçlarıyla mücadele etmek için daha önceki bölümlerde belirtilen eğilimlerin saptanması gerekir. Ayrıca, sorunun erken tespiti, hem hazırlıklı olmayı hem de önlemeyi önemli ölçüde iyileştirecektir; ancak kibirin doğası ve üst kademelerdeki konumu göz önüne alındığında, bu büyük bir örgütsel zorluk teşkil etmektedir (Eckhaus ve Sheaffer, 2018). Uysal (2019, ss. 174-179), bireysel tedbirleri kendi içerisinde çevresinin alacağı ve kendi alacağı tedbirler olarak ikiye ayırmıştır ve elde ettiği 17 kodlama bizim bulgularımızla benzerlik göstermektedir. Diğer yandan hubris sendromunun bir alt bileşeni olan narsisizmle başa çıkmaya ilişkin tedbirler de büyük önem arz etmektedir. Yaşar ve Sunay (2017), spor örgütlerinde narsisizmle başa çıkmak adına bireysel tedbirler olarak kişilerin iletişimlerine dikkat etmek, insanların düşüncelerine önem vermek, kendini düzgün ifade etmek, kişisel algılamalardan kaçınmak, zarar verici davranışlara tepki vermekten kaçınmak gibi öneriler sunmuştur.

Kişilerin bu sendroma yakalanmamaları adına alınabilecek çevresel ve sosyal tedbirler olarak aile etkisi, iyi iletişim kurmak ve yanlışlarını söylemek kodlamaları ortaya çıkmıştır. Katılımcılar öncelikle bir kişinin ailesinde bu tarz davranışlar fark edilirse daha bu sendroma yakalanmadan önlem alabilecekleri yönde görüş bildirmişlerdir. Diğer bir önemli hususun sporcunun belki de vakitlerinin çoğunu geçirdikleri arkadaş çevresinin onlara “yanlışlarını söylemesi” ve “bu durumu fark etmelerini sağlaması” olduğu vurgulanmaktadır. Yine bunu yaparken de onu daha fazla tahrik ederek değil de anlayabileceği şekilde yapıcı eleştirilerde bulunulması gerektiği ifade edilmiştir. Literatürde ailenin çocuk gelişiminde ne denli büyük bir etkisinin olduğuna ilişkin pek çok çalışma vardır. Kaya (1997), çocuğun toplum düzeni içinde yetişkin davranışını gözlemleyerek onların davranışlarını kendi gelişimine

katacağını ve bunu yaparken önce yakın çevre olan aileden başlayıp sonra geniş insan gruplarını gözlemleyeceğini ifade etmiştir. Yeşilyaprak (1993), anne baba davranışlarının, çocuğun davranışlarını biçimlendirdiği ve ilerdeki davranışlarının nasıl olacağı ile ilgili etki düzeyi bakımından kişiliğini etkileyen en önemli faktörler arasında olduğunu ifade etmiştir. Özgüzel ve Taş (2016), hubris sendromunu oluşturan etkenlerin çevreden yoğun bir şekilde etkilendiğini ve bu bağlamda eğer kişi kendisini çevreye karşı kapatmamışsa doğru iletişim, hatalarını söyleme ile kendini dizginleyerek yakalanmama fırsatını elde edebileceğini ifade etmiştir.

Kurumsal tedbirler için, aile ile iş birliği, eğitim, kurumsal denetim mekanizmalarının olması, uzman spor psikologları ile çalışma, antrenörün desteği ve kurum kültürü oluşturma gibi kodlamalarda yoğunlaşmıştır. Hubris sendromuna yakalanmamak adına alınacak kurumsal tedbirler büyük önem arz etmektedir. Çünkü sporcunun her zaman kendi kişisel gelişimini sağlıklı bir şekilde yürütecek fırsatı olmayabilir. Mutlaka bu konuda çevresindekiler tarafından doğru yönlendirilmesi ve yardım alması gerekmektedir. Literatürde antrenörlerin etkililiği üzerine yapılan araştırmalar dört alt boyut altında toplanmıştır. Bunlar motivasyon, oyun stratejisi, teknik ve karakter oluşturma olarak belirtilmektedir (Feltz ve ark., 1999). Boardley ve ark. (2008), yaşları 18 ile 35 arasında değişen ve antrenörleriyle bir ile on yıl arasında süre geçiren 166 erkek rugby sporcusuyla yaptıkları çalışmada antrenörün, sporcuların bağlılığını, çabasını, zevkini, etkinliğini ve olumlu sosyal davranışını etkileme potansiyeline sahip olduğu bulgusuna varmışlardır. Rutten ve ark. (2008), 331 erkek futbolcuyla gerçekleştirdikleri çalışmada antrenörlerinden daha fazla ilişkisel destek alan takımların sporcularının sahada daha fazla olumlu sosyal davranış ve daha az saha dışı anti-sosyal davranış gösterdiklerini ifade etmişlerdir. Yine Rutten ve ark. (2007), 12-18 yaş aralığında 260 futbolcu ve yüzü ile gerçekleştirdikleri çalışmada antrenör tarafından sağlanan ilişkisel desteğin spor bağlamı dışında anti-sosyal davranışları bile etkileyebileceğini ifade etmişlerdir. Stuart ve Ebbeck (1995), yaşları 9 ile 15 aralığındaki 249 basketbolcu ile gerçekleştirdikleri çalışmada araştırmacılar, koçlara veya öğretmenlere, sayı olmasını engellemek için başka bir oyuncuyu sakatlamak, hakem bakmıyorken rakip oyuncuyu itmek, takım arkadaşıyla alay etmek veya bir görevliyle tartışmak gibi davranışların bir listesini sunmuş ve sporcuların ne

sıklıkla ve neden yaptıklarını listelemelerini istemişlerdir. Araştırma sonuçlarına göre sporcunun bu olumsuz davranışları yapma sebepleri arasında aile takım arkadaşları ya da antrenörleri tarafından destekleneceği düşüncesi ifade edilen sebeplerden birisidir. Çalışmalar göstermektedir ki sosyal çevre ve aile ve antrenör davranışlarının özellikle genç sporcular üzerinde büyük bir etkisi vardır. Diğer yandan spor psikoloğu çalıştırmak da alınacak kurumsal tedbirler arasındadır. Profesyonel kulüplerde ve spor kurumlarında psikolojik hizmetlerin ne ölçüde uygulandığı hakkında çok az şey bilinmektedir. Bazı çalışmalar spor psikoloğunun önemini vurguluyor olsa da dünyaca ünlü kulüplerin bile spor psikoloğu çalıştırmada istikrarlı bir görüntüsü tespit edilememiştir (Reverter Masià ve ark., 2008). Diğer yandan sporcuların hayatları boyunca psikolojik yardım almaları bakımından antrenörleri ile sürekli bir iletişim içerisinde oldukları göz önünde bulundurulduğunda, antrenörün bilgi düzeyi büyük önem arz etmektedir. Durdubaş ve ark. (2020), antrenörlerin spor psikolojisi bilgi düzeyleri ve spor psikolojisi danışmanlığına ilişkin tutumlarını belirlemek amacıyla 313 antrenörle yürüttükleri çalışmada antrenörlerin spor psikolojisine ilişkin bilgi düzeylerinin düşük olduğu sonucuna varmışlardır. Her ne kadar spor psikolojisi danışmanlığına yönelik tutumları genel anlamda olumlu olsa da sporda uzman spor psikologlarının istihdamı büyük önem arz etmektedir. Diğer yandan katılımcıların kurum kültürü vurgusu çözüm önerilerinde dikkat çeken diğer bir husustur. Kurum kültürü tanımlarına bakıldığında işlerin sistemli şekilde yürütülmesi için ilişkilerin düzenlenmesi, kuralların belirlenmesi ve bunlarının tümünün belirli bir düzen oluşturması anlamına gelmektedir (Demir, 1996: 122). Aslında katılımcıların kurum kültürü olmasını isterken zihinlerindeki imge bir kurumda hubristik davranışlar sergilemenin önüne geçebilmek için, işleyişin insan tekelinde olmaması ve belirli bir sistem dahilinde işlerin yürümesidir. Sistem öyle bir kurulmalıdır ki her bireyin bir diğlinin parçaları gibi görev ve sorumluluklarının bilincinde ve her kişi için bir katma değer olduğu gerçeğinin fark edildiği bir işleyiş sürdürülmelidir. Hubris sürecinde, liderler, kişiyi dizginleyebilecek sistemleri, kendi istek ve çıkarları doğrultusunda değiştirmek istemesi gibi bir tehlike her zaman vardır. Fakat yönetim sürecinde, kendini koruyabilen sistemler, yöneticilerin hataya düşme olasılıklarını azaltacaktır (Özgüzel ve Taş, 2016). O sebeple, bu durumun ancak oturmuş bir kurum kültürüyle gerçekleşebileceği savunulmaktadır.

Katılımcı görüşlerine göre hubris sendromu olan bireylerle sorun yaşamamak adına alınacak tedbirler kendi içerisinde üç alt kategoriye ayrılmıştır. Bunlar bireysel, çevresel ve sosyal ve kurumsal tedbirlerdir. Katılımcı ifadelerine göre bireysel tedbirlerin başında muhatap olmamak, mesafeli durmak, suyuna gitmek ve mücadele etmek fikirleri ağırlık kazanmıştır. Her gün bu insanlarla birlikte çalışmak aynı ortamlarda bulunmak zorunda kalmak maruz kalan insanlar için birtakım güçlükler yaratmaktadır. Dolayısıyla diğer insanlar kendilerini bir şekilde hubris sendromundan korumaya çalışsalar da diğer yakalanan insanlar yüzünden etkilenmeleri kaçınılmazdır. Bu insanlarla sorun yaşamamak adına kimi katılımcılar mücadele etmeyi seçerken kimileri ise görmezden gelme, yok sayma ve suyuna gitme yollarını tercih edeceklerdir. Tüm hiyerarşik yapılarda olduğu gibi sporda da gücün eşit dağılımı söz konusu değildir. Özellikle örgütler bu güç asimetrisinde başkaları üzerinde bir dayatma uyguladıklarında sorunlar ortaya çıkmaktadır (Osman ve Ardiç, 2013). Hubris sendromu için de yeri geldiği zaman bir dayatmadan bahsetmek mümkündür. Bu anlamda kişiler farklı yöntemlerle çeşitli dayatmaların üstesinden gelmeye çalışmaktadır. Eğer kişiler bu dayatmalara boyun eğer ve karşı tarafın kendini değersizleştirmesini kabul ederse sorun yaşamaktadır (Ozan ve ark., 2008). Alanda yapılmış çalışmalara bakıldığında Uysal (2019, ss. 167-170) sağlık çalışanlarının hubris eğilimlerine ilişkin nitel çalışmasında bu kişilerle sorun yaşamamak adına tedbirleri bireysel ve kurumsal olarak iki alt kategoride toplamıştır. Bireysel tedbirlerdeki katılımcı cevapları ile araştırma sonuçlarımızda ortaya çıkan çözüm önerileri benzerlik göstermektedir. Araştırmamızda farklı olarak çevresel ve sosyal tedbirler de belirtilmiştir.

Katılımcıların çevresel ve sosyal tedbirlere ilişkin görüşlerinde ortak tepki oluşturmak ve sosyal medya desteği yaratmak fikirleri öne çıkmaktadır. öngörülmektedir. Ortak tepki oluşturmak sadece hubris sendromu için değil diğer tüm olumsuz tutum ve davranışlara karşı alınacak bir önlem olarak görülmektedir. Toplumda belirli konulara karşı ortak tepki dilinin bir refleks haline gelebilmesi toplumsal denetim sisteminin oluşumuna katkı sağlayacaktır (Cılızoğlu, 2004). Dolayısıyla hubris sendromlu kişilerle problem yaşamamak hatta bu sendromun sönümlenmesinde etkili olması bakımından ortak tepki dili büyük önem arz

etmektedir. Biz bunun spordaki yansımalarını taraftar gruplarının ortak tepki dili olarak gözlemlemekteyiz. Örneğin taraftar gruplarının rahatsız oldukları bir durum hakkında geliştirdikleri tepkiler kurumların ve kişilerin yaptığı yanlışlardan dönmesine imkân tanımaktadır. Bu durumu daha da somutlaştırmak gerekirse taraftarların yapılacak transfer noktasında kulübe psikolojik baskı unsuru oluşturarak istemedikleri ya da kulübün kurumsal kimliğine zarar verecek oyuncuyu engellemeleri gibi. Bu tarz kişilik bozukluğuna sahip bireylerin davranışlarını baskılama ve onların sorun yaratmalarına engel olma gibi durumlarını da düzenleyebilecekleri düşünülmektedir. Nitekim sporcuların performans boyutunda, taraftar baskısının operatör sürecin yani bilinçli olarak istediği davranışı gerçekleştirmesine imkân sağlayan süreci tetiklemesi bilinen bir durumdur (Görgülü ve Gökçek, 2019). Yine medyanın spor üzerinde ne denli büyük bir etkisine ilişkin önceki bölümlerde derinlemesine incelemeler yapılmıştır. Bu bağlamda toplumun büyük bir kesimi tarafından takip edilen medya organları, federasyonlar ve çatı örgütlenmelerle gerekli farkındalık yaratmak bu kişilerin bu tarz davranışlarından vazgeçmesi ya da sorunların azaltılması bağlamında bir çözüm önerisi oluşturabilecektir.

Son olarak katılımcı ifadelerine ilişkin sorun yaşamamak için alınabilecek kurumsal tedbirler denetim mekanizmaları olması gerektiği, yetkileri ile ilgili düzenlemeler yapılması, ödül ve cezaların düzenlenmesi ve uygulanması, bu tarz kişilerin bulundukları ortamlardan uzaklaştırılması gibi tedbirler belirtilmektedir. Örgütsel tedbirler de diğer tedbirler kadar büyük bir öneme sahiptir. Kişiler zamanlarının çoğunun iş ile geçirmektedir ve oluşan davranışlar işe ilişkin davranışlardır. Hubris sendromunun da özellikle güç ve başarı ile ilişkilendirildiği göz önünde bulundurulduğunda bu iki kavramın spor örgütleri içinde gerçekleşmesi ile tedbirin de öncelikle buralarda araştırılması gerekmektedir. Katılımcıların da ifade ettiği gibi spor örgütlerinde yönetimin işlevlerinden biri olması bakımından denetleme, kurumun işleyişinde önemli bir yere sahiptir. Denetleme mekanizması olmadan örgütlerin kendi kendilerine görevlerini sorunsuz bir şekilde yerine getirilmesi pek mümkün değildir. Bu nedenle denetlemenin bir ihtiyaçtan öte zorunluluk olduğu vurgusu yapılmaktadır (Bozkurt, 2013). Bununla birlikte bir takım mali kaygılar da bu denetimin düzgün yapılmasında örgütlerin problemleri arasında

gösterilmektedir. Özellikle hubris sendromu gibi kişisel düzeyde gerçekleşen davranış bozukluklarının tespiti somut elle tutulur kanıt oluşması bakımından denetim mekanizmaları için sorun teşkil edebilecektir. Diğer yandan yetkilerin sınıflandırılması ya da alınması da belirtilen tedbirler arasındadır. Literatürde yetki kavramı yöneticilerin işlerin sevk ve idaresinde astlarına ricada bulunmaları veya astlarının o iş yapmalarını istemeleri olarak tanımlanmaktadır (Yenel ve İmamoğlu, 1998). Özellikle bu tarz davranışlar gösteren kişilere yetkiler başkaları tarafından verilmişse sınırlandırılması veya geri alınması söz konusu olabilir fakat özellikle sporculukta, ya da antrenörlükteki gibi kişi bu edinimleri kendi kendine sağlamışsa ve toplum tarafından kabul gören biri haline gelmişse durum müdahale edilemeyecek boyutlara ulaşabilir. Dolayısıyla burada erken müdahale önem arz etmektedir. Sporcu bahsedilen noktaya varmadan önce birtakım müdahalelerle doğru yönlendirilmeli ve hubristik davranışlardan uzak tutulmalıdır. Ödül ve cezaların uygulamaya konulması bir caydırıcılık göstergesi olmakla birlikte sorunun ana kaynağını düzeltemedikten sonra herhangi bir etkisinin olmayacağı düşünülmektedir. Dolayısıyla kurumsal düzeyde tedbirlerin uygulanırken stratejik bir yaklaşım izlenmesi ve dengeleri gözetmek önemli bir yere sahiptir.

5. SONUÇ ve ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümünde bulgulardan elde edilen sonuçlar sunulmaktadır.

5.1. Sonuçlar

Araştırmada sonuçları, hem hubris sendromu davranış belirtileri anketine hem de nitel verilerden elde edilen bulgulara ilişkindir.

Araştırmamızda katılımcıların hem nitel görüşmeler için ön koşul olması, hem de hubris sendromunun varlığına ilişkin kanıt olarak Owen ve Davidson (2009) tarafından geliştirilen 14 maddelik davranış özelliklerine ilişkin cevapları değerlendirilmiştir. Katılımcıların tamamı belirtilen davranışlar için yüksek oranda “Var” cevabı vererek hubris sendromunun sporda yoğun olarak görüldüğü varsayımını doğrulamıştır. Davranış belirtilerinde düşük puanlamaya sahip olan “Üçüncü şahıs kipiyle konuşma ve kendi görüşlerini veya eylemlerini dile getirirken “ben” şahıs zamiri yerine aynen bir hükümdarın yaptığı gibi “biz” şahıs zamirini kullanma eğilimindedir” maddesinin yanlış algılanması sebebiyle katılımcılar tarafından düşük derecelendirildiği tespit edilmiştir. Göze çarpan bir diğer husus, katılımcılar hubris sendromunun alt bileşenlerinden olan narsisistik kişilik bozukluğuna ilişkin maddelere (1,2,3,4,7,8,9) diğer maddelerden daha yüksek yüzdeyle katılım göstermişlerdir. Belirtilen narsisist kişilik bozukluğu maddelerinin yüksek olması durumu, sporda belirli bir düzeyde narsisist özelliklere ihtiyaç duyulmasından kaynaklandığı sonucuna varılmıştır. Çünkü sporcular özelinde patolojik narsisizme ulaşan boyutlar için bir denetleme mekanizmasının olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmanın nitel verileri kendi içerisinde 5 ana tema ve 36 kategori ve alt kategoriye ayrılmış olup her tema ve kategori için ayrı ayrı sonuçlar ortaya çıkmıştır. “Sporda güç algısı” temasına ilişkin sonuçlara bakıldığında katılımcıların gücü farklı şekillerde tanımladıkları bu güce ilişkin çeşitli güç kaynaklarının varlığını ifade ettikleri ve gücün kötüye kullanıma ilişkin görüş bildirdiği gözlemlenmiştir.

Katılımcıların güç çeşitlerine ilişkin sınıflamalarında literatürde belirtilen güç çeşitlerine ek olarak sporun kendine has bir gücü olduğu ve bu gücün boyutlarının insanı farklı davranışlara sevk edebileceği sonucuna ulaşılmıştır. Hubris sendromunun, sporda gücün kötüye kullanımı ile yakından ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Sporda gücün kötüye kullanılması teşvik, şike ve şiddet olarak diğer hubris sendromunun görüldüğü alanlardan farklılaştığı sonucuna varılmıştır.

“Sporda hubris sendromu algısı” temasına ilişkin sonuçlara bakıldığında, katılımcıların hubris sendromuna ilişkin önceki deneyimlerinde kavram karmaşası yaşadıkları ve daha önce bu sendromun varlığından haberdar olmadıkları sonucuna varılmıştır. Bunun sonucu olarak da bu sendromun yol açacağı sonuçları önemsemedikleri ve önlem alma boyutunda eksik kaldıkları tespit edilmiştir. İlgili Katılımcıların hubris sendromun düzeyine ilişkin görüşlerinde çeşitli demografik özelliklerle ilişkisi incelenmiştir. Yaş kategorisi için sporda hubris sendromunun her yaşta görülebileceği fakat temellerinin erken yaşlarda atıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Özellikle erken yaşta gelen başarı ve ekonomik refahın hubris sendromu ile yakın ilişkisi olduğu vurgulanmıştır. Diğer yandan cinsiyet kategorisi için belirli bir sınıflamanın söz konusu olmadığı, yani cinsiyetin hubris sendromu için belirleyici olmadığı sonucuna varılmıştır.

Katılımcıların branş kategorisi için değerlendirmeleri sonucunda hubris sendromunun aynı cinsiyette olduğu gibi bireysel ve takım sporlarında görülebileceği vurgusu yapılmıştır. En öne çıkan branşın ise güç ve paranın en yoğun olması bakımından futbol hatta özellikle profesyonel futbol olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Futbolun aynı zamanda medyatik olması ve dünya çapında en çok takip edilen spor olması da futbol branşı açısından sendroma yakalanma düzeyini arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Bireysel sporlarda özellikle atletizm ve mücadele sporlarında hubris sendromunun yoğun olarak yaşandığı tespit edilmiştir.

Katılımcıların hubris sendromunun sporun hangi seviyelerinde gerçekleştiğine ilişkin bulgularında her seviyede gözlemlenebileceği fakat özellikle profesyonel düzeyde sendromun yoğun şekilde yaşandığı, çünkü amatör düzeyde yaşanan hubris

sendromunun etkilerinin diğerleri kadar yoğun olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Profesyonel olan yabancı sporcularda hubris sendromunun yoğun olarak yaşandığı sonucu da elde edilen sonuçlar arasında yer almaktadır.

Katılımcıların sporda hubris sendromunun hangi mesleklerde gözlemlendiğine ilişkin bulgularında amatör düzeyde ve altyapılarda yoğun olarak antrenör ve yöneticilerde, profesyonel düzeye çıkıldıkça sporcular, yöneticiler ve antrenörlerde yoğun olarak yaşandığı sonucuna varılmıştır. Profesyonel düzeyde yaşanan hubris sendromu etki büyüklüğü bakımından en yüksek yöneticilerde sonra antrenörlerde daha sonra da sporcularda gözlemlendiği sonucuna ulaşılmıştır. Sporcuların hubris sendromu davranışları belirli bir düzeye kadar çevresindekileri etkilerken, özellikle yöneticilerin güce bağlı yaptırımlarının olması da bu etkinin düzeyini arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Belirtilen diğer meslek gruplarında da sendromun var olduğuna ilişkin ifadelerde bireysel özelliklerden kaynaklı olduğu ve bir genellemeye tabi olamayacağı sonucuna ulaşılmıştır.

Hubris sendromundan en çok etkilenen gruplar kategorisine ilişkin bulgularda özellikle genç sporcuların ve spor emekçileri olarak tanımlanan ve hiyerarşik yapılanmada alt kademedeki kalan kişilerin olduğu sonucuna varılmıştır. Sporcuların gerek gelecek kaygıları gerekse kendilerini kabul ettirme ve ispatlama çabaları sebebiyle hubristik davranışlar sergileyen kişilere karşı tepki oluşturma boyutunda yetersiz kaldığı tespit edilmiştir. Öyle ki bazı durumlarda hubris sendromu olan kişilere gerekli müdahalelerin yapılmaması, sporcunun hangi davranışın doğru olduğuna ilişkin sağlıklı bir yargıya varamaması sonucunu doğurduğu gözlemlenmiştir. Diğer yandan spor emekçilerinin de yaşam mücadelesi ve çeşitli ekonomik nedenlerle karşılaştıkları her türlü olumsuz davranışı sineye çekme durumuna geldikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Sporda hubris sendromunun ortaya çıkma nedenleri temasına ilişkin bulgularda biyolojik, psikososyal, çevresel ve ekonomik faktörlerin önemli rol oynadığı, ana unsurların psikososyal ve çevresel faktörler olmasının yanında biyolojik faktörler ve ekonomik faktörlerin yardımcı sebepler olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Öncelikle biyolojik faktörlerden etkileyici bir görünüme sahip olmanın kişinin narsisizm düzeyini ve sonrasında hubris sendromu düzeyini artıracak sonucuna ulaşılmıştır. Diğer yandan psiko-sosyal faktörlerden başarı ve başarı hırsı, bastırılmış duygular, pohpohlanma gibi etmenlerin sendromun ortaya çıkması konusunda önemli pay sahibi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çevresel faktörlerin de sendromun ortaya çıkması bağlamında psikososyal faktörler kadar önemli olduğu sonucuna varılmış olup aile, yaşanılan çevre, geleneksel ve sosyal medya, antrenör ve yönetici tutumlarının sendromun ortaya çıkmasında büyük etkisi olduğu tespit edilmiştir. Son olarak ekonomik faktörler için özellikle kazanılan ücret ve uzun kontratlar sporcuların vazgeçilmez olma duygusunu körüklemiş ve sendromun ortaya çıkmasında kolaylaştırıcı bir etken olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Sporda hubris sendromunun yansımaları temasına ilişkin bulgulara göre, hubris sendromunda kişisel özelliklerin genellikle negatif tanımlamalara sahip olduğu fakat bazen sporun doğası gereği cürekâr tavırlar sergileyerek başarılı sonuçlar elde edebilecekleri sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte dışa dönüklük de pozitif bir özellik olarak algılsa da hubris sendromuna sahip bireylerin dışa dönük olması negatif bir özellik gibi ifade edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Sporda hubris sendromu olduğu düşünülen kişiler için pek çok davranış kalıbı ifade edilmiş ve genel hatlarıyla sergiledikleri davranışların olumsuz yargılardan oluştuğu sonucuna varılmıştır. Bu kişiler için ego tatminin önemi vurgulanmış ve gerektiğinde kendi çıkarları için her türlü davranışı sergileyebilecekleri sonucuna ulaşılmıştır. Yine bu kişiler başarıda tüm pay kendisinin olurken başarısızlıkta kesinlikle sorumluluğu almadıkları tespit edilmiştir. Özellikler diğer hubris sendromunun görüldüğü alanlardan farklı olarak “maç seçme”, “rakibi küçümseme”, gibi kişisel çıkarların ön planda tutulduğu davranış kalıplarına sahip olduğu sonucuna varılmıştır. Bu davranışları sergilerken davranış gerekçeleri olarak doğru olanı yapma ve kurumsal aidiyet öne sürdükleri ifade edilmiştir.

Sporda hubris sendromu olduğu düşünülen kişilerin sözlü iletişim ve beden dili yansımalarında belirtilen pek çok ifadenin sergilendiği sonucuna varılmıştır. Hubris

sendromu ile ilişkilendirilen iletişim yansımaları eğer sosyokültürel olarak daha düşük seviyeli insanlarda gözlemlenirse argo, hakaret aşağılama hatta şiddet şeklinde ortaya çıkarken, sosyokültürel anlamda daha üst seviyelerde tepkisizlik, ukala tavırlar, yüksek tondan konuşma ve alaycı gülüşler olarak ortaya çıktığı sonucuna varılmıştır. Çoğu zaman bu kişilerle sağlıklı bir iletişim kurmanın zorluğu da gözlemlenen diğer bulgular arasındadır.

Sporda hubris sendromunun etkilerine ilişkin bulgulara göre kişi öncelikle sendroma sahip olduğu için kendisi etkilenmektedir. Başkaları tarafından bir süre sonra dikkate alınmama, yalnızlaşma ve gerçeklikten kopma davranışları sergiledikleri sonucuna ulaşılmıştır. Buna ek olarak ailesi, iş çevresi ve sosyal çevresinin etkilenme düzeyleri bakımından en çok etkilenen grubun iş çevresi olduğu sonucuna varılmıştır. Katılımcı ifadelerinde bu sendroma ait davranışlarını aile hayatına fazla yansıtmadığı, dolayısıyla çok fazla ailesinin bu durumdan etkilenmediği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca sosyal çevresinde de hep kendi gibi insanlar olacağı ya da sadece çıkar ilişkileri için birlikte olan insanlar olacağı düşünüldüğü için sosyal çevresinin de çok uzun süreli arkadaşlıklardan oluşmayacağı ve çok etkilenmeyecekleri sonucuna ulaşılmıştır. Hubris sendromu olan kişilerin bağlı oldukları kuruma etkileri bağlamında kulüp imajı ve marka değerinde zedelenmeler olacağı, bu kişilerin barındığı kurumların diğer kurumlar ya da kişiler tarafından negatif algılanmaya sahip olacakları sonucuna varılmıştır.

Sporda hubris sendromunun ülke sporuna etkileri bağlamında zincirleme bir reaksiyon olduğu vurgulanmıştır. Kişi özellikle ulaşması gereken potansiyele bu sendromun etkisiyle ulaşamayacağı ve bu durumun başarılı sporcular yetiştirilmesi anlamında ülke sporuna büyük çaplı negatif etkileri olacağı sonucuna varılmıştır. Diğer yandan bu kişiler sadece kendileri etkilenmekle kalmayıp, başka insanları, başka sporcuları da etkileyerek onların da spordan uzaklaşmasına ya da gerçek seviyelerine ulaşamamalarına sebep olmakta oldukları düşünülmektedir. Bu durumun da ülke sporu için olumsuz sonuçlar doğuracağı sonucuna ulaşılmıştır. Ek olarak özellikle uluslararası alanda faaliyet gösteren kulüpler, federasyonlar ya da diğer kamu kurumlarında bu tarz hubris sendromuna sahip kişilerin faaliyet göstermesi, ülke

prestiji açısından da telafisi çok zor olan imaj zedelenmelerine sebep olacağı sonucuna ulaşılmıştır. Yani özetle tüm etkilenmelerin hem dolaylı yoldan hem de başarısızlıklar ve diğer belirtilen sebeplerle doğrudan ülke sporunu etkileyeceği sonucuna varılmıştır.

Sporda hubris sendromuna ilişkin tedbirler bu sendroma yakalanmamak ve sendroma sahip olan kişilerle sorun yaşamamak adına iki ana başlıkta toplanmıştır. Bu sendroma yakalanmamak adına öncelikle kişilerin kendileri birtakım tedbirleri almaları gerektiği vurgulanmıştır. Özellikle kişisel gelişime önem vermek, eleştiriye açık olmaya çalışmak, merhamet duygusuna sahip olmak ve sık sık sosyalleşeceği ortamlarda bulunmak yakalanmamak adına önemli faktörlerdir. Fakat bu sendromun belirtileri erken yaşta temellendirilmeye başlandığı için aile, antrenörler ve kulüplerin sporcular için önlem almaları konusunda iş birliği yapmaları gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu iş birliğinin bireysel tedbirlerden daha önemli bir konumda olduğu sonucuna varılmıştır. Diğer yandan kurumsal anlamda da sporcuların yakalanmaması adına birtakım tedbirlerin alınması ve en önemlisi kulüplerde hubris sendromuna ilişkin bir farkındalık yaratılması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Ek olarak katılımcı ifadelerine göre medya desteğinin önemli olduğu vurgusu tespit edilmiştir.

Bu sendroma sahip kişilerle sorun yaşamamak adına uygulanacak tedbirler kişilik özelliklerine göre değişmekle birlikte her kişi için farklı bir yöntem olabileceği sonucuna varılmıştır. Bununla birlikte çevresel anlamda ortak bir tepki dili oluşturmak hem yakalanmalarını önlemek hem de bu kişilerin sorun yaratmamaları adına önemli bir etken olduğu sonucuna varılmıştır. Kurumsal olarak denetim mekanizmalarının çalıştırılması, yetkilerin sınırlandırılması kişilere vazgeçilmez olmadıkları algısının hissettirilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Diğer yandan bu kişilerin astlarına davranış şekilleri ile üstlerine davranış şekilleri arasında oluşan farklılıklar sebebiyle kurumsal tedbirlerin alınması bağlamında daha dikkatli olunması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırma sonuçlarımıza göre sporda hubris sendromu henüz yeni bir kavram olmakla birlikte yıllardır sporun içinde beslenen bir dinamığe sahip olduğu gözlemlenmiştir. Tıbbi olarak henüz bir teşhisinin olması, tedavisi ile ilgili süreçleri

de mümkün kılammamaktadır. Hubris sendromunun tıbbi olarak teşhisi olmasa bile bu konuda farkındalık yaratmak çok büyük önem arz etmektedir. Özellikle ailenin çocuğunun davranışlarını, çocuğuna rol model olacak antrenörün davranışlarını, yöneticinin davranışlarını düzenli bir şekilde takip etmesi bu sendroma ait erken müdahalede önemli bir rol oynamaktadır. Sporda belirli bir seviyeye veya kariyerinin en üst noktasına gelmiş sporcular, antrenörler ya da yöneticiler için artık alınacak tedbirlerin işlevselliği sağlanamayacağı belirtilmiştir. Bu sendromun etkileri geniş perspektifte ülke sporuna da yansıyacağı için sporun bütün paydaşlarının sorumlulukta eşit düzeyde pay sahibi olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Sonuç olarak araştırmada belirtilen problem durumu bağlamında hubris sendromunun diğer alanlarda görüldüğü gibi sporda da gözlemlendiği, düzeyinin ve etkilerinin her kademedede farklılık gösterdiği tespit edilmiştir.

5.2. Öneriler

Aşağıda, bu çalışmadan elde edilen bulgular doğrultusunda ulaşılan sonuçlara dayanarak öneriler sunulmaktadır.

5.2.1. Araştırmacılara Yönelik Öneriler

Sporda hubris sendromuna yönelik keşfedici bir araştırma kullanılan bu araştırmada, nitel araştırma yöntemi kullanılarak genel çerçeve çizilmeye çalışılmıştır. Diğer araştırmacılar için eğer nitel yöntem kullanılacaksa fenomenolojik bir desen ya da etnografik desenlerle araştırmanın tasarımı gerçekleştirilerek sporda hubris sendromu araştırılabilir.

Nitel yöntemlere ek olarak hubris sendromu eğilimlerine ilişkin bir ölçme aracı geliştirme çalışması tasarlanabilir ve bu sayede hubris sendromuna ilişkin tutumlar yine branş, meslek grupları ve farklı demografik özelliklere göre ayrıntılı incelenebilir.

Araştırmacıların katılımcıları belirlemede hassas davranması çalışma sonuçlarının güvenilirliği açısından büyük önem taşımaktadır. Bu araştırmadaki katılımcılar maksimum çeşitlilik yöntemi kullanılarak belirlenmeye çalışılmıştır. Dolayısıyla çalışmada yer alınacak katılımcılar farklı örnekleme yöntemleriyle belirlenerek daha derinlemesine veriler elde edilmeye çalışılabilir.

Bu araştırmada betimsel analiz ve içerik analizi yöntemleri kullanılmıştır. Nitel araştırmalarda kullanılan diğer analiz yöntemleriyle farklı sonuçlar elde edilmeye çalışılabilir.

Araştırmada veri çeşitlemesi için bireysel görüşmeler ve odak grup görüşmeleri gerçekleştirilmiştir. Ek olarak doküman analizi yöntemi de kullanılarak spor alanında hubris sendromuna farklı bir boyut kazandırılmaya çalışılabilir. Yine araştırmamızda 2 odak grup görüşmesi gerçekleştirilmiş olup odak grup sayısı artırılarak farklı sonuçlar ortaya çıkıp çıkmadığı tespit edilebilir.

Bu araştırmanın katılımcıları spor alanı içerisinde pek çok kategoriden oluşan meslek gruplarını içermektedir. Bu bağlamda daha spesifik tespitler için branşa özgü çalışmalar ve mesleğe özgü çalışmalar tasarlanabilir. Yine bu tasarımlar içerisinde farklı sorular sorarak ya da yarı yapılandırılmış sorular yerine yapılandırılmamış sorular kullanılarak hubris sendromunun farklı dinamikleri tespit edilebilir.

Araştırmanın katılımcı homojenliğinin sağlanması açısından erkek katılımcı ağırlıklı bir çalışma grubu yerine kadın katılımcıların ağırlıkta olduğu ya da eşit katılımlı farklı tasarımlarla hubris sendromuna ilişkin çerçeve zenginleştirilmeye çalışılabilir.

Kullanılan veri toplama araçları çeşitlendirilerek sporda hubris sendromuna ilişkin farklı bakış açıları geliştirilebilir. Bireysel görüşmelerde çerçevesi çizilen her bir tema için tek bir araştırma tasarımı yapılarak temaların içeriğine ilişkin daha ayrıntılı araştırmalar tasarlanabilir.

5.2.2. Araştırma Sonuçlarına İlişkin Öneriler

Sporda hubris sendromu algılanış biçimi açısından narsisizm ile yakından ilişkili olduğu ve bu sebeple karıştırıldığı tespit edilmiştir. Bu sebeple sporculara hem narsisizm hem de hubris sendromu kavramları tanıtılmalı, farkındalık düzeyleri arttırılmalıdır.

Spor doğası gereği güç ilişkilerinin yoğun bir şekilde yaşandığı ve bundan sonra da yaşanacağı bir sektördür. Dolayısıyla spora hizmet eden kişilerin gücü her zaman pozitif anlamıyla kullanmaya gayret etmeleri için bilinçlendirilmeleri büyük önem arz etmektedir. Özellikle hubris sendromunun temellerinin erken yaşta atıldığı varsayımından hareketle bilinçlendirmenin bu sendromun önlenmesinde en etkili yöntemlerden biri olduğu göz önünde bulundurulmalıdır.

Türkiye’ de özellikle yabancı sporculara tanınan ayrıcalıkların hubris sendromuna sahip olmalarında önemli bir unsur olduğu dile getirilmiştir. Bu düşünceden hareketle kulüp ortamlarında her sporcunun eşit hak ve ayrıcalıklara sahip olması, her kişinin sistemde önemli bir yeri olması ve kimsenin vazgeçilmez olmadığı vurgusunun yapılması bu tarz davranışların ortaya çıkmasında baskılayıcı bir unsur olabilecektir.

Sporda hubris sendromunun önlenmesinde en büyük pay antrenörlere düşmektedir. Kişiler ailesinden ve yetiştiği çevreden birtakım özellikleri beraberinde getirebilirler fakat sporcunun rol model aldığı ve gelişiminin mimarı olan antrenör davranışları kişilik gelişimlerinde önemli bir etkidir. Antrenörlerin sporcularını iyi gözlemlemesi ve gerekli önlemleri almak için hem aile hem de yöneticiler ya da federasyon düzeyinde bir iş birliğine gidilmesi gerekmektedir.

Spor ortamlarında özellikle genç sporcuların ve spor emekçilerinin hubris sendromundan en fazla etkilenen grup olmaları sebebiyle kurumsal tedbirlere ihtiyaç duyulduğu sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Dolayısıyla kurum kültürü kavramının

ancak yöneticilerin ve antrenörlerin üzerine düşen görevleri yapmalarıyla gelişebileceği önemle ne çıkan önerme olmaktadır.

Sporda başarı önemli bir yere sahiptir. Başarı odaklı davranmak sadece kısa vadeli kazanç sağlamakla birlikte uzun vadeli negatif durumların oluşmasına sebebiyet verecektir. Araştırmanın ana problem durumunda da belirtildiği gibi sporun doğasına ters düşecek davranışlarda bulunan kişileri sırf başarılı oldukları için gereğinden fazla yüceltmek, pohpohlamak ve mazur görmek yöneticilerin ve antrenörlerin kaçınmaları gereken davranışlardır. Bu sebeple antrenörler, yöneticiler ve sporcu gelişiminde aktif rol alan tüm paydaşların, başarı odaklı davranmamaları için gerekli tedbirlerin alınması ve denetlenmesi önerilmektedir.

Sadece bireysel ve kurumsal önlemler değil, evre bilinci oluşturmak ve ortak bir tepki dili geliştirmek gerekliliği göze çarpmaktadır. Bu bağlamda medya ve devlet desteği büyük önem arz etmektedir. Gerek spor eğitimi veren gerekse antrenör yetiştiren kurumlarda sporda eğitim programları içerisine hubris sendromuna ilişkin dersler yerleştirilmesi önerilmektedir.

ÖZET

Sporda Hubris Sendromu: Keşfedici Bir Çalışma

Spor olgusu ortaya koyduğu performans ve sağlık boyutlarının yanında toplumsal olarak inşa edilmiş anlamlar bütünüdür. Bu durum sporun insan, toplum ve kültür düzleminde sosyolojik açıdan ele alınmasını zorunlu kılmaktadır. Sporun, içinde pek çok değeri barındıran nitelikte bir olgu olması toplumdaki sosyal ve ahlaki değerlerin gelişmesine katkı sağlamakta ve dolayısıyla spor toplumdaki en önemli kültür öğelerinden biri haline gelmektedir. Elbette her kültürel öğeler gibi sporun da değişmesi ve dönüşmesi normal bir durumdur. Günümüz koşullarında sporun geldiği noktada, sporun her geçen gün daha fazla metalaştırılması, sporun gözler önünde olan aktörlerinin başına buyruk hareketlerde bulunması ve kendi kibrinin kurbanı olacak davranışlar sergilemesinin her geçen gün şiddetlenerek arttığı gözlemlenmektedir. Spor ortamlarında elde edilen başarılar, kazanılan astronomik ücretler, sosyal statüdeki değişim, çevresel ve psikososyal faktörlerin de desteğiyle sporda hubris sendromu ile ilişkilendirilebilecek davranış bozukluklarının ortaya çıktığı görülmektedir. Bu fikirden hareketle sosyolojik açıdan ele aldığımız spor olgusunun, toplumda hizmet ettiği dinamikler ve özellikle kitleler üzerindeki pozitif etkilerinin tahrip edilmesi istenmeyen bir durumdur. Belirtilen problem durumu bağlamında sporda hubris sendromunun varlığına ilişkin durum tespiti yapmak ve sendromun düzeyine ilişkin sonuçlar ortaya koymak bu araştırmanın birincil amacıdır. Sporda hubris sendromunun varlığına ilişkin kanıtlar ortaya koymak, sendromun düzeyi ile ilgili durum tespiti yapmak, sendromun ortaya çıkma nedenlerine ilişkin çerçeve sunmak, sendromun yarattığı etkileri derinlemesine araştırmak ve son olarak sendroma ilişkin çözüm önerilerini tespit etmek büyük önem arz etmektedir.

Sporda hubris sendromuna ilişkin keşfedici bir yaklaşımla oluşturulan araştırma, durum çalışması desenli nitel bir araştırma olarak tasarlanmıştır. Araştırma hubris sendromunun spordaki çerçevesini çizebilmek adına nitel araştırma yaklaşımı kullanılmıştır. Bu bağlamda spor alanından yedi farklı meslek grubundan (spor yöneticileri, antrenörler, sporcular, spor eğitimiçileri, hakemler, spor medyası çalışanları ve diğer spor personelleri) toplamda 34 kişi ile bireysel görüşmeler gerçekleştirilmiş, 11 kişi ile iki ayrı odak grup görüşmesi gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar çalışmaya seçilirken, Owen ve Davidson tarafından geliştirilen 14 maddelik davranış özellikleri anketine verdikleri cevaplar baz alınmıştır. Belirtilen 14 maddenin üçünden daha azına “Var” cevabı veren katılımcılar çalışmaya dahil edilmemiştir. Katılımcılarla gerçekleştirilen görüşme sonrası elde edilen veri kütesi, önce metin haline dönüştürülmüş sonrasında analize uygun şekilde düzenlenmiştir. Nicel araştırmalarda sıklıkla kullanılan geçerlik ve güvenilirlik stratejileri nitel araştırmalarda “inandırıcılık”, “aktarılabirlik” ve “tutarlılık” şeklinde isimlendirilmektedir. İnanırıcılık stratejisi için “uzman incelemesi”, “veri çeşitlemesi” ve “katılımcı doğrulaması” tekniklerinden yararlanılmıştır. Aktarılabirlik stratejisi için “ayrıntılı betimleme” ve “amaçlı örnekleme” stratejileri kullanılmıştır. Tutarlılık stratejisi için veri toplama araçları standardize edilmiş ve her katılımcı ile aynı sistematiğe görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Verilerin çözümlenmesinde “betimsel analiz” ve içerik analizi yöntemleri kullanılmış olup, ağaç kodlama tekniği kullanılmıştır. Araştırma bulgularını desteklemek için doğrudan alıntılara yer verilmiştir. Yine verilerin çözümlenmesinde veri kütesinin büyüklüğü sebebiyle NVivo 11 Pro paket programdan yararlanılmıştır.

Araştırma bulguları Owen ve Davidson’un geliştirdiği 14 maddelik hubris sendromu davranış anketi ve gerçekleştirilen bireysel ve odak grup görüşmelerinden elde edilmiştir.

Anket verileri ile hem çalışmaya katılımın ön koşulunu sağlanmış, hem de sporda hubris sendromunun varlığına ilişkin kanıtlar ortaya koymuştur. Bireysel görüşmeler ve odak grup görüşmelerinden elde edilen bulgular 5 ana tema ve 36 kategori - alt kategori ve 397 kodlamadan oluşmuştur. Sporda hubris sendromunu anlamaya yönelik oluşturulan temalar, kategoriler ve alt kategoriler halinde tartışılmıştır. İncelenen anket sonuçlarına göre spor alanında, hubris sendromu ile ilişkilendirilen davranışlarının yüksek düzeyde gözlemlendiği tespit edilmiştir. Nitel verilerden elde edilen sonuçlara göre sporda hubris sendromu her seviyede gözlemlenebilen, etkileri görüldüğü düzeye göre değişiklik gösteren, biyolojik, çevresel, psikososyal ve ekonomik süreçlerin ortaya çıkmasında etkili olduğu, belirli davranış özelliklerine ve belirli iletişim yansımalarına sahip olan, her düzeyde insanları ve kurumları etkileyen ve mutlak surette önlem alınması gereken bir kavram olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Hubristik Davranış, Hubris Sendromu, Spor ve Hubris.

SUMMARY

Hubris Syndrome in Sport: An Exploratory Study

The phenomenon of sport is a set of socially constructed meanings besides its performance and health dimensions. This situation necessitates that sports should be handled sociologically at the level of people, society and culture. The fact that sport is a phenomenon that contains many values contributes to the development of social and moral values in the society, and therefore sport becomes one of the most important cultural elements in the society. Of course, it is normal for sports to change and transform, like every cultural element. In today's conditions, it is observed that sports are becoming more commoditized with each passing day, the actors of the sports who are in front of the eyes act independently and display behaviors that will become the victims of their own arrogance, increasing day by day. It is seen that behavioral disorders that can be associated with hubris syndrome occur in sports with the support of achievements in sports environments, astronomical wages, changes in social status, and environmental and psychosocial factors. It is undesirable to destroy the positive effects of the sport phenomenon, which we have discussed sociologically, on the dynamics it serves in the society and especially on the masses. The primary aim of our research is to determine the situation regarding the existence of hubris syndrome in sports in the context of the stated problem situation and to reveal results regarding the level of the syndrome. It is of great importance to present evidence for the existence of hubris syndrome in sports, to determine the level of the syndrome, to provide a framework for the causes of the syndrome, to investigate the effects of the syndrome in depth, and finally to identify solutions for the syndrome.

The research, which was created with an exploratory approach on hubris syndrome in sports, was designed as a case study patterned qualitative research. Qualitative research approach was used in order to draw the framework of this research. In this context, individual interviews were conducted with 34 people in total from seven different occupational groups (sports managers, coaches, athletes, academician, referees, sports media employees and other sport personnels) from the field of sports, and two separate focus group interviews were conducted with 11 people. Participants were selected based on their responses to the 14-item behavioral traits questionnaire developed by Owen and Davidson. Participants who answered "Yes" to less than 3 of the 14 items stated were not included in the study. The data mass obtained after the interview with the participants was first converted into text and then arranged in accordance with the analysis. The validity and reliability strategies that are frequently used in quantitative research are called "trustworthiness", "transferability" and "dependability" in qualitative research. For the credibility strategy, "expert review", "data triangulation" and "Member Checking or Seeking Participant Feedback" techniques were used. For the transferability strategy, "detailed description method" and "purposeful sampling" strategies were used. Data collection tools for the consistency strategy were standardized and interviews were conducted with each participant in the same systematic way. In the analysis of the data, "descriptive analysis" and "content analysis" methods were used, and tree coding technique was used. Direct quotations are included to support the research findings. In addition, NVivo 11 Pro package program was used in the analysis of the data due to the large data mass.

Research findings were obtained from the "14-item hubris syndrome behavioral questionnaire" developed by Owen and Davidson, and individual and focus group interviews.

With the survey data, both the prerequisite for participation in the study were provided and the evidence for the existence of hubris syndrome in sports was revealed. The findings obtained from individual interviews and focus group interviews consisted of 5 main themes and 36 categories - subcategories and 397 codings. Themes created to understand hubris syndrome in sports were discussed in categories and subcategories. According to the survey results, it was determined that the behaviors associated with hubris syndrome were observed at a high level in the field of sports. According to the results obtained from the qualitative data, hubris syndrome in sports can be observed at all levels, varies according to the level of its effects, is effective in the emergence of biological, environmental, psychosocial and economic processes, has certain behavioral characteristics and certain communication reflections, affects people and institutions at all levels It has been determined that it is a concept that absolutely needs to be taken precautions.

Keywords: Hubristic Behavior, Hubris Syndrome, Sport and Hubris.

KAYNAKLAR

- AASLAND M S, SKOGSTAD A, NOTELAERS G, NIELSEN M B, EINARSEN S (2010). The prevalence of destructive leadership behaviour. *British Journal of Management*, **21**(2), 438-452.
- ADLER A (2019). İNSAN TABİATINI TANIMA, ÇEV (A. Yörükan, Trans.; A. Berktaş, Ed.). Türkiye İş Bankası Yayınları.
- AKÇA H (2017). Yedinci gün romanında gölge arketipi. *Cappadocia Journal Of History And Social Sciences* **8**, 187-205.
- AKSTINAITE V, ROBINSON G, SADLER-SMITH E (2020). Linguistic markers of CEO hubris. *Journal of business ethics*, **167**(4), 687-705.
- AKTAŞ A M (2001). Bir kamu kuruluşunun üst düzey yöneticilerinin iş stresi ve kişilik özellikleri. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, **56**(04).
- ALPAY E H (2020). Anneden algılanan narsisistik özellikler ile psikopatoloji arasındaki ilişkide kendini eleştirinin aracı rolü. Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- ALTINÖZ M (2018). Yetenek yönetiminin algılanması üzerine karşılaştırmalı bir araştırma. *Selçuk üniversitesi sosyal bilimler enstitüsü dergisi*, **(39)**, 82-95.
- AMERICAN PSYCHIATRIC ASSOCIATION A. (2013). DSM-5 TASK FORCE. DIAGNOSTIC AND STATISTICAL MANUAL OF MENTAL DISORDERS: DSM-5™. 2013. American Psychiatric Publishing.
- ANDREASSEN C S (2015). Online social network site addiction: A comprehensive review. *Current Addiction Reports*, **2**(2), 175-184.
- APAYDIN H (1919). Erich Fromm'un "Psikanaliz ve din" adlı yapıtı üzerine bazı düşünceler. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, **18**(18-19), 163-192.
- ARGAN M, KÖSE H, ÖZGEN C, YALINKAYA B (2019). Do sports, take photo and share: Phubbing, social media addiction and narcissism of body builders. *European Journal of Physical Education and Sport Science*, **5**(9), 79-94.
- ARIK E (2013). Sıradan insanın yükselişi: sosyal medya şöhretleri. *İletişim ve diplomasi*, **1**(1), 97-112.
- ARKAR H, SORIAS O, TUNCA Z, ŞAFAK C, ALKIN T, AKDEDE B B, ŞAHİN S, AKVARDAR Y, SARı Ö, ÖZERDEM A (2005). Mizaç ve Karakter Envanteri'nin Türkçe formunun faktör yapısı, geçerlik ve güvenilirliği. *Türk Psikiyatri Dergisi*, **16**(3), 190-204.

- ARNOLD P J (1994). Sport and moral education. *Journal of moral education*, 23(1), 75-89.
- ASENDORPF J B, BORKENAU P, OSTENDORF F, VAN AKEN M A (2001). Carving personality description at its joints: Confirmation of three replicable personality prototypes for both children and adults. *European Journal of personality*, 15(3), 169-198.
- ASLAN S (2008). Kişilik, huy ve psikopatoloji. *Rewiews, Cases and Hypotheses in Psychiatry RCHP*, 2(1-2), 7-18.
- ASLAN Ş, GEYİK B (2018). Futbol ve basketbol taraftarlarının sporda şiddet ve istenmeyen davranışlara bakışlarının incelenmesi. *Eurasian Research in Sport Science*, 3(1), 1-14.
- ASRAR-UL-HAQ M, ANJUM T (2020). Impact of narcissistic leadership on employee work outcomes in banking sector of Pakistan. *Future Business Journal*, 6(1), 1-9.
- ATASOY A. (2019). Kısa histriyonik kişilik ölçeği'nin Türkçe versiyonunun psikometrik özelliklerinin incelenmesi (Psychometric properties of the Turkish version of the brief histrionic personality scale) (Publication Number 544992) Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Klinik Psikoloji Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- ATASOY B, KUTER F Ö (2005). Küreselleşme ve spor. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(1), 11-22.
- AYDIN İ (2020). MESLEKİ GURUR VE ÖĞRETMENLİK MESLEĞİ, PROF. DR. HÜSEYİN KORKUT' A ARMAĞAN, EĞİTİMDE 58 YIL. Editör: Doğan Kılıç. Anı yayıncılık Ankara/TÜRKİYE (pp. 142-155).
- BAGCI Z. (2009). *Örgütlerde çalışanların algıladıkları güç kaynaklarının örgüte bağlılıkları üzerine etkisi: Bir araştırma* DEÜ Sosyal Bilimleri Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- BAKKEVIG J F, KARTERUD S (2010). Is the Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, histrionic personality disorder category a valid construct? *Comprehensive psychiatry*, 51(5), 462-470.
- BALAY R, AHMET K, YILDIRIM M (2017). Yükseköğretim kurumlarında itibar yönetimi ölçeğinin geliştirilmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(3), 645-667.
- BALCI V, ERDEVECİLER Ö (2017). Some Sports Managers' Views about Values Education through Sports. *Journal of Education and Training Studies*, 5(5), 197-203.
- BALÇIKANLI G S (2017). Yarışma sporlarının ahlaksal amacı. *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi*, 8(1), 47-51.

- BALTACI A (2018). Nitel araştırmalarda örnekleme yöntemleri ve örnek hacmi sorunsalı üzerine kavramsal bir inceleme. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, **7**(1), 231-274.
- BANDURA A, WALTERS R H (1963). Social learning and personality development. New York: Holt, Rinehart & Winston.
- BARTHOLOMEW K J, NTOUMANIS N, RYAN R M, BOSCH J A, THØGERSEN-NTOUMANI C (2011). Self-determination theory and diminished functioning: The role of interpersonal control and psychological need thwarting. *Personality and Social Psychology Bulletin*, **37**(11), 1459-1473.
- BAŞARAN F (1974). PSİKO-SOSYAL GELİŞİM: 7-11 YAŞ ÇOCUKLARI ÜZERİNDE YAPILAN BİR ARAŞTIRMA. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Companyğrafya Fakültesi.
- BAŞER E (1996). FUTBOLDA PSIKOLOJİ VE BAŞARI:(SPOR YÜKSEK OKULLARI İÇİN YARDIMCI DERS KİTABI). Bağırhan Yayınmevi.
- BAŞKALE H (2016). Determination of validity, reliability and sample size in qualitative studies. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, **9**(1), 23-28.
- BAUMEISTER R F, VOHS K D (2001). Narcissism as addiction to esteem. *Psychological Inquiry*, **12**(4), 206-210.
- BAYRAK M, TUNÇKOL H M (2012). Sporda emeklilik olgusu ve emeklilik uyum modelleri. *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi*, **14** (2): 150-156
- BEAUCHAMP M R, CRAWFORD K L, JACKSON B (2019). Social cognitive theory and physical activity: Mechanisms of behavior change, critique, and legacy. *Psychology of Sport and Exercise*, **42**, 110-117.
- BECERMEN M (2010). Nietzsche’de “güç istemi” ve hakikat ilişkisi üzerine bir inceleme. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, **11**(19), 361-370.
- BEKTAŞ Ç (2016). Liderlik yaklaşımları ve modern liderden beklentiler. *Selçuk Üniversitesi Akşehir Meslek Yüksekokulu Sosyal Bilimler Dergisi*, **2**(7): 43-53
- BELOFF H (1992). Mother, father and me: Our IQ. *The Psychologist*, **5**(30941), 1.
- BIÇER C (2019). Ayna ayna, söyle bana! Var mı benden güzeli bu dünyada?” Örgütlerde narsist liderler ve onların çalışanların iş davranışlarındaki önemli etkileri. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, **10**(1), 280-291.
- BLACK D W (2015). The natural history of antisocial personality disorder. *The Canadian Journal of Psychiatry*, **60**(7), 309-314.

- BLAIR R J R (2003). Neurobiological basis of psychopathy. *The British Journal of Psychiatry*, **182**(1), 5-7.
- BOARDLEY I D, KAVUSSANU M, RING C (2008). Athletes' perceptions of coaching effectiveness and athlete-related outcomes in rugby union: An investigation based on the coaching efficacy model. *The Sport Psychologist*, **22**(3), 269-287.
- BODDY C R (2016). Sample size for qualitative research. *Qualitative Market Research: An International Journal*, **19**(4), 426-432.
- BOLAT Y, ÜLKER M, DEMİR C G (2016). Kavramsal açıdan narsisizm ve eğitimde narsistik kişilik. *Journal of International Social Research*, **9**(46).
- BOLLAERT H, PETIT V (2010). Beyond the dark side of executive psychology: Current research and new directions. *European Management Journal*, **28**(5), 362-376.
- BOZDOĞAN B Y, MÜJDAT A (2020). Mükerrer Suçluluk, Davranım Bozukluğu ve Antisozyal Kişilik Bozukluğu'nun Ortak Değişkenleri Üzerine Bir Derleme. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, **15**(24), 2912-2936.
- BOZKURT P (2013). Denetim kavramı ve denetim anlayışındaki gelişmeler. *Denetim*, **(12)**, 56-62.
- BÖRÜ D, ÇAKAREL T Y, UFACIK O E, ARSLAN G (2020). Toksik liderliğin Örgütsel sinizm üzerindeki etkisi: otomotiv sektöründe bir araştırma. *İktisadi İdari ve Siyasal Araştırmalar Dergisi*, **5**(12), 194-216.
- BRENNAN N M, CONROY J P (2013). Executive hubris: The case of a bank CEO. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, **26**(2), 172-196.
- BRENNER C (1977). PSIKANALİZİN TEMELLERİ,(Çev. Işık Savaşır, Yusuf Savaşır), Yankı mat. In: Ankara.
- BROSIG B, MÖHRING P, KUPFER J, BECKMANN D (1998). A combined clinical and psychobiological study of narcissism. *Psychoanalytic Inquiry*, **18**(3), 469-489.
- BROWNFIELD K M (1993). The Relationship between the Myers-Briggs Personality Types and Learning Styles.
- BULGU N (2005). Sporda şiddet ve alt-kültür. *Spor Bilimleri Dergisi*, **16**(4), 229-250.
- BURGER J M (2016). Kişilik, Kaknüs yayınları, 5. Basım, Türkçesi: İnan Deniz Erguvan Sarıoğlu, İstanbul, **23**.
- BURKE J R, LARRY C. (2016). EDUCATIONAL RESEARCH: QUANTITATIVE, QUALITATIVE, AND MIXED APPROACHES. SAGE Publications, Incorporated.

- BUTTON M E (2012). "Hubris Breeds the Tyrant": The Anti-Politics of Hubris from Thebes to Abu Ghraib. *Law, Culture and the Humanities*, **8**(2), 305-332.
- CAIN N M, PINCUS A L, ANSELL E B (2008). Narcissism at the crossroads: Phenotypic description of pathological narcissism across clinical theory, social/personality psychology, and psychiatric diagnosis. *Clinical psychology review*, **28**(4), 638-656.
- CALIGOR E, LEVY K N, YEOMANS F E (2015). Narcissistic personality disorder: Diagnostic and clinical challenges. *American Journal of Psychiatry*, **172**(5), 415-422.
- CAMPBELL W K, HOFFMAN B J, CAMPBELL S M, MARCHISIO G (2011). Narcissism in organizational contexts. *Human resource management review*, **21**(4), 268-284.
- CAMPBELL W K, REEDER G D, SEDIKIDES C, ELLIOT A J (2000). Narcissism and comparative self-enhancement strategies. *Journal of Research in Personality*, **34**(3), 329-347.
- CARR W, KEMMIS S (2003). BECOMING CRITICAL: EDUCATION KNOWLEDGE AND ACTION RESEARCH. Routledge.
- CARTON J S, RIES M, NOWICKI JR S (2021). Parental Antecedents of Locus of Control of Reinforcement: A Qualitative Review. *Frontiers in Psychology*, **12**, 484.
- CHEN G, CROSSLAND C, LUO S (2015). Making the same mistake all over again: CEO overconfidence and corporate resistance to corrective feedback. *Strategic Management Journal*, **36**(10), 1513-1535.
- CILIZOĞLU G (2004). Sivil toplum örgütlerinin toplumsal tepki refleksini oluşturma sürecinde kullandıkları iletişim yöntemleri üzerine bir model denemesi. Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Reklamcılık ve Halkla İlişkiler Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- CLARK L (2009). Focus group research with children and youth. *Journal for Specialists in Pediatric Nursing*, **14**(2), 152-154.
- CLAXTON G, OWEN D, SADLER-SMITH E (2015). Hubris in leadership: A peril of unbridled intuition? *Leadership*, **11**(1), 57-78.
- COAKLEY J J (1990). SPORT IN SOCIETY: ISSUES AND CONTROVERSIES. CV Mosby Company.
- COLLINS J (2009). Good to Great-(Why some companies make the leap and others don't). In: SAGE Publications Sage India: New Delhi, India.
- COOPER D E (2002). THE MEASURE OF THINGS: HUMANISM, HUMILITY, AND MYSTERY. Oxford University Press.

- CORMIER D, LAPOINTE-ANTUNES P, MAGNAN M (2016). CEO power and CEO hubris: a prelude to financial misreporting? *Management Decision*. Vol. **54** No. 2, 522-554.
- CORR P J (2015). Personality, biological models of. *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*. 2nd ed. Oxford: Elsevier, **17** 857-862.
- CORTINA M (2020). Harry Stack Sullivan and Interpersonal Theory: A Flawed Genius. *Psychiatry*, **83**(1), 103-109.
- COSTA JR P T, MCCRAE R R (2006). TRAIT AND FACTOR THEORIES. Chapter 5, 96-114
- COŞKUN F (2020). Borderline kişilik özellikleri çocuk ölçeği Türkçe formunun geçerlik ve güvenirlik çalışması. Necmettin Erbakan Üniversitesi Meram Tıp Fakültesi Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, Uzmanlık Tezi
- CRAIG R, AMERNIC J (2014). Exploring signs of hubris in CEO language. In *Communication and language analysis in the corporate world* (pp. 69-88). IGI Global.
- CRAIG R, AMERNIC J (2018). Are there language markers of hubris in CEO letters to shareholders? *Journal of business ethics*, **149**(4), 973-986.
- CRESWEL J W (2013). Research designs: qualitative, quantitative and mixed method approaches. In.
- CROCKETT J R (2013). POWER, GREED, AND HUBRIS: JUDICIAL BRIBERY IN MISSISSIPPI. Univ. Press of Mississippi.
- CROWE M L, LYNAM D R, CAMPBELL W K, MILLER J D (2019). Exploring the structure of narcissism: Toward an integrated solution. *Journal of personality*, **87**(6), 1151-1169.
- ÇARPAR M C (2009). Sosyolojide iki temel niteliksel desen: fenomenolojik ve etnografik araştırma. *The Journal of Social Science*, **4**(8), 689-704.
- ÇETİN N G, BECEREN E (2007). Lider Kişilik: Gandhi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (**5**), 111-132.
- ÇİFTÇİ D Ö. (2020). HUBRIS SYNDROME IN MANAGERS: A CONCEPTUAL EVALUATION. Akademisyen Yayınevi.
- ÇIVGIN A G (2014). Ontolojik Temellere Dayanan Felsefi Antropoloji, Philosophical Anthropology Founded on Ontological Basis.
- ÇOBAN B (2008). Futbol ve toplumsal muhalefet. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*.(26), **1**, 59-88.

- DAVIS C, DIONNE M, SHUSTER B (2001). Physical and psychological correlates of appearance orientation. *Personality and Individual Differences*, **30**(1), 21-30.
- DAY N J, TOWNSEND M L, GRENYER B F (2020). Living with pathological narcissism: a qualitative study. *Borderline Personality Disorder and Emotion Dysregulation*, **7**(1), 1-14.
- DELOITTE (2020). *Annual Review of Football Finance 2020*. Erişim: <https://www2.deloitte.com/uk/en/pages/sports-business-group/articles/annualreview-of-football-finance.html>, Erişim tarihi: 24.06.2021
- DEMIRCI İ, FÜSUN E (2017). Büyüklenmeci narsisizmin iki farklı yüzü: Narsistik hayranlık ve rekabetin mutlulukla ilişkisi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, **46**(46), 37-58.
- DEMIREL H, ALTIN M, YALÇIN Y G, DEMİR H (2018). Spor yapan ve yapmayan üniversite öğrencilerinin narsisizm seviyelerinin karşılaştırılması. *Türk Spor Bilimleri Dergisi*, **1**(2), 72-77.
- DENZIN N K, LINCOLN Y S (2017). THE SAGE HANDBOOK OF QUALITATIVE RESEARCH. Sage publications.
- DERRY K L, OHAN J L, BAYLISS D M (2017). Toward understanding and measuring grandiose and vulnerable narcissism within trait personality models. *European Journal of Psychological Assessment*.
- DEVECİOĞLU S, SARIKAYA M (2006). Sporcu öğrencilerin sosyo-ekonomik değişkenler ışığında profillerinin belirlenmesi. *Sosyal Bilimler Dergisi* , Cilt: **16**, Sayı: 2 Sayfa: 301-314.
- DEVER A (2017). Sosyolojik teoriler ve spor. *Konya: Çizgi Kitapevi Yayınları*.
- DILEK A N, İMAMOĞLU O (2020). Spor Eğitimli Öğrencilerde Sürekli Öfke-Öfke ifade Tarz durumlarının Araştırılması. *Uluslararası Güncel Eğitim Araştırmaları Dergisi*, **6**(2), 586-595.
- DILSHAD R M, LATIF M I (2013). Focus group interview as a tool for qualitative research: An analysis. *Pakistan Journal of Social Sciences (PJSS)*, **33**(1).
- DOĞANAY A (2021). DAVRANIŞÇI VE BİLİŞSEL ÖĞRENME KURAMLARI. Tarih Nasıl Öğretilir?,Yeni İnsan Yayınevi Eğitim Serisi 5, 39-50.
- DURDUBAŞ D, KELECEK S, KORUÇ Z (2020). Türk antrenörlerin spor psikolojisine ilişkin bilgi düzeyleri ve tutumları. *Spor Bilimleri Dergisi*, **30**(4), 146-157.
- DURMUŞ S A (2020). İşinin özel yaşamının iş ilişkisine etkisi. *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, **25**(42), 135-168.

- DURNA U (2005). A tipi ve B tipi kişilik yapıları ve bu kişilik yapılarını etkileyen faktörlerle ilgili bir araştırma. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, **19**(1), 275-290.
- ECKHAUS E, SHEAFFER Z (2018). Managerial hubris detection: the case of Enron. *Risk Management*, **20**(4), 304-325.
- EKMEKÇİ A, EKMEKÇİ R, İRMIŞ A (2013). Küreselleşme ve spor endüstrisi. *Pamukkale spor bilimleri dergisi*, **4**(1), 91-117.
- ELDOĞAN D (2016). Hangi narsizm? Büyüklenmeci ve kırılgan narsizmin karşılaştırılmasına ilişkin bir gözden geçirme. *Türk Psikoloji Yazıları*, **19**(37), 1-10.
- ELIF U (2018). Örgüt üst kademesindeki kara üçlemenin stratejik muhasebe finansman kararları ve sonuçları üzerindeki etkileri. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, **20**, 870-896.
- ELMAN W, MCKELVIE S (2003). Narcissism in football players: Stereotype or reality. *Athletic Insight*, **5**(1), 38-46.
- EMMONS R A (1984). Factor analysis and construct validity of the narcissistic personality inventory. *Journal of personality assessment*, **48**(3), 291-300.
- ENDRESEN I M, OLWEUS D (2005). Participation in power sports and antisocial involvement in preadolescent and adolescent boys. *Journal of child Psychology and Psychiatry*, **46**(5), 468-478.
- ERDEMLİ A (1997). SPOR, HÜMANİZM VE OLİMPİZM. *Felsefe Arkivi*(30).
- ERDEMLİ A (2002). SPOR FELSEFESİ: TEMEL SORUNLARIYLA, 2. Baskı, İstanbul: E yayınları.
- ERDEMLİ A (2008). SPOR YAPAN İNSAN. İstanbul: E Yayınları, **125**.
- ERDOĞAN İ (2008). Futbol ve futbolu inceleme üzerine. *İletişim kuram ve araştırma dergisi*, **26**(2), 1-58.
- ERKAL M, GÜVEN Ö, AYAN D (1998). SOSYOLOJİK AÇIDAN SPOR. 3. Baskı, Der Yayınları, İstanbul
- EROĞLU S Y, EROĞLU E (2019). Üniversite spor takımlarında oynayan öğrencilerin anksiyete ve spora özgü başarı motivasyonu düzeylerinin incelenmesi. *Türkiye Spor Bilimleri Dergisi*, **3**(2), 88-96.
- ESEN Ü B B (2020). Liderlikte kibir ve aşırı pozitiflik: bir literatür incelemesi. *İş ve İnsan Dergisi*, **7**(2), 295-309.

- ESENTAŞ M, GÜZEL P, ÖZBEY S, ÇELİK E (2018). Mega spor organizasyonları sporcularının gözüyle olimpiik hareket ve olimpizm algıları. *Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 3(4), 32-47.
- EXLINE J J, BAUMEISTER R F, BUSHMAN B J, CAMPBELL W K, FINKEL E J (2004). Too proud to let go: narcissistic entitlement as a barrier to forgiveness. *Journal of Personality and Social Psychology*, 87(6), 894.
- FARWELL L, WOHLWEND-LLOYD R (1998). Narcissistic processes: Optimistic expectations, favorable self-evaluations, and self-enhancing attributions. *Journal of personality*, 66(1), 65-83.
- FAST L A, FUNDER D C (2010). Gender Differences in the Correlates of Self-Referent Word Use: Authority, Entitlement, and Depressive Symptoms. *Journal of personality*, 78(1), 313-338.
- FELTZ D L, CHASE M A, MORITZ S E, SULLIVAN P J (1999). A conceptual model of coaching efficacy: Preliminary investigation and instrument development. *Journal of educational psychology*, 91(4), 765.
- FERAH N (2014). Bireysel Psikoloji ve Din. *Academia*, Ocak-Haziran 8 (15) : 195-208
- FOSTER J D, CAMPBELL W K, TWENGE J M (2003). Individual differences in narcissism: Inflated self-views across the lifespan and around the world. *Journal of Research in Personality*, 37(6), 469-486.
- FRENCH J H, SHRESTHA S (2019). Histrionic personality disorder. StatPearls Publishing. Erişim: <http://bit.ly/3hJVtiK>, Erişim Tarihi:19.05.2021
- FRENCH J R, RAVEN B, CARTWRIGHT D (1959). The bases of social power. *Classics of organization theory*, 7, 311-320.
- FREUD S (2012). On Narcissism: An Introduction, edited by Joseph Sandler, Ethel Spector Person, and Peter Fonagy. *London: Karnac*.
- FREUD S (2020). PSIKANALİZ ÜZERİNE DERSLER (G. Metin, Trans.; A. Altunel, Ed.). Hız, Yaşar.
- FURNHAM A (2005). Gender and personality differences in self-and other ratings of business intelligence. *British Journal of Management*, 16(2), 91-103.
- GANO-OVERWAY L A (2013). The caring climate: How sport environments can develop empathy in young people. In *Organizing through empathy* (pp. 178-195). Routledge.
- GARRARD P, RENTOUMI V, LAMBERT C, OWEN D (2014). Linguistic biomarkers of Hubris syndrome. *Cortex*, 55, 167-181.

- GEÇTAN E (2003). PSIKODINAMİK PSIKİYATRI VE NORMALDIŞI DAVRANIŞLAR. Metis Yayınları.
- GEUKES K, MESAGNO C, HANRAHAN S J, KELLMANN M (2012). Testing an interactionist perspective on the relationship between personality traits and performance under public pressure. *Psychology of Sport and Exercise*, 13(3), 243-250.
- GEZER E (2020). Dimensions of Narcissism in Athletes in Universities. *African Educational Research Journal*, 8(4), 732-740.
- GILLHAM B (2000). CASE STUDY RESEARCH METHODS. Bloomsbury Publishing.
- GLASSMAN M (1988). Kernberg and Kohut: A test of competing psychoanalytic models of narcissism. *Journal of the American Psychoanalytic Association*, 36(3), 597-625.
- GLENN A L, JOHNSON A K, RAINE A (2013). Antisocial personality disorder: a current review. *Current psychiatry reports*, 15(12), 427.
- GOLDSMITH M (2010). WHAT GOT YOU HERE WON'T GET YOU THERE: HOW SUCCESSFUL PEOPLE BECOME EVEN MORE SUCCESSFUL. Profile books.
- GONCALVES J. (2021). "Sport Builds Character": A Critical Assessment of Moral Reasoning and Development in Academia. https://www.academia.edu/31106591/Sport_Builds_Character_A_Critical_Assessment_of_Moral_Reasoning_and_Development_in_Sport
- GÖRGÜLÜ R, GÖKÇEK E (2019). (PSİKOLOJİK) BASKI ALTINDA ZİHİNSEL KONTROL VE PERFORMANS. In N. DAL (Ed.), *Spor Psikolojisinde Yeni Yaklaşımlar*. Akademisyen Kitabevi A.Ş.
- GÖRÜCÜ A (2006). Beden eğitimive spor yüksekokullarında okuyan öğrencilerin aktif spor yapma durumlarının belirlenmesi. *Selçuk üniversitesi sosyal bilimler enstitüsü dergisi* (16), 343-351.
- GÜLER L, DEMİR V (1995). Spor ve Medya İlişkisi ve Türkiye'de Spor Medyası. *Marmara İletişim Dergisi*, 9(9), 285-306.
- GÜLLÜ S, YILDIZ K (2019). Spor örgütlerinde karanlık kişilik, örgütsel sinizm ve iş tatmini ilişkisinin incelenmesi. *SPORMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 17(4), 220-232.
- GÜNGÖR S (2014). Türk siyasetinde dil kullanımı: siyasal parti liderlerinin TBMM grup konuşmalarında siyasal söylem analizi. *Yasama Dergisi*(26), 65-88.
- GÜRBÜZ L C S, BAYIK C M E, ŞAHİN F (2016). A conceptual model for leadership hubris in the military context. *In Pursuit of Excellence: International Perspectives of Military*

Leadership (2006) Strategic Leadership Development: International Perspectives (2007) Professional Ideology & Development, 133.

HALİL M, ŞANLI S (2015). Sporda şiddet ve medya etkisi: bir maçın analizi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, **14**(55), 231-247.

HANCOCK D R, ALGOZZINE B (2017). DOING CASE STUDY RESEARCH: A PRACTICAL GUIDE FOR BEGINNING RESEARCHERS. Teachers College Press.

HAYWARD M L, HAMBRICK D C (1997). Explaining the premiums paid for large acquisitions: Evidence of CEO hubris. *Administrative science quarterly*, 103-127.

HAZAR Ç (2006). Kişilik ve iletişim tipleri. *Selçuk İletişim*, **4**(2), 125-140.

HEARY C M, HENNESSY E (2002). The use of focus group interviews in pediatric health care research. *Journal of pediatric psychology*, **27**(1), 47-57.

HILLER N J, HAMBRICK D C (2005). Conceptualizing executive hubris: the role of (hyper-) core self-evaluations in strategic decision-making. *Strategic Management Journal*, **26**(4), 297-319.

HILLMAN J (2012). THE FORCE OF CHARACTER: AND THE LASTING LIFE. Ballantine Books.

HOERTEL N, PEYRE H, LAVAUD P, BLANCO C, GUERIN-LANGLOIS C, RENÉ M, SCHUSTER J-P, LEMOGNE C, DELORME R, LIMOSIN F (2018). Examining sex differences in DSM-IV-TR narcissistic personality disorder symptom expression using Item Response Theory (IRT). *Psychiatry research*, **260**, 500-507.

HOLT N L, DUNN J G (2004). Toward a grounded theory of the psychosocial competencies and environmental conditions associated with soccer success. *Journal of Applied Sport Psychology*, **16**(3), 199-219.

HOLTEY J, ÖZER M K (2019). Sporda Yetenek Gelişimi ve Ötesi. *Journal of Health and Sport Sciences*, **2**(2), 40-55.

HORTON R S, BLEAU G, DRWECKI B (2006). Parenting narcissus: What are the links between parenting and narcissism? *Journal of personality*, **74**(2), 345-376.

HORVATH S, MORF C C (2010). To be grandiose or not to be worthless: Different routes to self-enhancement for narcissism and self-esteem. *Journal of Research in Personality*, **44**(5), 585-592.

İNANÇ B Y, YERLIKAYA E E (2017). Kişilik kuramları. *Pegem Atıf İndeksi*, 1-339.

IVANOFF S D, HULTBERG J (2006). Understanding the multiple realities of everyday life: Basic assumptions in focus-group methodology. *Scandinavian journal of occupational therapy*, **13**(2), 125-132.

- JACKSON S A, DOVER J, MAYOCCHI L (1998). Life after winning gold: I. Experiences of Australian Olympic gold medallists. *The Sport Psychologist*, **12**(2), 119-136.
- JAKOVLJEVIĆ M (2011). Hubris syndrome and a new perspective on political psychiatry: need to protect prosocial behavior, public benefit and safety of our civilisation. *Psychiatria danubina*, **23**(2.), 136-138.
- JANG K L, LIVESLEY W, VERNON P, JACKSON D (1996). Heritability of personality disorder traits: A twin study. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, **94**(6), 438-444.
- JONES B D, WOODMAN T, BARLOW M, ROBERTS R (2017). The darker side of personality: Narcissism predicts moral disengagement and antisocial behavior in sport. *The Sport Psychologist*, **31**(2), 109-116.
- JOUBERT C E (1998). Narcissism, need for power, and social interest. *Psychological reports*, **82**(2), 701-702.
- JOWETT S, COCKERILL I (2002). Incompatibility in the coach-athlete relationship. *Solutions in sport psychology*, 16-31.
- JUDGE T A, PICCOLO R F, KOSALKA T (2009). The bright and dark sides of leader traits: A review and theoretical extension of the leader trait paradigm. *The Leadership Quarterly*, **20**(6), 855-875.
- KABADAYI M, TÜRKAY O (2020). Yönetmel gücün örgütsel güven-performans ve özdeşleşme etkileşimi kapsamındaki rolü: Bodrum'daki otel işletmelerinde bir uygulama. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, **18**(35), 111-139.
- KANTAR G (2017). Türk siyasetinde politik dil kullanımı: Recep Tayyip Erdoğan'ın "Ak Parti 1. Ve 3. Olağan üstü kongrelerinde ki konuşmalarının" içerik ve söylem analizi. *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*(ICOMEF 2017 ÖZEL SAYISI), 103-122.
- KAPLAN Y, AKKAYA C (2013). Toplumsal tabaka farklılıklarının spora yansıyan sonuçları (Antalya örneği). *Mediterranean Journal of Humanities*, **3**(2), 143-158.
- KARAAZIZ M, ATAK İ E (2013). Narsisizm ve narsisizmle ilgili araştırmalar üzerine bir gözden geçirme. *Nesne Psikoloji Dergisi*, **1**(2), 44-59.
- KARADAĞ M (2020). Öncülleri ve Sonuçları Bağlamında Hubris Sendromu: Son 10 Yılda Yapılan Akademik Araştırmalar Kapsamında Bir Değerlendirme. In A. Yalçın (Ed.), *Yönetim Bilimleri* (pp. 237-251).
- KARAHÜSEYİNOĞLU M F, RAMAZANOĞLU M O, DEMİREL E T, ALTUNGÜL O, RAMAZANOĞLU F (2005). Sporun toplumsal boyutlarının değerlendirilmesi, *Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları* 153-157.

- KARAKÖSE T (2007). Örgütlerde itibar yönetimi. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi*, **11**(9), 1-12.
- KARATAŞ A, ERDAL R, BAŞARAN Z, SEYREK E, MINE G, ESKIYECEK C (2015). 2012 Yılında Düzenlenen Erzurum Avrupa Curling C Klasmanı İle Karlstad Avrupa Curling B Klasmanı Organizasyon Yapısının İncelenmesi. *International Journal of Sport Culture and Science*, **3**(Special Issue 4), 167-177.
- KARSLI Ö (2016). Ernst Cassirer'de Kültürün Anlamı. *JOMELIPS-Journal of Management Economics Literature Islamic and Political Sciences*, **1**(2), 38-58.
- KAVUSSANU M (2008). Moral behaviour in sport: A critical review of the literature. *International Review of Sport and Exercise Psychology*, **1**(2), 124-138.
- KAYA M (1997). Ailede anne-baba tutumlarının çocuğun kişilik ve benlik gelişimindeki rolü. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, **9**(9), 193-204.
- KAYMAK B, CAN F E, AHMET G, TOLUK Ö (2019). Yaşlılarda spor yapma alışkanlıklarının değerlendirilmesi. *Eskişehir Teknik Üniversitesi Bilim ve Teknoloji Dergisi B-Teorik Bilimler*, **7**(2), 204-210.
- KERFOOT K M (2010). Leaders, self-confidence, and hubris: What's the difference. *Nursing Economics*, **28**(5), 350-351.
- KERNBERG O (2012). Sınır durumlar ve patolojik narsisizm (M. Atakay, Çev.). *İstanbul: Metis Yayınları*.
- KOÇEL T (2015). İŞLETME YÖNETİCİLİĞİ (On Altıncı Baskı). *İstanbul: Beta Yayınları*.
- KONTER E (2013). EYLEMDE BULUNAN BİR VARLIK OLARAK INSAN NEDEN OYNAR. *Baskı. İzmir: Bassaray Matbaası*.
- KÖYMEN E (2019). Büyüklenmeci narsisizm ve kırılğan narsisizm ile bilişsel duygu düzenleme ve kişilerarası problemlerin ilişkisi Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- KRIZAN Z, HERLACHE A D (2018). The narcissism spectrum model: A synthetic view of narcissistic personality. *Personality and Social Psychology Review*, **22**(1), 3-31.
- KROLL M J, TOOMBS L A, WRIGHT P (2000). Napoleon's tragic march home from Moscow: Lessons in hubris. *Academy of Management Perspectives*, **14**(1), 117-128.
- KRUGER J, DUNNING D (1999). Unskilled and unaware of it: how difficulties in recognizing one's own incompetence lead to inflated self-assessments. *Journal of Personality and Social Psychology*, **77**(6), 1121.

- KUTER F Ö, KUTER M (2012). Beden eğitimi ve spor yoluyla değerler eğitimi. *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori ve Uygulama*(6), 75-94.
- LAPSLEY D K, STEY P C (2011). Id, ego, and superego. *Encyclopedia of human behavior*, 1-9.
- LASCH C (2006). NARSİSİZM KÜLTÜRÜ. Çev. Suzan Öztürk ve Ümit Hüsrev Yolsal, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- LECKELT M, KÜFNER A C, NESTLER S, BACK M D (2015). Behavioral processes underlying the decline of narcissists' popularity over time. *Journal of Personality and Social Psychology*, **109**(5), 856.
- LEON R L (2007). Hubris and Nemesis in heads of government. *Journal of the Royal Society of Medicine*, **100**(2), 63-63.
- LEWIS K C, MASTICO E R (2017). Histrionic personality disorder. *Encyclopedia of personality and individual differences*, 1-9.
- LEWIS M (1995). Self-conscious emotions. *American scientist*, **83**(1), 68-78.
- LEYMUN Ş O, ODABAŞI F, YURDAKUL İ K (2017). Eğitim ortamlarında durum çalışmasının önemi. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, **5**(3), 367-385.
- LINCOLN Y S, GUBA E G (1988). Criteria for Assessing Naturalistic Inquiries as Reports.
- MALMENDIER U, TATE G (2005). CEO overconfidence and corporate investment. *The journal of finance*, **60**(6), 2661-2700.
- MANGAL S (2002). ADVANCED EDUCATIONAL PSYCHOLOGY. PHI Learning Pvt. Ltd.
- MAREE J G (2020). The psychosocial development theory of Erik Erikson: critical overview. *Early Child Development and Care*, 1-15.
- MARSHALL B, CARDON P, PODDAR A, FONTENOT R (2013). Does sample size matter in qualitative research?: A review of qualitative interviews in IS research. *Journal of computer information systems*, **54**(1), 11-22.
- MASTERSON J F (1976). NARSİSTİK VE BORDERLINE KİŞİLİK BOZUKLUKLARI.
- MATOSIC D, NTOUMANIS N, BOARDLEY I D, SEDIKIDES C, STEWART B, CHATZISARANTIS N (2017). Narcissism and coach interpersonal style: A self-determination theory perspective. *Scandinavian journal of medicine & science in sports*, **27**(2), 254-261.

- MATOSIC D, NTOUMANIS N, BOARDLEY I D, STENLING A, SEDIKIDES C (2016). Linking narcissism, motivation, and doping attitudes in sport: A multilevel investigation involving coaches and athletes. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, **38**(6), 556-566.
- MAXWELL J (2018). NITEL ARAŞTIRMA TASARIMI: ETKİLEŞİMLİ BİR YAKLAŞIM (Çev. Ed. Çevikbaş, M.). *Ankara: Nobel*.
- MCLEOD S A (2016). Id, ego and superego. *Simply Psychology*, **3**, 1-4.
- MCNAMEE M (2006). Olympism, eurocentricity, and transcultural virtues. *Journal of the Philosophy of Sport*, **33**(2), 174-187.
- MCNEAL S (2007). Healthy narcissism and ego state therapy. *Intl. Journal of Clinical and Experimental Hypnosis*, **56**(1), 19-36.
- MENGÜTAY S (1997). Morpa spor ansiklopedisi. *Cilt*, **2**, 156-249.
- MERRIAM S B (2009). QUALITATIVE RESEARCH : A GUIDE TO DESIGN AND IMPLEMENTATION (2nd ed. ed.) [Non-fiction]. Jossey-Bass.
- MERRIAM S B, TISDELL E J (2015). QUALITATIVE RESEARCH: A GUIDE TO DESIGN AND IMPLEMENTATION. John Wiley & Sons.
- MILLER J D, HOFFMAN B J, GAUGHAN E T, GENTILE B, MAPLES J, KEITH CAMPBELL W (2011). Grandiose and vulnerable narcissism: A nomological network analysis. *Journal of personality*, **79**(5), 1013-1042.
- MISHINA Y, DYKES B J, BLOCK E S, POLLOCK T G (2010). Why “good” firms do bad things: The effects of high aspirations, high expectations, and prominence on the incidence of corporate illegality. *Academy of Management Journal*, **53**(4), 701-722.
- MORF C C, RHODEWALT F (2001). Unraveling the paradoxes of narcissism: A dynamic self-regulatory processing model. *Psychological Inquiry*, **12**(4), 177-196.
- MORF C C, TORCHETTI L, SCHÜRCH E (2011). Narcissism from the perspective of the dynamic self-regulatory processing model. *The handbook of narcissism and narcissistic personality disorder: Theoretical approaches, empirical findings, and treatments*, 56-70.
- MORSE J M (1995). The significance of saturation. In: Sage publications Sage CA: Thousand Oaks, CA.
- MURAT G, BÖRÜ D E (2019). Örgütlerdeki narsisistik liderlik ve makyavelist liderlik sinizmi etkiliyor mu?. 18. *Uluslararası İşletmecilik Kongresi*. Mayıs, Osmaniye.

- MURRAY T H (1983). The coercive power of drugs in sports. *Hastings Center Report*, 24-30.
- NERGİZ G (2017). Susanna tamaro'nun tobia ve melek kitabındaki kahramanların carl gustav jung'in psikanalitik bakış açısıyla incelenmesi. *Uluslararası Çocuk Edebiyatı ve Eğitim Araştırmaları Dergisi (ÇEDAR)*, 1(1), 51-63.
- NESTADT G, ROMANOSKI A, CHAHAL R, MERCHANT A, FOLSTEIN M, GRUENBERG E, MCHUGH P (1990). An epidemiological study of histrionic personality disorder. *Psychological medicine*, 20(2), 413-422.
- NOVIKOVA I (2013). Trait, trait theory. *The encyclopedia of cross-cultural psychology*, 3, 1293-1295.
- NYE JR J S (2008). Public diplomacy and soft power. *The annals of the American academy of political and social science*, 616(1), 94-109.
- O'CONNELL A N (1980). Karen Horney: Theorist in psychoanalysis and feminine psychology. *Psychology of Women Quarterly*, 5(1), 81-93.
- OGLOFF J R (2006). Psychopathy/antisocial personality disorder conundrum. *Australian & New Zealand Journal of Psychiatry*, 40(6-7), 519-528.
- OKAN D, AHMET A (2015). Okul yöneticilerinin kullandıkları güç kaynakları ile örgüt iklimi arasındaki ilişki. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*(58), 499-518.
- OKAY D, CANEL-ÇINARBAŞ D (2021). Kendilik Psikolojisi Yaklaşımı Üzerinden Bir Çekingen Kişilik Olgusunun İncelenmesi. *Nesne*, 9(19), 204-220
- OKAY O A (1990). SPOR YÖNETİMİMİZİN DÜNÜ/BUGÜNÜ/YARINI.
- OKTUĞ Z (2007). *Freud'un kişilik birimleri (id-ego-süperego) ile reklam iletisinin izleyici üstünde yarattığı etkiler arasındaki bağlantı: Magnum, kalbim benecol ve lösev reklamları üzerine bir araştırma* İstanbul Kültür Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü/Dinler Tarihi
- OSMAN U, ARDIÇ K (2013). Güç Mesafesi Örgütsel Güveni Etkiler mi? *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 15(2), 313-338.
- OWEN D (2008). Hubris syndrome. *Clinical Medicine*, 8(4), 428.
- OWEN D, DAVIDSON J (2009). Hubris syndrome: An acquired personality disorder? A study of US Presidents and UK Prime Ministers over the last 100 years. *Brain*, 132(5), 1396.

- OWEN L D (2006). Hubris and nemesis in heads of government. *Journal of the Royal Society of Medicine*, **99**(11), 548-551.
- OYTUN M, ÇAKICI M, TINAZCI C, YAVUZ H U (2021). Kadın hentbolcularda farklı performans gruplarının anksiyete ve narsisizm düzeylerinin karşılaştırılması. *Anatolian Journal of Psychiatry*, **22**.
- OZAN E, KARAPINAR İ, AYDIN N, FIDAN T, ORAL M (2008). Narsisistik kişilik bozukluğu: Gelişim süreçleri ve yaşamı. *RCHP-Review Cases Hypotheses Psychiatry*, **2**, 25-37.
- ÖZDEMİR M (2010). Nitel veri analizi: Sosyal bilimlerde yöntem bilim sorunsali üzerine bir çalışma. *Eskişehir Osmangazi üniversitesi sosyal bilimler dergisi*, **11**(1), 323-343.
- ÖZDEMİR M (2013). Gazzâlî, nietzsche ve foucault'da güç-hakikat ilişkileri analizi. *Electronic Turkish Studies*, **8**(12).
- ÖZDEMİR Z (2015). Sosyal medyada kimlik inşasında yeni akım: Özçekim kullanımı. *Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, **2**(1), 112-131.
- ÖZGÜZEL S, TAŞ S (2016). Hubris sendromuna yakalanan yöneticilerde çocukluktaki aile içi iletişimin etkisinin incelenmesi. *21. Yüzyılda Eğitim Ve Toplum Eğitim Bilimleri Ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, **5**(13), 119-132.
- ÖZSOY E, ARDIÇ K (2017). Karanlık üçlü'nün (narsisizm, makyavelizm ve psikopati) iş tatminine etkisinin incelenmesi. *Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, **24**(2), 391-406.
- ÖZSOY S (2008). Türk spor medyasında kadın. *Spor Bilimleri Dergisi*, **19**(4), 201-219.
- PARK H, YOO Y (2017). A Literature Review On Chief Executive Officer Hubris And Related Constructs: Is The Theory Of Chief Executive Officer Hubris An Antecedents Or Consequences? *Journal of Applied Business Research (JABR)*, **33**(4), 705-720.
- PARK J-H, KIM C, CHANG Y K, LEE D-H, SUNG Y-D (2018). CEO hubris and firm performance: Exploring the moderating roles of CEO power and board vigilance. *Journal of business ethics*, **147**(4), 919-933.
- PARLAKKILIÇ Ş, TAZEGÜL Ü (2016). Spor yapan bireylerin ahlaki olgunluk ve narsisizm düzeyleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, **4**(38), 303-310.
- PARRY J (2006). Sport and Olympism: Universals and multiculturalism. *Journal of the Philosophy of Sport*, **33**(2), 188-204.
- PATTON M Q (2014). QUALITATIVE EVALUATION AND RESEARCH METHODS: INTEGRATING THEORY AND PRACTICE. Sage Publications.

- PAULHUS D L (1998). Interpersonal and intrapsychic adaptiveness of trait self-enhancement: A mixed blessing? *Journal of Personality and Social Psychology*, **74**(5), 1197.
- PETIT V, BOLLAERT H (2012). Flying too close to the sun? Hubris among CEOs and how to prevent it. *Journal of business ethics*, **108**(3), 265-283.
- PFEFFER J (1992). *MANAGING WITH POWER: POLITICS AND INFLUENCE IN ORGANIZATIONS*. Harvard Business Press.
- PULVER S E (1970). Narcissism: The term and the concept. *Journal of the American Psychoanalytic Association*, **18**(2), 319-341.
- REED G E (2004). Toxic leadership. *Military review*, **84**(4), 67-71.
- REED G E, BULLIS R C (2009). The impact of destructive leadership on senior military officers and civilian employees. *Armed Forces & Society*, **36**(1), 5-18.
- REGO P, LOPES M P, SIMPSON A V (2017). The authentic-Machiavellian leadership grid: A typology of leadership styles. *Journal of Leadership Studies*, **11**(2), 48-51.
- REICHBORN-KJENNERUD T (2010). The genetic epidemiology of personality disorders. *Dialogues in clinical neuroscience*, **12**(1), 103.
- REVELLE W (2016). Hans Eysenck: personality theorist. *Personality and Individual Differences*, **103**, 32-39.
- REVERTER MASIÀ J, LEGAZ ARRESE A, MUNGUÍA IZQUIERDO D, ROIG PULL M, GIMENO MARCO F, BARBANY CAIRÓ J R (2008). The use of sports psychology consultants in elite sports teams. *Revista de Psicología del Deporte*, vol. **17**(1), p. 143-153.
- REYHANOĞLU M, AKIN Ö (2016). Toksik liderlik örgütsel sağlığı olumsuz yönde tetikler mi?
- RIZKA N A, HANDOKO T H (2020). The Influence of CEOs' Hubris on Firms' Performance in Indonesia: The Moderating Effects of CEOs' Power and Board Vigilance. *Gadjah Mada International Journal of Business*, **22**(2), 199-231.
- ROBBINS A (1993). *SINIRSIZ GÜÇ* (çev: M. Değirmenci). *İstanbul: İnkılap Kitapevi Yayını*.
- ROBERTS B W, EDMONDS G, GRIJALVA E (2010). It is developmental me, not generation me: Developmental changes are more important than generational changes in narcissism—Commentary on Trzesniewski & Donnellan (2010). *Perspectives on Psychological Science*, **5**(1), 97-102.

- ROBERTS R, CALLOW N, HARDY L, WOODMAN T, THOMAS L (2010). Interactive effects of different visual imagery perspectives and narcissism on motor performance. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, **32**(4), 499-517.
- ROBERTS R, WOODMAN T, HARDY L, DAVIS L, WALLACE H M (2013). Psychological skills do not always help performance: The moderating role of narcissism. *Journal of Applied Sport Psychology*, **25**(3), 316-325.
- ROCHE, PINCUS A L, CONROY D E, HYDE A L, RAM N (2013). Pathological narcissism and interpersonal behavior in daily life. *Personality Disorders: Theory, Research, and Treatment*, **4**(4), 315.
- ROCHE M J, PINCUS A L, LUKOWITSKY M R, MÉNARD K S, CONROY D E (2013). An integrative approach to the assessment of narcissism. *Journal of personality assessment*, **95**(3), 237-248.
- RONFELDT D F (1994). BEWARE THE HUBRIS-NEMESIS COMPLEX: A CONCEPT FOR LEADERSHIP ANALYSIS (Vol. 461). Rand Corporation.
- RONNINGSTAM E (2009). Narcissistic personality disorder: Facing DSM-V. *Psychiatric annals*, **39**(3).
- RONNINGSTAM E (2010). Narcissistic personality disorder: A current review. *Current psychiatry reports*, **12**(1), 68-75.
- ROSENFELD H (2003). A clinical approach to the psychoanalytic theory of the life and death instincts: an. *Melanie Klein Today, Volume 1: Mainly Theory: Developments in Theory and Practice*, **7**, 239.
- RUSSELL G (2011). Psychiatry and politicians: the 'hubris syndrome'. *The Psychiatrist*, **35**(4), 140-145.
- RUTTEN E A, DEKOVIĆ M, STAMS G J J, SCHUENGEL C, HOEKSMAS J B, BIESTA G J (2008). On-and off-field antisocial and prosocial behavior in adolescent soccer players: A multilevel study. *Journal of adolescence*, **31**(3), 371-387.
- RUTTEN E A, STAMS G J J, BIESTA G J, SCHUENGEL C, DIRKS E, HOEKSMAS J B (2007). The contribution of organized youth sport to antisocial and prosocial behavior in adolescent athletes. *Journal of youth and adolescence*, **36**(3), 255-264.
- RYAN T, XENOS S (2011). Who uses Facebook? An investigation into the relationship between the Big Five, shyness, narcissism, loneliness, and Facebook usage. *Computers in human behavior*, **27**(5), 1658-1664.
- SAATÇIOĞLU C, ÇAKMAK U D (2019). Avrupa ve türkiye’de futbol ekonomisi: karşılaştırmalı bir inceleme. *Sakarya İktisat Dergisi*, **8**(4), 331-350.

- SALTER W M (1915). Nietzsche's moral aim and will to power. *The International Journal of Ethics*, 25(3), 372-403.
- SARITAŞ Ö G M (1997). Yönetimde kişilik faktörü. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 12(12), 527-548.
- SAYGILI M, ONAY Ö A, AYHAN M (2017). Kişilik özellikleri bağlamında yaşam memnuniyeti üzerine bir araştırma. *Yorum Yönetim Yöntem Uluslararası Yönetim Ekonomi ve Felsefe Dergisi*, 5(2), 61-72.
- SAYIN A, ASLAN S (2005). Duygudurum bozuklukları ile huy, karakter ve kişilik ilişkisi. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 16(4), 276-283.
- SCHUNK D H, DIBENEDETTO M K (2020). Motivation and social cognitive theory. *Contemporary Educational Psychology*, 60, 101832.
- SELVI K (2018). Narsisistik Kişilik Bozukluğunun Adler'in Aşağılık ve Üstünlük Kompleksleri Açısından Analizi: Bir Olgu Çalışması. *Ayna Klinik Psikoloji Dergisi*, 5(1), 1-20.
- SEVDE M, TUNCEL S D (2012). Sporcuların 'sporda hoşgörü' kavramına ilişkin algıları. *SPORMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 10(4), 125-129.
- SHELDON P, RAUSCHNABEL P, HONEYCUTT J M. (2019). THE DARK SIDE OF SOCIAL MEDIA: PSYCHOLOGICAL, MANAGERIAL, AND SOCIETAL PERSPECTIVES. Academic Press.
- SHIPMAN A S, MUMFORD M D (2011). When confidence is detrimental: Influence of overconfidence on leadership effectiveness. *The Leadership Quarterly*, 22(4), 649-665.
- SILVERMAN D (1993). INTERPRETATING QUALITATIVE DATA: METHODS FOR ANALYSING TALK, TEXT AND INTERACTION. In: California, Sage Publications.
- SMITH R E, SMOLL F L (1997). Coach-mediated team building in youth sports. *Journal of Applied Sport Psychology*, 9(1), 114-132.
- SMOLL F L, SMITH R E, BARNETT N P, EVERETT J J (1993). Enhancement of children's self-esteem through social support training for youth sport coaches. *Journal of applied psychology*, 78(4), 602.
- SOYGÜDEN A (2019). Sporda yaşanan örnek etik davranışların toplumsal karakterin oluşmasına etkileri. *Helal ve Etik Araştırmalar Dergisi*, 1(1), 60-72.
- SÖNMEZ V, ALACAPINAR F G (2014). ÖRNEKLENDİRİLMİŞ BİLİMSEL ARAŞTIRMA YÖNTEMLERİ. Anı Yayıncılık.
- STEBBINS R A (2001). EXPLORATORY RESEARCH IN THE SOCIAL SCIENCES (Vol. 48). Sage.

- STEBBINS R A (2017). FROM HUMILITY TO HUBRIS AMONG SCHOLARS AND POLITICIANS: EXPLORING EXPRESSIONS OF SELF-ESTEEM AND ACHIEVEMENT. Emerald Group Publishing.
- STIRLING A E, KERR G A (2009). Abused athletes' perceptions of the coach-athlete relationship. *Sport in Society*, **12**(2), 227-239.
- STUART M E, EBBECK V (1995). The influence of perceived social approval on moral development in youth sport. *Pediatric Exercise Science*, **7**(3), 270-280.
- SUBAŞI M, OKUMUŞ K (2017). Bir araştırma yöntemi olarak durum çalışması. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, **21**(2), 419-426.
- ŞAHİN M (2015). SPOR AHLAKI VE SORUNLARI. Evrensel Basım Yayın.
- ŞENGÜLLENDİ M F, ŞEHİTOĞLU Y, KURT E (2020). Toksik liderlik ve üretkenlik karşıtı iş davranışları ilişkisinde kariyerizmin aracı etkisi. *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, **11**(22), 743-765.
- ŞİMŞEK H, YILDIRIM A (2011). SOSYAL BİLİMLERDE NİTEL ARAŞTIRMA YÖNTEMLERİ. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- ŞİMŞEK M Ş, ÇELİK A, AKGEMCI T (2015). DAVRANIŞ BİLİMLERİNE GİRİŞ VE ÖRGÜTLERDE DAVRANIŞ. Eğitim Yayınevi.
- TALIMCILER A (2008). Futbol değil iş: endüstriyel futbol. *İletişim kuram ve araştırma dergisi*, **26**, 89-114.
- TALIMCILER A (2015). SPORUN SOSYOLOJİSİ SOSYOLOJİNİN SPORU.(2. Baskı). İstanbul: Bağlam Yayıncılık, **16**, 42-56.
- TARHAN N (2012). AİLE OKULU, 16. Baskı, İstanbul: Timaş.
- TAŞHAN A (2019). Akademik personelin işkoliklik ve narsistik kişilik özellikleri arasındaki ilişki: İnönü Üniversitesi'nde bir araştırma İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ]. Yayımlanmamış Doktora Tezi.
- TAŞKIN M, SANIOĞLU A, TAŞKIN M, FİDAN A (2019). Yüzmenin çocuklarda hoşgörü eğilimi üzerine etkisi. *Kilis 7 Aralık Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, **3**(1), 30-35.
- TAŞTAN S (2019). Liderlikte işlev dışı davranış örüntüleri ve patolojik narsisizm: psikanalitik kuram temelli bir değerlendirme. *Istanbul Management Journal*(87), 49-91.
- TATLILIOĞLU K (2013). Beş faktör kişilik kurami bağlamında kişilik kavramına genel bir bakış. *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (BUSBED)*, **3**(6), 128-146.

- TAYLOR S E, PEPLAU L A, SEARS D O (2007). Sosyal Psikoloji.(çev. Ali Dönmez). *İmge yay. İstanbul.*
- TAYMUR İ, TÜRKÇAPAR M H (2012). Kişilik: tanımı, sınıflaması ve değerlendirmesi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, **4**(2), 154-177.
- TAZEGÜL Ü (2011). Comparison of narcissism in some branches of athletes. *International Journal of Sport Studies*, **1**(4), 168-179.
- TAZEGÜL Ü, GÜVEN Ö (2015). Vücut geliştirme sporcuları ile farklı spor dallarındaki elit sporcuların ve spor yapmayan bireylerin narsisizm seviyelerinin karşılaştırılması. *International Journal of Social Science*, **33**, 465-473.
- TEZCAN M (1983). Spor sosyolojisi hakkında. *Eğitim ve Bilim*, **8**(44).
- THOMAS S, BRUMMELMAN E (2018). Parents' socialization of narcissism in children. *Handbook of trait narcissism*, 143-148.
- TIGHT M (2010). The curious case of case study: a viewpoint. *International journal of social research methodology*, **13**(4), 329-339.
- TIMUROĞLU K, İŞCAN Ö F (2008). İşyerinde narsisizm ve iş tatmini ilişkisi. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, **22**(2), 239-264.
- TOFLER I R, STRYER B K, MICHELI L J, HERMAN L R (1996). Physical and emotional problems of elite female gymnasts. In: Mass Medical Soc.
- TOPGÜL S (2018). Otoriter yöneticilik mi narsist liderlik mi. Uluslararası Sosyal & Hukuk Çalışmaları Kongresi International Congress on Social & Legal Studies,
- TORGERSEN S (2009). The nature (and nurture) of personality disorders. *Scandinavian Journal of Psychology*, **50**(6), 624-632.
- TORGERSEN S, LYGREN S, ØIEN P A, SKRE I, ONSTAD S, EDVARSEN J, TAMBS K, KRINGLEN E (2000). A twin study of personality disorders. *Comprehensive psychiatry*, **41**(6), 416-425.
- TRTSPOR (2020). *Transfere en fazla para harcayan 10 Avrupa kulübü*. Retrieved 19.06 from
- TRUMBULL D (2010). Hubris: A primal danger. *Psychiatry*, **73**(4), 341-351.
- TUNCEL S (2014). SPOR ETİĞİ. In. Adalet Yayınevi.
- TUNCEL S D, BÜYÜKÖZTÜRK Ş (2009). Antrenörlerin mesleki etik ilkeleri nelerdir? Nasıl ölçülür? Ölçek geliştirme: ölçeğin geçerlik ve güvenirliği. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, **7**(4), 159-168.

- TUNÇ P (2019). Antisosyal kişilik bozukluğu dinamik formülasyon: Olgu sunumu. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, **20**(2), 211-216.
- TUTAR H (2013). DAVRANIŞ BİLİMLERİ: KAVRAMLAR VE KURAMLAR. Seçkin.
- TÜRK M, HELVACI B (2005). Kişiliğin işletmelerde içsel ve dışsal müşteri ilişkileri açısından önemi. *ç. Mehmet Tikici (Ed.), Örgütsel Davranış Boyutlarından Seçmeler, Ankara: Nobel Yayın*, 85-126.
- TÜRKMEN M, USEEV N (2019). Kirgiz geleneksel sporlarının tarihsel arka planı. *Journal of International Social Research*, **12**(66).
- TWENGE J M, CAMPBELL W K, KORKMAZ Ö (2010). ASRIN VEBASI NARSİZM İLLETİ. Kaknüs Yayınları.
- TWENGE J M, FOSTER J D (2010). Birth cohort increases in narcissistic personality traits among American college students, 1982–2009. *Social Psychological and Personality Science*, **1**(1), 99-106.
- TWENGE J M, KONRATH S, FOSTER J D, KEITH CAMPBELL W, BUSHMAN B J (2008). Egos inflating over time: A cross-temporal meta-analysis of the Narcissistic Personality Inventory. *Journal of personality*, **76**(4), 875-902.
- UYSAŞ A (2019). HUBRIS SENDROMU, LİDERLERİN GİZLİ HASTALIĞI. Siyasal Kitabevi
- UYSAŞ A, ÇELİK R (2016). Yöneticilerde hubristik davranışlara dair nitel bir araştırma. *Aurasian Social Sciences Journal*, **1**, 274-285.
- UYSAŞ A, ÇELİK R (2018). Sağlık meslek gruplarında hubris sendromunun varlığına ilişkin keşfedici bir çalışma. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, 103-118.
- ÜNSAL B, RAMAZANOĞLU F (2013). Spor medyasının toplum üzerindeki sosyolojik etkisi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, **2**(1), 36-46.
- ÜNSAR A S (2011). Çalışanların kişilik özelliklerinin işten ayrılma eğilimine olan etkisi: bir alan araştırması. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, **11**(22), 255-272.
- VIDING E, MCCRORY E (2019). Towards understanding atypical social affiliation in psychopathy. *The Lancet Psychiatry*, **6**(5), 437-444.
- VREDENBURGH D, BRENDER Y (1998). The hierarchical abuse of power in work organizations. *Journal of business ethics*, **17**(12), 1337-1347.
- WALLACE H M, BAUMEISTER R F (2002). The performance of narcissists rises and falls with perceived opportunity for glory. *Journal of Personality and Social Psychology*, **82**(5), 819.

- WAUGAMAN R M (2004). Essentials of Clinical Psychiatry. *American Journal of Psychiatry*, **161**(11), 2143-2143.
- WEBER M, AKIN H B, ARICIOĞLU M A (2006). BÜROKRASI VE OTORITE. Adres yayınları.
- WILKINSON S (1998). Focus group methodology: a review. *International journal of social research methodology*, **1**(3), 181-203.
- WOODMAN T, ROBERTS R, HARDY L, CALLOW N, ROGERS C H (2011). There is an “I” in TEAM: Narcissism and social loafing. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, **82**(2), 285-290.
- YAĞIŞAN N, SÜNBÜL A M, YÜCALAN Ö B (2007). Eğitim fakültesigüzel sanatlar ve diğer bölüm öğrencilerinin benlik imgesive denetim odaklarının karşılaştırılması. *Selçuk üniversitesi sosyal bilimler enstitüsü dergisi*(**17**), 595-607.
- YAKELEY J (2018). Current understanding of narcissism and narcissistic personality disorder. *BJPsych advances*, **24**(5), 305-315.
- YALÇINSOY A, IŞIK M (2018). Toksik liderlik ile örgütsel bağlılık ve işten ayrılma niyeti ilişkisine yönelik bir araştırma. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, **17**(3), 1016-1025.
- YAN S (2016). *Nike stands by Maria Sharapova despite two-year drug ban*. Retrieved 24.06.2021 from <https://money.cnn.com/2016/06/08/news/nike-maria-sharapova-doping/index.html>
- YAŞAR O M, SUNAY H (2017). Narcissism in sport organizations Spor örgütlerinde narsisizm. *Journal of Human Sciences*, **14**(2), 1736-1744.
- YENEL İ F, İMAMOĞLU A F (1998). Gençlik ve spor genel müdürlüğünün bazı çalışma alanlarında yetkili olması gereken yönetsel birimlerin yönetim kademelerince belirlenmesi. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, **3**(4), 65-80.
- YEŞİLYAPRAK B (1993). Kişilik gelişiminde ailesel faktörlerin etkisine ilişkin bir araştırma. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, **3**(3).
- YETİM A (2006). SOSYOLOJİ VE SPOR, İstanbul: Morpa Kültür Yayınları Ltd. In: Şti.
- YEUNG E, SHEN W (2019). Can pride be a vice and virtue at work? Associations between authentic and hubristic pride and leadership behaviors. *Journal of Organizational Behavior*, **40**(6), 605-624.
- YILDIRAN İ (2004). Fair play: kapsamı, türkiye’deki görünümü ve geliştirme perspektifleri. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, **9**(4), 3-16.

- YILDIRIM A (2020). Kişiliğin Karanlık Yönü Bağlamında Narsisizm ve Hubris Sendromu ilişkisi: İnsan Kaynakları Yönetimi Açısından Bir Perspektif Denemesi. *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, **12**(2), 67-76.
- YILDIZ İ (2020). Psikanalitik yaklaşım çerçevesinde nevrotik ihtiyaçlar çözümlemesi: Kayıp Kız Filmi. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, **8**(3), 977-987.
- YILDIZ Ö, YILDIZ M (2020). Futbol hakemlerinin sporun ahlaki iklimine ilişkin görüşleri. *Uluslararası Güncel Eğitim Araştırmaları Dergisi*, **6**(2), 357-378.
- YILMAZ M T (2014). Obez Benlik: Narsisizm. *Eleştirel Pedagoji Dergisi*, **35**, 55-65.
- YIN R K (2009). CASE STUDY RESEARCH : DESIGN AND METHODS (4th ed. ed.) [Non-fiction]. Sage Publications.
- YÜCEL A S, ATALAY A, GÜRKAN A (2015). Sporda şiddet ve saldırganlığı etkileyen unsurlar. *Uluslararası hakemli psikiyatri ve psikoloji araştırmaları dergisi* **2**(2) 68-90
- YÜCEL M (2010). Antrenör sporcu ilişkisini etkileyen faktörler (Güreş örneği). *Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi*. Gazi Üniversitesi/Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- ZEL U (2001). KİŞİLİK VE LİDERLİK: EVRENSEL BOYUTLARIYLA YÖNETSEL AÇIDAN ARAŞTIRMALAR. *TEORİLER VE YORUMLAR*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- ZUROFF D C (1986). Was Gordon Allport a trait theorist? *Journal of Personality and Social Psychology*, **51**(5), 993.

EKLER

EK-1 Etik Kurul Onayı

T.C
ANKARA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Etik Kurulu Başkanlığı

29 Mart 2019

Sayı : 56786525-050.04.04 / 34962
Konu : Etik Kurul Kararı Hakkında

Sayın Arş.Gör.Övünç ERDEVECİLER
Sağlık Bilimleri Enstitüsü

İlgi: 22/04/2019 tarihli başvurunuz.

"Sporda Hurbis Sendromunun Varlığına İlişkin Keşfedici Bir Çalışma ve Ölçme Aracı Geliştirme" başlıklı tez çalışması ile ilgili olarak Ankara Üniversitesi Etik Kurulunun 28/05/2019 tarihli toplantısında alınan 13/223 sayılı kararın bir örneği ilişikte gönderilmektedir. Bilgilerinizi saygılarımla rica ederim.

EKLER:
Karar Örneği (1 sayfa)

EK-2 Aydınlatılmış Onam Formu

Sporda Hubris Sendromu: Keşfedici Bir Çalışma

A. Giriş Bölümü:

Sayın gönüllü,
Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Spor Bilimleri Anabilim Dalı doktora tez çalışması kapsamında planlanmış olan yukarıda adı yazılı araştırmaya katılmak üzere davet edilmiş bulunuyorsunuz. Bu araştırmada yer almayı kabul etmeden önce, araştırmanın ne amaçla yapılmak istendiğini anlamanız ve kararınızı bu bilgilendirme çerçevesinde özgürce vermeniz gerekmektedir.

Aşağıdaki bilgileri lütfen dikkatlice okuyunuz, sorularınız olursa sorunuz ve açık yanıtlar isteyiniz.

B. Bilgilendirme Bölümü:

Hubris sendromunun spor alanında ne denli büyük tehlikelere yol açabileceği büyük önem arz etmektedir. Bu anlamda çalışma Hubris Sendromunun spor alanında düzeyine dikkat çekmek ve bir farkındalık yaratmak amacıyla tasarlanmıştır. Çalışmaya katılmak için ön koşul katılımcıların spor alanından olması zorunluluğudur. Spor alanı içerisine sporcular, antrenörler, hakemler, spor yöneticileri, spor izleyicileri vb. kişiler çalışmaya katılabilirler. Çalışmada 2 tanesi katılımcıyı tanımaya ve spor kariyerini öğrenmeye yönelik, 10 tanesi Hubris sendromuna yönelik toplamda 12 ana soru maddesi ve bu maddelere bağlı sondaj soru maddeleri yer almaktadır. Görüşmemiz ortalama bir ile bir buçuk saat civarında sürecektir.

C. Güvence Bölümü:

Bu araştırmada yer almak tümüyle sizin isteğinize bağlıdır. Araştırmada yer almayı reddedebilirsiniz ya da başladıktan sonra yarıda bırakabilirsiniz. Bu araştırmanın sonuçları bilimsel amaçlarla kullanılacaktır. Araştırmadan çekilmeniz ya da araştırmacı tarafından araştırmadan çıkarılmanız halinde, sizle ilgili veriler kullanılmayacaktır. Sizden elde edilen tüm bilgiler gizli tutulacak, araştırma yayımlandığında da varsa kimlik bilgilerinizin gizliliği korunacaktır.

D. Onay Bölümü:

“Yukarıda yer alan ve araştırmaya başlanmadan önce gönüllülere verilmesi gereken bilgileri içeren metni okudum (ya da sözlü olarak dinledim). Eksik kaldığını düşündüğüm konularda sorularımı araştırmacılara sordum ve doyurucu yanıtlar aldım”.

“Yazılı ve sözlü olarak tarafıma sunulan tüm açıklamaları ayrıntılarıyla anladığım kanısındayım. Çalışmaya katılmayı isteyip istemediğim konusunda karar vermem için yeterince zaman tanındı”.

“Bu koşullar altında, araştırma kapsamında elde edilen şahsıma ait bilgilerin bilimsel amaçlarla kullanılmasını, gizlilik kurallarına uyulmak kaydıyla video kaydının ve ses kaydının alınmasını, incelenmesi ve analiz edilmesini, analiz sonuçlarının yayınlanmasını, hiçbir baskı ve zorlama altında kalmaksızın, kendi özgür irademle kabul ettiğimi beyan ederim”.

E. İmza Bölümü:

İmza/Tarih:
Katılımcının Adı/Soyadı:

İmza/Tarih:
Arş. Gör. Övünç Erdeveciler

Not: İlgili form iki kopya hazırlanacak olup, imzalı kopyalardan biri katılımcıya teslim edilecektir.

EK-3 Görüşme Soruları

1. Kendinizden ve Sporculuk Kariyerinizden bahsedebilir misiniz?

-Spora başlama yaşı, Spor ile geçirilen süre, Amatör ve profesyonel kariyer, Başarılar, Dönüm noktaları, Örnek aldıklarım, Uzak durduklarım, Spordan elde edilen kazanımlar.

2. Spor alanındaki mesleki deneyimlerinizden bahseder misiniz?

- Çalışılan pozisyonlar, Yıl, Danışmanlıklar, Organizasyonlarda görev alma, Ödül, Üst düzey sporcularla çalışma, Üst düzey yöneticilerle çalışma

3. Kişinin sahip olabileceği “güç” hakkındaki düşüncelerinizden bahseder misiniz?

4. Spor alanında kişinin sahip olabileceği güç hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?

5. Sporda hubris sendromu (güç zehirlenmesi) kavramı sizin için ne ifade ediyor?

-Amatör düzeyde, Profesyonel düzeyde

6. Hubris sendromuna sahip olduğunuzu düşündüğünüz bireylerde gözlemlediğiniz davranışlar nelerdir?

7. Spor alanında hubris sendromunun görüldüğü “branş” ve “meslek alanı” ile ilgili görüşleriniz nelerdir?

8. Spor alanında hubrise (güç zehirlenmesine) örnek olabileceğini düşündüğünüz ya da yaşadığınız bir anıyı bizimle paylaşabilir misiniz?

- Kendi yaşanmışlığı, Yaşanmış bir olaya şahit olma, Medya yansımaları.
- Bu durumun size ya da maruz kalan kişilere etkilerinden bahsedebilir misiniz?

9. Sporda hubris sendromunun ortaya çıkma nedenleri hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?

-Yaş, Cinsiyet, Görünüm, Ses tonu, Kişilik özellikleri, Benlik algısı, Karakter özellikleri, Değerler, Ahlaki temel, Sosyal ilişkiler, Yaşanılan çevre, Sosyal medya ağları kullanımı, Geleneksel medyanın rolü, Sporda geçirilen süre, Başarı, Başarısızlık.

10. Sporda hubris sendromuna sahip olduğunuzu düşündüğünüz kişilerin iletişim yansımaları ile ilgili düşünceleriniz nelerdir?

- Hubristik davranış gösteren bireylerin kendisi hakkında sıklıkla kullandığı ifadelere ilişkin görüşleriniz nelerdir?
- Hubristik davranış gösteren bireylerin başkaları hakkında sıklıkla kullandığı ifadelere ilişkin görüşleriniz nelerdir?
- Hubristik davranış gösterdiğini düşündüğünüz bireylerin sözlü iletişimlerinde gözlemlediğiniz yansımalar nelerdir?

-Üslup, İfadeler, Argo kullanımı, Dinlememe, Jargon kullanımı, Ses Tonu,

- Hubristik davranış gösterdiğini düşündüğünüz bireylerin beden dili yansımalarına ilişkin düşünceleriniz nelerdir?

- Jest, Mimik, Duruş, Bakış, Oturuş

- Hubristik davranış gösterdiğini düşündüğünüz bireyler arası iletişim yansımaları ile ilgili düşünceleriniz nelerdir?

- Üstleri ile iletişim şekilleri hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?

- Mevkidaşları ile iletişim şekilleri hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?

- Astları ile iletişim şekilleri hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?

11. Sporda hubris sendromuna sahip olduğunuzu düşündüğünüz bireylerin bu sendromdan etkilenme ve başkaları üzerindeki etki düzeyleri ile ilgili düşünceleriniz nelerdir?

- Hubris sendromuna yakalanmanın, bireylerin kendilerine etkileri hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?

- Hubristik davranış gösteren bireylerin iş çevresine etkileri hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?

- Üstleri üzerinde etkisi hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?

- Mevkidaşları üzerinde etkisi hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?

- Astları üzerinde etkisi hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?

- Hubristik davranış gösteren bireylerin bağlı olduğu kuruma etkileri hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?

- Hubristik davranış gösteren bireylerin sosyal çevrelerine etkileri hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?

12. Hubris Sendromundan kaçınmaya yönelik tedbirlerle ilgili düşünceleriniz nelerdir?

- Hubris sendromuna yakalanmamak adına alınabilecek olası tedbirler ile ilgili düşünceleriniz nelerdir?

- Hubris sendromuna sahip olduğunuzu düşündüğünüz bireylerle yürütülecek ilişkilerde, problem yaşamamak adına alınabilecek tedbirler ile ilgili görüşleriniz nelerdir?

- Bireysel tedbirler hakkındaki görüşleriniz nelerdir?

- Kurumsal tedbirler hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?

- Çevresel ve sosyal tedbirler hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı: Övünç

Soyadı: ERDEVECİLER

Doğum yeri ve tarihi:

Uyruğu:

Medeni durumu:

Askerlik durumu:

İletişim adresi:

Telefon:

Eğitim Durumu :

Doktora: Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Spor Bilimleri Anabilim Dalı, 2016-2021

Yüksek Lisans: Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, 2012-2016

Lisans: Ankara Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Spor Yöneticiliği Bölümü, 2006-2011

Yabancı dil: 2014 YDS 78,75 – 2020 YÖKDİL 83,75

Mesleki Deneyim

Araştırma Görevlisi (2015-Devam Ediyor): Ankara Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi / Spor Yöneticiliği Bölümü

Araştırma Görevlisi (2013-2015): Hitit Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu / Spor Yöneticiliği Bölümü

Bilimsel İlgi Alanları

Makale: Ulusal/Uluslararası

Ertetik, G., Durmuş, T., **Erdeveciler, Ö.**, ve Ersöz, G., (2021). Basketbolun değişen yapısı : NBA ve EuroLeague örnekleri. Avrasya Spor Bilimleri ve Eğitim Dergisi, 3(1), 81-95. Bilimleri ve Eğitim Dergisi, 3(1), 81-95., Doi: 10.47778/ejsse.907049 (Kontrol No: 7130481)

Erdeveciler, Ö., Uyar, Y., Sunay, H., & Atlı, A. (2019). Determination of faculty of sport sciences student's media literacy levels (Example of Ankara Province). *OSR Journal of Sports and Physical Education (IOSR-JSPE)* 4(5), 51-60.

Balcı, V., **Erdeveciler, Ö.,** Alp Gülşen, D. B., & Altunay, B. R. (2019). Ankara ilindeki küçük ölçekli spor merkezlerinin sürdürülebilirliklerinin swot yaklaşımıyla ilişkilendirilmesi. *Electronic Turkish Studies*, 14(6).

Balcı, V., **Erdeveciler, Ö.,** & Altınsoy, Ü. (2019). Akademisyenlerin duygusal emek düzeylerinin incelenmesi. *Sportif Bakış: Spor ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(2), 179-194.

Erdeveciler Ö., Balcı V., Elmas M., (2018). Spor tüketimi ölçeği geliştirme çalışması. *Spor ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(3), 367-382., Doi: 10.33468/sbsebd. 107 (Yayın No: 5716498)

Erdeveciler, Ö., & Balcı, V. (2017). The effect of creative drama training on the self leadership skills of students of the department of sports management. *International Refereed Journal of Humanities and Academic Sciences*, 21, 37-67.

Balcı, V., & **Erdeveciler, Ö.,** (2017). Some Sports Managers' Views about Values Education through Sports. *Journal of Education and Training Studies*, 5(5), 197-203.

Kitap/Kitap Bölümü

Av. Atilla Sav Armağanı, Bölüm adı:(Sporda İş Sağlığı ve Güvenliği) (2019)., Balcı V., **Erdeveciler Ö.,** Türkiye Barolar Birliği, Editör: Av. Tacar Çağlar, Basım sayısı:1, Sayfa Sayısı 572, ISBN:978-605-7848-04-8, Türkçe(Bilimsel Kitap), (Yayın No: 5449362)

Bildiriler:

Ertetik G., Durmuş T., **Erdeveciler Ö.,** Ersöz G., (2018). Basketbolun Değişen Oyun Yapısı: NBA ve EuroLeague Örnekleri. 16. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi – Antalya 2018 (Özet Bildiri /Sözlü Sunum)(Yayın No:5642092)

Erdeveciler Ö., Balcı V., Beldek K. B., Adak S., Sütçü D., (2019). Fiziksel Aktiviteye Katılımın Şiddet Eğilimi Üzerine Etkisinin İncelenmesi. 17. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi (Özet Bildiri /Sözlü Sunum)(Yayın No:7003863)

Uyar H., Uyar Y., **Erdeveciler Ö.,** (2019). Spor Bilimleri Fakültesi Öğrencilerinin Kariyer Uyum Yeteneği Düzeylerinin Belirlenmesi: Ankara İli Örneği. 17. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi (Özet Bildiri /Sözlü Sunum)(Yayın No:7003867)

Erdeveciler Ö., Balcı V., Bağış T. Ö., Ercan M. (2019). Futbol Taraftarlarının Fanatiklik Düzeylerinin Belirlenmesi: Ankara İli Örneği. 17. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi (Özet Bildiri /Sözlü Sunum)(Yayın No:7003847)

Altınsoy Ü., Balcı V., **Erdeveciler Ö.,** (2018). Çalışma Yaşamında Duygusal Emek. 16. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi (Özet Bildiri/Sözlü Sunum)(Yayın No:5293383)

Erdeveciler Ö., Balcı V., Çelik A., Bolat O., (2018). Kapalı Alanlarda Spor Yapan Bireylerin Doğaya Bağlılıklarının İncelenmesi. 16. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi (Özet Bildiri/Sözlü Sunum)(Yayın No:5293294)

Erdeveciler Ö., Balcı V., Elmas M., (2018). Spor Tüketimi Ölçeği Geliştirme Çalışması. Uluslararası Rekreasyon Ve Spor Yönetimi Kongresi (Özet Bildiri/Sözlü Sunum)(Yayın No:4378387)

Balcı V, Aktaş S., **Erdeveciler Ö.**, (2018). Açık Alanlarda Spor Yapan Bireylerin Doğaya Bağlılıklarının İncelenmesi. Uluslararası Rekreasyon Ve Spor Yönetimi Kongresi (Özet Bildiri/Sözlü Sunum)(Yayın No:4378393)

Şabanoğlu M., Balcı V., **Erdeveciler Ö.**, Daşdemir Y., (2017). E-Spor Oyunlarının Tercih Edilme Nedenleri Üzerine Bir Araştırma. 15. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi (Özet Bildiri/Sözlü Sunum)(Yayın No:3752692)

Balcı V., **Erdeveciler Ö.**, Altunay B., Gülsen D.B.A., (2017). Ankara İlindeki Küçük Ölçekli Spor Merkezlerinin Sürdürülebilirliklerinin Swot Yaklaşımıyla İlişkilendirilmesi. 15. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi (Özet Bildiri/Sözlü Sunum)(Yayın No:3752671)

Erdeveciler Ö., Balcı V., (2017). Yaratıcı Drama Eğitiminin Spor Yöneticiliği Bölümü Öğrencilerinin Liderlik Becerileri Üzerine Etkisi. Uluslararası 9. Beden Eğitimi Ve Spor Öğretmenliği Kongresi (Özet Bildiri/Sözlü Sunum)(Yayın No:3752632)

Erdeveciler Ö., Balcı V., Aksoy A., (2017). Teknolojik Uygulamaların Egzersize Katılımı Teşvik Ediciliğinin Araştırılması. Uluslararası 9. Beden Eğitimi Ve Spor Öğretmenliği Kongresi (Özet Bildiri/Sözlü Sunum)(Yayın No:3747576)

Erdeveciler Ö., Sunay H., Gülsen D.B.A., Uyar Y., Gök Y., Altunay B., (2017). Türkiye ve ABD Antrenör Eğitim Programlarının Karşılaştırılmalı Olarak İncelenmesi. Uluslararası Balkan Spor Bilimleri Kongresi (Özet Bildiri/Sözlü Sunum)(Yayın No:3725354)

Uyar Y., Sunay H., **Erdeveciler Ö.**, Uyar H. (2017). The Dark Side Of Sports: Doping. International Conference On Exercise Sport And Health (Özet Bildiri/Sözlü Sunum)(Yayın No:3725225)

Balcı V., **Erdeveciler Ö.**, (2016). Bazı Spor Yöneticilerinin Spor Aracılığıyla Değerler Eğitimi Hakkındaki Görüşleri. 14. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi (Özet Bildiri/Poster)(Yayın No:3679191)

Uyar Y., Sunay H., Akalan C., **Erdeveciler Ö.**, Atılı A., (2016). Spor Bilimleri Fakültesi Öğrencilerinin Medya Okuryazarlığı Düzeylerinin Belirlenmesi (Ankara İli Örneği). 14. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi (Özet Bildiri/Poster)(Yayın No:3679230)

Bilimsel Etkinlikler

Beden Eğitimi ve Spor Eğitimi Bölümü Müfredatı ve Giriş Sınavları Çalıştayı Hitit Üniversitesi (2014)

Amatör Spor Kulüpleri Federasyonu (ASKF) Spor Yöneticileri Eğitim Semineri: Spor Yöneticiliğinde Liderlik (Konuşmacı) 2016

Dopingle Mücadele Medya Atölyesi 2017

Diğer Bilgiler

Sertifika:

Türkiye Basketbol Federasyonu Basketbol 3. Kademe (C) Antrenör Belgesi

Seminer / Kurs

ULUSAL ANTRENÖR GELİŞİM SEMİNERİ 19-20 ŞUBAT 2009 ANKARA - TBF	Ulusal	19.02.2009	20.02.2009	ANKARA	BASKETBOL FEDERASYONU
ULUSLARARASI ANTRENÖR GELİŞİM SEMİNERİ 24-26 HAZİRAN 2016 AYDIN / KUŞADASI - TBF	Uluslararası	24.06.2016	26.06.2016	AYDIN	BASKETBOL FEDERASYONU
BÖLGESEL ANTRENÖR GELİŞİM SEMİNERİ 27-28 EKİM 2018 MERSİN - TBF	Ulusal	27.10.2018	28.10.2018	MERSİN	BASKETBOL FEDERASYONU
ULUSAL ANTRENÖR GELİŞİM SEMİNERİ (TBF&SPOR BİLİMLERİ KONGRESİ) 31 EKİM 2018 ANTALYA - TBF	Ulusal	31.10.2018	31.10.2018		BASKETBOL FEDERASYONU
ULUSAL ANTRENÖR GELİŞİM SEMİNERİ (TBF&SPOR BİLİMLERİ KONGRESİ) 12-13 KASIM 2019 ANTALYA - TBF	Ulusal	12.11.2019	13.11.2019		BASKETBOL FEDERASYONU

Diğer üyelikler

Türkiye Basketbol Antrenörleri Derneği (TÜBAD)